

Nr 225.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.; given Stockholms slott den 14 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

1) att godkänna bilagda förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst;

2) att i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälpen för år 1919 dels medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, postsparbanken, flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning dyrtidstillägg och dyrtidshjälp må utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas;

dels för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1919 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 34,900, att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 16,900, att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 197 häft. (Nr 225.) 1

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservations-
 anslag å kronor 62,200,
 att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;
 för patent- och registreringsverket ett reservations-
 anslag å kronor 313,200,
 att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel
 direkt utgå; samt
 för bankinspektionen ett reservationsanslag å kronor 22,900,
 att av bidrag till bankinspektionen direkt utgå;

dels ock till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	3,595,000
» tredje »	»	528,000
» fjärde »	»	28,400,000
» femte »	»	18,695,000
» sjätte »	»	10,250,000
» sjunde »	»	11,250,000
» åttonde »	»	11,770,000
» nionde »	»	2,582,000
samt		

3) att i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälp för år 1920

dels till bestridande av kostnaderna för dylika förmåner åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1920 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 116,000,000,

dels ock förklara, att under år 1920 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst skola bestridas, härför erforderliga belopp skola utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, postsparbanken, flottans pensionskassa, folkskollärarnas pensionsinrättning, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt bankinspektionen av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas, samt

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner av de medel, vilka för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp under år 1920 kunna varda å riksstaten för sagda år särskilt avsatta.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

kungörelse

med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivt av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, där ej i samband med reglering av avlöningsförmånerna annorlunda må varda bestämt, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag uppbära dyrtidstillägg å följande i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg;

tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;

ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;

ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;

inkvarterings- och servisbidrag;

dagavlöning och dagavlöningstillägg vid armén och marinen samt portionersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;

krigslön;

docentstipendium vid statens högsolor;

extra lönetillägg;

provisoriskt avlöningstillägg;

tillfällig löneförbättring;

tillfälligt lönetillägg;

häradskrivares och landsfiskals förvaltningsbidrag; samt

uppbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den för näst-föregående år utgående provisionen, dock högst å så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar, vederbörande tjänsteman skolat uppbära, om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförs till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmäles, i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande bekläd-nadsersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan er-sättning dyrtidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av stegringen i levnadskostnaderna beviljad förhöjning av ersättningen, prövar sådant av omständigheterna påkallat.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår, i enlighet med vad i § 3 närmare stadgas, i visst förhållande till ett grundtal, som av Kungl. Maj:t fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda, att sedan, med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter in-gången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnads-kostnadsökningen, nämnda tal minskas med en femtedel därav, varefter i förekommande fall det då erhållna talet jämnas, därest det med högst $2\frac{1}{2}$ understiger närmast högre 5-tal, till sagda 5-tal men eljest till närmast lägre 5-tal.

Allt efter som inträffade förändringar i levnadskostnadernas all-männa läge därtill giva anledning, fastställer Kungl. Maj:t, med ledning av de av socialstyrelsen senast verkställda beräkningar rörande ökningen i levnadskostnader, nytt grundtal att äga tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till det kvartal, under vilket Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd för-ändring fastställa annat grundtal.

Närmare föreskrifter angående de beräkningar rörande ökningen av levnadskostnader, som skola av socialstyrelsen verkställas, meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 3.

Dyrtidstillägget utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 100 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiga avlöningsförmåner 100 kronor för månad, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 100 kronor för månad, på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 600 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet. Å del, som överstiger 600 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

§ 4.

Dyrtidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dels dyrtidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå att till bestridande av nämnda läroanstalters utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, dels ock till förste notarie i domsaga, vikarie för förste notarie och den, som förordnats att förvalta häradshövdingämbete, dyrtidstillägg bestrides av statsmedel även å den del av utgående arvode, som götgöres statsverket genom avdrag å häradshövdingens avlöningsmedel.

Om häradshövdingens avlöningsförmåner av de i § 1 mom. 1 angivna slag icke uppgå till det belopp, varå dyrtidstillägg högst må beräknas, likställas med avseende å dyrtidstillägg så stor del av hans övriga inkomster i tjänsten, som motsvarar skillnaden, med berörda slags avlöningsförmåner, och äger han att jämväl därå uppbära dyrtidstillägg av statsmedel.

Dyrtidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminarier åtnjuta dock icke dyrtidstillägg å hyresersättning.

§ 5.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. För den, som har tjänstledighet av annan anledning, minskas dyrtidstillägget i samma proportion som förhållandet mellan den under ledigheten uppburna avlöningen

och den avlöning, som skolat utgå, därest befattningshavaren icke åtnjutit dylik ledighet.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas dyrtidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnads-kostnader beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna skola åga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 8.

Dyrtidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, dels för husföreståndarinna, vid samma tidpunkt anställd hos befattningshavare, som var änklings, änka eller frånskild och underhöll barn under 15 års ålder, och dels för barn under 15 års ålder, vilka befattningshavare vid samma tidpunkt underhöll, utgår, med här nedan angivna undantag och förbehåll,

till befattningshavare i statens tjänst, som vid årets ingång innehade *ordinarie* anställning, samt

till sådana i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som vid årets ingång innehade anställning med en daglig arbetstid, i medeltal — oavsett ferier, semester och därmed jämförlig ledighet — icke understigande vad som

för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Dyrtidshjälp för barn, vars föräldrar vid nämnda tidpunkt båda innehade anställning som nu är sagd, utgår endast till fadern, eller, om föräldrarna icke sammanleva, till den av dem, som har vårdnaden om barnet. För hustru, som själv åtnjuter dyrtidstillägg såsom befattningshavare, samt för husföreståndarinna eller barn, som själv åtnjuter dyrtidstillägg såsom befattningshavare eller pensionär, utgår icke dyrtidshjälp.

Dyrtidshjälp får tillgodonjutas för samma tid, för vilken rätt till dyrtidstillägg äger rum, dock att för tid, under vilken befattningshavare på grund av inkallelse till militär tjänstgöring är förhindrad uppehålla befattningen, dyrtidshjälp utgår, även om dyrtidstillägg därunder icke må uppbäras.

§ 9.

Dyrtidshjälpen utgår, för år räknat, så länge det i § 2 omnämnda grundtal överstiger 125, med följande belopp, nämligen:

då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under närmast föregående år haft att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äktas makars taxeringar sammanräknade), utgör

högst 1,000 kronor: med 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 112 kronor 50 öre för varje barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 180 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 90 kronor för varje barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 135 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 67 kronor 50 öre för varje barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för varje barn.

Befattningshavare, som under närmast föregående år enligt nämnda förordning haft att erlägga skatt för beräknat belopp av mera än 6,000 kronor (äktas makars taxeringar sammanräknade), äger icke tillgodonjuta dyrtidshjälp.

Nedgår grundtalet till 125 men icke till 50, skall dyrtidshjälpen utgå

vid ett grundtal av 125 intill 100 med tre fjärdedelar,

» » » » 100 » 75 » hälften samt

» » » » 75 » 50 » en fjärdedel,

allt av ovan angivna belopp.

Nedgår grundtalet till 50 eller därunder, skall dyrtidshjälp icke utgå. Nytt grundtal äger tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut därom kungjorts, till det kvartal, under vilket Kungl. Maj:t må komma att fastställa annat grundtal.

§ 10.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas dyrtidstillägget å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad. Dyrtidshjälp utgår endast för en av befattningarna, nämligen den, vid vilken dyrtidstillägget utbetalas.

Sammanlagda beloppet av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp enligt denna kungörelse må icke i något fall överstiga det belopp, vartill dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst högst får uppgå.

§ 11.

Mom. 1. Från åtnjutande av såväl dyrtidstillägg som dyrtidshjälp undantagas:

- 1:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt
- 2:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

Mom. 2. Avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet medför icke rätt till dyrtidstillägg eller dyrtidshjälp enligt denna kungörelse.

§ 12.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas dyrtidstillägg och dyrtidshjälp efter de grunder, som i denna kungörelse äro fastställda; dock med iakttagande att dyrtidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp bestrides av vederbörande kommun.

§ 13.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till dyrtidstillägg och dyrtidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt indelt mauskap vid krigsmakten.

§ 14.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande dyrtidstillägg och dyrtidshjälp till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

§ 15.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 16.

Dyrtidstillägget utbetalas månadsvis och dyrtidshjälpen kvartalsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1920; dock att enligt de i kungörelsen meddelade bestämmelser dyrtidstillägg och dyrtidshjälp skola utgå även för den del av år 1919, som förflutit innan kungörelsens ikraftträdande, varjämte skall iakttagas, att för de två första kvartalen av samma år det i § 2 omnämnda grundtal skall vara 135.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
14 mars 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde efter gemensam beredning med cheferna för samtliga övriga departement följande:

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t anmäla frågan om beredande av fortsatta dyrtidsbidrag åt befattningshavare i statens tjänst.

Till en början ber jag därvid att få erinra om vad jag till statsrådsprotokollet över finansärenden den 9 januari 1919 vid anmälan av frågorna rörande regleringen av utgifterna å tilläggsstaten till riksstaten för samma år under rubriken: »För flera huvudtitlar gemensam fråga» anförde rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp åt statens befattningshavare och pensionärer under år 1919. Jag yttrade därvid följande:

» Vad beträffar krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919, så är frågan härom överlämnad till utredning åt vissa sakkunniga, som jämlikt bemyndigande den 13 september 1918 av mig för ändamålet tillkallats. Då dessa sakkunniga ännu icke avgivit något förslag, kan för riksdagen nu icke framläggas proposition i ämnet. För närvarande torde de för ändamålet erforderliga anslagen böra å förslaget till tilläggsstat för år 1919 allenast beräknas. I detta avseende vill jag till en början erinra, att 1918 års lagtima riksdag för ifrågavarande ändamål såsom förslagsanslag, högst, avsatt 57,000,000 kronor. Detta belopp bör givetvis i första hand tagas i anspråk för ändamålet. Också har jag vid uppgörande av förslag till tilläggsstat för år 1919 å inkomstsidan upptagit nämnda belopp såsom i anspråk tagen kapitaltillgång. Enligt upplysning från de sakkunniga kommer emellertid beloppet icke att bli tillräckligt. Allt som allt torde för ändamålet erfordras ungefär följande belopp, nämligen:

beträffande de affärsdrivande verken	kronor 108,000,000
beträffande sådana verk som försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bankspektionen m. fl.	» 1,000,000
samt beträffande övriga verk och inrättningar	» 116,000,000.

Givetvis äro dessa siffror tämligen osäkra vad beträffar fördelningen av den totala kostnaden, 225 miljoner kronor, å olika slag av verk och inrättningar, men i brist på säkrare uppgifter torde de få läggas till grund för den ifrågavarande beräkningen.

Vad angår de affärsdrivande verken samt sådana verk som försäkringsinspektionen m. fl., förutsätter jag, att eventuella dyrtidstillägg komma att av riksdagen anvisas att utgå av vederbörande verks inkomster. Å tilläggsstaten skulle sålunda behöva beräknas allenast det för övriga verk och inrättningar erforderliga belopp eller 116,000,000 kronor. Närmare förslag om de på varje huvudtitel belöpande anslagsbelopp torde vid behandlingen av de olika huvudtitlarna få framställas av vederbörande departementschefer, därvid jag emellertid vill framhålla, att uppdelningen huvudtitlarna emellan av totalbeloppet, 116,000,000 kronor, i ärendets nuvarande läge måste bli högst approximativ.»

Beträffande befattningshavarna i statens tjänst, varom nu närmast är fråga, föreslog Kungl. Maj:t därefter i propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1919 riksdagen att, i avvaktan på proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt nämnda befattningshavare, för ändamålet såsom förslagsanslag beräkna

under andra huvudtiteln	kronor 3,700,000
» tredje »	» 500,000
» fjärde »	» 29,800,000
» femte »	» 19,800,000
» sjätte »	» 10,000,000
» sjunde »	» 11,300,000
» åttonde »	» 20,675,000
» nionde »	» 2,500,000.

Jag anhåller vidare att få bringa i erinran vad jag vid anmälan av de frågor, som rörde statsregleringen för år 1920, till statsrådsprotokollet över finansärenden den 9 januari 1919 yttrade rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1920 åt statens befattningshavare och pensionärer. Efter att hava anmärkt, att det syntes mig ganska påtagligt, att jämväl för år 1920 sådana dyrtidsbidrag måste beredas vederbörande, anförde jag i nu ifrågavarande avseende följande:

»Däremot är jag icke nu beredd att uttala min mening om, till vilket belopp och efter vilka närmare grunder detta tillägg för nämnda år bör utgå. Medel böra likväl under alla förhållanden finnas jämväl för detta år i beredskap, och i mina beräkningar över det finansiella läget för statsverket i avseende å samma år har jag även tagit nödvändigheten härav i betraktande. Jag förutsätter givetvis, att, därest en sänkning av prisnivån skulle komma att äga rum, dyrtidstilläggen för kommande år skola utgå med lägre belopp än för innevarande år. I saknad av någon säkrare utgångspunkt har jag emellertid ansett mig böra räkna med samma belopp för ändamålet som de, vilka nu beräknats å tilläggsstat för år 1919.

I fråga om de affärsdrivande verken och sådana verk som försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bankinspektionen m. fl. förutsätter jag, att eventuella dyrtidstillägg komma att av riksdagen anvisas att utgå av verkets inkomster. För övriga verk och inrättningar skulle erfordras ett belopp av sammanlagt omkring 116 miljoner kronor, därvid jämväl tagits i betraktande, att dyrtidstillägg som hittills kunna komma i fråga även åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående kategorier av personer.

Innan beslut fattats om avlåtande av definitiva framställningar till riksdagen angående dyrtidstillägg för år 1919, torde jämväl det för 1920 avsedda beloppet få på riksstaten bland utgifterna allenast beräknas som en avsättning.»

I enlighet med min därom gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t därefter i den till innevarande års riksdag avlätna statsverkspropositionen riksdagen att i avvidan på den proposition om avsättning av medel för ändamålet, som kunde bli riksdagen förelagd, till beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1920 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst samt deras änkor och barn ävensom åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, beräkna en avsättning å 116,000,000 kronor.

Då jag nu går att inför Kungl. Maj:t framlägga förslag i nu förevarande ämne, anhåller jag att till en början få lämna en kortfattad redogörelse för vad tidigare i liknande avseende från statens sida åtgjorts.

Historik.

1916 års
riksdag.

Redan vid 1916 års riksdag disponerades omkring 4,000,000 kronor för att i form av understöd, benämnt krigstidshjälp, utdelas till sådana befattningshavare, som på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder och som hade att under samma år erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högst 2,000 kronor. Krigstidshjälpen utgick med 30—80 kronor för vart och ett av barnen till och med det femte.

1917 års
riksdag.

År 1917 beräknades för dyrtidstillägg ett belopp av omkring 30,000,000 kronor. Dyrtidstillägget utgick dels under benämningen krigstidstillägg med 15 procent av befattningshavarnas kontanta avlöningsförmåner av vissa uppräknade slag, dock lägst med 250 och högst med 800 kronor för år räknat, och dels under benämningen krigstidshjälp till befattningshavare, som för år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högst 3,000 kronor, med 30—50 kronor för vart och ett av befattningshavaren underhållet minderårigt barn till och med det femte samt med 60—100 kronor för befattningshavares hustru. Krigstidstillägg utgick till befattningshavare allenast med så stort belopp, att detta tillhoppa med hans från en eller flera befattningar i statens tjänst härflytande inkomster av vissa uppräknade slag icke översteg 9,800 kronor. Ingen fick åtnjuta krigstidstillägg för mer än *en* befattning. Även i övrigt stadgades åtskilliga undantag från den allmänna regeln om femton procents krigstidstillägg.

1918 års
lagtima
riksdag.

Det belopp, som av 1918 års lagtima riksdag beräknades för krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst för berörda år, utgjorde 94,000,000 kronor.

I en den 18 januari 1918 till nämnda riksdag avlåten proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för ifrågavarande ändamål dels anvisa eller beräkna erforderliga medel dels godkänna vissa allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående.

Efter det riksdagen fattat beslut i frågan, därvid riksdagen gjort vissa ändringar i och tillägg till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, utfärdade Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med riksdagens beslut, den 22 mars 1918 kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 138) och fastställde därvid följande allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående under nämnda år:

A. Krigstidstillägg till befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i §§ 2, 3, 5, 13, 14, 15 och 16 angivna begränsningar och undantag, uppbära krigstidstillägg med en tredjedel av följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg;

tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;

ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;

ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;

inkvarterings- och servisbidrag;

dagavlöning och dagavlöningstillägg vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;

krigslön;

extra lönetillägg;

provisoriskt avlöningstillägg;

tillfällig löneförbättring;

tillfälligt lönetillägg;

häradskrivares förvaltningsbidrag; och

uppbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den för år 1917 utgående provisionen, dock högst så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar vederbörande tjänsteman skolat uppbära, om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförts till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.

Mom. 2. Å beklädnadsersättning, som icke till siffran bestämts av Konung och riksdag och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, må krigstidstillägg utgå med högst en tredjedel av ersättningens belopp, om och i den mån vederbörande myndighet, som äger bestämma ersättningens storlek, prövar sådant av omständigheterna påkallat.

Mom. 3. En var till krigstidstillägg enligt mom. 1 berättigad befattningshavare — krigsmän av manskaps grad utom de underofficerskorpraler vid marinen, vilka åtnjuta inkvarteringsbidrag, undantagna — som vid årets början innehade stadigvarande anställning

antingen med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett semester, ferier och därmed jämförlig tjänstledighet, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat,

eller, där sådan minimiarbetstid ej finnes föreskriven, på andra grunder avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet, äger dessutom uppbära krigstidstillägg med 365 kronor.

§ 2.

Krigstidstillägg enligt § 1 mom. 1 och 2 beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas samma krigstidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dylikt krigstidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna beräknas å hela det belopp, vartill ovan angivna slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå att till betridande av nämnda läroanstalters utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, varjämte enahanda krigstidstillägg även beräknas å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminarier åtnjuta dock icke krigstidstillägg å hyresersättning.

§ 3.

Krigstidstillägg till sådan i § 1 mom. 3 avsedd befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en av dessa, nämligen för den, som medför högsta avlöningen, eller, därest avlöningarna äro lika, för den av dessa befattningar, till vilken han först blivit befordrad; dock att befattnings-

havare, som på förordnande uppehåller annans befattning, äger uppbära krigstidstillägg jämväl å sådan med hans egen befattning förenad avlöning utav de i § 1 angivna slag, som han under förordnandet får behålla.

§ 4.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter semester, ferier eller därmed jämförlig tjänstledighet, skall under sådan ledighet icke vidkännas något avdrag å honom tillkommande krigstidstillägg.

Befattningshavare må icke på grund av annan tjänstledighet vid årets början, som ej sträckt sig över längre tid än januari månad, förlora rätt till krigstidstillägg enligt § 1 mom. 3.

§ 5.

Oberäknat i § 1 mom. 3 avsedda, till vissa befattningshavare utgående 365 kronor, må ingen befattningshavares krigstidstillägg överstiga 4 kronor 50 öre per dag.

B. Krigstidstillägg åt andra befattningshavare.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas krigstidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till andra befattningshavare i statens tjänst skall, med nedan i §§ 8, 13, 14, 15 och 16 angivna begränsningar och undantag, den myndighet, som äger bestämma befattningshavarnas avlöning, lämna krigstidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat; och utgår dylikt krigstidstillägg, under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna:

a) till befattningshavare, som vid årets början innehade stadigvarande anställning

antingen med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett semester, ferier och därmed jämförlig tjänstledighet, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat,

eller, där sådan minimiarbetstid ej finnes föreskriven, på andra grunder avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet, med högst de belopp, som angivas i § 1;

b) till befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, med högst en tredjedel av dem tilldelade belopp; samt

c) till övriga befattningshavare med högst en tredjedel av deras kontanta avlöningsförmåner utav de i § 1 angivna slag.

§ 8.

Krigstidstillägg till sådan i § 7 a) avsedd befattningshavare, som av statens medel åtnjuter avlöning för två eller flera befattningar, må icke utgå för mer än en av dessa, nämligen för den, som medför högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, för den av dessa befattningar, till vilken han först blivit befordrad; dock att befattningshavare, som på förordnande uppehåller annans befattning, må kunna tillerkännas krigstidstillägg jämväl å sådan med hans egen befattning förenad avlöning av de i § 1 angivna slag, som han under förordnandet tilläventyrs får behålla.

C. Krigtidshjälp.

§ 9.

Krigtidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, dels för husföreståndarinna, vid samma tidpunkt anställd hos befattningshavare, som var änkling och underhöll barn under 15 års ålder, och dels för barn under 15 års ålder, vilka befattningshavare vid samma tidpunkt underhöll, utgår, med här nedan i §§ 10, 13, 14, 15 och 16 angivna undantag och förbehåll,

till befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1918 innehade sådan *ordinarie* anställning, som avses i § 1 mom. 3; samt

till sådana i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1918 innehade och omedelbart dessförinnan under minst sex månader

vid statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal — oavsett semester, ferier och därmed jämförlig ledighet — icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

§ 10.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas:

1:o) befattningshavare, som jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, vilken under år 1918 äger rum, har att erlägga dylik skatt för högre belopp än 4,000 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade;

2:o) kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift, såvida ej med intyg utav två trovärdiga personer styrkes, att hennes man under år 1917 haft högst 600 kronor inkomst;

3:o) befattningshavare, som utan pension lämnar statstjänsten före den dag, då kungörelse om krigstidshjälpens utbetalande träder i kraft; och

4:o) icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1917, oavsett semester, ferier och därmed jämförlig ledighet, åtnjtit mer än en månads tjänstledighet av annan orsak än sjukdom, offentligt uppdrag eller inkallelse till militär tjänstgöring.

§ 11.

Mom. 1. Krigstidshjälp utgår, då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äkta makars taxeringar sammanräknade), utgör

högst 1.000 kronor: med 150 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 75 kronor för vart barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 120 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 60 kronor för vart barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för vart barn; samt

från 3,000 till och med 4,000 kronor: med 60 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 30 kronor för vart barn.

Mom. 2. Utöver ovan angivna krigstidshjälp äga furirer och korpraler, en var om han vid årets början var änklings och underhåll

barn under 15 års ålder eller var gift, uppbära en särskild krigstidshjälp med 180 kronor.

Denna särskilda krigstidshjälp tillkommer dock icke befattningshavare, som avses i § 10.

§ 12.

Befattningshavare, som avgått med pension under tiden 1 januari — 31 maj 1917 och icke kommit i åtnjutande av krigstidshjälp under år 1917, må, under förutsättning att han under år 1918 icke har att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 3,000 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade, uppbära, utöver vad som enligt förestående bestämmelser må tillkomma honom, ett så stort belopp, som under år 1917 skulle hava såsom krigstidshjälp tillfallit honom, om han innehaft sin befattning efter den 31 maj 1917 och under det året haft att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för samma belopp, som under år 1918 för honom fastställts.

Gemensamma bestämmelser.

§ 13.

Sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp under året må icke överstiga 2,007 kronor 50 öre.

§ 14.

Från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp enligt här angivna grunder undantagas:

1:o arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

2:o arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk; samt

3:o befattningshavare, som — oavsett pension, pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 — vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt årligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt.

Avlöning från allmänna indragningsstaten utan tjänstgöringsskyldighet medför icke någon rätt till krigstidstillägg eller krigstidshjälp.

§ 15.

Lärare vid statens blindundervisningsanstalter, vilka under år 1918 åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt kungl. kungörelsen den 11 december 1917 (Svensk författningssamling nr 851), skola vid uppbärande av krigstidstillägg och krigstidshjälp vidkännas ett mot berörda tillfälliga löneförbättring och därå belöpande krigstidstillägg svarande avdrag.

§ 16.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas krigstidstillägg och krigstidshjälp efter enahanda grunder, som gälla för befattningshavare i statens tjänst; dock med iakttagande att krigstidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för krigstidstillägg och krigstidshjälp bestrides av vederbörande kommun.

§ 17.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidstillägg och krigstidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning, innehavare av docentstipendier vid statens högskolor samt indelt manskap vid krigsmakten; skolande vid beräkning av nämnda docenters krigstidstillägg dem tillkommande docentstipendier anses likställda med de i § 1 uppräknade avlöningsförmånerna.

§ 18.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande krigstidstillägg och krigstidshjälp till fullo utbetalts, övergår hans rätt lärutinnan till stjärbluset.

§ 19.

Krigstidstillägget och krigstidshjälpen utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

1918 års ur-
tima riksdag.

Den utomordentliga ytterligare stegring i levnadskostnaderna, som inträdde efter det 1918 års lagtima riksdag fattat sitt ovanberörda beslut och särskilt under sommaren och början av hösten samma år, föranledde därefter Kungl. Maj:t, sedan ett flertal framställningar från sammanslutningar av statens befattningshavare och pensionärer inkommit, att kalla riksdagen till urtima sammanträde i Stockholm den 30 oktober 1918 för att mottaga framställningar angående extra tillägg till de särskilda anslag, som av 1918 års lagtima riksdag beviljats att utgå till ifrågakvarande befattningshavare och pensionärer.

I en till den urtima riksdagen den 25 oktober 1918 avlåten proposition, nr 1, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, *dels* att för beredande av extra krigstidstillägg för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 åt sådana befattningshavare, som avsåges i kungörelsen den 22 mars 1918 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst, anvisa erforderliga anslag m. m., *dels ock* godkänna vissa allmänna grunder för det extra krigstidstilläggets utgående.

Efter det riksdagen fattat beslut i frågan, därvid riksdagen gjort vissa ändringar i och tillägg till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, bland annat sålunda, att riksdagen införde bestämmelser även om extra krigstidshjälp, utfärdade Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med riksdagens beslut, den 3 december 1918 kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 922), däri förordnades,

1) att till sådana befattningshavare, som avsåges i kungörelsen den 22 mars 1918 (nr 138) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst, skulle för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 utgå *extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp* enligt följande grunder:

a) det extra krigstidstillägget skulle till varje befattningshavare utgå *dels* med en tredjedel av de å 1918 års senare hälft belöpande avlöningsförmåner, varå krigstidstillägg beräknades, eller, där beloppet enligt denna beräkningsgrund skulle understiga 1 krona 75 öre om dagen, med sistnämnda belopp, dock med iakttagande av att ingen finge uppbära mera än 4 kronor 50 öre per dag, *dels ock* därutöver med 1 krona om dagen,

dock att det sammanlagda extra krigstidstillägget ej finge överstiga, i fråga om ogift personal, som ägde åtnjuta fri kost i full utsträckning, hälften av de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades, därest ej Kungl. Maj:t på vederbörandes framställning

förordnade, att det extra krigstidstillägget finge utgå med högre belopp, dock ej överstigande tre fjärdedelar av samma avlöningsförmåner, samt beträffande övrig personal tre fjärdedelar av de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades;

b) den extra krigstidshjälpen skulle till befattningshavare eller, om han avlidit efter juni månads utgång, till hans stärbhusdelägare utgå, då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 hade att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äka makars taxeringar sammanräknade), utgjorde

högst 1,000 kronor: med 75 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 37 kronor 50 öre för vart barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 60 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 30 kronor för vart barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 45 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 22 kronor 50 öre för vart barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 30 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 15 kronor för vart barn;

2) att i fråga om det extra krigstidstillägget och den extra krigstidshjälpen skulle i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i ovan berörda kungörelse funnes stadgat, med iakttagande,

att den i § 9 stadgade tidpunkten ändrades till den 1 juli 1918,

att för befattningshavare, som av statens medel åtnjöte lön eller arvode för två eller flera befattningar, ovan stadgade minimi- och maximibelopp för det extra krigstidstillägget skulle avse den sammanlagda avlöning, som han uppbure, samt att det oberoende av avlöningens storlek utgående extra krigstidstillägget av en krona för dag skulle utgå för endast en av befattningarna, nämligen den som medförde högsta avlöningen eller, därest avlöningarna vore lika, för den av dessa befattningar, till vilken befattningshavaren först blivit befordrad, samt

att sådan lärare vid statens läroanstalt, som icke ägde åtnjuta avlöning under ferier, finge jämväl för den tid efter den 1 juli, under vilken han på grund härav icke uppbure avlöning, åtnjuta det extra krigstidstillägget av en krona för dag, för så vitt antingen han erhållit förordnande å sin befattning före början av höstterminen år 1918 och förordnandet avsåge hela terminen eller han eljest tjänstgjort under densamma i dess helhet.

Kostnaderna för det extra krigstidstillägget och den extra krigstidshjälpen beräknades av riksdagen till sammanlagt 50,000,000 kronor.

Sammanfattning av de för år 1918 gällande bestämmelserna om dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare.

De för år 1918 gällande bestämmelserna rörande dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare kunna alltså i korthet sammanfattas sålunda:

Enligt kungörelsen den 22 mars 1918 utgick *krigstidstillägg* med en tredjedel av de kontanta avlöningsförmåner av vissa närmare uppräknade slag samt därutöver med ett belopp av 365 kronor till sådana befattningshavare, som vid 1918 års början innehade stadigvarande anställning antingen med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett ferier, semester och därmed jämförlig tjänstledighet, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution var såsom minimum i allmänhet stadgat, eller, där sådan minimiarbetstid ej funns föreskriven, på andra grunder avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet. Därest en befattningshavare uppbär denna s. k. grundplåt, ägde han ej rätt att uppbära krigstidstillägg å mer än en befattning. I fråga om tjänstledighets inverkan på krigstidstillägget stadgades, att befattningshavare, som var tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjöt ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, skulle under sådan ledighet icke vidkännas något avdrag å honom tillkommande krigstidstillägg, samt att befattningshavaren icke på grund av annan tjänstledighet vid årets början, som ej sträckt sig över längre tid än januari månad, skulle förlora rätt till grundplåten å 365 kronor.

Krigstidshjälp utgick enligt kungörelsen den 22 mars 1918 till befattningshavare, som för år 1918 hade att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av högst 1,000 kronor, med 150 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 75 kronor för vart barn, för ett beräknat belopp från 1,000 till och med 2,000 kronor med 120 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 60 kronor för vart barn, för ett beräknat belopp från 2,000 till och med 3,000 kronor med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för vart barn samt för ett beräknat belopp från 3,000 till och med 4,000 kronor med 60 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 30 kronor för vart barn. Sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp under året fick icke överstiga 2,007 kronor 50 öre. Från åtnjutande av dessa förmåner voro bland annat undantagna befattningshavare, som vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, samt befattningshavare, som åtnjöt avlöning från allmänna indragningsstaten utan tjänstgöringsskyldighet. Enär förstnämnda grupp av befattningshavare ansågs härigenom hava blivit ställd i en

alltför ogynnsam ställning, anvisades sedermera ett särskilt anslag, varav gratifikationerna tilldelats dessa befattningshavare på sådant sätt, att de erhållit det belopp, de såsom befattningshavare skulle hava åtnjutit i krigstidstillägg, minskat med det i egenskap av pensionär uppburna krigstidstillägget.

För senare hälften av år 1918 utbetalades därefter på grund av kungörelsen den 3 december 1918 *extra krigstidstillägg* och *extra krigstidshjälp* enligt följande grunder: Det förra utgick *dels* med en tredjedel av de å 1918 års senare hälft belöpande avlöningsförmåner av en eller flera befattningar, varå krigstidstillägg beräknades, eller, där beloppet enligt denna beräkningsgrund skulle understiga 1 krona 75 öre om dagen, med sistnämnda belopp, dock med iakttagande av att ingen fick uppbära mera än 4 kronor 50 öre för dag, *dels ock* därutöver med 1 krona om dagen. För ogift personal, som ägde åtnjuta fri kost i full utsträckning, infördes den begränsningen i rätten till krigstidstillägg, att tillägget ej fick överstiga hälften av de avlöningsförmåner, å vilka det beräknades, därest ej Kungl. Maj:t i särskilt fall annorlunda förordnade. För övriga befattningshavare fick krigstidstillägget ej överstiga tre fjärdedelar av samma avlöningsförmåner. Den extra krigstidshjälp utgick med hälften av de belopp, som beviljats såsom krigstidshjälp enligt kungörelsen den 22 mars 1918, samt utsträcktes att utgå jämväl till befattningshavare, som hade att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av till och med 6.000 kronor. Därest befattningshavare åtnjöt krigstidstillägg å flera befattningar, utgick tillägget av 1 krona om dagen endast för en befattning.

Till belysande av, med vilka belopp dyrtidsbidrag för senare hälften av år 1918 utgått till statens befattningshavare inom olika avlöningsklasser, torde jag få hänvisa till följande tablå, upprättad inom 1918 års urtima riksdags vederbörande utskott. Till förklaring av tablåen tillåter jag mig påpeka, att den upptager sammanlagda beloppen av såväl vid lagtima riksdagen beviljade krigstidstillägg (jämte grundplåt) och krigstidshjälp som av urtima riksdagen beslutade extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp, allt för tiden juli—december 1918.

	Belopp	%
<i>Fast årlig lön 1,000 kronor:</i> ogift	724: —	145
gift	874: —	175
» med 3 barn	1,099: —	220
<i>Fast årlig lön 1,500 kronor:</i> ogift	939: —	125
gift	1,059: —	140
» med 3 barn	1,239: —	165
<i>Fast årlig lön 2,000 kronor:</i> ogift	1,033: —	103
gift	1,153: —	115
» med 3 barn	1,333: —	133
<i>Fast årlig lön 3,000 kronor:</i> ogift	1,367: —	91
gift	1,457: —	97
» med 3 barn	1,592: —	106
<i>Fast årlig lön 4,000 kronor:</i> ogift	1,700: —	85
gift	1,760: —	88
» med 3 barn	1,850: —	93
<i>Fast årlig lön 5,000 kronor:</i> ogift	2,016: —	81
gift	2,046: —	82
» med 3 barn	2,091: —	84
<i>Fast årlig lön 6,000 kronor:</i> ogift	2,016: —	67
gift	2,046: —	68
» med 3 barn	2,091: —	70
<i>Fast årlig lön 8,000 kronor:</i>	2,016: —	50
<i>Fast årlig lön 10,000 kronor:</i>	2,016: —	40

Slutligen må i detta sammanhang erinras om, att i fråga om krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående för tiden efter 1918 års utgång, i överensstämmelse med av riksdagen fattat beslut, genom kungörelse den 23 december 1918 (Svensk författningssamling nr 1,013) förordnats, bland annat, att såsom förskott i avräkning å det krigstidstillägg, som kunde varda befattningshavare i statens tjänst för år 1919 beviljat, skulle under nämnda år, intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft, utbetalas vad som enligt kungörelserna den 22 mars 1918 (nr 138) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst och den 3 december 1918 (nr 922) angående extra krigstidstillägg och extra

krigstidshjälp för senare halvåret 1918 åt befattningshavare i statens tjänst skolat till respektive befattningshavare vid utgången av varje avlöningsperiod utbetalas i procentuellt såväl krigstidstillägg som extra krigstidstillägg, därest samma kungörelser gällt även för år 1919, med iakttagande att befattningshavare skulle uppbära minst så stort belopp, att till honom å 1919 års krigstidstillägg utbetalade förskott uppginge till sammanlagt 3 kronor 50 öre om dagen, dock att härigenom ingen finge i förskott å 1919 års krigstidstillägg uppbära tillhopa mera än avlöningens belopp samt att dylikt förskott jämväl skulle utbetalas åt befattningshavare, som i anledning därav, att han åtnjöt pension eller därmed jämförligt årligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, jämlikt stadgandet i § 14 punkt 3 av förberörda kungörelse den 22 mars 1918 undantagits från åtnjutande av krigstidstillägg och krigstidshjälp enligt sagda kungörelse.

Efter denna kortfattade redogörelse för de bestämmelser rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp, som i avseende å statens befattningshavare hittills varit gällande, ber jag att få nämna, att inom socialstyrelsen i början av detta år verkstälts en på ett omfattande statistiskt material grundad jämförande undersökning av löneförmånernas stegring under kristiden för å ena sidan stats- och å andra sidan privatanställda. Resultatet av denna undersökning föreligger i tvenne promemior med därvid fogade tabeller, vilka av socialstyrelsen under hand till mig överlämnats. Ehuru de vid undersökningen framkomna siffrorna, med hänsyn till de oerhört skiftande anställnings- och avlöningsförhållandena m. m., givetvis icke i alla avseenden äro direkt jämförbara, måste det likvisst sägas, att den verkställda undersökningen, såsom ägnad att giva en i det stora hela dock någorlunda riktig föreställning om det sätt, varpå staten i jämförelse med de privata arbetsgivarna under kristiden tillgodosett sina befattningshavare, erljuder så stort intresse, att den väl förtjänar att i nu förevarande sammanhang bliva föremål för närmare uppmärksamhet. Jag tillåter mig därför hemställa, att ovannämnda promemior med därvid fogade tabeller måtte få såsom bilagor fogas till dagens protokoll. Utan att här ingå på någon redogörelse för eller granskning av innehållet i berörda promemior, vilka bäst torde tala för sig själva, anser jag mig för egen del till desamma endast böra anknyta den reflexionen, att det, efter de upplysningar, som vid den verkställda undersökningen framkommit, icke lär kunna sägas annat, än att det sätt, varpå staten under kristiden genom avlöningsförbättringar och dyrtidstillägg sört för sina befattningshavare, åtminstone

Socialstyrelsens undersökningar rörande avlöningsförhållandena under kristiden.

icke står tillbaka för vad som från de privata arbetsgivarnas sida i motsvarande hänseenden åtgjorts, då det gällt deras personal.

Till belysande av, huru avlöningsförmånerna för statens befattningshavare under krisåren ökats, har jag, med ledning av socialstyrelsens ovannämnda promemorior och tabeller, låtit upprätta tvenne sammanställningar, utvisande dels för statsförvaltningen i dess helhet och dels särskilt för de affärsdrivande verken den procentuella avlöningsförhöjningen under kristiden i jämförelse med den procentuella ökningen av antalet befattningshavare. För de affärsdrivande verken har därjämte i särskilda kolumner angivits den genomsnittliga avlöningsökningen per befattningshavare räknat. Dessa sammanställningar, vilka än ytterligare äro ägnade att bekräfta riktigheten av vad jag nyss anfört rörande det sätt, varpå staten under kristiden i avlöningshänseende sört för sina befattningshavare, torde lämpligen här få återgivas.

Statsförvaltningen i dess helhet.

Å r	Antal befattningshavare	Ökning i förhållande till år 1913 procent	Avlöning Kronor	Ökning i förhållande till år 1913 procent
1913	84,302	—	127,119,068	—
1916	93,437	10.8	158,244,474	24.5
1917	98,234	16.5	202,099,353	59.0
1918	98,843	17.2	206,441,594 ¹⁾	116.5

¹⁾ Siffran för år 1918 avser endast tiden $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$. Procenttalet för sagda år är därför beräknat i förhållande till avlöningssumman för de tre första kvartalen av år 1913.

Statens affärsverk.

Å r	Antal befattningshavare	Ökning i förhållande till år 1913 procent	Avlöning Kronor	Ökning i förhållande till år 1913 procent	Medelavlöning per befattningshavare Kronor	Ökning i förhållande till år 1913 procent
1913	35,603	—	53,904,000	—	1,514	—
1916	42,052	18.1	70,181,000	30.2	1,669	10.2
1917	48,535	36.3	100,234,600	86.0	2,065	36.4
1918 a) ¹⁾	51,248	43.9	133,568,100	147.8	2,606	72.1
1918 b)	»	»	160,968,100	198.6	3,141	107.4

¹⁾ Siffrorna för år 1918 avse: under a) förhållandena med hänsyn tagen endast till de av lagtima riksdagen beviljade dyrtidsförmånerna samt under b) förhållandena, om hänsyn tages jämväl till de enligt urtima riksdagens beslut utgående extra dyrtidsbidragen.

Då jag ansåg det önskvärt, att frågan angående dyrtidsbidrag för år 1919 åt statens befattningshavare och pensionärer, innan den förelades riksdagen, bleve föremål för noggrann och allsidig utredning, utverkade jag den 13 september 1918 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom finansdepartementet verkställa utredning och avgiva förslag till bestämmelser i ifrågavarande avseende.

Tillkallande
av sakkun-
niga för be-
handling av
frågan om
dyrtidsbidrag
under år 1919.

På grund av berörda bemyndigande tillkallade jag den 7 oktober 1918 regeringsrådet J. H. H. Palmgren, statskommissarien friherre C. G. E. Leijonhuvud, ledamoten av riksdagens första kammare, direktören C. A. Stålberg samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, godsägaren A. W. T. von Sneidern och materialförvaltaren A. J. Bärg; och uppdrog jag åt regeringsrådet Palmgren att vara de sakkunnigas ordförande.

Med en till mig ställd skrivelse den 18 februari 1919 hava de sakkunniga nu överlämnat betänkande och förslag angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 till befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom till vissa andra pensionärer.

För närmare kännedom om innehållet i kommittérades förslag tillåter jag mig hänvisa till betänkandet, vilket för sådant ändamål torde i sin helhet få såsom bilaga fogas till dagens protokoll. Jag anhåller emellertid att här få lämna en kortfattad översikt av betänkandets innehåll, särskilt så vitt detsamma rör befattningshavarna i statens tjänst, om vilka ju nu närmast är fråga.

Sedan kommitterade till en början i korthet redogjort för behandlingen av frågorna om krigstidstillägg och krigstidshjälp vid 1916, 1917 och 1918 års riksdagar samt mer eller mindre utförligt berört de till kommitterade antingen av Kungl. Maj:t överlämnade eller direkt inkomna framställningarna från tjänstemannasammanslutningar och enskilda personer, ingå kommitterade på frågan om behovet av särskilda dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare och pensionärer även under innevarande år. Denna fråga ägnas av kommitterade en utförlig behandling, som återfinnes å sidorna 24—26 i betänkandet.

Kommittera-
des förslag.

I fråga om den kostnadsram, inom vilken kommitterade vid fullgörandet av sitt uppdrag hade att hålla sig, erinra kommitterade i detta sammanhang, att jag till ledning för kommitterade meddelat, att större belopp än tillhoppa omkring 215 miljoner kronor icke kunde beräknas

stå till förfogande att användas till dyrtidsbidrag åt såväl de befattningshavare som de pensionärer, om vilka här vore fråga, samt att dyrtidsbidraget för år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst syntes böra icke väsentligen överstiga vad i sådant avseende för år 1918 utgått enligt beslut vid samma års lagtima och urtima riksdagar, i det att jämte en grundplåt, fördelad såsom dagtillägg, borde beräknas ett procentuellt tillägg av $66\frac{2}{3}$ procent med ett maximibelopp å bidraget av omkring 5,000 kronor. Vid utarbetande av sina förslag hava kommitterade också, enligt vad de framhålla, utgått ifrån, att dyrtidsbidragen borde så avvägas, att den sålunda uppställda kostnadsramen icke i någon väsentligare mån överskredes.

Härefter övergå kommitterade å sidorna 26 och 27 i betänkandet till en kritik av det under åren 1917 och 1918 i avseende å dyrtidsbidragens bestämmande tillämpade systemet. Detta innebar, att krigstidstillägg utgick dels i form av en s. k. grundplåt med ett för alla därtill berättigade till siffran fixerat belopp dels ock i form av ett procentuellt tillägg, likaledes till ett och samma för hela året fastställt procenttal av avlöningen, var- till för vissa familjeförsörjare bland befattningshavarnas grupp kom krigs- tidshjälp, vars belopp icke heller kunde utan statsmakternas förnyade beslut under året ändras. Med detta system följde, framhålla kommitte- rade, att dyrtidsbidraget förblev oförändrat ända till dess riksdagen kom i tillfälle att fatta nytt beslut, d. v. s. i regel under ett helt år. Under året inträdda förändringar i prisläget, om än så stora, inverkade så- lunda icke utan vidare på bidragets storlek. Då detta givetvis med- förde avsevärda olägenheter, borde enligt kommitterades mening syste- met för dyrtidsbidragets utgående så omläggas, att man på lämpligt sätt kunde möta den eventualiteten, att levnadskostnaderna under år 1919 väsentligen ökades eller minskades.

Kommitterade framlägga också i dylikt syfte ett av dem utarbetat förslag till lösning av dyrtidstilläggsfrågan med tillämpning av syste- met med s. k. glidande skala. Såsom alternativ hava de sakkunniga därjämte utarbetat ett förslag för dyrtidsbidragets utgående, som i allt väsentligt grundar sig på de hittills tillämpade principerna. De båda systemen hava av kommitterade utformats i alternativa författningsför- slag, betecknade det förstnämnda såsom alternativ I och det sistnämnda såsom alternativ II.

Systemet med
glidande
skala.

Vidkommande till en början systemet med s. k. *glidande skala* — en benämning, som, ehuru icke fullt adekvat, av de sakkunniga upptagits,

då den syntes dem hava vunnit burskap — så innebär detsamma, såsom förut antytts, att dyrtidsbidraget avpassas i förhållande till den efter krigsutbrottet inträdda ökningen i levnadskostnaderna på det sätt, att, sedan denna ökning periodvis konstaterats, bidraget utgår i visst förhållande till det tal, som befunnits beteckna ökningen.

Huru kommitterade tänkt sig den närmare utformningen av detta system, framgår av kommitterades uttalanden å sidorna 28—31 i betänkandet, vilka uttalanden, såsom belysande för de principer, på vilka kommittéförslaget är byggt, här torde få in extenso återgivas. Kommitterade yttra i nu ifrågavarande hänseende följande:

»Som bekant har i socialstyrelsen under dyrtidens fortgång tid efter annan och sedan ett par år tillbaka kvartalsvis verkställt beräkning angående ökningen i levnadskostnader i jämförelse med samma kostnader före krigets början. Denna beräkning resulterar i en dyrtidsindex, ett tal som minskat med 100, d. v. s. den siffra som anger prisläget vid utgångspunkten, då normala förhållanden ansågos råda, betecknar levnadskostnadsökningen eller nedgången i penningens köpkraft. Beräkningen grundar sig på uppgifter från ett stort antal skilda orter rörande levnadskostnaderna för en normalfamilj (man, hustru och två barn) med en årsbudget i maj 1914 av 2,000 kronor. Använd på det sätt kommitterade komma att föreslå, synes en sådan beräkning kunna tjäna till underlag för bestämmande av dyrtidsbidrag även för befattningshavare med lägre eller högre avlöning än den som motsvarar en sådan budget. Socialstyrelsen har vid flera tillfällen beträffande dess dyrtidsindex framhållit, att densamma är beräknad med försiktighet och innebär en minimisiffra. Under nuvarande förhållanden grundar den sig i stor utsträckning på pris å varor, som falla under åsatta maximipris och därför endast i ringa mån finnas att tillgå i den allmänna marknaden utan måste ersättas med andra dyrare och odrygare varor. Index-talet är vidare beräknat såsom ett medeltal för städer och stadsliknande samhällen och är därför antagligen relativt något för högt för landsbygden i allmänhet och något för lågt för större städer och särskilt för Stockholm. Men såsom ett medeltal torde detsamma dock kunna anses tjänligt att användas för nu ifrågavarande ändamål. Det berättigade härutinnan hänför sig även till den omständigheten, att redan avlöningarna äro i viss mån reglerade efter skilda orters prisförhållanden genom särskilda tillägg (ortstillägg, dyrtortstillägg, kallortstillägg).

Dyrtidsökningen, som enligt socialstyrelsens beräkning i slutet av september 1918 uppgick till 142 procent och enligt därefter verkställda preliminära beräkningar befunnits hava stigit i slutet av oktober till 156 procent och i slutet av november till 161 procent, har vid årsskiftet, då enligt numera föreliggande beräkning socialstyrelsen funnit dyrtidsindex uppgå till 267, alltså ytterligare stigit till 167 procent.

I förhållande till det sålunda uträknade procenttal, som betecknar den inträdda fördyringen, bör krigstidstillägget utgå. Av förut antydda statsfinansiella skäl och för att giva utrymme åt den allt hitintills hävdade uppfattningen, att

statens alla befattningshavare måste själva bära någon del av dyrtidens tryck, synes man icke kunna undgå att vid tillämpningen i viss mån minska detta procenttal, och kommitterade föreslå i sådant avseende, att minskningen vid varje tidpunkt bestämmes till en tiondedel därav. Fördyringstalet, minskat med en tiondedel och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal, skulle således utmärka det procenttal, efter vilket krigstidstillägget må beräknas. Det torde vara lämpligt att för det sålunda uppkomna talet använda en särskild benämning, och då detta tal är avsett att läggas till grund för beräkningen, hava kommitterade såsom sådan benämning tänkt sig termen *grundtal*.

I författningen synes böra bestämmas det grundtal, som skall vara gällande från årets början. Då fördyringen vid årsskiftet utgjort 167 procent, blir detta grundtal således 150 (167—16.7).

Anpassningen efter de växlande prisförhållandena under året torde lämpligast kunna vinnas på det sätt, att åt Kungl. Maj:t inrymmes befogenhet att efter prövning av omständigheterna höja eller sänka grundtalet och således, allt efter som under året inträffade förändringar i levnadskostnadernas allmänna läge därtill giva anledning, med ledning av den dyrtidsindex, som av socialstyrelsen senast uträknats, fastställa nytt grundtal. Detta bör i fråga om krigstidstillägg åt befattningshavare tillämpas från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa nytt grundtal o. s. v. Om förändring ej inträffar, gäller det senast bestämda grundtalet till årets slut.

Då nu förhållandena icke medgiva, att det sålunda beräknade, efter prisläget glidande grundtalet utan någon reduktion tillämpas å avlöningen vid alla befattningar i statens tjänst, varigenom således avlöningens realvärde eller köpkraft skulle blivit i det närmaste återställd, har det gällt att så modifiera systemet, att med bibehållande av dess smidighet och anpassningsförmåga vinnes ovan angivna önskemål, att befattningshavare och pensionärer med lägre förmåner tillgodoses i någon mån bättre än befattningshavare och pensionärer med högre förmåner. Kommitterade hava funnit detta önskemål kunna på lämpligaste sätt vinnas genom en anordning, som verkar som en glidande grundplåt. Befattningshavare med avlöning intill visst belopp och pensionär med pension intill visst belopp erhålla dyrtidsbidrag efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, och få således i det närmaste full ersättning för dyrtidens verkningar. Befattningshavare och pensionärer med högre avlöning eller pension erhålla utöver denna grundplåt ett procentuellt tillägg, som beräknas å den överskjutande delen av avlöningen intill visst belopp, efter ett väsentligt lägre procenttal än det nyss nämnda, men alltså satt i förhållande till det efter prisläget rörliga grundtalet. Å därefter återstående del av avlöningen beräknas icke krigstidstillägg. Härigenom fastställs även ett glidande maximibelopp för dyrtidsbidraget. Systemet innebär alltså, att procenttalet, grundplåten och maximibeloppet äro rörliga i likhet med grundtalet och bliva till siffror bestämda genom grundtalets fixerande.

Vid bedömandet av tillräckligheten eller otillräckligheten av krigstidstillägg enligt dessa grunder kan man icke alldeles bortse från att stora grupper av befattningshavare från och med år 1919 enligt fattade eller väntade beslut komma i åtnjutande även av viss löneförbättring. Denna har visserligen icke karaktären av

dyrtidsbidrag utan är avsedd allenast att bringa de löner, som reglerats efter förhållandena omkring år 1905, till överensstämmelse med det allmänna prisläge, som var rådande år 1914 eller vid kristidens inträde. Men den innebär i allt fall ett tillskott, som befattningshavarna nu få till förfogande för bestridande av levnads-kostnaderna.

I detta sammanhang anse sig kommitterade böra meddela, att enligt uppgifter, som från socialstyrelsen lämnats kommitterade och som avse tiden till den 1 oktober 1918, de dyrtidsbidrag, vilka utgått till de inom den privata verksamheten anställda, i allmänhet förhållandevis understigit de krigstidstillägg, som år 1918 beviljats statens befattningshavare. Efter nämnda dag hava emellertid å flera områden av den privata verksamheten inträffat icke oväsentliga förändringar i detta avseende, vilkas inverkan kommitterade icke varit i tillfälle att bedöma.

Anordnas krigstidstillägget enligt sålunda angivna grunder, så att befattningshavare med lägre avlöning följaktligen erhålla i det närmaste full ekvivalent för dyrtidsökningen, bortfaller anledningen att vidare använda den hittills tillämpade metoden att vid sidan av krigstidstillägget bevilja dem bland de lägst avlönade, som hava skyldighet att försörja andra, det särskilda familjetillägg, som utgått under benämningen krigstidshjälp. Enligt kommitterades mening bör det fasthållas, att den lönefyllnad, som av dyrtiden betingas, lika väl som själva lönen är gottgörelse för utfört arbete och så vitt möjligt icke bör till någon del hava karaktären av understöd. Om således ersättning beredes för den en gång fastställda avlöningens minskade realvärde, så bör krigstidstilläggets uppgift anses vara fylld.

Nu kan under för handen varande förhållanden full gottgörelse för dyrtidsökningen visserligen icke äga rum. Men detta behöver icke utgöra hinder för det bortfallande av krigstidshjälp, som bör följa av införande av ett system med glidande skala, om blott krigstidsbidraget enligt detta system i genomsnitt giver förhållandevis lika stor lönefyllnad som ett system med fasta belopp enligt därför uppställda utgångspunkter kan bereda. Så blir också fallet enligt det av kommitterade uppgjorda förslaget, i det att som nämnt befattningshavare med låg avlöning erhålla i det närmaste full ersättning för lönevärdets fall samt de befattningshavare, som i avlöningshänseende befinna sig på mellanstadiet, där f. n. jämväl utgår krigstidshjälp åt familjeförsörjare, vid det grundtal, vartill nuvarande prisläge föranleder, erhålla ungefär samma dyrtidsbidrag, som vid tillämpning av systemet med fasta belopp skulle tillkomma en medelstor familj (man, hustru och två barn). Att krigstidshjälp nu bortfaller, anse kommitterade innebära en fördel även med avseende på kommande löneregleringar. Därigenom blir man vid den verkliga lönereglering som ovillkorligen förr eller senare måste genomföras, mera obunden vid frågans bedömande och kan således även, utan att framkalla i viss mån berättigat missnöje, låta familjeförsörjningsbidraget falla.»

I avseende å tillämpningen av det system, vars grundlinjer sålunda angivits, å den kategori personer, varom nu närmast är fråga, nämligen befattningshavarna i statens tjänst, anföra kommitterade vidare följande:

»Det system för tilldelande av krigstidstillägg efter glidande skala, som kommitterade förordat, innebär, beträffande befattningshavare, att krigstidstillägget

utgår å avlöning, som icke överstiger 100 kronor för månad, med ett procenttal, motsvarande grundtalet, d. v. s. vid början av året med 150 procent, att om avlöningen överstiger 100 kronor för månad, krigstidstillägget för den del av avlöningen, som utgör 100 kronor för månad, utgår på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 550 kronor för månad, efter ett procenttal, motsvarande $\frac{1}{10}$ av grundtalet, d. v. s. vid början av året 60 procent, samt att krigstidstillägg icke utgår å del, som överstiger 550 kronor för månad.»

Huru detta system verkar vid olika avlöningsbelopp, framgår närmare av den vid betänkandet fogade, å sid. 121 intagna tabellen bil. A.

Här torde endast böra framhållas, att enligt kommittérades förslag för befattningshavare med årsavlöning av 1,200 kronor eller därunder krigstidstillägget skulle utgå å hela beloppet av avlöningen efter en grundtalet motsvarande procentsats, alltså vid närvarande prisläge 150 procent, eller å 1,200 kronor med 1,800 kronor, samt att vid högre årsavlöning den genomsnittliga procentsatsen småningom skulle sjunka, så att den med det av kommitterade föreslagna begynnelsegrundtalet skulle utgöra vid årsavlöning å 2,400 kronor 105 procent, vid årsavlöning å 4,800 kronor 82.5 procent, vid årsavlöning å 6,600 kronor, där maximibeloppet skulle uppnås, 76.4 procent och vid årsavlöning av 10,800 kronor 46.7 procent, utvisande vid nuvarande prisläge ett krigstidstillägg för år räknat av resp. 2,520, 3,960, 5,040 och 5,040 kronor. Den sålunda förordade skalan överensstämmer, enligt vad kommitterade framhålla, väsentligen med den, som enligt Stockholms stadsfullmäktiges beslut tills vidare skall vinna tillämpning med avseende på krigstidstillägg åt befattningshavare i huvudstadens tjänst.

För det sätt, varpå systemet med s. k. glidande skala tillämpats å f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom å änkor och barn efter avlidna statstjänare, torde jag framdeles under dagens lopp få lämna en närmare redogörelse.

Det s. k. fixa
systemet.

Såsom jag ovan nämnde, hava kommitterade — förutom det på den glidande skalan grundade förslaget — i avseende å såväl befattningshavare som de olika kategorierna av pensionärer såsom alternativ framlagt ett annat förslag, byggt på fixa tillägg och nära överensstämmande med de för år 1918 i nu ifrågavarande avseende gällande grunderna.

Vad nu befattningshavarna beträffar skulle enligt detta förslag krigstidstillägget utgå i dels en för alla befattningshavare lika grund-

plåt och dels ett procentuellt tillägg å avlöningen med begränsning för de högst avlönade. Vidkommande först den s. k. grundplåten föreslå kommitterade efter en å sidan 33 i betänkandet förebragt motivering, att densamma icke måtte, såsom skett enligt kungörelsen den 22 mars 1918, utgå med ett belopp på en gång utan i överensstämmelse med föreskrifterna i kungörelsen den 3 december samma år utgå med visst belopp per dag. I sådant hänseende förorda kommitterade, att grundplåten, under benämning *dagtillägg*, måste bestämmas att utgå till varje till procentuellt krigstidstillägg berättigad befattningshavare med en krona 75 öre om dagen eller för helt år 638 kronor 75 öre. — Det procentuella tillägget borde i överensstämmelse med förhållandet under 1918 års senare hälft utgå med $66\frac{2}{3}$ procent av de avlöningsförmåner, å vilka det beräknades.

Kommitterade framhålla vidare, att de av dem föreslagna dagtilläggens jämförelsevis betydliga storlek skulle i vissa fall kunna medföra den påföljden, att det samlade krigstidstillägget komme att uppgå till oskäligt belopp. Till förhindrande härav föreslå kommitterade, i enlighet med vad å sidorna 34—36 närmare utvecklas, en bestämmelse av innehåll, att krigstidstilläggets sammanlagda belopp icke finge för varje period, för vilken avlöning utbetalades, överstiga 120 procent av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg för samma period beräknades.

Härefter övergå de sakkunniga å sid. 36 i betänkandet till frågan om krigstidshjälp. Härom anföres till en början följande.

»Vid en sådan procentuell begränsning, som ju håller den sammanlagda avlöningen icke oväsentligt under det läge, som betingas av dyrtidsökningen, måste otvivelaktigt särskild åtgärd vidtagas för att därutöver bereda de lägre avlönade befattningshavare, som hava försörjnings-skyldighet, ökade existensmedel, och det krigstidsbidrag, som hitintills utgått i form av *krigstidshjälp*, lärar med denna metod icke kunna undvaras. Den procentuella begränsningen kommer därför att hava sin huvudsakliga betydelse med avseende på ogifta befattningshavare. I fråga om krigstidshjälpens belopp föreslå kommitterade, att detsamma må bestämmas till summan av vad som i sådant hänseende utgått för år 1918 enligt de båda för nämnda år gällande kungörelserna och i den omfattning beträffande därtill berättigade grupper av befattningshavare, som fastställts genom kungörelsen den 3 december 1918. Härigenom kommer det visserligen i särskilda fall med avseende å lågt avlönade befattningshavare att inträffa, att krigstidstillägg och krigstidshjälp sam-

manlagt överstiga den avlöningsförhöjning, som skulle betingas allenast av dyrtidsökningen. Men detta synes icke kunna förekommas vid tillämpning av systemet med fasta bidrag och har därjämte i talrika fall ägt rum enligt 1918 års bestämmelser. Det inträffar företrädesvis i fråga om befattningshavare med stora familjer. Att begränsa krigstidshjälpen till ett visst högsta antal barn lär emellertid med hänsyn till 1918 års riksdags beslut ej kunna ifrågakomma, och en sådan begränsning skulle ej heller hava nämnvärd finansiell betydelse.»

Enligt kommitterades förslag skulle krigstidshjälpen utgå, för år räknat, då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 haft att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äkta makars taxeringar sammanräknade) utgjorde

högst 1,000 kronor: med 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 112 kronor 50 öre för varje barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 180 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 90 kronor för varje barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 135 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 67 kronor 50 öre för varje barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för varje barn.

Befattningshavare, som under år 1918 enligt nämnda förordning haft att erlägga skatt för beräknat belopp av mera än 6,000 kronor (äkta makars taxeringar sammanräknade), skulle icke äga tillgodonjuta krigstidshjälp.

Kommitterade framhålla vidare, att rätten till krigstidshjälp måste, i huvudsaklig överensstämmelse med hittills tillämpade grunder, förbehållas allenast åt de befattningshavare, som vid årets början innehade ordinarie anställning eller eljest vid samma tidpunkt hade sin huvudsakliga verksamhet i statens tjänst. Vidare föreslå kommitterade, att krigstidshjälpen måtte få beräknas och utbetalas periodvis i likhet med krigstidstillägget och ej, såsom hittills skett, med hela beloppet på en gång.

I fråga om det absoluta maximum för dyrtidsbidraget enligt det s. k. fixa systemet föreslå kommitterade, att detta måtte bestämmas till 13 kronor 70 öre för dag eller 5,000 kronor 50 öre för år räknat. Detta maximum skulle enligt kommitterades förslag uppnås vid en årsavlöning av 6,600 kronor.

Huru systemet med fasta belopp i dess här återgivna gestaltning skulle verka i olika avlöningsgrupper för ogifta och för familjeförsörjare

med intill tre barn framgår av den vid betänkandet fogade, å sidorna 122 och 123 intagna tabellen bil. B.

Både systemet med glidande skala och det fixa systemet hava i kommitterades förslag utformats så, att befattningshavarna under första delen av året skulle få ungefär lika stort dyrtidsbidrag, vare sig det ena eller andra systemet komme till användning, dock med den avsevärda modifikationen, att alla befattningshavare, tillhörande viss avlöningsgrupp, enligt systemet med glidande skala skulle få ungefär lika mycket i dyrtidsbidrag som enligt systemet med fasta belopp tillkomme en samma avlöningsgrupp tillhörande familjeförsörjare med hustru och två barn. Huruvida det ena eller andra systemet i förordningen skulle bli fördelaktigare eller ej, beror på prisförhållandenas utveckling. Enligt den glidande skalan skulle bidrag givas i förhållande till prisläget. Enligt det andra systemet däremot skulle bidraget under hela året stå fast vid sitt förhållande till prisläget vid årets början.

För belysande av kommittéförslaget båda alternativ tillåter jag mig hänvisa till en å sidan 39 i betänkandet intagen tabell, däri de båda systemen jämföras, sådana de till sina verkningar skulle framträda vid årets början, vartill fogats en beräkning enligt systemet med glidande skala, under förutsättning att prisläget skulle så förändras, att grundalet bleve fastställt till 120.

Beträffande nu de närmare beräkningar, som av kommitterade verkställts rörande kostnaderna för dyrtidsbidragen åt befattningshavarna enligt kommitterades båda alternativ, anföra kommitterade å sid. 38—40 i betänkandet därom följand :

*Kostnads-
beräkningar.*

»Vid beräkningen av kostnaderna för dyrtidsbidraget under år 1919 hava kommitterade tagit hänsyn till såväl de löneförbättringar, vilka redan genomförts före 1919 års början, som ock den tillfälliga löneförbättring till vissa befattningshavare, vilken ställts i utsikt från och med nämnda år. Om därvid det fasta systemet, så utformat som ovan angivits, skulle bli tillämpat, hava kostnaderna beräknats uppgå till omkring 199 miljoner kronor, därav omkring 14 miljoner kronor skulle belöpa å krigstidshjälpen. Tillämpning av den glidande skalan enligt kommitterades förslag medför givetvis högre kostnad, om prisläget under hela året skulle giva anledning till att bibehålla grundalet vid 150, men då man synes kunna räkna med att, även om någon obetydlig höjning av prisnivån icke är utesluten under den allra närmaste tiden, en avsevärd nedgång av prisläget likväl skall under årets lopp inträffa, hava kommitterade ansett sig kunna utgå från det antagandet, att tillämpningen av den av kommitterade förordade glidande skalan icke kommer att medföra större kostnad än den ovan för det fasta systemet angivna. Om grundalet

150 skulle bliva gällande under hela året 1919, skulle dyrtidsbidraget enligt systemet med glidande skala draga en kostnad av i runt tal 210 miljoner kronor. Därest grundtalet för förra halvåret 1919 bleve 150 men för senare halvåret nedsattes till 120, skulle kostnaden för hela året belöpa sig till ungefär 189 miljoner kronor. Skulle prisläget gestalta sig så, att, sedan grundtalet 150 gällt under årets första kvartal, grundtalet bleve för vårkvartalet 165, för tredje kvartalet 140 och för fjärde kvartalet 120, skulle kostnaden för hela året uppgå till omkring 197 miljoner kronor.

Därest de av kommitterade föreslagna bestämmelserna rörande krigstidstillägg enligt den glidande skalan varit gällande under år 1918, beräknas, att kostnaden med de olika prislägen, som då varit rådande, skulle hava utgjort omkring 139 miljoner kronor. Med det system, som då tillämpats, torde kostnaden hava uppgått till omkring 144 miljoner kronor.»

Detaljbestäm-
melser.

Å sid. 40—43 i betänkandet hava kommitterade till behandling upptagit frågorna dels om sättet för dyrtidstilläggsbeloppens bestämmande i vissa fall dels ock om rätten för befattningshavare att uppbära dylikt tillägg å två eller flera befattningar. Beträffande såväl kommitterades uttalanden i dessa frågor som den av kommitterade å sid. 67 och följande i betänkandet framlagda specialmotiveringen till förslagen, torde det tillåtas mig att hänvisa till vad betänkandet därom innehåller.

Socialstyrel-
sens utlåtande.

Genom remiss den 22 februari 1919 har socialstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande i fråga om lämpligheten och genomförbarheten av det i kommittébetänkandets alternativ I upptagna förslaget, att dyrtidsbidragen skulle bestämmas med ledning av de av socialstyrelsen verkställda dyrtidsindexberäkningarna.

I anledning härav har socialstyrelsen i utlåtande den 28 februari 1918 anfört följande:

»De av socialstyrelsen kvartalsvis publicerade indextal, som angiva de procentuella förskjutningarna i den allmänna levnadskostnadsnivån med utgångspunkt från år 1914, hava under kristiden i allt större utsträckning kommit till användning som norm vid fastställandet av dyrtidstillägg. För närvarande torde nämnda indextal spela en större eller mindre roll vid flertalet dylika löneregleringar inom olika verksamhetsområden. I många fall har man härvid tagit steget fullt ut och tillämpat metoden med s. k. glidande skala, d. v. s. lönetilläggen regleras med vissa mellanrum automatiskt i anslutning till den aktuella indexsiffran. Så har, enligt vad som kommit till socialstyrelsens kännedom, ägt rum vid ett stort antal kommunala verk och arbeten, vidare vid en del industriella företag inom olika yrkesgrenar, inom målerifacket, vid vissa banker o. s. v.

Även staten har förut vid bestämmandet av krigstidstillägg tagit viss hänsyn till socialstyrelsens levnadskostnadsindex, och i nu föreliggande förslag har

man ansett sig kunna gå än längre och alternativt föreslå tillämpandet av glidande skala.

Det måste under sådana omständigheter givetvis vara en sak av den största praktiska betydelse, att vid framräkandet av ifrågavarande indexsiffra de bästa metoder komma till användning, så att densamma för varje gång giver ett i stort sett tillförlitligt uttryck för levnadskostnadernas verkliga förändringar. Lämpligheten av dess användande för krigstidstilläggens beräkande sammanhänger uppenbarligen på det intimaste härmed. För belysande av frågan, i vad mån de av socialstyrelsen hittills använda metoder och utförda beräkningar kunna anses i berörda hänseende tillfredsställande, må här först lämnas en kortfattad redogörelse för tillvägagångssättet.

Som utgångspunkt för beräkningarna har valts en normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget maj 1914, slutande på en total utgiftssumma av 2,000 kronor per år. Denna budget har, i enlighet med resultaten av 1913—1914 års omfattande och ingående levnadskostnads- och bostadsundersökningar, fördelats på sex olika huvudposter sålunda

	kronor	procent
födo- och njutningsämnena	876	43.7
bostad	300	15.0
bränsle och lyse	97	4.9
beklädnad	219	11.0
skatter	122	6.1
övriga utgifter	386	19.3
Summa utgifter	2,000	100.0

Genom att vid olika tidpunkter fastställa den procentuella förändring, som var och en av dessa poster varit underkastad sedan år 1914, erhållas för de särskilda posterna nya utgiftsbelopp och för posterna tillsammans en ny utgiftssumma, som sättes i relation till den ursprungliga (2,000 kronor), vilken härvid för enkelhetens skull antages lika med 100. Den sålunda framräknade siffran utgör indextalet för levnadskostnadernas totala förskjutning från mitten av 1914 intill den tidpunkt undersökningen i varje fall avser, under förutsättning att förbrukningen varit i huvudsak oförändrad.

Beräkningarna för fastställandet av de olika huvudposternas procentuella förändringar tillgå i stora drag på följande sätt.

Den utan jämförelse viktigaste posten avser *födo- och njutningsämnena*, som ingå i ovan angivna normalbudget med 44 procent eller om jämväl *bränsle och lyse*, såsom vanligen sker, hiträknas, med nära 50 procent. Inhämtandet av prisuppgifter å hithörande varuslag sker genom socialstyrelsens ombud å 44 orter (städer och stadsliknande samhällen), representerande olika delar av riket. Med ledning av noggrant utarbetade instruktioner upptagas vecko- och månadsvis prisnoteringar å bestämda kvaliteter från ett stort antal affärer å varje ort. Inom socialstyrelsen framräknas sedan på grundvalen av dessa noteringar månatliga medelpris för varje ort samt vidare för riket i dess helhet. Riksmedelpriserna representera sålunda det genomsnittliga värdet av stundom flera hundra noteringar från skilda orter och förtjäna därför att tillmätas de allra starkaste vitsord såsom mätare av det allmänna prisläget vid olika tidpunkter. Genom 1913—1914 års lev-

nadskostnadsundersökningar känner man i detalj de kvantiteter, som av en normalfamilj årligen förbrukas, och genom en multiplikation för varje varuslag av kvantitetstalet med det vid ett visst tillfälle rådande priset samt genom en addition av dessa belopp erhålles den sammanlagda kostnaden för livsmedel, lyse och bränsle vid tillfället i fråga. Härigenom kan slutligen den procentuella förändringen i nämnda kostnad från 1914 till senare tidpunkter konstateras, naturligtvis under förutsättning av ungefär likartad förbrukning.

För mätande av *bostadshyrornas* växlingar var man till en början hänvisad till ungefärliga uppskattningar, baserade på rapporter från kommunala myndigheter eller socialstyrelsens ombud i orterna. Numera införskaffas uppgifter i förevarande hänseende från rikets hyresnämnder, vilka genom 1917 års hyresstegringslag kommit att i viss mån utgöra centralorgan för bostadsmarknadens övervakande och reglering var å sin ort. De samlade inhämtade uppgifterna angiva för varje nytt hyresår dels den procentiska hyresökningen respektive hyresminskningen med utgångspunkt från hyresåret 1914 1915 för de av nämnderna reglerade lägenheterna, dels, för såvitt ifrågavarande procentsiffra med avseende å viss ort icke kunnat anses som representativ för den *allmänna* hyresstegringen (— minskningen), noggrannast möjliga upplysningar rörande dennas ungefärliga storlek. Inom socialstyrelsen tages sedan genomsnitt för samtliga orter och lägenhetskategorier efter deras relativa betydelse, varigenom erhålles ett ungefärligt mått, uttryckt i procent, å den förändring, bostadshyrorna i allmänhet undergått under kristiden i stads-samhällena.

Med avseende å utgiftsposten för *beklädnad* hava däri skeende förändringar beräknats med ledning av de prisuppgifter å tyger och garner, olika slag av kläder och skodon m. m., som regelbundet för varje kvartal inhämtas genom styrelsens ombud i orterna. Att få på ett fullt tillförlitligt sätt konstaterat, i vilken grad ifrågavarande prisförändringar inverkat på hithörande utgifter för det enskilda hushållet, är givetvis en vanskelig sak, då man ej i detalj känner, i vilken utsträckning de olika beklädnadsartiklarna ingå i en normalbudget. Med ledning av dels de vid 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning förda hushållsböckerna dels på annat sätt inhämtade uppgifter har man emellertid erhållit vissa mått å respektive artiklars ungefärliga andel i budgeten, varefter man med större säkerhet kunnat framräkna de procenttal, som angiva den ungefärliga storleken av de under kristiden inträdda förändringarna i ett normalhushålls utgifter för beklädnad.

De för mätande av *skattepostens* procentuella förändringar under krisåren använda procenttalen kunna göra anspråk på mera exakt giltighet, beräknade som de äro, efter orternas relativa betydelse, på grundvalen av officiella uppgifter rörande de under år 1914 och respektive undersökningsår erlagda skattebeloppen.

Under rubriken *örriga utgifter* hava sammanförts en mängd mindre betydande utgiftsposter, vilkas procentuella höjning respektive minskning delvis befunnits mycket svår att närmare fastställa. Det material, som härvid stätt till förfogande, har utgjorts dels av inhämtade prisuppgifter från vissa ledande firmor inom respektive branscher, dels av före och under krisperioden förda och till styrelsen insända hushållsböcker för ett antal familjer å olika orter. Vid det genomsnittliga procenttalets framräknande har i regel följts den principen, att posterna vägts med hänsyn till den andel de haft i normalfamiljens budget. Vid sidan av nu anförda beräkningsmetod har man emellertid även använt sig av en annan, som synes hava

tillämpats vid en del utländska undersökningar av motsvarande slag, i det man nämligen uträknat den procentuella förändringen i genomsnitt för de fem första huvudgrupperna, vilka tillsammans utgöra över 80 procent av normalbudgeten, och sedan antagit samma procental gälla för den sjätte huvudgruppen, övriga utgifter». Det har vid anställda jämförelser visat sig, att skillnaden mellan ifrågavarande två slag av beräkningsmetoder icke utövat något större inflytande på resultatet. De synas därför med fördel kunna användas för ömsesidig kontroll.

Den föregående översikten torde hava givit vid handen, att socialstyrelsens levnadskostnadsindex icke kan göra anspråk på att till alla sina delar grunda sig på fullt exakta beräkningar, utan att man i vissa hänseenden fått åtnöja sig med allmänna uppskattningar, vilka dock inhämtats från så många olika håll, att de kunna anses tillsammans giva ett ganska rättvisande resultat. Beträffande ifrågavarande index och sättet för dess fastställande hava emellertid framkommit vissa andra erinringar, vilka här nedan skola upptagas till behandling.

Levnadskostnadsberäkningarna äro, såsom ovan påpekats, verkställda med utgångspunkt från en familj med 2,000 kronors utgiftsstat före kriget. Beräkningarna kunna därför sannolikt icke tillämpas i detalj, då det gäller att mäta fluktuationen i levnadskostnaderna för familjer med avsevärt högre inkomster, beroende på att de olika huvudposterna helt visst i dessa familjers budget haft ett mer eller mindre olikartat inbördes förhållande. Då emellertid den här använda normalbudgeten framkommit som ett genomsnitt av levnadsförhållandena hos familjer med en inkomst mellan 1,500—3,000 kronor, torde åtminstone inom dessa gränser beräkningarna äga, praktiskt taget, full tillämpning. Det vill synas, som om de i allt väsentligt kunna få anses gälla även för personer med 1,000—2,000 kronors högre inkomster. Visserligen hava för bedömande av denna sak endast några få budgeter för högre löntagare stått till buds, men på grundvalen härav utförda beräkningar, jämförda med motsvarande beräkningar från utländska undersökningar, giva vid handen, att ovanstående antagande om indexsiffrornas vidsträcktare tillämpning är riktigt. Skillnaden mellan indextalen för lägre och högre inkomstgrupper (1,200—5,000 kronor) har nämligen visat sig vara relativt liten, om ock en bestämd tendens gjort sig gällande till något lägre indextal i mån av högre budget eller med andra ord, att levnadskostnadsstegringen varit något mindre kännbar för högre än för lägre inkomsttagare.

Vidare må erinras om vad redan i det föregående särskilt påpekats, nämligen att man vid framräknandet av de procentuella förskjutningarna i budgetens olika huvudposter alltid utgått från de i 1914 års normalbudget fastställda grundbeloppen och följaktligen bortsett från de omläggningar av och inskränkningar i förbrukningen, vilka givetvis framkallats av dyrtiden och även kunnat konstateras genom socialstyrelsens under åren 1916, 1917 och 1918 företagna dyrtidsundersökningar.

Med avseende å de invändningar, som låta sig göra och även gjorts mot detta tillvägagångssätt, må framhållas följande. Man bör givetvis skilja på tvenne föreliggande problem. Det ena är att erhålla en mätare på den förhöjning av levnadskostnaderna, som med bibehållande av en oförändrad standard till olika tidpunkter ägt rum sedan krisens början. En sådan mätare är tydligen lämplig att användas vid bedömandet av nedgången i lönernas köpkraft, d. v. s. i vilken grad reallönen reducerats. Den levnadsstandard en normalfamilj intog före kristiden

torde nämligen kunna betecknas såsom den typiskt sociala nivå, som hithörande familjer allttjämt söka upprätthålla. Det må ju även ur kulturell och social synpunkt anses önskvärt, att denna allmänna standard kan få bibehållas eller i allt fall icke sänkas. Det andra problemet är att undersöka, huru man under de härskande abnorma förhållandena sökt omlägga sin budget för att foga denna efter den reducerade reallönen. Även åt detta problem har socialstyrelsen ägnat sin uppmärksamhet genom ovannämnda dyrtidsundersökningar.

I fråga om beräkningarna av den procentulla förskjutningen i budgetens olika huvudposter äro jämväl vissa erinringar att framställa. Vad först beträffar posterna livsmedel, lyse och bränsle, hava, särskilt under det senast förflutna året, vissa svårigheter yppat sig att fullfölja dessa beräkningar på grund därav, att flera varuslag, som tidigare ingått i budgeten, mer eller mindre fullständigt försvunnit ur marknaden. Genom att beräkna prisförändringen å närmast jämförbara ersättningsvaror hava emellertid dessa svårigheter kunnat väsentligen avhjälpas. Större vansklighet bereda ifrågavarande beräkningar, i den mån gällande maximipriser överskridas. Det har nämligen av flera skäl icke varit möjligt för socialstyrelsen att taga hänsyn till andra priser än sådana, som grunda sig på fullt lojal handel. Då det numera allmänt synes råda den uppfattningen, att i skilda delar av landet en omfattande försäljning skett och fortfarande sker av åtskilliga viktiga varuslag till priser, som vida överstiga gällande maximipriser, torde nog de beräknade indextalen för livsmedelsfördyringen, under förutsättning av helt oförändrad levnadsstandard, få betraktas som minimital. Av socialstyrelsen gjorda undersökningar rörande dessa förhållanden hava dock utvisat, att dylik handel först under det senaste året varit av mera omfattande betydelse för de samhällslager, som här närmast avses. Det må jämväl erinras, att de lägre priser (hänförande sig till rabatter o. s. v.), för vilka en stor del av de mindre bemedlade fått köpa vissa varuslag, icke komma till något uttryck i indextalet. Med hänsyn till nu anförda omständigheter synes nämnda tal, om ock utgörande en minimisifra, likväl ej böra anses som någon utpräglad sådan, utan åtminstone i fråga om de mindre bemedlade såsom rätt nära motsvarande det verkliga genomsnittet. I ännu högre grad torde detta bliva förhållandet, i samma mån som varuknappheten minskas, maximipriserna bortfalla och den fria prisbildningen åter får göra sig gällande. Härvid kan emellertid en höjning av utgifterna för vissa livsmedel uppstå, som delvis blir att tillskriva den omständigheten, att ifrågavarande utgifter förut beräknats efter maximipriserna och följaktligen väl lågt. Något mera störande inflytande på beräkningarna av levnadskostnadernas totala belopp lärer dock ej härav vara att befara, särskilt om den statliga regleringen på hithörande område icke på en gång upphör, utan successive avvecklas.

De anmärkningar, som eljest framställas mot socialstyrelsens prisnoteringar, såsom de publiceras i »Sociala Meddelanden», grunda sig ofta på en missuppfattning, nämligen den, att de skulle utgöra faktiskt betalade priser. Så är emellertid, enligt vad som framgår av den förut lämnade redogörelsen för prisuppgifternas bearbetande, i allmänhet icke fallet, i det att ifrågavarande noteringar framkomma som resultatet av en på grundvalen av ett flertal faktiska priser verkställd medeltalsberäkning. De åtgärda sålunda den för respektive varuslag gällande *genomsnittliga prisnivån*, varigenom givetvis erhålles den tillförlitligaste mätaren på livsmedelsprisernas storlek vid olika tidpunkter och å olika orter.

Det torde jämväl i detta sammanhang böra nämnas, att särskilda indexserier,

belysande såväl livsmedelskostnadernas stegring under kristiden (tidsindex) som deras storlek å olika orter (ortsindex), månatligen publiceras i »Sociala Meddelanden». Förstnämnda index, som även omfattar kostnaderna för bränsle och lyse samt i en del fall (t. ex. av Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, Allmänna svenska elektriska bolaget o. s. v.) användes som norm vid bestämmandet av dyrtidstilläggen, sammanblandas ofta med den allmänna levnadskostnadsindexen, men utgör i enlighet med vad här framhållits endast en del därav, om ock den väsentligaste.

Med avseende å den del av levnadskostnadsbudgeten, som utgöres av beklädnadsposten, må här endast anmärkas, att vid prisuppgifternas avgivande hänsyn i allmänhet ej torde hava kunnat tagas till under kristiden inträffade kvalitetsförändringar, varför den beräknade procentuella stegringen i beklädnadskontot måhända bör betecknas såsom något för låg.

Vid fastställandet av skatteposten har man ansett sig böra utgå från ett oförändrat inkomstbelopp, 2,000 kronor. Den framräknade skatteökningens procenten har sålunda uteslutande varit ett resultat av den förhöjning, som skattesatserna i och för sig varit underkastade under kristiden. En stor del av den allmänhet, som ur avlöningssynpunkt är eller kan bliva beroende av förevarande beräkningar, har emellertid under de senaste åren i större eller mindre omfattning fått sina inkomster förökade, varför det med skäl kan ifrågasättas att taga vederbörlig hänsyn jämväl till denna faktor. I sådant fall finge den procentuella stegringen av skatteposten sättas ej oväsentligt högre, men levnadskostnadsindexen i dess helhet skulle enligt senast utförda beräkningar härigenom endast komma att höjas med några få enheter.

Såsom förut påpekats, grunda sig socialstyrelsens levnadskostnadsberäkningar på uppgifter, inhämtade från styrelsens ombudsorter, och kunna följaktligen endast göra anspråk på att belysa förhållandena i *städer och stadsliknande samhällen*. Det torde emellertid finnas anledning förmoda, att prisbildningen även å landsbygden i stort sett följt samma lagar som i de agglomererade samhällena.

Trots det ingående och detaljerade arbete, som enligt vad ovanstående redogörelse utvisar ägnas åt här ifrågavarande beräkningar, och trots det rika material, varå de äro grundade, måste indextalen likväl betraktas såsom allenast ungefärliga och genomsnittliga uttryck för det allmänna läget. Man må emellertid besinna, att hithörande statistik ännu är relativt ny och alltjämt stadd i utveckling. Såvitt man kan döma, synas dock levnadskostnadsberäkningarna i vårt land utföras med större grundlighet och omsorg, både i fråga om primärmaterial och bearbetning, än som vanligen sker i andra länder. Med hänsyn till sakens stora praktiska betydelse lärer ock socialstyrelsen särskilt komma att vinnlägga sig om, att mer och mer förbättra såväl primärmaterialiet som beräkningsmetoderna.

Redan nu torde i allt fall socialstyrelsens levnadskostnadsindex, ehuru beräknad med försiktighet och säkerligen innebärande en minimisiffra, få anses utgöra en tillräckligt vägledande mätare på den allmänna fördyring, som, under förutsättning av oförändrad standard, inträtt i levnadskostnaderna från världskrigets utbrott och vartill ju vederbörlig hänsyn måste tagas vid dyrtidstilläggens bestämmande. Vissa andra indextal torde, ehuru beräknade på grundvalen av helt annat och vida mindre material samt delvis avseende andra förhållanden, likväl kunna anföras såsom i sin mån ägnade att belysa tillförlitligheten av den allmänna levnadskostnadsindexen. Sålunda hava av socialstyrelsen, till ytterligare belysning av dyrtidens inverkan på levnadskostnaderna, från styrelsens ombudsorter årligen införskaffats

uppgifter rörande *inackorderingspriser för arbetare* (»Sociala Meddelanden» 1918, h. 10), varjämte från arbetsförmedlingsanstalterna erhållits vissa uppgifter rörande *värdet av kost och bostad* för kvinnliga tjänare å olika orter åren 1914, 1917 och 1918 (»Sociala Meddelanden» 1918, h. 7 och 1919, h. 1). Sammanställas dessa uppgifter med levnadskostnadsuppgifterna och sättes 1914 års siffra lika med 100, erhållas följande indextal:

	1914	1917	1918
Levnadskostnader	100	162	233
Inackorderingspriser (måltid och husrum)	100	150	225
Värdet av kost och bostad	100	168	242

Överensstämmelsen mellan ovanstående indexserier, vilka dock endast delvis avse samma förhållande och dessutom beräknats på olika sätt, är alltför påtaglig för att kunna bero av någon tillfällighet.

Beträffande särskilt livsmedelspriserna (inklusive priserna å bränsle och lyse) publiceras månatligen i »Sociala Meddelanden» en indexserie, avseende aritmetiska medeltal av priserna å respektiva varuslag, vilken serie av professor G. Cassel plägar sättas i jämförelse med en av honom beräknad indexserie rörande den s. k. relativa sedelcirkulationen. Här nedan återgivas dessa båda serier jämte Svensk Handelstidnings s. k. generalindex (avseende grosshandelspriser å livsmedel och vissa viktigare industrivaror):

	1914 (juli)	1915	1916	1917	1918
Minuthandelspriser å livsmedel	100	126	157	208	319
Relativ sedelcirkulation.....	(1910—13) 100	133	155	207	298
Grosshandelspriser å livsmedel och industrivaror	(¹ / ₇ 1913— ³⁰ / ₆ 14) 100	145	185	244	339

Även i fråga om dessa indexserier är överensstämmelsen, som synes, påfallande, ehuru man vid deras beräkning utgått från något olika tidpunkter.

På grund av vad sålunda anförts får styrelsen uttala som sin uppfattning, att den av styrelsen framräknade levnadskostnadsindex må kunna anses lämplig att använda som norm för krigstidstilläggsbeloppens reglerande. Dock vill styrelsen tillika framhålla, att det icke vore lämpligt att därvid följa varje skiftning i prisnivån, som kommer till uttryck i indexsiffran. Även med hänsyn till dennas genomsnittliga värde synes det vara riktigast, att densamma tillämpas först sedan den givit ett mera deciderat utslag i ena eller andra riktningen. Ej heller torde det av praktiska skäl vara lämpligt eller av behovet påkallat att verkställa indexberäkningarna oftare än såsom nu sker, nämligen för varje kvartal. Endast under förutsättning att indexsiffran under det tillämdalupna kvartalet, eventuellt halvåret ökat eller minskats med ett visst antal enheter, utgörande t. ex. minst 10 procent av dess belopp vid kvartalets (halvårets) början, synes man böra skrida till en motsvarande ökning respektive minskning av krigstidstilläggen.

Med avseende å den tidpunkt, vid vilken kvartalsberäkningarna kunna vara

avslutade och den nya indexsiffran färdig att tagas i bruk, får styrelsen påpeka, att detta, av hittills gjorda erfarenheter att döma, bör kunna ske senast den sista i varje månad efter det kvartal, för vilket föregående indexsiffra varit gällande. Alltså den 30 april, 31 juli, 31 oktober och 31 januari.

Med hänsyn till den betydelse, som numera allmänt tillmätas socialstyrelsens indexberäkningar rörande levnadskostnaderna och vilken betydelse ytterligare skulle ökas, därest ifrågavarande beräkningar, på sätt föreslagits, skola läggas till grund för krigstidstilläggen åt statens befattningshavare, kommer styrelsen givetvis att vid deras fullföljande söka såvitt möjligt tillförsäkra sig ett ännu rikare primärmaterial, särskilt beträffande posterna beklädnad och »övriga utgifter», ävensom att i större utsträckning införskaffa vissa kontrolluppgifter. Det torde också för anförda ändamål visa sig erforderligt, att en styrelsens tjänstman beredes tillfälle att genom resor till de olika ombudsorterna utöva en mera direkt kontroll på ombudens uppgifter. Då stor vikt ligger uppå att hava lämpliga ombud, må erinras om nödvändigheten av att ombuden redan från och med innevarande år erhålla ökade arvoden jämlikt Eders Kungl. Majts förslag till årets riksdag. Slutligen skulle det otvivelaktigt vara till stor nytta, om medel anvisades för sammankallande av ombuden till gemensam konferens inför socialstyrelsen. Visserligen finnas synnerligen detaljerade instruktioner utfärdade för ombuden rörande införskaffandet av prisuppgifter å de olika varuslagen, varjämte frågeformulären äro mycket noga preciserade, och visserligen står styrelsen genom skriftväxling i livlig kontakt med ombuden, men en dylik konferens, varvid personliga erfarenheter finge utbytas, skulle säkerligen i hög grad bidra till erhållande av ännu mera likformiga och säkra uppgifter.

Den i det föregående avhandlade levnadskostnadsindexen är en »tidsindex», d. v. s. en mätare av levnadskostnadernas växlingar från en tidpunkt till en annan. Vid sidan av denna förekommer emellertid även en »ortsindex», som mäter levnadskostnadernas inbördes storlek å olika orter för avvägande av de s. k. dyrtortstilläggen. Ehuru strängt taget anledning icke förefinnes att i detta sammanhang ingå på frågan om indexberäkningarna för sistnämnda slag av lönetillägg, anser sig dock styrelsen böra i korthet vidöra jämväl denna fråga under hänvisning i övrigt till en i »Sociala Meddelanden» 1916, h. 9 förekommande uppsats med titel »Förslag till anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och dyrtortsgrupperingar». Därest nämligen där föreslagna undersökningar komma till stånd — vilket för övrigt torde bliva nödvändigt med hänsyn till de ortsgrupperingar, som krävas dels för bestämmande av dyrtortstilläggen vid statens affärsdrivande verk och eventuellt även för befattningshavare i annan statstjänst, dels för fastställande av det bevillningsfria avdragets storlek å olika orter — skulle ett ännu rikare primärmaterial erhållas för bedömande jämväl av levnadskostnadernas periodiska växlingar.

Ovannämnda förslag utgöres av en till statsrådet och chefen för civildepartementet i december år 1913 avgiven promemoria rörande anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och därpå grundade dyrtortsgrupperingar, varvid en moderniserad markegångssättning spelar en viss roll. Det framhålls för övrigt, att ifrågavarande undersökningar eventuellt skulle kunna tjäna som grundval även för periodiska löneregleringar.

Det är särskilt den i förslaget förekommande anordningen för införskaffande

av prisuppgifter å livsmedel m. m. från alla landets kommuner, varpå styrelsen här vill fästa uppmärksamheten. Efter att hava erinrat om att det i vårt land redan finnes en urgammal institution, till vilken man i förevarande fall lämpligen kunde anknyta, nämligen den s. k. markegångssättningen, fortsättes sålunda:

»Det åligger alltså sedan långliga tider tillbaka de kommunala myndigheterna i stad och på land att årligen meddela uppskattade medelpriser för vissa varuslag. Atskilliga av dessa varuslag äro desamma som de, å vilka socialstyrelsens ombud lämna prisuppgifter, t. ex. smör, ost, ägg, ärtor, rågmjöl, havregryn, bröd, kött, fläsk, olika sorters fisk, dricka, ved, kol o. s. v. De personer, som medverka vid markegångssättningen, torde jämväl i allmänhet äga god erfarenhet och kunskap om de å respektive orter rådande prisförhållanden. Det vill under sådana förhållanden synas lämpligast att, för erhållande av de vid dyroretsutredningarna erforderliga prisuppgifterna, det ålades de kommunala myndigheterna i alla de orter, som skola undersökas, och helst i rikets samtliga städer, köpingar, municipalsamhällen och egentliga landskommuner att årligen, i samband med avgivandet av uppgifterna till markegångstaxan, även meddela minuthandelspriser å vissa varuslag enligt av socialstyrelsen fastställda formulär samt genast efter upprättandet av denna pris-kurant insända densamma till socialstyrelsen. En sådan anordning hade den för-delen, att den anknöte till redan bestående förhållanden och sålunda ej innebure någon egentlig nyhet för vederbörande. Det ökade besvär, som härigenom till-fördes de kommunala myndigheterna, bestående i att sätta priser å ett något större antal 'persedlar' än förut, torde väl även icke behöva kännas så särskilt be-tungande, helst som, enligt vad ovan påpekats, de personer, som deltaga i marke-gångssättningen, i allmänhet kunna antagas vara väl förtrogna med prisförhållandena å respektive orter.»

Efter en närmare redogörelse för den praktiska tillämpningen av ovan-nämnda anordning, varigenom man alltså skulle erhålla ett hela riket omfattande statistiskt material angående livsmedelspriser m. m., framhålles slutligen såsom både naturligt och ändamålsenligt »att för detta ändamål använda sig av den ärevördiga markegångsinstitutionen samt gjuta nytt liv i denna genom att giva den nya uppgifter, visserligen av samma natur som de gamla men lämpade efter en modernare tids krav».

Styrelsen har, som sagt, endast velat fästa uppmärksamheten på nu anförda möjlighet att ytterligare fördjupa och utvidga prisstatistiken, och får styrelsen i detta sammanhang jämväl meddela, att styrelsen har för avsikt att inom den när-maste framtiden inkomma till Eders Kungl. Maj:t med förslag till undersökningar av ovan angivet slag i och för dyroretsgrupperingar.

Med avseende å formuleringen av § 2 i det första alternativet till kun-görelse om krigstidstillägg åt befattningshavare får styrelsen framhålla följande.

Såsom i det föregående angivits, utgår styrelsens indexserie från prisläget i juli 1914, d. v. s. tidpunkten omedelbart före krigsutbrottet. Ehuru ordalagen i första momentet av nämnda paragraf torde åsyfta, att ökningen i levnadskostnader skall räknas från anförda tidpunkt, kunde det synas lämpligt att i paragrafen be-stämt angiva densamma.

Enligt tredje momentet i samma paragraf skall med ledning av den dyrtids-index, som av styrelsen senast uträknats, nytt grundtal fastställas att äga tillämp-ning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut härom kungjorts.

Styrelsen har emellertid i det föregående framhållit, att indexen icke lämpligen kan beräknas oftare än för varje kvartalsskifte samt att den icke kan med säkerhet föreligga fixerad förrän vid slutet av nästföljande månad. Med bibehållande av den föreslagna formuleringen skulle alltså eventuellt nytt grundtal icke kunna tillämpas förrän med andra månaden i respektive kvartal. För undvikande härav läser en omformulering av ifrågavarande moment böra ske, vilket åter skulle medföra, att dyrtidstillägget för den första månad, för vilken nytt grundtal fastställes, icke kan utbetalas förrän under loppet av den nästföljande.

Till sist önskar styrelsen framhålla, att styrelsen i anledning av förevarande remiss ansett sig böra, såsom här ovan skett, endast yttra sig om lämpligheten och genomförbarheten av att till grund för krigstidstilläggs beräkning enligt systemet med glidande skala lägga av styrelsen uträknad levnadskostnadsindex. Vad åter beträffar själva systemets lämplighet och här föreslagna utformning samt dess eventuella företräde framför det s. k. fixa systemet, en sak varom ju meningarna som bekant äro delade, har styrelsen som sagt saknat skäl att ingå härpå. För att taga ståndpunkt till denna fråga hade för övrigt erfordrats väsentligt längre tid än som nu stått styrelsen till buds.»

Att även för innevarande år åtgärder måste vidtagas för beredande av särskilda dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare och pensionärer är, med hänsyn till det alltjämt rådande prisläget, så uppenbart, att jag icke torde behöva närmare utveckla de skäl, som föranleda mig att nu framlägga förslag i ämnet. I dylikt hänseende torde det vara tillräckligt att hänvisa till — förutom de allmänt kända förhållandena å ifrågavarande område — den utredning, som innefattas i kommittébetänkandet, och särskilt de framställningar från sammanslutningar av statstjänare och andra, som i kommittébetänkandet omnämnas och mer eller mindre utförligt behandlas. Statsmakternas under fjolåret fattade beslut om rätt för statstjänare att tills vidare under år 1919 förskottsvis uppbära vissa belopp såsom krigstidstillägg och extra krigstidstillägg, innebär ju för övrigt en förhandsutfästelse, att även för detta år särskilda dyrtidsbidrag i en eller annan form skola beredas statstjänarna. Det gäller sålunda nu att avgöra icke *huruvida* utan *efter vilka grunder* dylika dyrtidsbidrag skola utgå.

Vad man vid besämmandet av dessa grunder först har att undersöka är, synes det mig, huru stort sammanlagt belopp som, med hänsyn till det nuvarande statsfinansiella läget och andra inverkanse faktorer, högst kan disponeras för här ifrågavarande ändamål. På sätt i kommittébetänkandet framhålles, gav jag redan på ett tidigt stadium av kommittéarbetet såsom min uppfattning tillkänna, att det högsta belopp, som för innevarande år kunde avses för krigstidstillägg och krigstidshjälp åt de kategorier av anställda och pensionärer, som omfattades

Departementschefen

av kommitterades uppdrag, var 215 miljoner kronor. Och då jag den 9 nästlidna januari hade att anmäla frågorna rörande regleringen av utgifterna å 1919 års tilläggsstat, räknade jag, såsom förut nämnts, för krigstidstillägg och krigstidshjälp med en sammanlagd utgift av 225 miljoner kronor, däri emellertid med 9 å 10 miljoner kronor ingingo dylika förmåner för personer, som icke innefattades i kommitterades uppdrag. Av nyssnämnda be'opp, 225 miljoner kronor, skulle enligt beräkningarna den ojämförligt största delen, 198 miljoner kronor, belöpa sig å den persongrupp, varom nu närmast är fråga, nämligen befattningshavare i statens tjänst.

Vid utarbetandet av de nu framlagda alternativa förslagen till krigstidstillägg och krigstidshjälp för innevarande år hava kommitterade, på sätt av betänkandet framgår, haft till ögonmärke, att den sålunda uppställda kostnadsramen icke finge — åtminstone icke i någon väsentligare mån — överskridas. Det har också lyckats kommitterade att så avväga sina förslag, att kostnaderna kunnat beräknas komma att vid bifall till förslagen stanna vid ungefärligen de av mig angivna maximibeloppen — enligt det såsom alternativ I betecknade förslaget dock endast under förutsättning, att man för årets senare kvartal finge räkna med någon sänkning av den nu gällande prisnivån.

För egen del vill jag redan nu uttryckligen framhålla, att vad som å det statsfinansiella området inträffat, sedan jag verkställde mina ovan återgivna beräkningar, icke givit mig anledning att i någon mån frångå den åsikt, jag då uttalade i fråga om maximum av det belopp, som staten under innevarande år kan disponera för nu ifrågasvarande ändamål. Redan detta belopp är så högt, att det för dess täckande lärer bliva nödvändigt att aulita statsverkets kassafond i en omfattning, som med hänsyn till fondens ändamål och dess nuvarande behållning icke medgiver någon som helst ytterligare utsträckning. Jag anser det sålunda vara av omständigheterna oundgängligen betingat att vid bestämmandet av grunderna för dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare och pensionärer under innevarande år noga aktgiva på, att kostnaderna komma att hålla sig inom ovan angivna belopp, vilka så att säga synas mig markera gränsen för statens förmåga att för närvarande ekonomiskt komma sina befattningshavare och pensionärer till hjälp i dyrtidens svårigheter. Den sålunda angivna utgångspunkten kommer i det följande att av mig strängt fasthållas.

Under sådana omständigheter och då det, enligt vad kommitterade beräknat, för att bereda endast befattningshavarna full kompensation för den rådande dyrtiden, vid en genomsnittlig ökning av levnads-

kostnaderna med 150 procent, skulle åtgå ett sammanlagt belopp av icke mindre än 275 miljoner kronor om året, är det tydligt, att dylik full gottgörelse för avlönings- eller pensionsförmånernas till följd av dyrtiden minskade realvärde icke för närvarande kan beredas alla dem, som av staten åtnjuta dylika förmåner. Lika med kommittéerade och i full överensstämmelse med de principer, som i nu ifrågavarande avseende hittills följts, anser jag det då riktigast att låta de reduktioner i dyrtidskompensationen, som sålunda bliva nödvändiga, i starkare grad, procentuellt räknat, gå ut över personer i högre avlönings- eller pensionsklasser än över personer i lägre dylika klasser. Det förhåller sig ju så, att de lägre avlönings- och pensionstagarna i regeln också äro de mindre ekonomiskt bärkraftiga; för dem, som redan förut befunno sig på eller i närheten av existensminimum måste varje minskning i avlönings- eller pensionsförmånernas realvärde bliva alldeles särskilt kännbar. Det synes mig under sådana omständigheter vara en självklar gärd av billighet och rättvisa, att, nu liksom förut, i första hand sörja för, att de svagast ställda befattningshavarna och pensionärerna bliva genom skäliga dyrtidsbidrag vederbörligen tillgodosedda.

Men jämväl de i avlönings- och pensionshänseende något bättre ställda persongrupperna synas mig ha grundade anspråk på att, så långt det statsfinansiella läget medgiver, komma i åtnjutande av effektiva dyrtidsbidrag. Även för dem har säkerligen i det övervägande flertalet fall dyrtidstrycket känts mycket hårt; många av dem ha sedan studie- och extraordinarieåren att dragas med en betungande skuldbörda, och särskilt för familjeförsörjarna har det nog icke sällan varit förenat med stora svårigheter att under den rådande dyrtiden få inkomsterna att räcka till för de oundgängliga utgifterna för hem och familj. Vad nu särskilt befattningshavarna beträffar synas mig de synpunkter, som utvecklas i de i kommittébetänkandet återgivna framställningarna från cheferna för de centrala ämbetsverken m. fl., vara värda allvarligt beaktande. Även om det under förhandenvarande förhållanden icke rimligtvis synes mig kunna påfordras, att full kompensation för den inträdda dyrtiden skall kunna beredas vederbörande, lär det å andra sidan böra erkännas, att icke heller för befattningshavarna av högre grader de för normala tider avpassade avlöningarna i regel äro så tilltagna, att vederbörande i längden kunna finna sig tillfreds med en alltför stor minskning i deras realvärde. Icke minst med hänsyn till statens eget intresse av att kunna för statstjänsten förvärva och behålla högre kvalificerad, duglig arbetskraft — svårigheter i dylikt hänseende hava, såsom i kommittébetänkandet framhålles, under krisåren icke saknats — anser jag

det under sådana omständigheter angeläget att nu i något större utsträckning än hittills söka för befattningshavarna av högre grader genom dyrtidstillägg uppväga de ordinarie avlöningsförmånernas minskade värde. Såsom jag i det följande skall närmare utveckla, synes detta också — utan eftersättande av de lägre funktionärernas förhandsrätt — kunna i skäligen omfattning ske inom den av mig uppställda kostnadsramen.

Efter dessa allmänna anmärkningar övergår jag till en närmare behandling av kommitterades förslag.

Det av kommitterade avgivna betänkandet innefattar, såsom jag redan förut nämnt, alternativa förslag till frågans lösning, det ena grundat på systemet med s. k. glidande skala och det andra, liksom hittills tillämpade grunder, upptagande fixa avlöningstillägg. Vid en jämförelse mellan de båda förslagen, för vilkas innehåll jag ovan, i anslutning till kommittébetänkandet, lämnat en kortfattad redogörelse, faller det genast i ögonen, att systemet med s. k. glidande skala, på sätt kommitterade också själva påpeka, i flera hänseenden erbjuder avsevärda fördelar framför det hittills tillämpade, i kommitterades alternativ II upptagna s. k. fixa systemet. Givetvis måste det, särskilt under en tid som den närvarande, då prisnivån är underkastad tätt återkommande starka växlingar, erbjuda stora svårigheter att på förhand för ett helt år framåt binda krigstidstilläggen vid vissa för olika avlöningsbelopp bestämt fastslagna siffror. Olägenheterna hos det hittills tillämpade systemet hava också i det föregående vid olika tillfällen starkt framträtt, och särskilt under år 1918, då prisnivån befann sig i så gott som oavbruten stegring, voro klagomålen över de bristande möjligheterna till anpassning efter de undan för undan ändrade förhållandena både många och högljudda. Också blev det ju, för att bringa dyrtidsbidragen i bättre överensstämmelse med vad som av omständigheterna betingades, på senhösten under nämnda år nödvändigt att tillgripa en så utomordentlig åtgärd som inkallandet av riksdagen till urtima sammanträde.

Med tillämpning av systemet med s. k. glidande skala skulle här ovan antydda svårigheter i väsentlig grad minskas. Företrädet hos nämnda system ligger just däri, att det giver möjlighet till att, sedan ökningen eller minskningen i levnadskostnaderna periodvis konstaterats, anpassa dyrtidsbidraget i visst förhållande till det tal, som befunnits beteckna ökningen eller minskningen. Vare sig man går till mötes en period av stigande pris eller, såsom man nu har anledning hoppas, har att motse en tid, då prisfluktuationerna i huvudsak komma att gå i motsatt riktning, innebär det givetvis en bestämd fördel att till grund

för dyrtidsbidragens utgående hava ett system, som lämnar tillfälle att utan alltför stor omgång reglera bidragen efter levnadskostnadernas tid efter annan växlande höjd. Att man under sådana omständigheter — därest med tillämpning av den glidande skalan ett även ur andra synpunkter tillfredsställande förslag till lösning av dyrtidstilläggsfrågan kan åstadkommas — bör stanna vid denna utväg, anser jag i likhet med kommitterade uppenbart.

Härvid uppställer sig då först och främst den frågan, huruvida det är möjligt att finna en så tillförlitlig mätare av levnadskostnadernas höjd vid olika tillfällen, att densamma kan läggas till grund för regleringen av dyrtidsbidragens belopp. Enligt kommitterades mening föreligger en dylik mätare i den beräkning, som av socialstyrelsen tid efter annan verkställes angående ökningen i levnadskostnader i jämförelse med samma kostnader vid krigets början. Denna beräkning resulterar i en dyrtidsindex, ett tal, som minskat med 100, d. v. s. den siffra, som angiver prisläget vid utgångspunkten, då normala förhållanden ansågos råda, betecknar levnadskostnadsökningen eller nedgången i penningens köpkraft. Enligt kommitterades åsikt böra dessa indexberäkningar, använda på sätt av kommitterade föreslås, kunna tjäna såsom underlag för dyrtidsbidragens bestämmande. I samma riktning uttalar sig, såsom av det förut sagda framgår, socialstyrelsen själv.

Även jag anser, att man på socialstyrelsens indexberäkningar bör kunna grunda ett system, som möjliggör dyrtidsbidragens bestämmande efter s. k. glidande skala. Jag anser mig i dylikt hänseende böra erinra om, att dessa beräkningar redan tidigare, då det gällt att fastställa grunderna för krigstidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer, fått tjäna till underlag vid bedömande av den vid varje tillfälle inträdda levnadskostnadsökningen. Härtill kommer, att beräkningarna av åtskilliga kommuner och enskilda arbetsgivare, vilka plägat halvårs- eller kvartalsvis reglera dyrtidstilläggen för sina befattningshavare, tagits till utgångspunkt vid de sålunda skedda regleringarna och alltså inom den kommunala förvaltningen och den enskilda affärsvärlden redan i viss omfattning givits en användning, analog med den, som enligt kommittébetänkandets alternativ I skulle komma beräkningarna till del. Utan att här närmare ingå vare sig på det sätt, varpå beräkningarna hittills verkställts, eller på de förändrade metoder för primärmaterialets uppsamlande och bearbetning, som till äventyrs för framtiden böra komma till användning, anser jag mig emellertid redan nu böra uttryckligen framhålla, att det — med hänsyn till vikten av att beräkningarna, om de skola läggas till grund för bestämmandet

av dyrtidsbidragen åt statens befattningshavare och pensionärer, bliva i möjligaste mån rättvisande — torde böra noggrant undersökas, huruvida icke genom förbättrade anordningar i ett eller annat hänseende än större trygghet än hittills kan vinnas för, att det resultat, som ur beräkningarna framgår, blir ett korrekt uttryck för den verkliga levnadskostnadsökningen.

Huru kommitterade med utgångspunkt från socialstyrelsens indexberäkningar tänkt sig systemet med s. k. glidande skala för bestämmandet av dyrtidsbidragen genomfört, framgår av innehållet i §§ 2 och 3 i kommittéförslagets alternativ I, jämfört med kommitterades uttalanden å sid. 27 och följande i betänkandet. Förslaget, sådant det av kommitterade utformats, torde, såvitt jag kan finna, fylla även högt ställda anspråk på enkelhet och klarhet, och särskilt anser jag det vara en betydande förtjänst, att, på sätt jag senare under dagen torde få tillfälle att närmare beröra, enhetliga grundsatser kunnat i huvudsak tillämpas i avseende å befattningshavare och de olika kategorierna av pensionärer och understödstagare. Icke minst med hänsyn till sistnämnda efter min mening utomordentligt betydelsefulla förhållande anser jag förslaget utgöra en värdefull grund för en på systemet med s. k. glidande skala fotad lösning av dyrtidstillägsfrågan.

Emellertid är jag, beträffande nu närmast befattningshavarna i statens tjänst, av den uppfattningen, att, i åtskilliga väsentliga hänseenden jämkningar och modifikationer i förslaget, sådant det i sina detaljer föreligger i kommitterades utformning, lämpligen böra vidtagas.

Till en början anser jag mig därvid böra framhålla, att — för undvikande av det under innevarande år i avseende å dyrtidstilläggen tillämpade, ur flera synpunkter mindre lämpliga förskotts-förfarandet — bestämmelserna synas mig böra avfattas så, att de komma att äga giltighet även under någon del av år 1920. Visserligen kan det ifrågasättas, huruvida man icke till äventyrs borde gå än längre och kanske till och med alldeles underlåta att stadga någon tidsbegränsning för den i ämnet utkommande författningens tillämplighet; men då det, med hänsyn till svårigheten att nu bedöma, huru förhållandena i olika hänseenden kunna komma att utveckla sig, i varje fall synes mig lämpligt, att 1920 års riksdag beredes tillfälle att, med de erfarenheter, som då stå till buds, ånyo uttala sig i frågan, har jag ansett mig böra stanna vid att föreslå, att bestämmelserna tillsvidare givas giltighet till den 1 juli 1920. I sammanhang därmed vill jag i förbigående

anmärka, att det, med hänsyn till de förhoppningar, som kunna hysas om ett under året inträffande fredsslut, torde vara på sin plats att nu utbyta de hittills använda benämningarna å dyrtidsbidragen, »krigstidstillägg» och »krigstidshjälp» mot de för sådant fall lämpligare beteckningarna »dyrtidstillägg» och »dyrtidshjälp». Vid bifall till vad jag sålunda ifrågasatt torde åtskilliga redaktionella jämkningar böra vidtagas i författningsförslaget olika paragrafer.

Till författningsförslaget § 1 synes mig vidare ett tillägg vara av behovet påkallat. Vid samtliga de under krisåren hittills genomförda löneregleringarna för olika grupper av befattningshavare, som beröras av det nu föreliggande förslaget, torde det hava förfarit så, att vid bestämmandet av avlöningsförmånerna någon hänsyn icke tagits till den efter världskrigets utbrott inträdda sänkningen av penningvärdet. Befattningshavarna hava med andra ord genom löneregleringarna erhållit compensation endast för den intill mitten av år 1914 inträdda prisstegringen, men däremot icke för den ökning av levnadskostnaderna, som efter nämnda tidpunkt ägt rum. Nu låter det emellertid tänka sig, att vid framdeles skeende regleringar av avlöningsförhållandena för en eller annan grupp av nu ifrågavarande befattningshavare ett annat förfaringssätt kan komma att tillämpas, så att redan i den ordinarie avlöningen i större eller mindre utsträckning inräknas gottgörelse jämväl för under krisåren inträdd levnadskostnadsökning. Så skulle exempelvis bliva fallet vid tillämpning av det förslag till lönereglering för kommunikationsverken, som framlagts i det av lönekommittén för sagda verk den 20 februari innevarande år avgivna betänkandet. Om befattningshavare på dylikt sätt i annan ordning än genom dyrtidstillägg beredes ersättning för efter ingången av augusti månad 1914 inträffad prisstegring, bör tydligen vid dyrtidstilläggets beräkning nödig hänsyn tagas till den compensation för dyrtiden, vilken sålunda redan erhållits. Detta lär lämpligen böra ske i samband med själva löneregleringen. Jag anser mig därför böra förorda, att i 1 mom. av författningsförslaget § 1, som angiver, å vilka avlöningsförmåner dyrtidstillägg skulle få beräknas, inskjutas orden: »där ej i samband med reglering av avlöningsförmånerna annorlunda må varda bestämt.»

Mot avfattningen av författningsförslaget § 2 har jag vidare en del erinringar att göra. Sålunda anser jag det med fog kunna ifrågasättas, huruvida det, såsom kommitterade tänkt sig, kan vara riktigt att utan vidare giva de av socialstyrelsen verkställda indexberäk-

ningarna ovillkorligt vitsord, då det gäller att bedöma den vid en viss tidpunkt efter världskrigets utbrott inträdda ökningen i levnadskostnaderna. Jag anser tvekan i detta hänseende så mycket mera kunna hysas, som några i författningsväg eller annorledes av Kungl. Maj:t utfärdade närmare föreskrifter rörande sättet för verkställande av dessa beräkningar icke förefinnas utan desamma hittills av styrelsen utförts efter de grunder och med anlitande av det primärmaterial, som styrelsen själv bestämt. Riktigast synes mig under sådana omständigheter vara att så avfatta här ifrågavarande stadgande, att åt Kungl. Maj:t överlämnas att med ledning av de av socialstyrelsen verkställda indexberäkningarna fastställa det tal, som vid varje tillfälle skulle anses motsvara den inträdda levnadskostnadsökningen, varjämte, med hänsyn till det viktiga ändamål, beräkningarna i allt fall skulle komma att tjäna, uttrycklig föreskrift torde böra meddelas om, att beräkningarna skola utföras i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t kunna komma att utfärdas. Samtidigt torde lämpligen, på sätt socialstyrelsen i sitt utlåtande också antyder, det i författningstexten förekommande uttrycket »den på grund av krigstillståndet inträdda ökningen i levnadskostnader» böra förändras därhän, att någon tvekan icke kan uppstå om, att i detta sammanhang *hela* den efter världskrigets utbrott inträdda ökningen i levnadskostnader skall tagas i betraktande och icke tilläventyrs endast den del därav, som direkt härleder sig från rådande krigstillstånd.

Enligt § 2 i nu förevarande författningsförslag skulle vidare, där nytt grundtal av Kungl. Maj:t fastställts, detsamma äga tillämpning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken annat grundtal kunde komma att bestämmas. Det förutsättes sålunda, att nytt grundtal till äventyrs skulle kunna komma att fastställas flera gånger under ett och samma kvartal. Detta står emellertid icke rätt väl tillsammans med motsvarande stadganden i kommitterades förslag till grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare samt änkor och barn, däri det heter, att krigstidstillägget skall beräknas med ledning av det i avseende å befattningshavarna fastställda grundtalet samt att nytt grundtal skall äga tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till det kvartal, under vilket annat grundtal fastställts. Därest nu i avseende å befattningshavarna grundtalet skulle komma att under något kvartal flera gånger växla, skulle med tillämpning av de av kommitterade föreslagna bestämmelserna tvekan uppstå, huru för samma kvartal dyrtidstillägget till f. d. befattningshavare samt änkor och barn skulle beräknas. Under

sådana omständigheter är en ändring av här ifrågavarande bestämmelser påtagligen av behovet påkallad. Då det, med hänsyn till den vidlyftiga apparat, som i och med fastställandet av nytt grundtal måste sättas i rörelse, knappast lärer böra ifrågakomma att oftare förändra grundtalet än exempelvis fyra gånger under ett och samma år, synes någon olägenhet knappast behöva befaras, därest, till rättelse av här ovan berörda förhållanden, föreskrift meddelas om att, lika för alla kategorier av tilläggsberättigade, nytt grundtal skall äga tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till det kvartal, under vilket nytt grundtal fastställts. För att i avseende å befattningshavarna dyrtidstillägget liksom hittills skall kunna utbetalas i efterskott för varje månad, lärer det, därest nu förevarande författningsstadgande avfattas på sätt jag nyss ifrågasatt, böra tillses, att beslut om nytt grundtal kungöres, innan kvartalets första månad tilländalupit. Förutsättningen för att detta skall kunna ske är givetvis, att socialstyrelsens beräkning rörande indextalet vid kvartalsskiftet föreligger färdig något tidigare än hittills plägat vara fallet. Då det emellertid icke torde vara omöjligt att ordna saken så, att berörda beräkning bliver tillgänglig redan under loppet av kvartalets första månad, anser jag mig icke böra tveka att föreslå, att tiden för tillämpligheten av nytt grundtal bestämmes på sätt jag ovan angivit.

I avseende å kommittéförslagets § 2 anser jag mig ytterligare böra anmärka, att då de grunder för dyrtidsbidragens utgående, som bliva av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda, enligt mitt förslag skulle gälla för längre tid framåt oberoende av det s. k. grundtalets växlingar, det knappast synes mig lämpligt, att i dessa grunder inrycka bestämmelse om det grundtal, som nu tills vidare skall gälla. Så snart nytt grundtal fastställts, skulle ju ifrågavarande bestämmelse komma att sakna tillämplighet. Föreskriften om det grundtal, som till en början skall gälla, synes mig därför lämpligen böra utgå ur ifrågavarande § 2 och i stället såsom en övergångsbestämmelse fogas till det stadgande om den i ämnet utkommande författnings ikraftträdande, varmed kommitténs förslag torde böra kompletteras. Då det, med hänsyn till den tid, som åtgår för behandlingen av den föreliggande frågan i riksdagen m. m., icke lärer kunna förväntas, att författningen i ämnet kan utfärdas förrän ett stycke in på andra kvartalet av innevarande år, lärer — vid bifall till vad jag ovan föreslagit i fråga om tidpunkten för tillämpligheten av nytt grundtal, som av Kungl. Maj:t fastställs — i en dylik övergångsbestämmelse föreskrift böra intagas om grundtal för såväl det första som det andra av årets kvartal. För båda dessa kvartal torde grundtalet böra anknytas

till det vid socialstyrelsens senaste indexberäkningar framkomna tal för levnadskostnadsökningen, från vilket kommitterade i sina beräkningar rörande begynnelsegrundtalet utgått, eller 167. Då enligt mitt förslag för framtiden skulle så förfaras, att redan under det löpande kvartalets första månad bestämdes det grundtal, som för hela kvartalet skulle tillämpas, anser jag mig icke behöva tveka att nu, då årets första kvartal redan lider mot sitt slut, på dylikt sätt föreslå, att avgörande träffas om grundtalet för nästa tremånadersperiod.

I fråga om storleken av begynnelsegrundtalet hyser jag emellertid en från kommitterades mening avvikande åsikt. Jag har nämligen för avsikt att föreslå ytterligare en ändring i bestämmelserna i kommittéförslagets § 2, en ändring, som skulle verka därhän, att grundtalet i förhållande till levnadskostnadsökningen vid varje tillfälle skulle komma att ställa sig något lägre än vad kommitterade tänkt sig. Då detta mitt förslag emellertid sammanhänger med och föranledes av en annan i principiellt hänseende viktig ändring, som jag finner mig böra förorda i de av kommitterade föreslagna grunderna till dyrtidsbidrag åt befattningshavarna i statens tjänst, torde jag först få redogöra för skälen för och innebörden av sistberörda ändring.

Av en jämförelse mellan å ena sidan den å sid. 121 i kommittébetänkandet intagna tabellen rörande beloppen av de dyrtidsbidrag, som vid det av kommitterade antagna begynnelsegrundtalet av 150 skulle tillgodokomma befattningshavare i olika avlöningsklasser, och å andra sidan sammanlagda beloppen av de till befattningshavarna under år 1918 utgivna dyrtidsbidragen framgår, att för särskilt de barnrikare familjeförsörjarna inom de lägsta avlöningsklasserna dyrtidsbidragen enligt kommittéförslaget skulle komma att understiga vad som under år 1918 enligt samma års båda riksdagars beslut i dylikt hänseende till befattningshavarna faktiskt utgått. Än sämre utfaller i avseende å dessa befattningshavare jämförelsen, om man — i stället för de under år 1918 faktiskt uppburna beloppen — tager till utgångspunkt vad som, med tillämpning för helt år av de under senare halvåret 1918 gällande grunderna, till dem skulle hava utgått. Sålunda skulle exempelvis en gift befattningshavare med 3 barn och en årslön av 1,000 kronor enligt kommittéförslaget vid ett grundtal av 150 i dyrtidsbidrag erhålla 1,500 kronor om året, medan han under år 1918, inklusive krigstidshjälp, i dylikt hänseende faktiskt uppburit 1,638 kronor 83 öre och, därest de för senare halvåret gällande grunderna tillämpats även under förra hälften av året, skulle hava uppburit nära 2,200 kronor.

Att på dylikt sätt minska dyrtidsbidragen för de lägst avlönade familjeförsörjarna samtidigt med att bidragen för de ogifta befattningshavarna inom alla avlöningsklasser, icke minst de högre, skulle avsevärt ökas, synes mig — särskilt med hänsyn till den gynnade ställning, som riksdagen städse i nu ifrågavarande avseende velat bereda just dessa familjeförsörjare — icke rimligt. I denna del torde sålunda vissa jämkningar krävas i kommitterades förslag. Vid övervägande av de utvägar, som i dylikt hänseende stå till buds, har det lämpligaste sättet att — utan alltför starkt avsteg från kommitterades principer — råda bot för här berörda missförhållande synt mig vara att komplettera stadgandena om dyrtidstillägg i kommittébetänkandets alternativ I med bestämmelser om särskild dyrtidshjälp för familjeförsörjare inom de lägre inkomstklasserna.

Härvid synas mig de i kommittébetänkandets alternativ II i dylikt hänseende förordade bestämmelserna lämpligen kunna tagas till utgångspunkt. Då det emellertid är av vikt, att även bestämmelserna om dyrtidshjälp så avfattas, att de icke vid en inträffande sänkning av den nu rådande prisnivån behöva underkastas ändringar, torde det vara lämpligt, att jämväl i avseende å detta slag av dyrtidsbidrag i en eller annan form använda sig av systemet med s. k. glidande skala. Jag anser mig därför böra föreslå, att dyrtidshjälpen bestämmes att utgå med de i kommitterades alternativ II upptagna belopp endast så länge det s. k. grundtalet håller sig över 125, men att, därest grundtalet nedgår till nämnda siffra eller därunder, dyrtidshjälpen skall utgå vid ett grundtal av 125 intill 100 med $\frac{3}{4}$ av nyssberörda belopp, vid ett grundtal av 100 intill 75 med hälften av samma belopp och vid ett grundtal av 75 intill 50 med $\frac{1}{4}$ av beloppen i fråga, för att vid en sänkning av grundtalet till 50 eller därunder helt upphöra. I motsats mot vad kommitterade synas hava åsyftat, anser jag emellertid lämpligt att låta utbetalningen av dyrtidshjälpen ske icke månadsvis utan med vissa större mellanrum, exempelvis kvartalsvis, därvid liksom i avseende å dyrtidstilläggen ett tilläventyrs sänkt eller höjt grundtal skulle tillämpas från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut om ändringen av grundtalet kungjorts.

Att det med bestämmelser om särskild dyrtidshjälp lärers kunna inträffa, att dyrtidstillägg och dyrtidshjälp sammanlagt något överstiga den avlöningsförhöjning, som skulle betingas allenast av dyrtiden, kan visserligen synas oformligt, men då samma fel vidlådde de under år 1918 tillämpade grunderna och dylik dyrtidstrycket överskjutande avlöningsförhöjning i allt fall knappast skulle komma andra än barn-

rikare familjeförsörjare inom de lägsta inkomstklasserna till godo, anser jag den av mig föreslagna utvägen icke vara ägnad att väcka allvarigare betänkligheter och i alla händelser vara att föredraga framför den för just dessa familjeförsörjare ofördelaktiga lösning, som kommittébetänkandets alternativ I i oförändrat skick innebär.

I analogi med vad i kommittébetänkandets alternativ II föreslagits, lär emellertid den begränsningen böra stadgas, att dyrtidstillägg och dyrtidshjälp sammanlagt icke må överstiga det belopp, vartill dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst vid varje tillfälle högst må utgå.

Kostnaderna för dyrtidshjälp enligt ovan angivna grunder hava av kommitterade uppskattats till omkring 14 miljoner kronor. Då emellertid kommitterade, på sätt jag senare skall närmare omnämna, beräknat enbart kostnaderna för dyrtidstillägg vid tillämpning av alternativ I till ett belopp, som något överstiger det av mig förut angivna, till dyrtidsbidrag för innevarande år disponibla maximibeloppet, lär det, i händelse av bifall till vad jag ifrågasatt rörande särskild dyrtidshjälp för familjeförsörjare, vara nödvändigt att genom ändringar i bestämmelserna om dyrtidstillägg på ett eller annat sätt nedbringa kostnaderna för detta slag av dyrtidsbidrag. Detta synes mig med den minsta olägenheten kunna ske genom en sänkning av det av kommitterade omförmälda grundtalet sålunda, att den för levnadskostnadsökningen uträknade siffran minskas med — i stället för en tiondedel därav — en femtedel av samma siffra, därvid, för vinnande av mera avrundade siffror, det sålunda erhållna talet lämpligen torde kunna jämnas, därest det med högst 2 $\frac{1}{2}$ understiger närmast högre 5-tal, till detta tal men eljest till närmast lägre 5-tal.

Begynnelsegrundtalet skulle under sådana omständigheter nedgå från 150 till 135, vilket med andra ord skulle innebära en sänkning i de av kommitterade beräknade dyrtidstilläggsbeloppen med 10 procent. I valet mellan att antingen ställa de lägst avlönade familjeförsörjarna i en relativt så ogynnsam ställning, som en tillämpning av kommittéförlaget i oförändrat skick skulle medföra, eller att, på sätt nyss sagts, genomgående något minska dyrtidstilläggens belopp och i stället, såsom hittills, bereda dessa familjeförsörjare en efter försörjningsplikten tyngd avpassad särskild dyrtidshjälp, anser jag det senare alternativet vara att föredraga. Kommittéförlaget gör i avseende å dyrtidsbidragens belopp icke ens inom de allra lägsta inkomstklasserna någon skillnad mellan familjeförsörjare och ogifta; mitt förslag åter innebär i stort sett, att familjeförsörjarna skulle något bättre tillgodoses, även om det därvid

icke kan undvikas, att de ogifta få underkasta sig någon minskning i de dyrtidstilläggsbelopp, som enligt kommittéförslaget tillämnats dem. En omständighet, som alldeles särskilt talar till förmån för det av mig förordade alternativet är, att enligt detta *samtliga* befattningshavare, sålunda även de ogifta, skulle, under förutsättning av oförändrad prisnivå, under detta år erhålla icke oväsentligt högre dyrtidsbidrag än under nästföregående år, medan enligt kommittéförslaget just den kategori, som kanske allra bäst är i behov av dylika bidrag nämligen de lägst avlönade barnrika familjeförsörjarna skulle i jämförelse med nästföregående år få vidkännas en verklig minskning i dyrtidsförmånernas belopp.

Det bör emellertid ej förbises, att även om, vid bifall till vad jag ovan föreslagit, familjeförsörjarna inom de lägsta avlöningsklasserna i enlighet med förslagets syfte skulle få sin ställning icke oväsentligt förbättrad, ett motsatt förhållande skulle inträda i avseende å särskilt de familjeförsörjare, vilka till följd därav, att de nå över den för dyrtidshjälpens utgående uppdragna 6,000-kronors gränsen, icke skulle komma i åtnjutande av dylik hjälp. I synnerhet för dem, vilka icke alltför mycket höja sig över nämnda gräns — jag tänker därvid särskilt på de talrika befattningshavare, vilka hava eller, enligt vad jag har för avsikt att under dagens lopp föreslå, kunna komma att få sina avlöningsförmåner bestämda till 6,800 kronor för år — skulle säkerligen den minskning i det av kommitterade föreslagna dyrtidstilläggsbeloppet, som skulle föranledas av en sänkning av grundtalet i enlighet med vad ovan sagts, i många fall bliva högst kännbar. Härtill kommer, att, i betraktande av de relativt låga procenttal, med vilka dyrtidskompensationen i allt fall skulle utgå å högre avlöningsbelopp, den sänkning av dyrtidstilläggets maximum från 5,040 kronor till 4,536 kronor, som en förändring av begynnelsegrundtalet från 150 till 135 skulle medföra, enligt mitt förmenande måste anses väl stor.

För motverkande av här ovan antydda olägenheter har jag föranletts att upptaga tanken på att något förlänga den av kommitterade i författningsförslagets § 3 uppställda dyrtidstilläggsskalan. Enligt denna skulle å den del av månadsavlöningen, som överstege 100 men ej 550 kronor, dyrtidstillägget utgå efter ett procenttal, som motsvarade $\frac{4}{10}$ av grundtalet, medan å överskjutande avlöningsbelopp dyrtidstillägg icke skulle få beräknas. Detta innebär, med andra ord, att maximum av dyrtidstillägget skulle uppnås vid en årsavlöning av 6,600 kronor. Jag har nu tänkt mig, att skalan skulle kunna förändras därhän, att dyrtidstillägg enligt nyss angivna procent, $\frac{4}{10}$ av grundtalet, skulle få åtnjutas å en avlöning av ytterligare 50 kronor i månaden eller alltså högst å

en månadsavlöning av 600 kronor. Maximum av dyrtidstillägget skulle under sådana omständigheter uppnås vid en årsavlöning av 7,200 kronor och alltså vid ett grundtal av 135 bliva 4,860 kronor, ett belopp, som med endast 180 kronor skulle underslaga maximum enligt kommitterades förslag.

Det gäller nu att undersöka, huruvida ur kostnadssynpunkt några hinder kunna anses möta för genomförande av de av mig här ovan förordade förändringarna i kommittéförslaget. Om man därvid först utgår ifrån, att den av kommitterade i författningsförslagets § 3 uppställda dyrtidstilläggsskalan bibehålles oförändrad, så visar det sig, att medan enligt kommitterades beräkningar, under förutsättning att grundtalet 150 bleve gällande för hela året, kostnaderna för dyrtidstillägget skulle belöpa sig till omkring 210 miljoner kronor, skulle däremot med ett för hela året gällande grundtal av 135 kostnaderna komma att nedbringas till cirka 189 miljoner kronor. Läggas härtill dels kostnaderna för dyrtidshjälpen, 14 miljoner kronor, dels ock de kostnader, som skulle förorsakas av den av mig förordade förlängningen av dyrtidstilläggsskalan, approximativt beräknad till en miljon kronor, skulle sammanlagda årsutgifterna för dyrtidsbidrag åt befattningshavarna i statens tjänst utgöra omkring 204 miljoner kronor. Då kommitterade emellertid ansett sig kunna räkna med, att prisnivån under året skulle komma att sänkas så, att kostnaderna för dyrtidstilläggen enligt kommitterades alternativ I, av kommitterade, på sätt nyss sagts, vid oförändrad prisnivå beräknade till 210 miljoner kronor, icke skulle komma att överstiga de enligt alternativ II beräknade utgifterna för dyrtidsbidrag, 199 miljoner kronor, lär man alltså med så mycket större sannolikhet kunna antaga, att vid tillämpning av det kombinerade system, som av mig förordats, kostnaderna skola komma att hålla sig inom sist angivna belopp.

Jag finner mig alltså böra tillstyrka, att dyrtidsbidragen till statens befattningshavare bestämmas att utgå, dyrtidstilläggen enligt de grunder, som i kommittébetänkandets alternativ I upptagas, så jämkade som av mig här ovan angivits, och dyrtidshjälpen enligt bestämmelserna i kommittébetänkandets alternativ II, omformade på sätt som betingas av användandet av den av mig föreslagna glidande skalan.

Huru med tillämpning av de av mig förordade grunderna dyrtidsbidragen vid ett grundtal av 135 skulle komma att ställa sig för befattningshavare i olika avlöningsklasser i jämförelse med *dels* de under år 1918 faktiskt åtnjutna dyrtidsbidragen *dels ock* de bidrag, som vid tillämpning av kommitterades olika alternativ skulle utgå, framgår av nedanstående sammanställning:

Dyrtidsbidrag åt befattningshavare under helt år.

	Faktiska dyrtids- bidrag under 1918 kr.	%	Med tillämpning av de sak- kunnigas förslag				Departements- chefens för- slag	%
			fixa sy- stemet kr	%	glidande systemet kr.	%		
Fast årlig lön 1,000 kr. ogift	1,073.33	107.3	1,200.—	120	1,500.—	150	1,350.—	135
» » » » » gift	1,298.33	129.8	1,425.—	142.5	1,500.—	150	1,575.—	157.5
» » » » » » m. 3 barn	1,638.83	163.9	1,762.50	176.3	1,500.—	150	1,912.50	191.5
» » » 1,500 » ogift	1,371.—	91.4	1,638.75	109.3	1,980.—	132	1,782.—	118.8
» » » » » gift	1,551.—	103.4	1,818.75	121.3	1,980.—	132	1,962.—	130.8
» » » » » » m. 3 barn	1,821.—	121.4	2,088.75	139.3	1,980.—	132	2,232.—	168.8
» » » 2,000 » ogift	1,549.—	77.4	1,972.08	98.6	2,280.—	114	2,052.—	102.6
» » » » » gift	1,729.—	86.4	2,152.08	107.6	2,280.—	114	2,232.—	111.6
» » » » » » m. 3 barn	1,999.—	99.99	2,422.08	121.1	2,280.—	114	2,502.—	125.1
» » » 3,000 » ogift	2,049.—	68.3	2,638.75	88	2,880.—	96	2,592.—	86.4
» » » » » gift	2,184.—	72.6	2,773.75	92.5	2,880.—	96	2,727.—	90.9
» » » » » » m. 3 barn	2,386.50	79.6	2,976.25	99.2	2,880.—	96	2,929.50	97.7
» » » 4,000 » ogift	2,549.—	63.7	3,305.41	82.6	3,480.—	87	3,132.—	78.3
» » » » » gift	2,639.—	67.7	3,395.41	84.9	3,480.—	87	3,222.—	80.6
» » » » » » m. 3 barn	2,774.—	69.4	3,530.41	88.3	3,480.—	87	3,357.—	83.9
» » » 5,000 » ogift	3,019.50	60.4	3,972.08	79.4	4,080.—	81.6	3,672.—	73.4
» » » » » gift	3,049.50	61	4,062.08	81.2	4,080.—	81.6	3,762.—	75.2
» » » » » » m. 3 barn	3,094.50	62.9	4,197.08	83.9	4,080.—	81.6	3,897.—	77.9
» » » 6,000 » ogift	3,019.50	50.3	4,638.75	77.3	4,680.—	78	4,212.—	70.2
» » » » » gift	3,049.50	50.8	4,728.75	78.8	4,680.—	78	4,302.—	71.7
» » » » » » m. 3 barn	3,094.50	51.6	4,863.75	81.1	4,680.—	78	4,437.—	74
» » » 8,000 »	3,019.50	37.7	5,000.50	62.5	5,040.—	63	4,860.—	60.8
» » » 10,000 »	3,019.50	30.2	5,000.50	50	5,040.—	50.4	4,860.—	48.6
» » » 15,000 »	3,019.50	20.1	5,000.50	33.3	5,040.—	33.6	4,860.—	32.1

Oavsett nu dyrtidsbidragens belopp, företer kommittéförslagets båda alternativ, i huvudsak sammanstående, åtskilliga olikheter mot hittills gällande bestämmelser rörande dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare. Då jag icke har något att erinra mot vad kommitterade härutinnan föreslår, anser jag mig kunna inskränka mig till att — för närmare känne-

dom om innebörden i de ifrågasatta ändringarna — hänvisa till, förutom själva författningstexten, kommitterades uttalanden å sid. 40—43 samt 67—85 i betänkandet. Visserligen erfordras i anledning av den av mig förordade kombinationen av kommitterades båda alternativa förslag åtskilliga ändringar i paragraferingen ävensom en del smärre jämkningar i författningstexten, men dessa ändringar och jämkningar torde icke vara av större betydelse, än att trots desamma motiveringen till de olika stadgandena lätt återfinnes i kommittébetänkandet.

Kostnads-
beräkningar
m. m.

Jag övergår nu till att något närmare beröra *dels* frågan angående kostnaderna för dyrtidsbidragen åt statens befattningshavare vid tillämpning av det av mig förordade förslaget *dels ock* spørsmålet om beredande av de för kostnadernas bestridande erforderliga medel m. m.

År 1919.

Vad därvid till en början beträffar år 1919, torde man, såsom jag i det föregående nämnt, kunna utgå ifrån, att ifrågavarande kostnader icke komma att överstiga de enligt kommittéförslagets alternativ II beräknade utgifterna för dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare, tillhoppa 199,000,000 kronor. Då det, därest ett system med glidande skala kommer till användning, icke är möjligt att verkställa någon exaktare kostnadsberäkning, anser jag mig — såsom kommitterade ju också gjort vid uppskattandet av kostnaderna för deras på den glidande skalan grundade förslag — kunna för år 1919 såsom totalbelopp för nu ifrågavarande kostnader räkna med nyss angivna siffra.

Icke heller i fråga om fördelningen av totalkostnaderna å affärsdrivande verk och huvudtitlar m. m. har jag funnit mig hava anledning frångå kommitterades beräkningar. Enligt dessa skulle fördelningen ställa sig på följande sätt:

	Krigstids- tillägg Kronor	Krigstids- hjälp Kronor	Summa Kronor
Affärsdrivande verken	102,000,000	8,940,000	110,940,000
2—9 huvudtitlarna.....	82,225,000	4,845,000	87,070,000
Postsparbanken m. fl. verk.....	975,000	15,000	990,000
Summa	185,200,000	13,800,000	199,000,000

För de särskilda affärsdrivande verken skulle det beräknade beloppet fördela sig sålunda:

	Krigstids- tillägg Kronor	Krigstids- hjälp Kronor	Summa Kronor
Postverket	12,700,000	900,000	13,600,000
Telegrafverket.....	16,200,000	720,000	16,920,000
Statens järnvägar	69,000,000	6,900,000	75,900,000
Statens vattenfallsverk	1,500,000	195,000	1,695,000
Statens domäner	2,600,000	225,000	2,825,000
Summa	102,000,000	8,940,000	110,940,000

Det för 2:a—9:e huvudtiteln beräknade beloppet, sammanlagt 87,070,000 kronor, skulle utslås å de olika huvudtitlarna på följande sätt:

	Krigstids- tillägg Kr.	Krigstids- hjälp Kr.	Summa Kr.
Andra huvudtiteln	3,400,000	195,000	3,595,000
Tredje »	525,000	3,000	528,000
Fjärde »	26,900,000	1,500,000	28,400,000
Femte »	17,120,000	1,575,000	18,695,000
Sjätte »	9,800,000	450,000	10,250,000
Sjunde »	10,650,000	600,000	11,250,000
Åttonde »	11,380,000	390,000	11,770,000
Nionde »	2,450,000	132,000	2,582,000
Summa	82,225,000	4,845,000	87,070,000

Med avseende å frågan, huru de här ovan angivna kostnaderna för dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare under innevarande år böra täckas, lärer — vad först angår de affärsdrivande verken — någon tvekan icke råda därom, att kostnaderna nu liksom förut böra såvitt möjligt, utgå av de medel, av vilka verkens omkostnader i övrigt bestridas. Då jag utgick ifrån, att så borde bliva fallet, anmodade jag i särskilda skrivelser den 25 nästlidna februari styrelserna för de affärsdrivande verken att meddela upplysning, huruvida, med utgångspunkt från kommitterades kostnadsberäkningar, erforderliga medel för bestridandet av utgifterna för dyrtidsbidrag åt de respektive verkens personal

*De affärs-
drivande
verken.*

under innevarande år kunde antagas komma att stå till vederbörande styrelser förfogande. Å denna min förfrågan hava svar i jakande riktning nu inkommit från generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen. Järnvägsstyrelsen däremot har i skrivelse den 4 innevarande mars anfört följande:

»Vid uppgörandet av förslaget till kostnadsstat för år 1919 ha bland utgifterna inräknats dyrtidstillägg åt personalen i enlighet med i nådiga kungörelsen av den 22 mars 1918 utfärdade bestämmelser, vilka på sin tid beslutats gälla även över årsskiftet 1918—1919. Styrelsen har icke ansett sig böra upptaga kostnaderna för dyrtidstillägg till högre belopp, då det vid tiden för kostnadsstatens uppgörande var ovisst, vilka beslut om ytterligare dyrtidstillägg kunde komma att fattas vid 1919 års riksdag. Den sålunda uppgjorda kostnadsstaten för år 1919 slutar på ett totalbelopp av 270,129,000 kronor, i vilket belopp ingår dyrtidstillägg med omkring 38,000,000 kronor eller med 38,000,000 kronor lägre belopp än det av sakkunniga numera beräknade. Med inräkning av detta senare belopp skulle alltså utgifterna enligt i övrigt lika beräkning stiga till 308,000,000 kronor.

Vid avgivande den 23 november 1918 av förslag till beräkning av den behållna inkomsten för år 1920 har styrelsen jämväl företagit en reviderad beräkning av 1919 års då emotsebara behållning. I denna beräkning ha inkomsterna under vissa angivna förutsättningar beräknats till 298,000,000 kronor. Vidare ha utgifterna i första hand beräknats med det i kostnadsstaten föreslagna beloppet av 270,129,000 kronor, men anfördes, att om genom beslut av 1919 års riksdag dyrtidstilläggen skulle komma att ökas, en driftkostnadsstegring skulle inträda, som då beräknades under vissa förutsättningar till 29,000,000 kronor. Utgifternas totalbelopp beräknades alltså då till att utgöra 300,000,000 kronor, och uttalade styrelsen alltså, att det syntes sannolikast, att för år 1919 icke någon behållen inkomst skulle erhållas, men att icke heller någon direkt driftförlust av större betydelse behövde förutses.

Emellertid måste man på grund av erfarenheterna från de senast gångna månaderna som tämligen visst konstatera, dels att beräknade inkomster icke komma att uppnås, dels att beräknade utgifter komma att överskridas, och att sålunda driftresultatet — oavsett löneändringar och andra eventuella åtgärder, som kunna inverka på personalkostnadernas storlek — kommer att bliva vida sämre, än vad som vid anförda tidpunkt ansetts kunna beräknas. Anförda förhållanden skola nedan något närmare utvecklas.

I samband med konjunkturernas vikande tendens och det allmänna ovisshetstillståndet på alla ekonomiska områden är trafikomfattningen och härmed även bruttoinkomsten i tydligt sjunkande. Vad särskilt februari månad beträffar, måste dess ekonomiska resultat därtill synnerligen menligt påverkas av lokomotivmannastrejken vid de enskilda järnvägarna, som praktiskt taget stoppat all mera betydande godstransport i samtrafik. Sammanställningar rörande inkomsternas storlek föreligga emellertid endast till och med januari och för denna månad endast preliminärt, och styrelsen behöver ej framhålla den utomordentliga vanskligheten att under nuvarande förhållanden göra några beräkningar för återstående månader.

Med hänsyn till de stora belopp, man vid nuvarande penningvärde och höga taxor har att räkna med vid även relativt små variationer i trafikarbetet, håller

styrelsen det ingalunda för osannolikt, att om icke någon ändring till det bättre i trafikrörelsen snart inträffar, den totala minskningen av inkomsterna för året under det beräknade beloppet kan få beräknas till åtminstone omkring 20,000,000 kronor.

I fråga om utgifterna för år 1919 är det lika vanskligt som i fråga om inkomsterna att verkställa någon beräkning, på vars hållbarhet anspråk kan göras. Sålunda äro på materialmarknadens område förhållandena alltjämt mycket ovissa, och särskilt har styrelsens förhoppningar om sjunkande kolpris ännu icke infriats i beräknad omfattning. Det har sålunda ännu icke varit styrelsen möjligt att använda ett lägre konsumtionspris för det utländska kolbränslet än 130 kronor per ton, och det synes av kända omständigheter mycket osäkert, om det för år 1919 i kostnadsstaten beräknade enhetspriset av 100 kronor per ton stenkol verkligen skall kunna erhållas som medeltal för året.

Rörande storleken av det driftunderskott, som skulle kunna beräknas inträda, såvida dyrtidstillägg beviljas till ovan ifrågasatta belopp, är styrelsen med hänsyn till de alltjämt på oberäkneligt sätt skiftande växlingarna i alla ekonomiska förhållanden alltså icke i stånd att utföra några närmare beräkningar. Tages emellertid hänsyn endast till den ovan såsom icke osannolik antagna inkomstminskningen och till den ifrågasatta höjningen av dyrtidstilläggen, skulle det ekonomiska resultatet bli:

bruttoinkomst	278 miljoner kronor
utgifter	308 » »
brist	30 » »

Man torde dock tyvärr nödgas befara, att, liksom de järnvägsekonomiska förhållandena tidigare under kristidens senare skeden städse utvecklats i ogynnsam riktning, bristen kan komma att bli ännu större än den här angivna. Särskilt erinras, att bränslekostnaden mycket väl kan bli större än den beräknade.

1918 års riksdag har vid behandlingen av frågan om förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar uttalat, att vid det i nådiga propositionen angivna förhållande att med bibehållande av de dåvarande tilläggsavgifterna statens järnvägar under år 1918 skulle komma att uppvisa driftförlust, syntes en ytterligare, genomgående taxeförhöjning vara ofrånkomlig. Ur rent principiell synpunkt borde statens järnvägar icke blott bära sina egna driftkostnader utan även lämna överskott till förräntning av det i statsbanorna såsom helhet betraktade, nedlagda kapitalet. Under de extraordinära förhållanden, som råda, torde emellertid denna grundsats ej kunna upprätthållas i full utsträckning. Riksdagen hölle likväl före, att direkt förlust å driften såvitt möjligt borde förhindras.

Det skulle alltså kunna ifrågasättas, att den sålunda nu väntade bristen med erforderlig säkerhetsmarginal uttoges genom en allmän höjning av de provisoriska taxetilläggen. Vid av undertecknad generaldirektör under hand gjord förfrågan rörande förutsättningarna för en dylik åtgärd har dock vederbörande departementschef bestämt avböjt tanken på en ytterligare taxeförhöjning, och synes det ej heller styrelsen gärna möjligt att under nuvarande förhållanden tänka på att genomföra en sådan.

På den nu av statsrådet framställda frågan, huruvida till styrelsens förfogande kunna antagas komma att stå erforderliga medel till bestridande av till 75.9 miljoner kronor beräknade dyrtidstillägg, får styrelsen alltså under hänvisning till det anförda meddela, att under inga förhållanden medel komma att finnas tillgängliga

till högre belopp än som upptagits i årets kostnadsstat eller med omkring 37.9 miljoner kronor, men att det redan i närvarande stund är möjligt att med tämlig säkerhet förutse, att icke ens detta belopp skall av trafikmedel kunna utbetalas.

I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt äskande beviljade 1918 års lagtima riksdag ett belopp av högst 30,000,000 kronor att för täckande av driftförlusten under år 1918 vid statens järnvägar uppföras i tilläggsstaten för samma år och påföras statens järnvägars kapitalkonto. Beloppet borde efter hand återbetalas av trafikmedel, vilka avsågos att avvägbringas genom tariffernas vidmakthållna höjning i härför erforderlig utsträckning. På motsvarande sätt har 1918 års urtima riksdag för bestridande av den driftförlust, som beräknades ytterligare uppstå på grund av då fattat beslut om dyrtidstilläggens höjning beviljat en ytterligare kapitalinsats av högst 19,000,000 kronor. Den sammanlagda driftförlusten under år 1918 utgör emellertid i runt tal 60,300,000 kronor, som med 11,300,000 kronor överstiger nämnda förslagsanslag om tillhoppa 49,000,000 kronor. Med hänsyn till detta förhållande har styrelsen i underdånig skrivelse den 20 februari 1919 gjort framställning hos Kungl. Maj:t om framläggande av proposition därom, att å tilläggsstat för år 1919 under titel »utgifter för kapitalökning, tillfällig försträckning åt statens järnvägar» måtte för täckande av ifrågavarande del av statens järnvägars driftförlust under år 1918 anvisas ett förslagsanslag, högst 11,300,000 kronor. Under förutsättning av bifall härtill kan det således ifrågakomma, att den tillfälliga kapitalinsatsen i statsbanorna, vilken skall framdeles återbetalas av intjänade trafikmedel, endast på grund av driftförlusten under år 1918 höjes till 60,300,000 kronor.

Skulle enahanda förfarande tillämpas även i fråga om 1919 års nu emotsebara driftförlust, är det jämlikt vad ovan anförts att förutse, att nämnda behov av anslag för tillfällig kapitalökning kommer att växa. Förutsatt att de av kommitterade ifrågasatta dyrtidstilläggen beviljas, synes statsbanornas skuld vid 1919 års utgång i sådant fall böra beräknas till minst 100 miljoner kronor.

Det av statsmakterna sedermera tillämpade sättet för finansiering av statsbanornas driftunderskott har visserligen i avlåten underhandsskrivelse till statsrådet och chefen för civildepartementet av den 3 juni 1918 i princip föreslagits av under-tecknad generaldirektör, men har därvid dels ifrågasatts, att inkomstminskning, som kunde inträda på grund av vikande konjunkturer borde föranleda en häremot svarande minskning av skulden, dels icke räknats med den driftförlust, som huvudsakligen på grund av löneförhöjningar uppstått under senare delen av år 1918, dels slutligen icke befarats och förutsetts en fortsatt driftförlust, även sedan vapenstillstånd ingåtts mellan de kämpande maktgrupperna.

Så hastigt som prisnivån sedan förskjutits och utgifterna alltså utan motvikt av samtida taxeförhöjningar sprungit i höjden, ha statsbaneförs্কotten, de redan beviljade och de vid fortsatt tillämpande av förskotts förfarandet motsebara, kommit att uppgå till helt andra belopp än dem, varmed styrelsen tidigare haft anledning räkna. Höjningen över de beräknade beloppen föranledes ock av i viss mån andra orsaker än den ursprungligen beräknade bristen, nämligen av en förstorad disproportion mellan driftkostnader och tariffer och av vikande konjunkturer.

En fortsatt ackumulering av statens järnvägars löpande skuld genom tillförande av nya driftunderskott till dess kapitalredovisning synes styrelsen därför kunna innebära allvarliga vådor för framtiden, i det att skulden kan tänkas stiga till så avsevärda belopp, att en förräntning och amortering av densamma icke kan av

trafikmedel verkställas, utan att till allvarlig skada för näringslivet och den rationella skötseln av taxepolitiken tarifferna under längre tid få hållas vid en de rådande prisförhållandena icke motsvarande och alltså abnorm höjd.

Kunde sålunda berörda förskottsförfarande anses ändamålsenligt och riktigt, när fråga var om relativt mindre belopp, så måste det allvarligen ifrågasättas, huruvida ej förfarandet, när det skall tillämpas på sådana summor, varom fråga tydligen nu föreligger, innebär en framtida fara, som kan synas böra förebyggas genom en mera omedelbar avskrivning åtminstone till den del av förlusterna, som vållas av de abnorma personalkostnaderna.

Styrelsen nödgas därför ifrågasätta, att de extra ordinarie personalutgifter, vilka helt sakna motvikt i en med anledning av dem genomförd taxeförhöjning, men däremot torde vara av natur att kunna täckas av krigskonjunkturskattemedel, må i likhet med vad som skett i Danmark och Norge bestridas av sådana skattemedel. Detta sätt för bestridande av sagda utgifter synes i så fall kunna ifrågasättas att böra tillämpas även i fråga om 1918 års utgifter åtminstone till den del, som överstiger dyrtidstilläggen, beräknade i enlighet med nådiga kungörelsen av den 22 mars 1918.

För år 1918 utgör summan av de extra dyrtidstillägg som i följd av den urtima riksdagens beslut utbetalats, 19,772,238 kronor. För år 1919 ha de sakkunniga enligt ovanstående beräknat hela utgiften för krigstidstillägg m. m. till 75,900,000 kronor; vadan, för det fall att dessa kostnader i sin helhet anses böra täckas av krigskonjunkturskattemedel, ett belopp av i runt tal 95,700,000 kronor härför erfordras.

Antages åter att av dylika skattemedel skulle under såväl år 1919 som år 1918 bestridas endast de delar av dyrtidstilläggen, som överstiga i enlighet med 1918 års lagtima riksdags beslut utgående belopp, beräknas härför erfordras en summa av även i runt tal 57,800,000 kronor.

Skulle slutligen för heredande av medel till täckande av 1919 års dyrtidstillägg i vad de komma att förorsaka driftunderskott tillämpas det förfaringssätt, som kommit till användning under år 1918, synes ett förslagsanslag av approximativt beräknat 40,000,000 kronor böra upptagas i 1919 års tilläggsstat under titel »Utgifter för kapitalökning, tillfällig försträckning åt statens järnvägar.»

Av järnvägsstyrelsens här ovan återgivna skrivelse framgår sålunda, att tillräckliga medel för bestridande av de beräknade kostnaderna för dyrtidsbidrag under innevarande år åt befattningshavarna vid statens järnvägar icke kunna antagas komma att, med bibehållande av nu gällande taxor, stå till styrelsens förfogande, utan att fastmera en högst avsevärd brist, av styrelsen uppskattad till icke mindre än 40 miljoner kronor, är att förutse. Vilka åtgärder, som till täckande av berörda brist från statsmakternas sida böra vidtagas, är jag emellertid icke för närvarande beredd att uttala mig om. Denna angelägenhet synes för övrigt lämpligast böra upptagas till övervägande först i samband med de nya beräkningar rörande statsverkets inkomster, som, så snart budgetens utgiftssida klarare kan överblickas, torde böra föreläggas riks-

dagen. Då de ytterligare medel, vilka för täckande av statens järnvägars omkostnader under innevarande år i en eller annan form kunna komma att beredas järnvägsstyrelsen, i allt fall torde böra ställas till styrelsens förfogande på sådant sätt, att de bliva disponibla för rörelsen i dess helhet och icke endast för bestridande av en del av kostnaderna för dyrtidsbidragen, synes något hinder icke möta för att — vad nu beträffar dessa sistnämnda kostnader — i detta sammanhang förklara, att de för statens järnvägar, liksom för övriga affärsdrivande verk, skola utgå av de medel, av vilka verkets omkostnader i övrigt bestridas. Jag tillstyrker alltså, att framställningen till riksdagen i nu förevarande ämne avfattas på nyss angivet sätt.

*Postspar-
banken m. fl.
verk.*

Beträffande härefter postsparbanken och de med sagda myndighet hittills i nu ifrågavarande avseende likställda verk och institutioner uttalade jag redan i inkomstberäkningarna till den vid årets riksdag framlagda statsverkspropositionen tvekan om, huruvida icke i budgettekniskt hänseende vissa andra anordningar för dyrtidsbidragens bestridande borde träffas än den, som hittills i avseende å dessa verk och institutioner varit gällande. Vid beräkningen av inkomsterna under titeln: »Patent- och varumärkes- samt registreringsavgifter» framhöll jag nämligen — i anledning därav att statskontoret ifrågasatt höjning av inkomstiteln med hänsyn till de därur utgående dyrtidstilläggen — att spörsmålet, huruvida dylika utgifter även för sådana verk som patentverket borde direkt framträda i budgeten, för vilket onekligen starka skäl talade, lämpligen borde få upptagas, då storleken av utgifterna i fråga med någon större säkerhet kunde beräknas. För det dåvarande avstode jag emellertid — framhöll jag vidare — beträffande såväl patentverket som övriga därmed i detta hänseende jämförliga verk och institutioner från att taga hänsyn vid såväl inkomst- som utgiftsberäkningen till de av respektive inkomstitlar utgående krigstidstilläggen.

I anledning av vad jag sålunda anfört fann jag mig, sedan av de särskilt tillkallade sakkunniga förslag avgivits rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919, böra anmoda statskontoret att inkomma med yttrande och förslag rörande frågan om sättet för den budgetmässiga behandlingen av dyrtidsbidragen för ovannämnda verk och institutioner.

I en den 28 februari 1919 dagtecknad skrivelse har nu statskontoret i ifrågavarande avseende anfört följande:

»Då det måste anses mest överensstämmande med de grunder, enligt vilka budgeten är uppställd, att de belopp, med vilka riksstatens inkomst- och utgifts-

titlar upptagas, så nära som möjligt svara mot vad som i verkligheten inflyter respektive utgives, är det enligt statskontorets förmenande principiellt riktigast, att i fråga om patent- och registreringsverket och därmed i budgethänseende jämförliga institutioner, för vilka i riksstaten den å utgiftssidan upptagna anslagssumman motsvaras av enahanda belopp å inkomstsidan, även utgifter för krigstidstillägg medtagas vid beräkningen av de till nämnda verk och institutioner utgående anslag och mot dessa svarande inkomstitlar.

I enlighet med denna statskontorets uppfattning föreslog ämbetsverket i sin den 12 sistlidne december till Kungl. Maj:t avlätna underdåniga skrivelse med inkomstberäkning för år 1920, att beträffande patent- och registreringsverket hänsyn skulle tagas till kostnaden för krigstidstillägg, vilket i ej oväsentlig mån påverkade den inkomst av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifter, som borde för år 1920 beräknas.

För förverkligandet av en dylik tanke möter emellertid vid beräkning av inkomster och utgifter för år 1920 den svårigheten, att man icke kan med tillräcklig grad av sannolikhet bedöma, till vilka belopp krigstidstillägg, därest sådant då kommer att utgå, kan komma att för nämnda år belöpa sig vid här ifrågavarande verk och institutioner. Även om man emellertid i detta avseende måste röra sig med approximativa beräkningar, anser sig dock statskontoret böra tillstyrka, att vid uppgörande av riksstat för år 1920 hänsyn tages till utgifter för nu berörda ändamål.

Därest man alltså, såsom enligt statskontorets förmenande torde vara riktigast, för år 1920 räknar med en ökad utgift för patent- och registreringsverket samt övriga därmed jämförliga verk och institutioner på grund av krigstidstillägg och följaktligen i riksstaten upptager respektive utgiftsanslag och inkomstitlar med belopp, svarande mot de sålunda ökade utgifterna, torde följdriktigheten bjuda, att även i tilläggsstaten till riksstaten för innevarande år uppföras anslag för krigstidstillägg för vart och ett av de ämbetsverk och institutioner, som här kunna komma i fråga, samt däremot svarande inkomstitlar. Ifrågavarande anslag å tilläggsstaten för år 1919 torde böra betecknas med samma anslagsnatur som de å riksstaten för nämnda år för vederbörande verk och institutioner uppförda anslag med angivande tillika, att anslaget skall av respektive inkomstitel direkt utgå.

Att för närvarande kunna beträffande innevarande år angiva några belopp för de kostnader, som krigstidstillägg kan komma att draga i nu förevarande fall, möter även svårigheter, om ock ej i samma grad, som när det gäller att beräkna ifrågavarande kostnader för år 1920, alldenstund man ännu icke vet, efter vilka grunder krigstidstillägg för år 1919 kan komma att utgå. En viss ledning härutinnan torde man likväl kunna hava i det av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga utarbetade betänkande och förslag angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919. Nämnda sakkunniga hava där framlagt tvenne alternativa förslag i nu angivna hänseende, enligt vilka krigstidstillägg skulle utgå antingen efter en glidande skala eller ock enligt i huvudsak samma grunder, som fastställts i nådiga kungörelserna angående krigstidstillägg och krigstidshjälp samt extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst. Enligt vad de sakkunniga anfört torde man emellertid, vare sig det ena eller det andra av nämnda förslag vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, kunna approximativt räkna med samma kostnadsbelopp.

Den korta tid, som stått till statskontorets förfogande för avgivande av yttrande i förevarande ärende, har icke medgivit någon mera ingående undersökning av hithörande förhållanden, och även om så kunnat ske, torde, såsom statskontoret redan anmärkt, någon fullt exakt beräkning icke kunnat göras angående de belopp, vartill kostnaderna för krigstidstillägg vid vart och ett av ifrågavarande verk och institutioner kunna komma att uppgå under innevarande år. Statskontoret har emellertid trott sig finna, att därest krigstidstillägg under år 1919 skulle komma att utgå i enlighet med något av de förslag, som de sakkunniga i sådant hänseende framlagt, skulle kostnaden härför komma att ungefärligen motsvara $\frac{4}{3}$ av vad som sammanlagt utgått i krigstidstillägg under år 1918. Härvidlag kunna dock olika omständigheter spela in, som alldeles förrycka beräkningarna.

De ämbetsverk och institutioner, vilka enligt nådiga kungörelsen angående krigstidstillägg och krigstidshjälp samt extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst skola avföra kostnaderna därför å de medel, varifrån vid dessa verk övriga omkostnader bestridas, och vilka verk och institutioner även de sakkunniga i sina kostnadsberäkningar behandlat såsom en särskild grupp för sig, därmed antydande, att enahanda förfarande i bokföringshänseende, som i fråga om dessa verk och institutioner hittills tillämpats, borde allt fortfarande komma till användning, äro följande: postsparbanken, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, patent- och registreringsverket, mynt- och justeringsverket, bankinspektionen, flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning. Det är emellertid beträffande dessa verk och institutioner att märka, att något anslag till postsparbanken icke finnes i riksstaten upptaget och ej heller någon å inkomstsidan beräknad inkomst av den rörelse, som postsparbanken bedriver. För flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning äro visserligen i riksstaten anslag upptagna, men dessa utgå allenast såsom bidrag till ifrågavarande institutioner och motsvaras icke av några å inkomstsidan upptagna belopp. Postsparbanken, flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning torde således i detta sammanhang böra lämnas alldeles ur räkningen. Sistnämnda trenne verk och inrättningar intaga alltså i budgettekniskt hänseende en helt annan ställning än övriga här ovan uppräknade verk och institutioner, beträffande vilka den å utgiftssidan anslagna utgiftssumman motsvaras av å vederbörliga inkomsttitlar uppförda enahanda belopp. Till dessa senare verk torde emellertid böra jämväl hänföras statens provningsanstalt, åtminstone vad beräknandet av det till nämnda anstalt utgående anslaget beträffar.

Enligt vad statskontoret inhämtat, hava kostnaderna för krigstidstillägg under år 1918 vid de till sistnämnda grupp hörande verk och institutioner uppgått till följande, här avrundade belopp:

Försäkringsinspektionen	kronor	25,000
Statens biografbyrå	»	12,700
Patent- och registreringsverket	»	234,900
Mynt- och justeringsverket	»	46,700
Bankinspektionen	»	17,200

Enligt den av statskontoret förut angivna grunden för beräkande av krigstidstillägg för innevarande år skulle motsvarande kostnader för år 1919 komma att belöpa sig till:

Försäkringsinspektionen	kronor	34,900
Statens biografbyrå	»	16,900
Patent- och registreringsverket	»	313,200
Mynt- och justeringsverket	»	62,200
Bankinspektionen	»	22,900

Härvid har emellertid icke någon som helst hänsyn tagits till eventuella omregleringar vid nu berörda verk och institutioner.

Vad år 1920 beträffar, är det, såsom statskontoret förut antytt, icke möjligt att nu kunna göra några beräkningar i det avseende, varom här är fråga.

Emot den förhöjning i anslagen till patent- och registreringsverket samt övriga med detsamma i budgethänseende likställda, här ovan omförmälda verk och institutioner, som sålunda enligt statskontorets mening bör vidtagas, skulle svara en liknande höjning i de för respektive inkomstitlar upptagna belopp. Därvid skulle dessa komma att i ej oväsentlig mån överstiga, vad år 1920 beträffar, de av statskontoret och Kungl. Maj:t i sådant avseende beräknade belopp och, vad innevarande år angår, de i årets riksstat å vederbörande inkomstitlar upptagna belopp. Den möjligheten är ju icke utesluten, att inkomsterna i något fall icke skulle komma att i verkligheten uppgå till de belopp, som efter vidtagande av en dylik höjning beräknats. Men även om så skulle bliva händelsen, torde man dock icke i fråga om den budgetmässiga behandlingen av de inkomst- och anslagstitlar, som det här gäller, böra frångå vad som är principiellt riktigast. Någon farhåga för, att även med en sådan förhöjd beräkning av hithörande inkomster, som skulle bli en följd av det förfarande, statskontoret i detta fall förordar, brist skulle kunna uppstå å någon av här ifrågavarande inkomstitlar, torde dock icke förefinnas annat än möjligen beträffande försäkrings- och bankinspektionerna. I den mån en dylik brist kan beräknas uppkomma, torde till förebyggande därav en provisorisk höjning av de till dessa institutioner utgående bidrag böra vidtagas.»

I anledning av vad statskontoret sålunda anført rörande den budgetmässiga behandlingen av dyrtidstilläggen för försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt bankinspektionen, anmodade jag i särskilda skrivelser den 5 innevarande mars dessa verk att meddela upplysning, huruvida de för dem under innevarande år tillgängliga medel lämnade tillgång jämväl till täckande av de av statskontoret beräknade kostnaderna för dyrtidstillägg åt deras personal. Från samtliga de tillfrågade myndigheterna har nu meddelats, att erforderliga medel för sådant ändamål funnes till förfogande.

För egen del finner jag de av statskontoret förordade förändrade anordningarna i den budgetmässiga behandlingen av dyrtidsbidragen för här sist omförmälda verk och institutioner riktiga och ändamålsenliga, och ansluter jag mig förty till statskontorets förslag. Medan alltså i avseende å dyrtidsbidragen för postsparbanken, flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning lär böra förfaras på samma

sätt som hittills, d. v. s. förklaras, att bidragen skola utgå av de medel, ur vilka omkostnaderna för vederbörande institutioner i övrigt bestridas, torde däremot beträffande försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, patent- och registreringsverket, mynt- och justeringsverket samt bankinspektionen dyrtidsbidragen för framtiden, i likhet med övriga omkostnader för verken, böra komma till synes å budgetens utgiftssida, vilket i sin tur bör föranleda en höjning av motsvarande inkomstitlar å budgetens aktivsida. Vad nu närmast beträffar förhållandena för innevarande år, torde, i enlighet med statskontorets förslag, saken lämpligast låta sig ordna på sådant sätt, att å tilläggsstatens utgiftssida för bestridandet av kostnaderna för dyrtidsbidragen till befattningshavare i sistberörda fem verk uppföras särskilda reservationsanslag, att direkt utgå av de från respektive verk inflytande inkomster, till de belopp, som i statskontorets förberörda skrivelse angivas, varjämte å inkomstsidan uppföras motsvarande belopp såsom tillägg till de i den för år 1919 fastställda riksstaten upptagna inkomsterna från respektive verk. För att taga ett exempel skulle sålunda för patent- och registreringsverket, till bestridande av dyrtidsbidragen åt verkets befattningshavare, å tilläggsstatens utgiftssida uppföras ett reservationsanslag av 313,200 kronor, att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå, medan å statens inkomstsida under titel: »Patent- och varumärkes- samt registreringsavgifter» skulle upptagas en post å motsvarande belopp, 313,200 kronor. Vad beträffar den av statskontoret i detta sammanhang särskilt omförmälda statens provningsanstalt, vilken icke för närvarande är uppförd å riksstaten och först från och med år 1920 skulle, vid bifall till en till denna riksdag avlåten proposition nr 165, organiseras såsom en statsinstitution i egentlig mening, torde dess personal, såsom förhållandena vid anstalten nu äro ordnade, knappast vara att betrakta såsom befattningshavare i statens tjänst, och sålunda icke heller för år 1919 vara utan vidare berättigad till dyrtidstillägg och dyrtidshjälp enligt de grunder, som för dylika befattningshavare kunna varda stadgade. Då jag i fråga om dyrtidsbidrag för personalen vid nämnda anstalt har för avsikt att senare under dagens lopp göra särskild framställning, torde emellertid anstalten i detta sammanhang — såvitt angår år 1919 — kunna lämnas helt åsido.

Till frågan om uppförande å tilläggsstaten för innevarande år av mot ovannämnda anslag till försäkringsinspektionen m. fl. verk svarande inkomstitlar torde jag få återkomma i samband med avgivande av förslag till nya beräkningar rörande inkomsterna å ovannämnda tilläggsstat samt riksstaten för år 1920.

Vidkommande slutligen samtliga de statens verk och institutioner, vilka icke här ovan särskilt omförmäls, torde liksom förut medel för dyrtidsbidragens bestridande böra beredas genom anvisande under de olika huvudtitlarna av särskilda för ändamålet avsedda förslagsanslag. Vid bestämmandet av beloppen av dessa anslag synas mig, såsom redan förut antytts, de av kommitterade verkställda, här förut återgivna kostnadsberäkningarna lämpligen kunna följas.

Övriga verk
och insti-
tutioner.

Då man, på sätt jag förut nämnt, med säkerhet torde kunna antaga, att särskilda dyrtidsbidrag komma att bli erforderliga även för år 1920, torde i detta sammanhang åtgärder böra vidtagas för att jämväl för sagda år medel för dylika bidrag komma att stå till förfogande. Vilket belopp, som för ändamålet kan komma att åtgå, undan- drager sig emellertid för närvarande varje beräkning. Visserligen skulle enligt mitt förslag de grunder för dyrtidsbidragens utgående, vilka nu kunna varda av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda, bli tillämp- liga även för första hälften av år 1920, men då dessa grunder äro byggda på systemet med s. k. glidande skala och man ju saknar varje möjlighet att bedöma, huru prisnivån under nämnda år kan komma att ställa sig, är det givetvis också omöjligt att nu ens närmelsevis beräkna, till vilka belopp dyrtidsbidragen för berörda år kunna komma att uppgå.

År 1920.

I den till årets riksdag avlåtna statsverkspropositionen beräknades emellertid, såsom jag förut nämnt, för dyrtidsbidrag åt statens be-
tättningshavare och pensionärer m. fl. under år 1920 såsom en avsättning vid sidan av huvudtitlarna ett förslagsanslag, högst, å 116,000,000 kronor eller alltså samma belopp som summan av de anslag, vilka under de olika huvudtitlarna å tilläggsstaten för år 1919 för enahanda ändamål beräknades. Utgångspunkten, då förberörda belopp, 116,000,000 kronor, upptogs i riksstatsförslaget för år 1920, var sålunda det antagandet, att dyrtidsbidragen för sistnämnda år skulle komma att draga enahanda kostnad som för år 1919. Nu torde det visserligen vara anledning att hoppas, att kostnaderna för dyrtidsbidragen under år 1920 till följd av inträdande sänkningar i levnadskostnaderna skola komma att stanna vid icke oväsentligt lägre belopp än motsvarande kostnader under inne-
varande år. Med hänsyn till de fullständigt ovissa förhållandena och särskilt till omöjligheten att nu bedöma, huruvida för år 1920 kostna-
derna för dyrtidsbidragen till befattningshavarna i de affärsdrivande verken skola kunna i sin helhet bestridas av verkens egna medel, synes mig emellertid försiktigheten bjuda att icke vidtaga någon sänkning i

ovannämnda, i riksstatsförslaget för år 1920 för nu ifrågavarande ändamål beräknade belopp av 116,000,000 kronor.

Däremot synes det mig icke lämpligt att redan nu verkställa uppdelning av detta belopp å de särskilda huvudtitlarna eller i övrigt träffa definitivt avgörande om, huru för år 1920 kostnaderna för dyrtidsbidrag åt statens befattningshavare och pensionärer skola bestridas. Avgörandet härutinnan torde böra anstå till en tidpunkt, då förhållandena i nu ifrågavarande avseende bättre låta sig överblicka, och sålunda förbehållas 1920 års riksdag. Emellertid är det ju nödvändigt att interimistiskt ordna förhållandena för den del av år 1920, som kan komma att förflyta, innan riksdagen hinner fatta beslut i ämnet. Härvid synes mig kunna tillämpas i huvudsak samma förfarande, som följts i avseende å de för innevarande år utgående förskotten å krigstidsförmånerna. Beträffande de verk och institutioner, i avseende å vilka kostnaderna för dyrtidsbidragen skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens utgifter i övrigt bestridas — till dessa torde i detta sammanhang böra hänföras även försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt bankinspektionen — torde sålunda böra föreskrivas, att kostnaderna för dyrtidsbidragen för år 1920 tillsvidare skola utgå ur dessa medel, medan i avseende å samtliga övriga verk och institutioner föreskrift torde böra meddelas om, att dyrtidsbidragen för år 1920 tillsvidare skola bestridas av de medel, vilka kunna varda å riksstaten för år 1920 för dylikt ändamål särskilt avsatta. Av sistberörda medel skulle alltså, vid bifall till förslaget om ombildning från och med år 1920 av statens provningsanstalt till en statsinstitution i egentlig mening, även kostnaderna för dyrtidsbidrag åt befattningshavarna vid nämnda anstalt under år 1920 tillsvidare bestridas.

Departementschefens
hemställan.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, föredrog härefter ett i enlighet med vad av honom förordats upprättat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

1) att godkänna berörda förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst;

2) att i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälpen för år 1919 dels medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, post-

sparbanken, flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning dyrtidstillägg och dyrtidshjälp må utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas,

dels för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1919 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 34,900,
att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;
för statens biografbyrå ett reservationsanslag å..... kronor 16,900,
att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 62,200,
att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;
för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 313,200,
att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå;
samt
för bankinspektionen ett reservationsanslag å kronor 22,900,
att av bidrag till bankinspektionen direkt utgå;
dels ock till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	3,595,000
» tredje	»	»	528,000
» fjärde	»	»	28,400,000
» femte	»	»	18,695,000
» sjätte	»	»	10,250,000
» sjunde	»	»	11,250,000
» åttonde	»	»	11,770,000
» nionde	»	»	2,582,000;

samt

3) att i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälp för år 1920
dels till bestridande av kostnaderna för dylika förmåner åt statens

befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1920 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 116,000,000,

dels ock förklara, att under år 1920 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst skola bestridas, härför erforderliga belopp skola utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, postsparbanken, flottans pensionskassa, folkskollärarnas pensionsinrättning, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt bankinspektionen av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas, samt

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner av de medel, vilka för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp under år 1920 kunna varda å riksstaten för sagda år särskilt avsatta.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlåtas av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Vid protokollet:

Birger Looström.

Bilaga till Kungl. Maj:ts proposition nr 225
vid 1919 års lagtima riksdag.

Löneförhållandena under kristiden.

**Preliminär sammanfattning av inom socialstyrelsen verkställda
löneundersökningar.**

I.

**Summarisk översikt av lönestegringen inom industri, handel och andra
näringsgrenar.**

Genom nådigt brev den 18 oktober 1918 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med en inom styrelsen utarbetad plan omedelbart igångsätta och skyndsammast möjligt utföra en utredning av löneförhållandena inom olika verksamhetsområden, avseende bland annat en summarisk översikt av lönernas stegring under kristiden.

Under erinran om att beträffande jordbruk, skogshantering, hantverk, husligt arbete samt hotell- och restaurangrörelse visst lönestatistiskt material redan funnes tillgängligt,¹⁾ hade socialstyrelsen i förenämnda plan gjort gällande, att utredningen borde omfatta industri, handel och varulager, samfärdsel, statliga och kommunala arbeten samt banker, försäkringsinrättningar o. d. Uppgifternas inhämtande skulle ske genom utsändande till vederbörande arbetsgivare av särskilda frågeformulär. Något åläggande för arbetsgivarna att avgiva uppgifterna syntes ej böra ifrågakomma, utan förutsattes, att erforderligt material på frivillighetens väg skulle kunna åstadkommas. Ett visst stöd, för den händelse några betänkligheter från arbetsgivarhåll skulle yppa sig mot den anordnade utredningen, ansåge sig styrelsen också kunna påräkna från de ledande arbetsgivarorganisationerna inom olika näringsområden, vilkas representanter före undersökningens igångsättande blivit satta i tillfälle att taga del av och yttra sig över den uppgjorda planen och de för uppgifternas inhämtande avsedda formulären.

Vid formulärens utsändande har man i huvudsak använt sig av från ifrågavarande organisationer tillhandahållna medlemsförteckningar och adresslistor. Sålunda hava uppgifter bland annat inhämtats från samtliga till Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges allmänna handelsförening, Svenska järnvägsföreningen och Sveriges redareförening anslutna arbetsgivare samt från ett urval arbetsgivare inom bageriyrket och byggnadsbranschen, efter anvisningar från Sveriges bageriidkare-

¹⁾ Jfr Sociala Meddelanden, årg. 1919, h. 1, sid. 13—27.

förening och Centrala arbetsgivareförbundet. Beträffande kommunala arbeten, banker, försäkringsanstalter och tidningar har hänvändelse skett till i den officiella statistiken eller andra tillgängliga källor redovisade företag. Vidkommande åter företag i statsdrift har parallellt med här ifrågavarande undersökning en särskild utredning verkställt, på grundval av material, som införskaffats genom finansdepartementet och av detta ställts till styrelsens förfogande (se sid. 5).

Med hänsyn till undersökningens summariska karaktär och brådskande beskaffenhet kunde det givetvis ej bliva fråga om att inhämta några mera ingående uppgifter. Huvudsyftet var att erhålla ett tillräckligt representativt material för bedömande i stora drag av lönenivåns förskjutning under kristiden för större grupper av förvaltningspersonal och arbetare. För förvaltningspersonalen upptogo formulären enligt uppställningen i industristatistiken fyra särskilda grupper, nämligen föreståndare, teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal. Å de för arbetare avsedda formulären begärdes uppgifter angående antalet vid respektive företag anställda arbetare i medeltal under vart och ett av åren 1913—1917 samt tiden 1 januari—30 september 1918, med fördelning å män, kvinnor och minderåriga, ävensom angående antalet utgjorda dagsverken (eventuellt arbetstimmar) samt totalsumman till arbetarna utbetalad avlöning under berörda tidsperioder. Beträffande förvaltningspersonalen efterfrågades likaledes antalet anställda (manliga och kvinnliga) samt motsvarande lönesummor; däremot ansågs obehövt att här redovisa antalet dagsverken eller göra åtskillnad mellan vuxna och minderåriga.

Oaktat det i många fall säkerligen rätt betydande arbete och besvär, som undersökningen åsamkat vederbörande arbetsgivare, hava dessa i allmänhet ägnat densamma stort intresse och beredvilligt lämnat de äskade uppgifterna. Undersökningen har därför också kunnat bygga på ett synnerligen omfattande och representativt material.

Såsom ett första resultat av undersökningen hava i efterföljande tab. 1 (förvaltningspersonal) och 2 (arbetare) sammanställts uppgifter angående de genomsnittliga löneinkomsterna och deras stegring inom olika näringsgrenar. Det må med avseende på hithörande siffror redan från början särskilt framhållas följande. För det första äro siffrorna att betrakta såsom *preliminära*. Särskilt gäller detta talen för de enskilda industrigrenarna, vilka tal måhända kunna komma att undergå en eller annan ändring, innan den definitiva redogörelsen hinner publiceras. Vidare har, beträffande arbetarna, tiden ännu ej medgivit ett särskiljande av män och kvinnor, äldre och minderåriga, utan avse lönesiffrorna *samtliga arbetare* inom respektive industrigrenar, oavsett ålder och kön. Kompletterande uppgifter i berörda avseende skola emellertid sedermera lämnas. Slutligen omfatta uppgifterna i fråga om år 1918 endast tiden *till den 1 oktober*. De löneförhöjningar, som ägt rum under nämnda års sista kvartal, komma alltså icke till uttryck i 1918 års siffra. Det är dock fråga om att även härutinnan söka komplettera undersökningen.

Med nu avgivna reservationer lämnas här en kortfattad redogörelse för undersökningens huvudresultat.

1. Förvaltningspersonal. Vid de företag, från vilka uppgifter erhållits för samtliga i undersökningen ingående år, sysselsattes en förvaltningspersonal av tillsammans 29,949 personer år 1913 och 39,651 år 1918. Av den sistnämnda är an-

ställda personalen hänfördes 6,125 till teknisk personal (ingenjörer o. d.), 27,359 till kontorspersonal och 6,167 till butikspersonal. Den fjärde å formulären upptagna personalgruppen, föreståndare o. d., har åtminstone tills vidare icke ansetts böra göras till föremål för statistisk bearbetning, detta särskilt med hänsyn därtill, att de för tiden 1 januari—30 september 1918 uppgivna löneinkomsterna i regel icke utan vidare kunnat jämföras med föregående års siffror, beroende huvudsakligen på förekomsten av tantiem och liknande förmåner, som för hithörande befattningshavares inkomstförhållanden äro av i många fall avgörande betydelse, men vilka i allmänhet kunna beräknas och utbetalas först vid slutet av varje år. Att 1918 års inkomster av tantiem o. d. sålunda i regel ej kunnat i statistiken redovisas, torde även i fråga om övriga grupper av förvaltningspersonal hava utövat visst inflytande på de erhållna siffrorna, om ock ej i tillnärmelsevis samma grad som för direktörer, disponenter och andra företagsledare.

Lönenivåns genomsnittliga stegring för förvaltningspersonalen framgår av nedanstående sammanställning, som utvisar löneinkomsternas ökning i procent från 1913 till 1917 respektive januari september 1918.

	1913—1917			1913—januari/september 1918		
	Män	Kvinnor	Tillsamman	Män	Kvinnor	Tillsamman
Teknisk personal	36 %	25 %	33 %	62 %	60 %	61 %
Kontorspersonal	35 %	32 %	34 %	68 %	73 %	66 %
Butikspersonal	45 %	37 %	43 %	79 %	71 %	74 %

För butikspersonalens vidkommande synes lönestegringen genomgående hava varit större för de manliga än för de kvinnliga löntagarna. Detsamma är förhållandet med den tekniska personalen, där kvinnorna dock varit alltför fåtaligt representerade, för att några mera generella slutsatser skulle kunna dragas av de erhållna genomsnittstalen. Annerlunda ter sig utvecklingen i fråga om den talrikaste gruppen, kontorspersonalen. Den relativa lönestegringen för kvinnorna var här under perioden 1913—1917 i det närmaste lika stor som för männen och under 1918 försköts lönenivån så, att kvinnorna kommo till en högre ökningsprocent än männen. Särskilt vid banker och försäkringsanstalter synes utvecklingen hava gått i en för de kvinnliga löntagarna gynsam riktning. Inom gruppen handel och varulager företedde åter lönestegringen från 1913 till 1918 för båda könen alldeles samma procenttal (79 procent), och inom de två industrier, som sysselsatte den talrikaste kontorspersonalen — metall- och beklädnadsindustrierna — visade sig också ökningen vara ungefär lika stor för män som för kvinnor (65—68 procent).

Det till synes egendomliga förhållandet, att den genomsnittliga lönestegringen för manlig och kvinnlig kontorspersonal tillsammans är lägre än för män och kvinnor var för sig, finner sin förklaring däruti, att relativa antalet inom gruppen redovisade kvinnor från 1913 till 1918 ökats, vilket med kvinnornas i stort sett lägre avlöning kommit att i någon mån motverka den allmänna höjningen av lönenivån.

2. Arbetare. För arbetarnas vidkommande har, såsom redan ovan påpekats, något särskiljande av män, kvinnor och minderåriga ännu ej hunnit utföras, utan avse de hittills erhållna siffrorna *samtliga arbetare*, oavsett ålder och kön. Vid jämförelse mellan de för olika industrigrenar angivna genomsnittsinkomsterna måste

för den skull hänsyn städse tagas till det inflytande, som den mer eller mindre talrika förekomsten av kvinnliga eller minderåriga arbetare utövat på de olika gruppernas siffror.

Arbetarnas löneinkomster hava, såsom tabell 2 utvisar, beräknats dels per månad, dels per dagsverke eller arbetstimme.

De genomsnittliga månadsinkomsterna hava, på samma sätt som beträffande förvaltningspersonalen, erhållits genom att dividera de uppgivna totala lönesummorna med medelantalet arbetare. Att härvid genomgående räknats med månader i stället för hela år har sin givna grund däri, att uppgifterna för 1918 endast avsett $\frac{3}{4}$ år och följaktligen ej utan vidare kunnat jämföras med föregående års siffror.

Att materialet sålunda ej omfattat hela det senaste kalenderåret har, som redan ovan — beträffande förvaltningspersonalen — framhållits, obestriddligen varit ägnat att försvåra beräkningarna, särskilt av de genomsnittliga löneinkomsterna per månad. Inom näringsgrenar, där säsongarbete förekommer, är det uppenbarligen långt ifrån säkert, att arbetarnas inkomster under månaderna januari—september motsvara $\frac{3}{4}$ av hela årsinkomsten. Ett värdefullt regulativ mot de oegentligheter, som på så sätt kunna hava uppkommit, får man dock genom att jämföra den uträknade lönestegringen per månad med motsvarande procenttal för tim- eller dagsinkomsterna. Sistnämnda siffror hava erhållits genom sammanställning av arbetsgivarnas uppgifter angående utbetalad avlöning samt antalet utgjorda dagsverken respektive arbetstimmar. Ursprungligen hade avsikten härvid varit att i de fall, där någon arbetsgivare enligt formulärets medgivande uppgivit antalet arbetstimmar i stället för antalet dagsverken, som i första hand avsetts, omräkna det angivna antalet timmar till motsvarande antal arbetsdagar. Under normala konjunktioner, såsom t. ex. år 1913, skulle en dylik omräkning icke vållat någon nämnvärd svårighet. Under de senaste krisären och särskilt år 1918 har emellertid den dagliga arbetstiden inom många näringsgrenar varit underkastad ganska avsevärda fluktuationer av tillfällig eller bestående art (övertidsarbete, driftinskränkningar, övergång till åttatimmarsdag), vilket vid val av reduktionstal icke finge lämnas ur räkningen. Med hänsyn härtill har åtminstone vid den preliminära bearbetning, vars resultat nu framlagts i tabell 2, någon dylik omräkning icke verkställts, utan hava samtliga redovisade företag uppdelats i två grupper, allt efter som den fullgjorda arbetstiden räknats i timmar eller dagar. En jämförelse mellan dessa båda grupper giver vid hand, att den genomsnittliga lönestegringen, där arbetstiden redovisats per timme, i de flesta fall varit större än där den redovisats per dag, ett förhållande, som väl i många fall kan bero på, att materialet härrör sig från skilda, under olika konjunktioner arbetande företag, men som jämväl ådagalägger vikten av, att en eventuell omräkning av arbetstimmarna till dagsverken åtminstone ej företages utan efter ingående prövning av de reduktionstal, som i varje fall böra komma till användning.

En jämförelse mellan den beräknade lönestegringen per månad och per arbetsdag giver för samtliga näringsgrupper tillsammans ett ganska samstämmigt resultat: 44 respektive 47 procent för tiden 1913—1917 och 91 respektive 96 procent för tiden 1913—1918. Inom en del enskilda industrigrenar äro dock skiljaktigheterna mera framträdande. I vissa fall beror detta uppenbarligen endast därpå, att beräkningarna angående arbetarnas dagsinkomster, som nyss sagts, ej

grunda sig på hela det föreliggande materialet, utan endast hava avseende å sådana företag, som redovisat antalet utgjorda dagsverken. I andra fall förklaras skiljaktigheten av växlingar i fråga om genomsnittliga antalet arbetsdagar under de olika åren. Särskilt framträder detta förhållande inom textil- och beklädnadsindustrien (spinnerier och väverier) samt kemisk-teknisk industri (tändsticksfabriker).

Med avseende å lönestegringen inom de större yrkesgrupperna hänvisas till tabellen, varvid dock ännu en gång må erinras om ovan gjorda reservationer och särskilt om den omständigheten, att siffrorna omfatta samtliga arbetare, sålunda även kvinnor och minderåriga. Även för de speciella yrkesgrenarna hava liknande beräkningar utförts, men hava dessa ansetts först böra underkastas ytterligare kontroll, innan de publiceras.

II.

Löneinkomsternas ökning för befattningshavare i statens tjänst.

För en summarisk undersökning av löneförhållandena under kristiden för befattningshavare i statens tjänst, hade statsrådet och chefen för finansdepartementet den 8 oktober 1918 hos övriga departementschefer anhållit om införskaffande av uppgifter från respektive departement samt därtill hörande stater och kårer angående dels hela antalet anställd personal (ordinarie och extra) den 1 januari under vart och ett av åren 1913—1918, med fördelning efter olika grupper av befattningshavare, varvid manlig personal skulle redovisas för sig och kvinnlig för sig, dels ock totalsumman under respektive år (för 1918 under januari—september) utbetalad avlöning i kontant och in natura (inberäknat krigstidstillägg och krigstidshjälp samt utan avdrag för pensionsavgifter) till varje sålunda redovisad grupp av befattningshavare (med fördelning såvitt möjligt å manlig och kvinnlig personal).

De sålunda erhållna uppgifterna överlämnades sedermera från finansdepartementet till socialstyrelsen för bearbetning. Såsom resultat av denna bearbetning kunna i första hand framläggas följande siffror, utvisande antalet inom statsförvaltningen redovisad personal år 1918 samt totalsumman till berörda personal utbetalad avlöning under sagda års tre första kvartal.

Ämbetsverk, stater och kårer	Manliga befattningshavare ¹⁾				Kvinnliga befattningshavare		Hela antalet redovisade anställda	Totalsumma utbetalad avlöning ^{1/1—30/9} 1918
	av högre grad		av lägre grad		ordin.	extra		
	ordin.	extra	ordin.	extra				
Centrala ämbetsverk.....	900	879	202	259	537	662	3,439	9,850,000
Statens affärsverk.....	3,736	559	21,876	15,075	2,677	7,325	²⁾ 51,248	²⁾ 102,789,000
Beskickningar och konsulat	82	2	—	—	—	—	84	915,000
Lokalförvaltningen	2,306	2,127	4,048	2,663	121	1,518	12,783	27,281,000
Anstaller för vetenskapligt arbete	87	51	24	6	15	23	206	610,000
Undervisningsanstalter.....	1,958	967	140	102	199	224	3,590	11,879,000
Armén och marinen	3,370	11	18,641	4,526	24	466	27,038	49,343,000
Riksdagens verk	312	10	64	10	33	26	455	1,775,000
	12,751	4,606	44,995	22,641	3,606	10,244	²⁾ 98,843	²⁾ 204,442,000

Motsvarande siffror för de föregående år undersökningen omfattar, framgå av bifogade tab. 3.

Till de i nämnda tabell redovisade statsinstitutionerna vore, för erhållande av hela antalet inom statsförvaltningen anställd personal, ytterligare att lägga de s. k. kristidskommissionerna. Antalet vid dessa anställda befattningshavare uppgick under år 1918 i genomsnitt till 4,960, varav cirka 1.100 dock endast hade partiell sysselsättning. Totalsumman utbetalad avlöning under månaderna januari—september utgjorde 9,212,400 kronor.

Uppgifterna angående antalet befattningshavare skulle som nämnt egentligen avse ställningen vid varje års början. Beträffande åtskilliga personalgrupper, där antalet anställda under olika årstider varit underkastat mer avsevärda växlingar, hava emellertid vederbörande ämbetsverk självmant eller efter särskild anmodan lämnat uppgifter angående *medeltalet* anställda under de olika åren, och hava dessa medeltal i sådana fall lagts till grund för de verkställda beräkningarna angående ifrågavarande löntagares genomsnittliga löneinkomster.

Vad de utbetalade lönebeloppen beträffar, hava de från olika ämbetsverk inkomna uppgifterna icke alltid varit fullt jämförbara, enär vissa verk uppenbarligen utan vidare sovring redovisat de i räkenskaperna upptagna siffrorna för av personalen uppburna och utkvitterade löner, medan andra verk däremot vid beräk-

¹⁾ Under belectningen befattningar av högre grad innefattas i huvudsak sådana tjänster för vilka såsom grundläggande kompetensvillkor fordras realskoleexamen eller högre examen.

²⁾ Statens järnvägars tillfälliga personal ej medräknad.

³⁾ Uppgifter saknas beträffande statens vattenfallsverk (lönesumma för år 1917 cirka 1 ¹/₂ miljoner kronor.)

ningen av nämnda belopp närmast synas hava utgått från gällande lönestater. Skiljaktigheterna mellan dessa beräkningssätt framträda särskilt i sådana fall, där ett eller annat lönebelopp inbesparats till statsverket till följd av vakans, tjänstledighet eller dylik orsak. Då emellertid inom varje särskilt verk de olika årens lönesummor i regel givetvis redovisats enligt enahanda grunder, kunna nu berörda skiljaktigheter icke tillmätas någon nämnvärd betydelse för föreliggande statistik, i vad den avser att belysa lönenivåns förändringar under de olika åren.

Den anbefallda fördelningen efter olika grupper av befattningshavare har av vissa ämbetsverk fulföljts tämligen in i detalj, så att samtliga förekommande tjänste- och lönegrader var för sig specificerats, medan däremot i andra fall endast mera summariska siffror kunnat erhållas. I regel har dock åtminstone manlig och kvinnlig samt ordinarie och extra personal redovisats var för sig. I den mån det inkomna materialet så medgivit, hava sedermera för de olika grupperna av befattningshavare uträknats dels de genomsnittliga löneinkomsterna för vart och ett av åren 1913—1918, dels de lönenivåns höjning eller sänkning under vart och ett av ifrågakvarande år, med utgångspunkt från 1913. I tab. 4, där resultaten av dessa beräkningar framlagts, hava emellertid siffrorna för åren 1914—1916 utesluts såsom med hänsyn till utredningens praktiska syften mindre betydelsefulla. De variationer, som lönenivån under åren 1914 och 1915 företer, äro åtminstone beträffande å stat uppförda befattningshavare i regel att tillskriva rena tillfälligheter, enär någon reglering av statstjänstemännens löner med hänsyn till krigstidsförhållandena under dessa år ej förekom. Den för år 1916 beviljade krigstidshjälpen kom också endast ett begränsat antal löntagare (familjeförsörjare inom de lägsta inkomstgrupperna) till godo. Först i och med de av 1917 års riksdag beslutade krigstidstilläggen är det, som en genomgående höjning av lönenivån framträder.

Beträffande de i tab. 4 under rubriken »antal befattningshavare» anförda siffrorna är att märka, att dessa siffror kunna tillmätas betydelse allenast för att bedöma, hur stort material i varje fall ligger till grund för de verkställda medeltalsberäkningarna. Däremot utvisa dessa siffror icke alltid *hela antalet* i statsförvaltningen anställda personer inom respektive grader, enär vid materialets sammanställning uppgifterna från en eller annan myndighet stundom måst lämnas ur räkningen på grund av otillräcklig specificering eller andra bristfälligheter. Med hänsyn därtill att inga medeltal ansetts böra beräknas annat än för sådana grupper, som kunnat betraktas som någorlunda homogena och representativa, hava vidare måst lämnas å sido åtskilliga befattningshavare, som icke för sig synts kunna redovisas som särskilda grupper och ej heller lämpligen sammanföras med andra grupper.

Nyssnämnda hänsyn till materialets homogenitet har även föranlett, att befattningshavare, tillhörande skilda stater och kårer, ej kunnat i den omfattning, som ur överskådlighetens synpunkt varit önskvärt, sammanföras i större grupper. Särskilt inom lokalförvaltningen har det med hänsyn till de väsentligen olikartade lönetyper, som på olika områden förekomma, i regel befunnits lämpligast att redovisa de särskilda staterna och kårerna var för sig. De centrala ämbetsverken, vilkas löner numera äro i huvudsak enhetligt reglerade, hava däremot utan olägenhet ansetts kunna behandlas såsom en enda grupp.

För erhållande av medeltal, avseende den genomsnittliga lönenivån inom statsförvaltningens samtliga grupper, hava emellertid de olika, i tab. 2 redovisade

kategorierna av befattningshavare sammanförts i vissa större huvudgrupper, såsom av nedanstående sammanställning framgår:

Befattningshavare	Genomsnittlig löneinkomst per månad						Ökning i % från 1913 till				
	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1914	1915	1916	1917	1918
Manliga, ordinarie											
av högre grad	340	343	348	350	400	515	1	2	3	18	51
» lägre »	98	101	110	119	151	205	3	12	21	54	109
Manliga, extra											
av högre grad	101	105	106	108	134	180	4	5	7	33	78
» lägre »	86	87	93	108	144	202	1	8	26	67	135
Kvinnliga ordinarie	129	130	132	134	156	216	1	2	4	21	67
» extra	46	50	53	56	73	110	9	15	22	59	139
Samtliga grupper	124	126	132	139	171	232	2	7	12	38	87

Sedan de här ifrågavarande uppgifterna i oktober 1918 infordrades från de olika ämbetsverken, tillkom urtima riksdagens beslut om extra krigstidstillägg och krigstidshjälp, vilket för samtliga befattningshavare medförde en avsevärd ökning av löneinkomsterna, utöver vad förut kunnat beräknas. För ett riktigt bedömande av statsfunktionärernas inkomstförhållanden under år 1918 måste dessa extra tillägg givetvis tagas med i räkningen. Att till samtliga ämbetsverk göra en ny hänvändelse för erhållande av kompletterande uppgifter i detta hänseende hade med hänsyn till den knappa tid, som stått till buds för utredningens utförande, icke varit möjligt, utan har socialstyrelsen för bedömande av den ytterligare förhöjning av 1918 års lönenivå, som blev en följd av urtima riksdagens beslut, fått inskränka sig till en representativ undersökning, avseende tre av de största tjänstemannakårerna, nämligen post- och telegrafverkens samt statens järnvägars personal. Denna specialundersöknings huvudresultat föreligga i efterföljande sammanställning, där de nyssnämnda *kommunikationsverkens personal* sammanförts i vissa grupper, av vilka de tre första ungefärligen kunna anses motsvara de centrala ämbetsverkens tredje, andra och första lönegrader.¹⁾

¹⁾ Med hänsyn till undersökningens avsedda, representativa karaktär hava i tablan ej medtagits vissa personalgrupper, vilkas löneinkomster i väsentlig grad bero av andra faktorer än övriga statsfunktionärer, såsom telegrafverkets provisionsberättigade tjänstemän (kommissarier) och växelstationsföreståndare, verkstads- och linjearbetare vid telegrafverket och statens järnvägar samt järnvägarnas tillfälliga personal.

Personalgrupper vid kommunikations- verken	Antal befatt- ningshavare		Genomsnittlig löne- inkomst per år			Lönestegring i % från 1913 till 1918		Lönestegring i % genom tillkomsten av extra krigs- tidstillägg och krigstids- hjälp
	1913	1918	1913	1918		utan	med	
				utan	med			
				inräknande av extra krigs- tidstillägg och krigstidshjälp				
Ordinarie tjänstemän av högre grad: Byråchefer och likställda (post-, tele- graf- och trafikdirektörer m. fl.)	44	55	7,881	10,386	11,392	32	45	10
Sekreterare, överkontrollörer, tele- graf- och trafikinspektörer o. d.	192	239	6,157	8,186	9,177	33	49	12
Notarier, kontrollörer, byråassisten- ter o. d.	419	477	4,993	6,878	7,863	38	58	14
Förste postexpeditörer, förste sta- tionsskrivare o. d.	632	859	3,981	5,746	6,575	44	65	14
Postexpeditörer, telegrafassister, stationsskrivare o. d.	1,694	1,913	2,860	4,171	4,958	46	73	19
Förestående tjänstemannagrupper tillsammantagna	2,981	3,543	3,684	5,285	6,125	44	66	16
Ordinarie tjänstemän av lägre grad	15,854	21,777	1,577	2,983	3,575	89	127	20
Extra tjänstemän av högre grad	281	381	1,620	3,022	3,690	87	128	22
» » » lägre »	5,119	8,803	877	1,979	2,469	126	182	25
Kvinnliga befattningshavare, ordinarie	1,911	2,667	1,575	2,475	2,961	57	88	20
» » » extra	2,151	4,480	801	1,792	2,208	124	176	23

Enligt vad av tabellen framgår, medförde urtima riksdagens beslut om extra dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åtminstone för kommunikationsverkens vidkommande en genomsnittlig förhöjning av löneinkomsterna under år 1918 med 10—20 procent för ordinarie manliga tjänstemän av högre grad och 20—25 procent för övriga grupper av befattningshavare.

På grund av undersökningens summariska karaktär och skyndsamma be-
drivande har det givetvis icke kunnat bliva fråga om att med den här lämnade
översikten åstadkomma en verklig lönestatistik på hithörande område utan endast
att erhålla ett siffermässigt uttryck för lönenivåns förskjutningar under kristiden
för olika grupper av befattningshavare. De framräknade genomsnittliga lönein-
komsterna per månad och år kunna uppenbarligen icke göra anspråk på full exakt-
het, men torde dock i stort sett giva ett tillräckligt troget uttryck för lönestan-
darden inom respektive grupper.

Tab. 1. Löneinkomsternas stegring för förvaltningspersonal inom

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
		M ä n							
		Antal före- tag	Medeltal anställda		Genomsnittlig lönein- komst per månad			Ökning i % från 1913 till	
			1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
Teknisk förvaltningspersonal.									
1	Malmbrytning och metallindustri.....	225	1 975	2 835	235	322	387	37	65
2	Jord- och stenindustri	44	143	137	284	353	438	24	52
3	Träindustri.....	26	83	86	220	299	376	36	64
4	Pappers- och grafisk industri.....	75	208	245	365	503	561	38	54
5	Livsmedelsindustri.....	83	292	301	314	414	482	32	54
6	Textil- och beklädnadsindustri.....	108	325	323	284	460	479	62	69
7	Läder-, hår- och gummivaruindustri.....	25	71	81	277	449	518	62	87
8	Kemisk-teknisk industri.....	58	178	246	323	480	509	49	58
9	Byggnadsverksamhet.....	15	42	65	229	351	450	53	97
10	Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	74	597	714	234	292	405	25	73
11	Handel och varulager.....	26	79	86	312	404	474	29	52
12	Järnvägsdrift.....	38	149	179	277	362	476	31	72
13	Annan land- och sjötransport	3	13	14	291	296	434	2	49
14	Försäkringsanstalter.....	8	28	29	419	571	685	36	63
15	Summa	808	4 183	5 341	261	354	424	36	62
Kontorspersonal.									
16	Malmbrytning och metallindustri.....	277	1 842	2 802	171	229	284	34	66
17	Jord- och stenindustri.....	73	281	292	187	230	270	23	44
18	Träindustri.....	90	311	351	178	250	306	40	72
19	Pappers- och grafisk industri.....	131	711	867	215	279	344	30	60
20	Livsmedelsindustri.....	167	704	672	218	292	364	34	67
21	Textil- och beklädnadsindustri.....	184	1 001	984	171	243	287	42	68
22	Läder-, hår- och gummivaruindustri.....	62	260	282	174	282	299	62	72
23	Kemisk-teknisk industri.....	78	337	441	210	267	338	27	61
24	Byggnadsverksamhet.....	25	42	55	137	192	222	40	62
25	Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	88	619	927	173	202	281	17	62
26	Handel och varulager.....	747	2 914	3 077	186	296	333	59	79
27	Järnvägsdrift.....	66	2 319	2 730	179	229	295	28	65
28	Annan land- och sjötransport	36	176	217	182	319	361	75	98
29	Banker	64	2 661	4 403	210	267	350	27	67
30	Försäkringsanstalter.....	58	710	969	258	307	380	19	47
31	Summa	2 146	14 888	19 069	192	260	322	35	68
32	Butikspersonal	1 211	2 617	2 771	110	160	197	45	79

olika näringsgrupper under perioden 1913—januari/september 1918.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
K v i n n o r							T i l l s a m m a n s						
Medeltal anställda		Genomsnittlig lönein- komst per månad			Ökning i % från 1913 till		Medeltal anställda		Genomsnittlig lönein- komst per månad			Ökning i % från 1913 till	
1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
28	75	95	116	137	22	44	2 159	3 474	227	303	372	34	64
—	—	—	—	—	—	—	143	137	284	353	438	24	54
1	1	—	—	—	—	—	84	87	219	297	373	36	70
—	—	—	—	—	—	—	210	248	362	500	556	38	54
6	7	91	117	149	29	64	298	308	310	408	475	32	53
45	44	103	131	172	27	67	370	374	262	419	436	60	66
13	15	92	102	144	11	57	100	116	242	364	435	50	80
9	18	94	122	175	30	86	187	264	312	453	486	45	56
—	—	—	—	—	—	—	42	65	229	351	450	53	97
30	25	110	144	205	31	86	627	739	228	287	398	26	75
5	4	93	160	156	72	68	84	90	299	390	460	30	54
1	1	—	—	—	—	—	150	180	276	361	475	31	72
—	—	—	—	—	—	—	13	14	291	296	434	2	49
—	—	—	—	—	—	—	28	29	419	571	685	36	63
138	191	100	125	160	25	60	4 495	6 125	252	336	406	33	61
334	636	97	128	162	32	67	2 741	4 499	162	217	276	34	70
49	73	91	121	141	33	55	347	368	175	210	244	20	39
53	84	92	116	154	26	67	364	439	166	226	276	36	66
208	314	112	126	175	13	56	962	1 274	189	239	297	27	57
178	203	94	132	171	40	82	906	900	191	255	318	34	67
465	557	83	111	137	34	65	1 510	1 585	144	198	234	38	63
158	177	87	127	159	46	83	443	490	141	224	244	59	73
135	170	91	140	182	55	100	472	647	176	242	296	38	68
12	19	107	143	197	34	84	55	75	130	179	215	38	65
140	272	106	131	171	24	61	759	1 209	161	188	256	17	59
1 088	1 288	96	136	172	42	79	4 278	4 907	159	241	276	52	74
49	59	124	161	213	30	72	2 368	2 789	178	228	293	28	65
33	59	99	189	211	91	113	219	287	168	288	326	71	94
793	1 528	120	153	211	28	76	3 454	5 931	189	239	314	26	66
555	908	132	163	201	23	52	1 323	1 959	199	239	291	20	46
4 250	6 347	105	139	182	32	73	20 201	27 859	172	230	286	34	66
2 086	2 285	73	100	125	37	71	5 253	6 167	97	139	169	43	74

Tab. 2. Löneinkomsternas stegring för arbetare inom olika

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Näringsgrenar	Antal företag	Samtliga företag							
		Medeltal arbetare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad			Ökning (%) från 1913 till		
		1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918	
1 Malmbrytning och metallindustri	326	62,850	71,111	102	150	194	47	90	
2 Jord- och stenindustri	93	13,984	11,664	83	116	161	41	95	
8 Träindustri	113	15,055	15,017	83	121	158	46	91	
4 Pappers- och grafisk industri	142	19,084	20,403	98	135	181	38	85	
5 Livsmedelsindustri	245	11,700	9,666	96	136	163	43	71	
6 Textil- och beklädnadsindustri	234	23,717	18,963	61	81	98	33	61	
7 Läder-, hår- och gummivaruindustri	88	7,010	6,199	77	109	153	42	99	
8 Kemisk-teknisk industri	79	9,913	11,329	75	107	139	43	87	
9 Byggnadsverksamhet	70	2,911	2,286	129	174	230	35	78	
10 Kraft-, belysnings- o. vattenverk m. m.	118	10,109	12,000	107	154	215	44	101	
11 Handel och varulager	543	4,159	4,627	91	130	165	43	82	
12 Land- och sjötransport	112	18,316	20,769	99	141	197	41	98	
13 Summa	2,163	198,808	204,034	91	131	174	44	91	

¹ Av hänsyn till det ringa antalet arbetare har någon beräkning av genomsnittsinkomsterna ej verkställts

näringsgrupper under perioden 1913—januari/september 1918.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
Företag med redovisat antal dagsverken						Företag med redovisat antal arbetstimmar						
Medeltal arbetare 1918	Genomsnittlig löneinkomst per dag			Ökning (%) från 1913 till		Medeltal arbetare 1918	Genomsnittlig löne- inkomst per timme			Ökning (%) från 1913 till		
	1913	1917	1918	1917	1918		1913	1917	1918	1917	1918	
52,743	4.85	6.41	8.18	47	88	18,368	0.44	0.72	0.94	64	114	1
11,222	3.52	5.08	7.02	44	99	442	0.87	0.51	0.69	38	86	2
13,783	3.75	5.68	7.47	50	99	1,234	0.40	0.59	0.79	48	98	3
18,392	4.10	5.68	7.51	39	83	2,011	0.40	0.57	0.72	43	80	4
8,023	3.80	5.84	6.48	41	71	1,643	0.46	0.69	0.84	50	83	5
15,918	2.56	3.81	4.76	49	86	3,045	0.26	0.89	0.52	50	100	6
5,668	3.82	4.65	6.61	40	99	531	0.34	0.43	0.68	26	85	7
11,295	3.12	4.71	6.92	51	122	134	—	—	—	—	—	8
1,006	5.41	7.91	10.14	46	87	1,280	0.56	0.71	1.06	27	89	9
10,281	4.12	6.10	8.86	48	103	1,719	0.56	0.77	1.09	38	95	10
4,627	3.82	5.41	7.17	42	88	—	—	—	—	—	—	11
19,038	3.86	6.52	7.61	43	97	1,731	0.61	0.80	1.32	31	116	12
171,996	3.80	5.58	7.45	47	96	32,038	0.48	0.67	0.90	56	109	13

Tab. 3. Antal redovisade befattningshavare och till dem utbetalad avlöning inom

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ämbetsverk, stater och kårer	Manliga befattningshavare								Kvinnliga befattningshavare			
	av högre grad				av lägre grad							
	ordinarie		extra		ordinarie		extra		ordinarie		extra	
	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918
1 Centrala ämbetsverk	663	900	790	879	167	202	232	259	182	537	330	662
2 Högsta domstolen	66	74	8	11	8	9	—	—	12	12	2	4
3 Regeringsrätten	7	7	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—
4 Justitiekanslärämbetet	3	3	2	2	1	1	1	1	—	—	1	1
5 Justitiedepartementet	9	11	3	3	2	3	2	1	2	3	—	—
6 Utrikes »	20	20	5	13	6	8	4	4	—	12	11	14
7 Lantförsvars »	9	17	14	6	2	3	2	2	—	4	3	—
8 Sjöförsvars »	5	9	7	5	1	2	—	—	—	2	—	—
9 Civil »	15	28	22	12	5	8	7	5	—	9	7	1
10 Finans »	8	16	11	8	2	4	5	2	—	7	2	3
11 Ecklesiastik »	12	22	28	17	3	5	2	—	11	16	—	—
12 Jordbruks »	7	16	11	8	2	3	1	1	—	4	4	—
13 Hovrätterna	86	92	96	97	17	17	2	1	18	19	3	12
14 Fängvårdsstyrelsen	11	13	5	6	3	3	—	—	1	2	—	3
15 Arméförvaltningen	32	33	31	31	7	7	3	3	14	26	3	18
16 Marinförvaltningen	17	19	43	63	7	7	5	8	4	5	7	17
17 Lotsstyrelsen	14	16	12	10	3	3	1	1	2	2	—	—
18 Väg- och vattenbyggnads- styrelsen	12	12	19	16	3	3	—	—	5	5	2	3
19 Medicinalstyrelsen	18	26	23	40	4	7	6	11	—	12	7	13
20 Försäkringsrådet	—	5	—	7	—	1	—	1	—	2	—	—
21 Riksförsäkringsanstalten	8	32	7	49	2	5	—	—	—	63	12	127
22 Socialstyrelsen	16	19	13	9	2	2	—	1	11	24	39	26
23 Pensionsstyrelsen	3	37	10	19	—	5	3	4	—	92	7	122
24 Försäkringsinspektionen	4	4	3	5	1	1	—	—	1	1	—	1
25 Kammarkollegium	15	16	24	31	6	5	2	3	3	3	1	12
26 Statskontoret	21	23	30	21	7	7	—	—	3	3	8	13
27 Mynt- o. justeringsverket	5	5	3	7	—	—	126	145	—	—	1	3
28 Kommerskollegium	24	31	22	17	4	4	—	—	10	14	15	22
29 Kamrarrätten	39	43	47	47	5	5	—	—	6	13	7	10
30 Generaltullstyrelsen	31	38	107	88	8	8	15	14	2	20	23	23
31 Statistiska centralbyrån	12	13	9	13	2	3	2	—	—	28	68	48
32 Byggnadsstyrelsen	6	18	31	29	2	2	3	5	—	4	2	2
33 Postsparbanken	16	25	6	15	5	6	2	4	53	67	34	74
34 Patent- och registrerings- verket	16	40	48	31	4	5	5	6	1	17	13	11
35 Bankinspektionen	1	1	6	6	1	1	1	2	—	—	—	1
36 Kontrollstyrelsen	4	10	3	9	1	3	—	—	—	—	1	15
37 Riksarkivet	9	9	7	9	4	4	3	3	—	2	3	—
38 Kungliga biblioteket	13	13	8	6	5	5	4	6	1	1	10	9
39 Statenshistoriska museum	4	4	5	4	2	2	8	8	1	1	8	11
40 Nationalmuseum	4	5	4	8	15	15	12	12	—	—	4	3
41 Läroverksöverstyrelsen	7	9	5	5	1	1	—	1	3	3	—	1
42 Skolöverstyrelsen	—	10	—	16	—	2	—	—	—	6	—	1
43 Domänstyrelsen	17	18	9	10	3	3	2	2	9	16	8	17
44 Lantbruksstyrelsen	5	6	2	4	1	2	—	—	4	11	—	—

olika grenar av statsförvaltningen under perioden 1913 – januari/september 1918.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Hela antalet redovisade befattningshavare						Totalsumma utbetalad avlöning (Kronor)						
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1913	1914	1915	1916	1917	1/1—30/9 1918	
2,304	2,591	2,855	3,097	3,169	3,439	6,748,462	7,314,830	7,922,200	8,465,268	9,858,647	9,850,197	1
96	97	98	102	109	110	616,848	618,685	619,489	663,441	715,537	644,354	2
9	9	9	9	9	9	93,700	93,700	93,800	94,140	94,730	82,972	3
8	8	8	8	8	8	26,151	26,096	25,911	26,298	29,517	26,932	4
18	18	16	17	18	21	83,195	81,445	68,595	69,645	78,939	99,189	5
46	49	55	59	68	71	162,221	166,337	175,212	188,529	241,418	257,941	6
30	31	31	27	30	32	93,965	95,588	101,598	102,136	126,737	141,402	7
13	13	14	14	15	18	55,770	55,770	58,270	57,270	66,825	85,127	8
56	61	70	66	64	63	218,358	220,464	229,018	235,501	254,289	281,927	9
28	28	29	31	34	40	93,396	95,741	95,474	98,544	120,768	118,298	10
56	53	55	57	66	60	169,276	159,774	173,944	184,785	212,535	222,370	11
25	21	24	28	31	32	88,306	89,528	90,489	95,736	108,567	133,704	12
222	220	220	230	235	238	835,131	826,706	832,657	876,052	1,015,880	660,305	13
20	20	23	25	25	27	84,655	84,875	96,550	98,330	110,315	107,082	14
90	101	108	114	117	118	256,049	265,563	293,655	318,774	358,570	346,465	15
83	103	105	111	116	119	218,079	236,558	276,115	298,084	360,335	336,429	16
32	32	31	31	30	32	108,518	101,018	105,546	115,636	126,931	111,746	17
41	44	40	39	39	39	136,510	141,060	129,970	126,087	147,395	141,637	18
58	65	75	86	97	109	191,927	208,130	252,506	283,915	344,801	350,658	19
—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	81,390	20
29	33	39	42	108	276	77,944	84,684	97,009	111,426	275,445	602,305	21
81	81	86	83	80	81	161,329	187,886	197,974	206,234	237,500	242,352	22
23	108	222	276	247	279	20,189	258,794	436,434	510,948	531,938	568,398	23
9	10	9	11	11	12	37,046	42,256	38,837	43,629	48,940	44,302	24
51	55	60	73	72	70	160,024	165,959	172,433	201,246	245,727	233,044	25
69	71	69	67	66	67	185,398	203,315	197,403	201,660	228,355	216,316	26
135	139	143	152	154	160	113,590	115,362	127,205	153,276	179,113	182,614	27
75	85	87	92	88	88	236,106	270,009	276,864	284,873	313,321	301,856	28
104	104	110	120	111	118	303,555	305,133	317,555	341,186	373,661	414,695	29
186	201	209	233	236	191	310,418	329,565	380,795	401,581	464,052	452,595	30
93	112	196	153	105	105	151,114	178,149	183,615	190,178	211,856	222,004	31
44	45	45	45	44	60	63,898	66,364	79,684	78,265	85,578	135,447	32
116	121	148	199	210	191	229,061	241,242	273,649	348,807	422,912	419,824	33
87	92	103	99	101	110	268,935	292,839	361,056	358,677	421,912	381,955	34
9	8	9	8	9	11	35,060	39,733	39,558	10,067	44,042	46,221	35
9	9	14	16	27	37	33,437	33,020	37,650	50,964	76,785	81,712	36
26	26	27	28	27	27	74,203	74,782	76,458	76,402	81,501	79,540	37
41	39	39	40	40	40	97,460	99,006	103,606	100,438	122,146	119,200	38
28	28	30	32	28	30	56,617	57,292	58,065	57,927	67,960	61,844	39
39	40	40	41	41	43	60,860	63,410	67,198	67,682	80,820	92,319	40
16	17	20	21	20	20	60,627	67,023	74,499	75,324	82,701	82,392	41
—	24	27	28	29	35	—	77,788	84,607	85,181	99,446	103,132	42
48	51	50	54	61	66	155,830	165,790	160,990	172,670	203,320	119,360	43
12	13	17	18	22	23	55,760	59,935	64,880	71,330	88,641	87,715	44

TAB. 3. (forts.). ANTAL REDOVISADE BEFATTNINGSHAVARE OCH TILL DEM UTBETALAD AVLÖNING

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ämbetsverk, stater och kårer	Manliga befattningshavare								Kvinnliga befattningshavare				
	av högre grad				av lägre grad								
	ordinarie		extra		ordinarie		extra		ordinarie		extra		
	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	
Centrala ämbetsverk. (forts.)													
1 Stuteriöverstyrelsen	2	2	9	10	—	—	1	1	—	—	1	1	1
2 Lantmäteristylelsen	7	7	12	11	2	2	1	1	3	3	4	9	9
3 Sveriges geologiska under- sökning	12	12	13	35	2	3	—	—	—	—	5	7	7
4 Flottans pensionskassa...	5	5	3	3	1	1	—	—	—	—	2	2	2
5 Folkskollärarnes pen- sionsinrättning	4	4	3	3	1	1	1	—	1	2	1	1	1
6 Statens biografbyrå	2	2	1	4	2	3	—	—	1	1	1	1	1
7 Statens affärsverk.¹	3,071	3,736	403	559	15,922	21,876	10,089	15,075	1,911	2,677	4,207	7,325	
8 Postverket	1,335	1,414	44	147	2,314	2,834	343	217	334	388	9	141	
9 Telegrafverket	287	331	49	86	439	609	1,981	3,260	1,364	1,952	3,979	6,710	
Statens järnvägar: ordinarie och extra													
10 personal	1,440	1,952	188	148	13,102	18,267	7,589	11,307	213	327	194	405	
11 tillfällig personal	—	—	—	—	—	—	5,209	—	—	—	48	—	
12 Statens vattenfallsverk ..	9	39	122	178	67	166	176	291	—	10	25	69	
18 Lokalförvaltningen.	2,210	2,306	2,478	2,127	3,927	4,048	2,466	2,663	121	121	1,241	1,518	
14 Justitiestaten & landet...	121	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
15 Krigsrätterna	6	1	43	94	—	—	—	—	—	—	—	—	
16 Fångvårdsstaten	97	98	10	9	474	486	46	82	71	70	18	21	
17 Lotsverket	13	13	4	3	1,514	1,473	—	—	13	10	3	3	
18 Landsstaten	1,006	979	203	198	49	49	2	2	36	40	4	21	
19 Väg- och vattenbyggnads- staten	14	14	—	23	—	—	—	—	—	—	—	1	
20 Vårdanstalter för sinnes- sjuka	118	129	—	—	—	—	1,224	1,356	—	—	1,189	1,394	
21 Yrkesinspektionen	20	18	2	3	18	18	—	—	1	1	—	1	
22 Bergsstaten	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
23 Tullstaten	462	504	333	338	1,374	1,417	880	921	—	—	—	—	
24 Kontrollstaten	—	—	1,505	1,096	—	—	—	—	—	—	—	—	
25 Fartygsinspektionen	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	
26 Ecklesiastikstaten (konsistorierna)	13	13	17	17	—	—	13	13	—	—	9	11	
27 Folkskoleinspektionen ...	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
28 Landsarkiven	4	4	9	10	6	7	—	1	—	—	1	3	
29 Skogsstaten	112	154	115	87	422	539	298	286	—	—	—	17	
30 Lantbruks- och fiskeri- administrationen	36	38	16	25	—	—	—	—	—	—	—	—	
81 Stuteristaten	10	11	—	—	70	59	3	2	—	—	1	1	
82 Veterinärstaten	32	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
83 Lantmäteristaten	134	134	221	203	—	—	—	—	—	—	16	45	

¹ Den tillfälliga personalen vid statens järnvägar är i vidstående summor ej medräknad.

INOM OLIKA GRENNAR AV STATSFÖRVALTNINGEN UNDER PERIODEN 1913—JANUARI/SEPTEMBER 1918.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Hela antalet redovisade befattningshavare						Totalsumma utbetalad avlöning (Kronor)						
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1913	1914	1915	1916	1917	¹ / ₁ — ³⁰ / ₉ 1918	
13	13	13	13	13	14	16,830	17,000	17,800	18,040	23,373	15,765	1
29	30	30	31	31	33	94,729	97,367	105,008	110,054	121,230	112,889	2
32	32	40	35	45	57	76,635	74,519	92,469	91,585	112,693	108,358	3
11	11	11	11	11	11	25,683	25,690	25,825	25,980	32,913	31,302	4
11	11	11	12	11	11	35,988	35,988	35,934	36,243	42,127	36,741	5
7	9	10	10	10	11	18,081	18,392	18,839	20,492	24,550	24,072	6
35,603	36,810	38,892	42,052	48,535	51,248	53,904,003	56 345,667	61,642,178	70,181,035	100,234,602	² 102,788,578	7
4,379	4,419	5,094	5,033	5,122	5,141	9,962,260	10,610,460	11,569,460	12,249,532	14,544,370	14,635,293	8
8,099	8,559	9,347	10,105	11,594	12,948	8,644,348	9,417,372	10,223,792	11,474,865	15,959,031	18,725,544	9
22,726	23,393	23,958	26,394	31,182	32,406	34,478,595	35,342,335	38,763,826	45,285,938	68,063,301	69,427,741	10
5,257	5,294	6,070	7,834	5,988	⁸ —	6,085,656	6,499,001	7,169,924	10,101,268	10,171,404	⁸ —	11
399	439	493	520	637	753	818,800	975,500	1,085,100	1,170,700	1,667,900	⁸ —	12
12,443	12,547	12,828	13,076	12,992	12,783	18,234,682	18,623,066	21,896,693	23,823,957	28,219,529	27,281,156	13
121	121	121	122	122	123	739,000	739,000	739,000	746,500	841,930	759,552	14
49	48	46	95	95	95	40,203	38,347	37,035	111,350	131,471	149,551	15
716	731	733	728	732	766	1,172,466	1,201,381	1,326,902	1,377,293	1,627,204	1,770,440	16
1,547	1,522	1,523	1,489	1,487	1,502	916,830	933,585	3,037,999	3,944,109	4,434,863	2,770,874	17
1,300	1,317	1,315	1,319	1,341	1,289	4,120,057	4,252,288	4,264,309	4,278,011	4,895,542	4,933,586	18
14	21	22	27	35	38	30,000	62,700	68,400	86,400	126,630	136,462	19
2,531	2,565	2,732	2,814	2,861	2,879	1,802,911	1,892,824	2,056,255	2,154,491	2,941,398	3,760,120	20
41	41	42	43	42	41	143,475	143,022	146,425	151,199	170,031	187,265	21
12	12	12	12	12	12	39,625	39,625	41,625	41,612	47,201	48,975	22
3,049	3,082	3,120	3,072	3,193	3,180	5,416,400	5,495,130	6,084,055	6,507,324	7,565,513	7,519,459	23
1,505	1,485	1,427	1,402	1,286	1,096	955,286	877,915	783,225	804,403	740,344	464,278	24
—	—	22	22	22	21	—	—	81,585	81,437	97,476	87,525	25
52	53	53	53	54	54	99,598	101,319	104,737	104,853	124,272	130,757	26
—	—	29	29	29	29	—	—	133,864	133,571	150,678	158,054	27
20	21	25	25	25	25	45,097	47,887	50,066	50,701	59,106	59,780	28
947	965	1,020	1,261	1,085	1,083	1,732,288	1,768,231	1,850,053	2,190,535	3,021,620	2,923,448	29
52	52	57	59	60	63	184,805	183,070	199,960	205,210	240,537	249,720	30
84	78	77	75	76	73	104,155	99,236	96,117	99,190	126,671	133,432	31
32	32	32	32	32	32	96,621	97,347	96,628	99,041	113,123	110,023	32
371	401	420	397	403	382	595,865	650,159	698,453	653,727	763,919	927,855	33

² Uppgift saknas för vattenfallsverken. ⁸ Uppgift saknas.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 197 häft. (Bilaga till Nr 225.)

TAB. 3 (forts.). ANTAL REDOVISADE BEFATTNINGSHAVARE OCH TILL DEM UTBETALAD AVLÖNING

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ämbetsverk, stater och kårer	Manliga befattningshavare								Kvinnliga befattningshavare				
	av högre grad				av lägre grad								
	ordinarie		extra		ordinarie		extra		ordinarie		extra		
	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	1913	1918	
1 Statsanstalter för vetenskapligt arbete	78	87	41	51	12	24	5	6	10	15	13	23	
2 Nautisk-meteorologiska byrån	3	4	14	18	2	2	—	—	—	—	—	—	
3 Meteorologiska centralanstalten	3	5	3	6	1	1	2	2	—	1	9	14	
4 Naturhistoriska riksmuseum	12	17	—	—	2	13	—	—	—	4	—	—	
5 Rikets allmänna kartverk	43	40	10	11	2	2	—	—	8	8	—	—	
6 Statens skogsförsöksanstalt	4	7	—	—	—	1	2	3	2	2	—	2	
7 Hydrografiska byrån	—	—	5	7	—	—	1	1	—	—	2	5	
8 Centralanstalten för försväsendet på jordbruksområdet	13	14	9	9	5	5	—	—	—	—	2	2	
9 Undervisningsanstalter	1,835	1,958	881	967	116	140	90	102	178	199	175	224	
10 Universiteten, karolinska o. tandläkareinstituten	188	205	241	237	83	87	—	—	—	—	15	23	
11 Allmänna läroverk	1,242	1,280	304	356	—	—	—	—	94	97	36	38	
12 Högre lärarinneseminariet	11	10	11	6	1	1	1	1	12	13	12	13	
13 Folkskoleseminarier	126	147	39	68	—	—	21	22	63	76	23	53	
14 Blindinstitut och skolor	3	7	14	10	2	2	7	7	—	1	41	43	
15 Tekniska högskolan	49	73	49	54	7	17	—	—	4	7	—	—	
16 Chalmers tekniska institut	10	18	32	29	6	8	5	5	—	—	—	2	
17 Övriga tekniska skolor	104	101	66	79	—	—	21	21	—	—	26	26	
18 Gymnastiska centralinstitutet	7	7	7	6	2	2	—	—	2	2	5	4	
19 Farmaceutiska institutet	6	6	6	6	2	2	—	—	—	—	—	—	
20 Barnmorskeundervisningsanstalterna	4	4	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	
21 Lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna	33	46	37	40	12	20	29	40	—	—	9	13	
22 Navigationsskolorna	20	22	48	53	1	1	3	3	—	—	1	1	
23 Konstakademien	9	9	9	9	—	—	3	3	—	—	—	—	
24 Musikaliska akademien	23	23	18	14	—	—	—	—	1	1	7	8	
25 Armén och marinen	3,238	3,370	7	11	23,230	18,641	3,047	4,526	21	24	402	466	
26 Beskickningar och konsulat	66	82	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
27 Riksdagens verk	252	312	114	10	61	64	10	10	2	33	8	26	
28 Riksbanken	239	293	114	10	56	55	10	10	—	12	8	26	
29 Riksgäldskontoret	13	19	—	—	5	9	—	—	2	21	—	—	
30 Summa	11,413	12,751	4,714	4,606	43,435	44,935	15,939	22,641	2,425	3,606	6,376	10,244	

1) Uppgift saknas för statens vattenfallsverk (totalsumma utbetalad avlöning år 1917 cirka 1²/₃ miljoner kronor).

INOM OLIKA GRENNAR AV STATSFÖRVALTNINGEN UNDER PERIODEN 1913—JANUARI/SEPTEMBER 1918.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Hela antalet redovisade befattningshavare						Totalsumma utbetalad avlöning (Kronor)						
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1913	1914	1915	1916	1917	1/1—30/9 1918	
159	180	192	203	200	206	421,223	492,823	523,463	547,415	636,654	609,992	1
19	19	21	23	23	24	16,431	16,858	17,587	18,577	21,735	20,544	2
18	24	23	28	23	29	26,861	40,360	43,750	48,355	54,988	59,537	3
14	28	35	35	34	34	76,400	99,350	118,200	118,200	127,945	118,878	4
63	62	62	62	62	61	169,599	189,214	188,363	193,452	227,021	213,185	5
8	8	8	11	15	15	27,275	28,200	28,600	37,560	55,520	53,902	6
8	9	12	12	13	15	26,954	30,152	35,225	35,399	38,927	40,777	7
29	30	31	32	30	30	77,703	88,689	91,738	95,872	110,518	103,169	8
3,275	3,341	3,387	3,473	3,527	3,590	9,264,425	9,580,886	9,860,232	10,119,589	11,647,131	11,879,063	9
527	535	537	544	557	552	1,836,420	1,859,689	1,873,245	1,887,111	2,134,232	1,930,027	10
1,676	1,719	1,710	1,725	1,745	1,771	5,435,604	5,614,204	5,688,622	5,782,975	6,675,822	7,083,118	11
48	51	48	48	45	44	106,283	102,223	113,134	113,735	132,074	132,039	12
272	283	329	348	352	366	543,605	639,763	725,909	756,423	908,512	1,038,424	13
67	68	68	68	69	70	74,520	80,762	82,554	85,331	101,068	101,153	14
109	111	113	125	130	151	282,208	297,934	335,411	355,961	402,905	369,368	15
53	57	58	64	61	62	132,265	130,644	159,200	168,628	190,558	161,624	16
217	216	220	217	229	227	319,586	320,140	321,824	329,270	364,547	369,201	17
23	20	22	24	22	21	48,475	46,087	48,530	48,604	56,197	39,047	18
14	14	14	14	14	14	38,450	38,450	38,450	38,450	46,275	43,118	19
6	6	6	6	6	6	25,600	25,600	25,600	25,600	29,500	26,804	20
120	123	124	149	153	159	117,830	118,896	139,243	216,755	248,018	262,267	21
73	74	75	76	77	80	163,664	163,675	165,226	166,043	189,838	178,286	22
21	21	21	21	21	21	59,175	61,725	61,750	62,650	71,983	61,642	23
49	43	42	44	46	46	80,740	81,094	81,534	82,053	95,632	82,942	24
29,945	29,945	31,549	31,025	29,236	27,038	36,163,284	36,785,194	40,324,233	42,335,221	48,457,959	49,343,314	25
66	73	72	73	76	84	970,209	1,150,270	1,126,133	1,146,576	1,164,782	914,754	26
447	436	435	438	440	455	1,412,780	1,536,099	1,621,352	1,625,413	1,880,049	1,774,540	27
427	415	413	408	400	406	1,346,680	1,466,456	1,547,587	1,545,014	1,750,069	1,623,318	28
20	21	22	30	40	49	66,100	69,642	73,765	80,399	159,980	151,925	29
84,302	85,923	90,210	93,437	98,175	98,843	127,119,068	131,828,835	144,916,484	158,244,474	202,099,353	204,441,594	30

Tab. 4. Löneinkomsternas ökning för olika grupper av befattningshavare i statens tjänst under perioden 1913—januari/september 1918.

(1918 års siffror avse utbetalad avlöning under tiden 1 januari—30 september; av urtima riksdagen beviljade extra krigstidstillägg och krigstidshjälp äro sålunda ej medräknade.)

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal be- fattnings- havare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
I. Centrala ämbetsverk.							
(utom affärsverkens styrelser)							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Chefer och likställda	84	94	1,002	1,022	1,168	2	17
Tjänstemän av 3:dje graden	166	246	628	681	786	8	25
» » 2:dra graden	141	193	488	555	673	14	38
» » 1:sta graden	242	328	376	411	523	9	39
» » lägre grad	170	198	110	139	224	26	104
<i>Manliga extra</i> av högre grad	724	801	149	192	242	29	62
» » » lägre grad	217	237	54	78	120	44	122
<i>Kvinnliga ordinarie</i>	185	539	133	154	212	16	58
» <i>extra</i>	317	637	84	116	156	38	86
II. Statens affärsverk.							
Postverket.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Byråchefer, postdirektörer	11	10	636	750	855	18	34
Postmästare kl. 1, sekreterare m. fl.	46	53	531	617	719	16	35
» kl. 2-4, notarier m. fl.	288	291	418	492	593	18	42
Förste postexpeditörer	144	171	352	415	510	18	45
Postexpeditörer	845	888	251	330	380	32	51
Tjänstemän av lägre grad	2,314	2,834	137	190	274	39	100
<i>Manliga extra</i> av högre grad	44	147	132	144	225	9	71
» » » lägre grad	343	217	97	118	204	22	110
<i>Kvinnliga ordinarie</i>	334	388	171	181	254	6	49
» <i>extra</i>	9	141	120	124	198	3	65
Telegrafverket.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Byråchefer, telefon-, telegraf- och linjedirektörer	17	17	662	784	911	18	38
Byråtjänstemän av högre grad, telegrafinspek- törer, linje- och verkstadsingenjörer	33	42	456	546	651	20	43
Övriga byråtjänstemän, kontrollörer o. d.	27	52	388	435	532	12	37
Telegrafkommissarier ¹⁾	66	68	398	491	615	23	55

¹⁾ Provisionsberättigade tjänstemän.

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEFATTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal befattningshavare		Genomsnittlig löneinkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
Telegrafverket (forts.)							
Assisterenter	141	150	238	285	366	20	54
Tjänstemän av lägre grad	438	608	161	208	275	29	71
Manliga extra:							
Tjänstemän av högre grad	49	86	146	189	284	30	95
Vaktmästare, telegrambärare o. d.	391	692	44	79	106	80	141
Linjearbetare	1,388	2,070	122	185	267	52	119
Verkstadsarbetare	384	486	112	198	267	77	138
Kvinnliga ordinarie:							
Telegraf- och kontorspersonal	554	727	147	176	240	20	63
Telefonpersonal	810	1,225	99	126	177	27	79
Kvinnliga extra:							
Telegraf- och kontorspersonal	188	404	89	120	172	35	93
Telefonister, telegrambud m. fl.	1,760	3,521	63	88	147	40	133
Växelsstationsföreståndare	1,978	2,700	22	29	31	32	41
Verkstadsarbeterskor	53	85	60	124	152	107	153
Statens järnvägar.							
Manliga ordinarie:							
Överdirektörer, överingenjörer, distriktschefer	5	9	842	885	1,073	5	27
Byråchefer, maskin-, trafik- och bandirektörer	16	28	665	748	861	13	30
Byrådirektörer, sekreterare, trafik- och överinspektörer m. fl.	113	144	523	586	694	12	33
1 och 2 kl. stationsinspektorer, notarier och byråassistenter m. fl.	104	134	417	478	584	15	40
3 och 4 kl. stationsinspektorer, expediti- onsföreståndare, förste bokhållare, bokhållare...	488	688	326	385	484	18	49
Telegrafister, ritare, kontors- och stationsskri- vare	708	875	224	274	350	22	56
Tjänstemän av lägre grad	13,102	18,335	129	191	247	48	92
Manliga extra:							
Tjänstemän av högre grad	188	148	133	199	274	50	106
» » lägre grad	4,385	7,894	74	125	169	69	128
Verkstadsarbetare o. d.	3,204	3,404	108	186	240	72	122
Manliga tillfälliga:							
Trafikpersonal	1,107	1,844	77	105	—	36	—
Banarbetare o. d.	1,958	1,760	90	139	—	54	—
Nybyggnadsarbetare	2,142	2,314	114	175	—	54	—
Kvinnliga ordinarie							
av högre grad	189	260	153	208	273	36	78
» » lägre grad	24	67	109	153	200	40	84

¹⁾ De angivna siffrorna avse antalet befattningshavare år 1917. Uppgifter för år 1918
hava ej kunnat erhållas.

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEFATTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal be- fattnings- havare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
Statens järnvägar (forts.).							
Kvinnliga extra av högre grad	48	53	110	145	208	32	89
» » » lägre grad	146	361	62	104	135	68	118
» tillfälliga	50	¹⁾ 70	51	72	—	41	—
Statens vattenfallsverk.							
Manliga, ordinarie och extra:							
Överingenjörer och driftchefer	3	¹⁾ 6	889	932	—	5	—
Kontorschefer	12	¹⁾ 9	552	716	—	30	—
Distriktsingenjörer	22	¹⁾ 28	354	542	—	53	—
Kontrollörer, kassörer, revisorer	50	¹⁾ 84	248	306	—	23	—
Bokhållare	43	¹⁾ 86	154	201	—	31	—
Tjänstemän av lägre grad	243	¹⁾ 346	114	164	—	44	—
Kvinnliga	25	¹⁾ 77	110	135	—	23	—
III. Lokalförvaltningen.							
Justitiestaten & landet.							
Häradshövdingar	121	123	509	575	686	13	35
Krigsrätterna.							
Krigsdomare	²⁾ 24	24	²⁾ 98	109	160	³⁾ 11	³⁾ 63
Auditörer	49	39	68	164	245	141	260
Fiskaler	²⁾ 32	32	²⁾ 47	61	101	³⁾ 30	³⁾ 115
Fångvårdsstaten.							
Manliga ordinarie:							
Direktörer	25	23	375	457	580	22	55
Övriga av högre grad	43	44	221	257	348	16	58
Tjänstemän av lägre grad	474	486	113	163	236	44	109
Manliga extra av högre grad	7	5	164	223	308	36	88
» » » lägre grad	46	82	98	141	208	44	112
Kvinnliga ordinarie	70	69	71	99	146	39	106
» extra	18	21	54	83	116	54	115
Lotsverket.							
Manliga ordinarie: av högre grad	13	13	379	516	563	36	49
» » » lägre grad	1,514	1,473	46	248	203	⁴⁾ 439	⁴⁾ 341
» extra » högre grad	4	3	113	123	155	9	37
Landsstaten.							
Manliga ordinarie:							
Landshövdingar	23	23	1,107	1,106	1,273	0	15
Landsekreterare och landskamrerare	46	46	608	687	795	13	31

¹⁾ De angivna siffrorna avse antalet befattningshavare år 1917. Uppgifter för år 1918 hava ej kunnat erhållas.

²⁾ De angivna siffrorna avse år 1915.

³⁾ » » » » » lönestegringen från 1915 till 1917 resp. 1918.

⁴⁾ Ökningen står i samband därmed, att de personalen tillkommande lotspenningarna från år 1915 delvis indragits.

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEFATTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1 Grupper av befattningshavare	2		3		4			7	
	Antal be- fattnings- havare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad		Ökning i % från 1913 till				
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918		
Landsstaten (forts.).									
Länsassessorer, lanträntmästare, länsnotarier, länsbokhållare	80	107	322	374	502	16	56		
Landskanslist, landskontorister, skrivbiträden	107	164	181	216	319	19	76		
Lands- och kronfogdar	113	23	425	490	613	15	44		
Häradsskrivare	113	115	368	430	612	17	66		
Länsmän och landsfiskaler	498	472	230	275	446	20	94		
Tjänstemän av lägre grad	47	47	101	129	194	28	92		
Manliga extra av högre grad	168	160	93	132	209	42	125		
» » lägre grad	2	2	46	60	101	30	120		
Kvinnliga ordinarie	35	38	104	127	184	22	77		
» extra	3	17	46	95	138	107	200		
Väg- och vattenbyggnadsstaten.									
Distriktschefer	6	6	250	288	374	15	50		
Distriktsingenjörer	8	8	125	146	207	17	66		
Vårdanstalter för sinnessjuka.									
Tjänstemän	118	129	258	335	441	30	71		
Manlig sjukvårdsbetjäning	729	757	66	106	180	61	173		
» ekonomibetjäning	450	470	62	98	166	58	168		
Kvinnlig sjukvårdsbetjäning	744	805	38	52	106	37	179		
» ekonomibetjäning	376	408	29	42	84	45	190		
Yrkesinspektionen.									
Yrkesinspektörer	9	9	541	641	794	19	47		
Assistenten	11	9	293	330	525	13	79		
Underinspektörer	18	18	184	216	393	17	114		
Bergsstaten.									
Bergmästare	6	6	429	513	700	20	63		
Gruvingenjörer	6	6	122	142	207	16	70		
Tullstaten.									
Manliga ordinarie:									
Tullförvaltare kl. 1—3 och likställda	72	71	512	604	710	18	39		
» kl. 4—5 »	123	137	390	488	596	25	53		
Kammarsskrivare	267	296	279	336	436	20	56		
Tjänstemän av lägre grad	1,374	1,417	159	201	271	26	70		
Manliga extra av högre grad	333	338	119	178	224	50	88		
» » lägre grad	880	921	39	88	124	126	218		
Kontrollstaten.									
Kontrollörer vid brännvinstillverkning och dena- turering	224	99	145	97	152	—33	5		
Kontrollörer vid maltdryckstillverkning	1,011	734	21	20	20	—5	—5		
» vid sockertillverkning	270	263	97	103	82	6	—16		

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEFATTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal be- fattnings- havare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
Fartygsinspektionen.							
Förste inspektörer	¹⁾ 6	6	¹⁾ 495	577	672	²⁾ 17	²⁾ 36
Andre »	¹⁾ 16	15	¹⁾ 239	291	379	²⁾ 22	²⁾ 59
Ecklesiastikstaten.							
Manliga ordinarie (konsistorienotarier)	13	13	361	433	603	20	67
» extra:							
Amanuenser	11	11	153	174	234	14	53
Skrivbiträden	6	6	59	87	106	48	80
Vaktmästare	13	13	78	109	164	40	110
Kvinnliga extra	9	11	61	79	122	30	100
Folkskoleinspektionen.							
Inspektörer	¹⁾ 29	29	¹⁾ 385	433	606	²⁾ 13	²⁾ 57
Landsarkiven.							
Manliga ordinarie:							
Arkivarier	4	4	476	587	705	23	48
Tjänstemän av lägre grad	6	7	116	144	221	24	91
Manliga extra (amanuenser o. d.)	9	10	119	126	165	6	39
Skogsstaten.							
Manliga ordinarie av högre grad	112	154	441	541	687	23	56
» » » lägre grad	422	539	108	166	216	54	100
» extra av högre grad	115	84	232	288	404	24	74
» » » lägre grad	298	286	76	170	230	124	203
Lantbruks- och fiskeriadministrationen.							
Å stat uppförda tjänstemän	36	38	340	400	513	18	51
Stipendiat och övrig extra personal	16	25	197	221	330	12	68
Stuteristaten							
Manliga ordinarie av lägre grad	70	59	74	109	170	47	130
Veterinärstaten.							
Länsveterinärer	32	32	252	295	382	17	52
Lantmäteristaten.							
Manliga ordinarie:							
Förste lantmätare	24	24	519	615	714	19	38
Distriktslantmätare	110	110	189	243	388	29	105
Manliga extra av högre grad	221	203	67	75	183	12	173
Kvinnliga extra	16	45	93	123	138	32	48

¹⁾ De angivna siffrorna avse år 1915.²⁾ » » » » lönestegringen från 1915 till 1917 resp. 1918.

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEMÄTTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal befattningshavare		Genomsnittlig löneinkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
IV. Statsanstalter för vetenskapliga ändamål.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Föreståndare, intendent o. d.	17	16	592	693	789	17	33
Meteorologer, byråingenjörer o. d.	5	8	373	544	637	46	71
Assistent o. d.	56	62	259	335	445	29	72
Tjänstemän av lägre grad	12	24	62	129	183	108	195
Manliga extra av högre grad	41	51	131	176	205	34	57
» » » lägre grad	5	6	82	138	184	68	124
Kvinnliga ordinarie	10	15	139	160	237	15	71
» extra	13	23	57	87	129	53	126
V. Undervisningsanstalter.							
Universite och högskolor.							
Professorer av högre lönegrad	156	182	625	664	758	6	21
» » lägre lönegrad	20	28	519	563	649	9	25
Allmänna läroverk.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Rektorer	61	60	502	574	734	14	46
Lektorer	216	232	414	470	615	14	49
Adjunkter	586	615	340	396	557	17	64
Övningslärare	155	144	145	182	276	26	90
<i>Manliga extra:</i>							
Ämneslärare	172	189	154	254	320	65	108
Övningslärare	39	45	52	54	86	4	64
<i>Kvinnliga ordinarie:</i>							
Ämneslärarinnor	42	38	146	206	319	41	119
Övningslärarinnor	38	40	104	131	215	26	107
<i>Kvinnliga extra:</i>							
Ämneslärarinnor	5	4	63	112	234	78	271
Övningslärarinnor	9	14	85	98	136	15	60
Folkskoleseminarier.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Rektorer	13	13	443	537	686	21	55
Adjunkter	40	45	306	369	526	21	72
Övningslärare	39	39	124	190	279	53	125
Övningsskollärare	18	26	204	256	392	26	92
Vaktmästare o. d.	14	16	85	129	194	52	128
Manliga extra lärare	18	51	92	137	177	49	92

Riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 197 häft. (Bilaga till Nr 225.)

TAB. 4 (forts.). LÖNEINKOMSTERNAS ÖKNING FÖR BEFATTNINGSHAVARE I STATENS TJÄNST.

1	2	3	4	5	6	7	8
Grupper av befattningshavare	Antal be- fattnings- havare		Genomsnittlig löne- inkomst per månad			Ökning i % från 1913 till	
	1913	1918	1913	1917	1918	1917	1918
Folkskoleseminarier (forts.).							
<i>Kvinnliga ordinarie:</i>							
Adjunkter	13	11	236	291	433	23	84
Övningslärarinnor	31	34	119	179	278	50	134
Övningsskollärarinnor	16	27	162	171	301	6	86
<i>Kvinnliga extra</i>	9	28	64	134	232	109	263
Tekniska elementarskolor.							
Lärare	20	22	430	478	638	11	48
Navigationsskolor.							
Lärare	17	19	381	401	560	5	47
VI. Armén och marinen.							
Generaler, flaggmän, överstar och kommandörer	76	81	871	903	1,069	4	23
Överstelöjtnanter, majorer och kommandörkap- tener	213	271	589	644	797	9	35
Kapten och rytmästare	809	938	416	482	627	16	51
Subalternofficerare	1,598	1,551	214	249	368	16	72
Underofficerare	3,182	3,333	169	207	330	23	95
Manskäp vid armén	14,362	9,771	52	64	72	23	39
» » marinen	4,807	4,602	69	101	147	46	113
Månadslönare vid marinen	187	269	170	217	318	28	87
<i>Manliga</i> arbetare vid armén	587	1,130	117	163	238	39	102
» » » marinen	2,449	3,376	85	144	231	69	172
<i>Kvinnliga</i> arbetare vid armén	334	381	52	99	123	90	137
» » » marinen	50	73	72	121	161	68	124
VII. Riksdagens verk.							
Riksbanken							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Direktörer, tjänstemän av 4:de och 3:dje graden	45	47	606	709	811	17	34
Öriga ordinarie tjänstemän	194	248	309	405	479	31	55
Vaktmästare	56	55	138	188	255	36	85
<i>Manliga extra:</i>							
Tjänstemän	114	10	138	152	212	10	54
Vaktmästare	10	10	65	110	147	69	126
<i>Kvinnliga</i>	8	38	107	159	179	49	67
Riksgäldskontoret.							
<i>Manliga ordinarie:</i>							
Tjänstemän	13	19	363	382	617	5	70
Vaktmästare	5	9	103	149	174	45	69
<i>Kvinnliga</i>	2	21	138	181	168	31	22

Bilaga till Kungl. Maj:ts proposition Nr 225
vid 1919 års lagtima riksdag

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

KRIGSTIDSTILLÄGG OCH KRIGSTIDSHJÄLP

UNDER ÅR 1919

TILL BEFATTNINGSHAVARE OCH F. D. BEFATTNINGSHAVARE
I STATENS TJÄNST ÄVEN SOM TILL VISSA
ANDRA PENSIONÄRER

AVGIVET AV

INOM KUNGL. FINANSDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1919

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

I N N E H Å L L

	SID.
Skrivelse till chefen för finansdepartementet	5
Betänkande	
Krigstidstillägg och krigstidshjälp under åren 1916—1918	7
Inkomna framställningar	11
Allmän motivering	16
Befattningshavare i statens tjänst	16
F. d. befattningshavare i statens tjänst	43
Pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. undervisningsanstalter	52
Pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst	53
Pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa	60
Pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa	62
Pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare	63
Kostnadsberäkning	65
Speciell motivering	67
Författningsförslag	
Alternativ I.	91
Alternativ II.	105
Bilagor	119

Till herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet.

Genom nådigt beslut den 13 september 1918 har Kungl. Maj:t bemyndigat herr statsrådet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom finansdepartementet verkställa utredning och avgiva förslag till bestämmelser rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 till befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom till vissa andra pensionärer samt att bland de tillkallade sakkunniga utse en person att i egenskap av ordförande närmast leda arbetet. Tillika har Kungl. Maj:t berättigat de sakkunniga att, därest så erfordrades för tillgodoseende av speciell sakkunskap inom skilda områden, efter anmälan hos chefen för finansdepartementet tillkalla särskilda sakkunniga vid behandlingen av de till dylika områden hörande frågorna ävensom att tillkalla lämplig person att i egenskap av sekreterare biträda vid arbetet.

Sedan herr statsrådet i anledning härav den 7 oktober 1918 behagat tillkalla undertecknade Palmgren, Leijonhufvud, Stålberg, von Sneidern och Bärg att verkställa utredning och avgiva förslag i omförmälta avseende och därvid uppdragit åt undertecknad Palmgren att vara de sakkunnigas ordförande, hava vi första gången sammanträtt den 11 berörda oktober. Till sekreterare hava vi då utsett t. f. förste kanslissekreteraren i kungl. ecklesiastikdepartementet greve A. Ehrensvärd.

Under fortgången av utredningsarbetet visade det sig erforderligt att erhålla sakkunnigt biträde beträffande det tekniska utförandet av de olika system för krigstidsbidragets beräknande, varom förslag förelågo, och har enligt herr statsrådets medgivande direktören för Stockholms

stads statistiska kontor filosofie doktorn J. Guinchard för sådant ändamål tillkallats.

Enligt begäran hava representanter för åtskilliga sammanslutningar bland befattningshavare i statens tjänst fått inför oss muntligen framföra befattningshavares önskemål i förevarande fråga.

Efter fullbordat arbete få vi härmed överlämna betänkande med utredning och förslag till bestämmelser om krigstidsbidrag under år 1919 åt befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom åt vissa andra pensionärer. Av skäl, som i betänkandet angivas, hava vi uppgjort alternativa förslag, *alternativ I*, enligt vilket krigstidstillägg beräknas med tillämpning av s. k. glidande skala, varigenom en närmare anslutning till inträffande förändringar i det allmänna prisläget vinnes, och *alternativ II*, som innebär, att krigstidsbidraget utgår med fasta belopp i huvudsaklig överensstämmelse med vad i sådant avseende gällt under år 1918.

Stockholm den 18 februari 1919.

HERMAN PALMGREN.

C. A:SON LEJONHUFVUD.

AUG. STÅLBERG.

AXEL VON SNEIDERN.

A. J. BÄRG.

A. Ehrensvärd.

Det kommitterade givna uppdraget omfattar verkställande av utredning och avgivande av förslag till bestämmelser rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom vissa andra pensionärer. De personalgrupper, uppdraget avser, äro följande: befattningshavare i statens tjänst, f. d. befattningshavare i statens tjänst, pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. samt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa och efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Kommitterade få till en början meddela en översikt av de huvudgrunder, som fastställts för de dyrtidsbidrag, som hittills under nu rådande dyrtid beviljats sådana befattningshavare och pensionärer, om vilka här är fråga.

År 1916 utgick understöd, benämnt krigstidshjälp, endast till *befattningshavare*, som på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder och som hade att under samma år erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högst 2,000 kronor. Hjälpens utgick med 30—80 kronor för vart och ett av barnen till och med det femte.

*Krigstids-
bidrag
1916—1918.*

År 1917 utgick dyrtidsbidrag dels under benämning krigstidstillägg med 15 procent av befattningshavarnas kontanta avlöningsförmåner, dock lägst med 250 kronor och högst med 800 kronor för år räknat, och dels under benämning krigstidshjälp till befattningshavare, som för år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högst 3,000 kronor, med 60—100 kronor för befattningshavares hustru samt med 30—50 kronor för vart och ett av befattningshavaren underhållet minderårigt barn till och med det femte. Krigstidstillägg utgick till befattningshavare allenast med så stort belopp, att detta tillhoppa med hans från en eller flera befattningar i statens tjänst härflytande inkomster av vissa uppräknade slag icke översteg 9,800 kronor. Ingen fick åtnjuta krigstidstillägg för mer än en befattning.

Under år 1918 har utgått dels krigstidstillägg och krigstidshjälp för hela året och dels extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp för senare halvåret. Det av 1918 års lagtima riksdag beslutade krigstidstillägget har enligt kungörelsen den 22 mars 1918 utgått med en tredjedel av de kontanta avlöningsförmånerna av vissa närmare uppräknade slag samt därutöver med ett belopp av 365 kronor till sådana befattningshavare, som vid 1918 års början innehade stadigvarande anställning antingen med en daglig arbetstid, i medeltal, oavsett ferier, semester och därmed jämförlig tjänstledighet, icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution var såsom minimum i allmänhet stadgat, eller, där sådan minimiarbetstid ej fanns föreskriven, på andra grunder avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet. Därest en befattningshavare uppbar denna s. k. grundplåt, ägde han ej rätt att uppbära krigstidstillägg å mer än en befattning. I fråga om tjänstledighets inverkan på krigstidstillägget stadgades, att befattningshavare, som var tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjöt ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, skulle under sådan ledighet icke vidkännas något avdrag å honom tillkommande krigstidstillägg, samt att befattningshavaren icke på grund av annan tjänstledighet vid årets början, som ej sträckt sig över längre tid än januari månad, skulle förlora rätt till grundplåten å 365 kronor.

Krigstidshjälpen utgick till befattningshavare, som för år 1918 hade att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av högst 1,000 kronor, med 150 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 75 kronor för vart barn, för ett beräknat belopp från 1,000 till och med 2,000 kronor med 120 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 60 kronor för vart barn, för ett beräknat belopp från 2,000 till och med 3,000 kronor med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för vart barn samt för ett beräknat belopp från 3,000 till och med 4,000 kronor med 60 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 30 kronor för vart barn. Sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp under året fick icke överstiga 2,007 kronor 50 öre. Från åtnjutande av dessa förmåner voro bland annat undantagna befattningshavare, som vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, samt befattningshavare, som åtnjöt avlöning från allmänna indragningsstaten utan tjänstgöringsskyldighet. Enär förstnämnda grupp av befattningshavare ansågs härigenom

hava blivit ställd i en alltför ogynnsam ställning, anvisades sedermera ett särskilt anslag, varav Kungl. Maj:t tilldelat gratifikationer åt dessa befattningshavare på sådant sätt, att de erhållit det belopp, de såsom befattningshavare skulle hava åtnjutit i krigstidstillägg, minskat med det i egenskap av pensionär uppburna krigstidstillägget.

Då de sålunda beviljade dyrtidsbidragen visade sig alltför otillräckliga under senare delen av året med dess starka stegring av levnadskostnaderna, framlade Kungl. Maj:t för den inkallade urtima riksdagen framställning om förhöjda tillägg. För senare hälften av år 1918 utbetalades därefter på grund av kungörelsen den 3 december 1918 extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp enligt följande grunder: Det förra utgick *dels* med en tredjedel av de å 1918 års senare hälft belöpande avlöningsförmåner av en eller flera befattningar, varå krigstidstillägg beräknades, eller, där beloppet enligt denna beräkningsgrund skulle understiga 1 krona 75 öre om dagen, med sistnämnda belopp, dock med iakttagande av att ingen fick uppbära mera än 4 kronor 50 öre för dag, *dels ock* därutöver med 1 krona om dagen. För ogift personal, som ägde åtnjuta fri kost i full utsträckning, infördes den begränsningen i rätten till krigstidstillägg, att tillägget ej fick överstiga hälften av de avlöningsförmåner, å vilka det beräknades, därest ej Kungl. Maj:t i särskilt fall annorlunda förordnade. För övriga befattningshavare fick krigstidstillägget ej överstiga tre fjärdedelar av samma avlöningsförmåner. Den extra krigstidshjälpen utgick med hälften av de belopp, som beviljats såsom krigstidshjälp enligt kungörelsen den 22 mars 1918, samt utsträcktes att utgå jämväl till befattningshavare, som hade att erlagga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av till och med 6,000 kronor. Därest befattningshavare åtnjöt krigstidstillägg å flera befattningar, utgick tillägget av 1 krona om dagen endast för en befattning.

Till *f. d. befattningshavare i statens tjänst* utgick för år 1917 krigstidshjälp med 150 kronor, dock att denna hjälp samt pensions- och understödsförmånerna ej fingo tillhopa överstiga 1,500 kronor för år räknat samt att från åtnjutande av hjälpen undantogos *f. d. befattningshavare*, som under 1917 hade att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade. För år 1918 utgick krigstidstillägg till denna grupp med 200 kronor jämte en tredjedel av pensions eller understöds årsbelopp, dock tillhopa högst med 700 kronor. Av 1918 års urtima riksdag beviljades extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 med 100 kronor jämte en tredjedel av vad å denna del av år 1918 belöpte av den pension

eller det årliga understöd, varå krigstidstillägg beräknades, dock högst med 350 kronor.

Till *pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst* utgick för år 1917 krigstidshjälp med följande belopp: till änka med 100 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna tillhoppa icke fingo överstiga 600 kronor för år räknat; till änka med minderåriga barn med 100 kronor till änkan och 50 kronor för vart pensionsberättigat barn, dock att hjälpen och pensionsförmånerna tillhoppa icke finge överstiga 900 kronor för år räknat; till minderårigt barn utan pensionsberättigad moder med 50 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna tillhoppa icke fingo överstiga för ett barn 300 kronor, för två syskon 600 kronor och för tre eller flera syskon 900 kronor, allt för år räknat, samt till annan pensionär med 50 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna tillhoppa icke fingo överstiga 300 kronor för år räknat. För år 1918 erhöll ifrågavarande grupp av pensionärer krigstidstillägg med följande belopp, nämligen änka 125 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 300 kronor; änka med minderåriga barn 125 kronor till änkan och 75 kronor för vart barn jämte en tredjedel av änkans och barnens för året bestämda pensionsförmåner, dock högst med tillhoppa 350 kronor för änka med 1 barn, 400 kronor för änka med 2 barn, 450 kronor för änka med 3 barn, 500 kronor för änka med 4 barn o. s. v.; barn utan pensionsberättigad moder 75 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock att tillägget icke fick överstiga för 1 barn 250 kronor, för 2 syskon 300 kronor, för 3 syskon 350 kronor, för 4 syskon 400 kronor o. s. v.; samt annan pensionär 75 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 250 kronor. Tillägget fick dock ej överstiga pensionsförmånernas för året bestämda belopp i annat fall än då detta årsbelopp var lägre än grundbeloppet (125 kronor för änka, 200 kronor för änka med 1 barn, 275 kronor för änka med 2 barn o. s. v.), i vilket fall endast en mot samma grundbelopp svarande summa skulle utgå såsom krigstidstillägg. För senare delen av år 1918 utgick därtill enligt beslut av urtima riksdagen extra krigstidstillägg med hälften av ovanstående fasta belopp och med en tredjedel av pensionsförmånernas för halvåret bestämda belopp, därvid motsvarande maximigränser tillämpades.

Dessutom har krigstidstillägg utgått till vissa andra personalgrupper. Under år 1918 utgingo sålunda såväl krigstidstillägg som extra krigstidstillägg till *pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och*

småskolor m. fl. i överensstämmelse med grunderna för krigstidstillägg till f. d. befattningshavare i statens tjänst samt till *pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa och efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa* enligt samma grunder som till änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Till *pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare* utgick krigstidstillägg för år 1918 med ett belopp av 100 kronor och extra tillägg för senare delen av samma år med 75 kronor.

På kommitterades begäran har av chefen för finansdepartementet inforrats yttranden från åtskilliga ämbetsverk, huruvida och i vilka avseenden, utom beträffande själva beloppen, andra bestämmelser angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst än de, som meddelats genom kungörelsen den 22 mars 1918, vid samma kungörelses tillämpning visat sig vara av behovet för framtiden påkallade. Sådana yttranden hava avgivits och överlämnats till kommitterade från arméförvaltningen, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, generaltullstyrelsen, läroverksöverstyrelsen, folkskolöverstyrelsen och domänstyrelsen. För de avgivna yttrandenas innehåll, i den mån detsamma haft betydelse för kommitterades förslag, lämnas här nedan redogörelse vid behandlingen av de särskilda frågor, som yttrandena röra.

Till kommitterade hava därjämte överlämnats till Kungl. Maj:t ingivna framställningar från ämbetsverk, sammanslutningar av nuvarande eller f. d. statstjänare och särskilda befattningshavare eller f. d. befattningshavare berörande frågan om krigstidstillägg för år 1919, för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt kommitterade givna uppdraget. Vidare har till kommitterade omedelbart inkommit ett stort antal skrifter i ämnet. För samtliga dessa framställningar få kommitterade här lämna en kortfattad redogörelse.

*Inkomna
framställ-
ningar.*

Cheferna för de centrala ämbetsverken hemställa i en här nedan införd gemensam underdånig skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt vidtaga åtgärder för att giva statstjänstemännen effektiv hjälp i deras svåra betryck och sålunda avvända de faror, som i följd av detta betryck hotade att förlamande inverka på statsförvaltningens behöriga drivande.

Den år 1918 församlade statstjänstemannakongressen hemställer i en skrift, som i vissa delar jämväl är här nedan intagen, att för år 1919 måtte beviljas dyrtidstillägg, som icke i något fall understege det procenttal, vartill enligt socialstyrelsens beräkningar den under krigstiden inträdda stegringen av de allmänna levnadskostnaderna uppginge vid tiden för framläggandet av förslag i ämnet till riksdagen eller eventuellt vid tiden för riksdagens beslut i ärendet, att motsvarande förmåner måtte utverkas för pensionsberättigade f. d. tjänstehavare samt änkor och barn efter tjänstemän samt att särskilda medel måtte utverkas till Kungl. Maj:ts förfogande för beredande åt statstjänstemän och pensionärer av det ytterligare dyrtidstillägg för år 1919, som kunde finnas av omständigheterna påkallat.

Ett möte av *statstjänare i Malmö* uttalar den önskan, att krigstid ersättningen för år 1919, utformad efter ungefär samma grunder som för år 1918, till sina sammanlagda belopp måtte fullständigt täcka kristidens verkningar vid tiden för dess beviljande, samt att åtgärder måtte vidtagas för att ersättningens belopp vid lämpliga kortare mellanrum måtte ökas i motsvarighet till ytterligare prisstegringar.

Skrivbiträden vid hovrätten över Skåne och Blekinge framhålla nödvändigheten av ett tillräckligt stort krigstidstillägg.

Föreningen extra lantdomare har begärt, att dyrtidstillägg under år 1919 åt vice häradshövding måtte utgå av statsmedel icke blott å det fasta arvudet utan jämväl å det arvode, som skulle utbetalas av den ordinarie häradshövdingens avlöningsmedel.

Styrelsen för föreningen Sveriges krigsdomare och auditörer hemställer, att den hittills stadgade begränsningen i rätt till krigstidstillägg för den, som innehade två eller flera befattningar, måtte bortfalla.

Fångvårdsstyrelsen föreslår, att krigstidstillägg måtte utgå till samtliga tillsyningsmän vid kronohäkten, oberoende av om de innehade annan statstjänst.

Generalkonsuln i disponibilitet A. Berencreutz anholder, att den s. k. grundplåten måtte utgå även till i disponibilitet varande tjänstemän å staten för beskickningar och konsulat.

Styrelsen för svenska underofficersförbundet hemställer, att Kungl. Maj:t i samband med framläggande av förslag om förhöjning av krigstidstillägget för befattningshavare i statens tjänst även täcktes däri inbegripa underofficerare med vederlikar i aktiv tjänst vid armén och marinen samt pensionerad underofficerspersonal.

A. Thorin för indelt underbefäl vid Värmlands regemente anholder, att krigstidshjälp måtte få utgå till de indelta soldater, som tjänstgjorde

utöver regementsövningarna, med det belopp, som svarade mot deras tjänstgöringstid.

F. Englund och *H. Fredholm* såsom representanter för pensionerade underofficerare, som äro *rullföringsbiträden*, anhålla om krigstidstillägg efter samma grunder som underofficerare på stat eller efter sådana grunder, att tillägget bättre än hittills motsvarade deras arbete.

I. von Gerber m. fl. reservofficerare i flottan, vilka fullgjort längre tjänstgöring i en följd, anhålla att bliva förklarade berättigade att erhålla såväl grundplåt som krigstidshjälp.

G. Johansson m. fl. reservofficersaspiranter vid flottan anhålla om dyrtidstillägg.

I underdånig ansökan har *lotsverkets personalförening* anhållit om krigstidstillägg för år 1919, som fullt kompenserade dyrtiden, att krigstidstillägg jämväl måtte utgå på andelen av lotspenningarna i vissa fall, att krigstidstillägg i någon form vid vissa fall måtte utgå till lotsar, kvarstående å gammal stat, att den extra personalen måtte komma i åtnjutande av krigstidstillägg utan avseende å beskaffenhet eller benämning av den avlöning, hyra o. d., som de åtnjöte, samt att åldersgränsen för erhållande av krigstidshjälp för barn måtte höjas till 18 år.

Föreningen Sveriges kronofogdar anhåller, att åt de på indragningsstat överförda kronofogdarna måtte beredas krigstidstillägg och krigstidshjälp efter enahanda grunder som övriga statens ämbets- och tjänstemän eller, därest detta icke kunde bifallas, efter samma grunder som statens pensionstagare.

Styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler hemställer, att landsfiskalerna måtte tillerkännas krigstidstillägg jämväl å till dem utgående förvaltningsbidrag.

Föreningen Sveriges lantbrevbärare anhåller om krigstidstillägg åt lantbrevbärare vid postverket. Generalpoststyrelsen har i yttrande över ansökningen anfört, att arvoden till denna personal numera blivit reglerade, varför ansökningen icke syntes böra för närvarande föranleda vidare åtgärd.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att krigstidstillägg måtte utgå även å de tilläggsarvoden, s. k. seglingspenningar, som åtnjötas av befälhavare, förste och andre styrman samt av övermaskinist och maskinist å statens järnvägars ångfärjor, när de tjänstgjorde såsom befälhavare resp. övermaskinist.

Trafiktjänstemännens riksförbund har ingivit en framställning, som även är delvis införd i kommitterades betänkande. Däri begäres, att kommitterade måtte förorda, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att anvisa medel för ett dyrtidstillägg till statens tjänstemän under år 1919, svarande mot minskningen i penningvärdet, att utgå enligt en viss och för alla tjänstemän lika procent av senast fastställda ordinarie avlöning, att medgiva Kungl. Maj:t att utan riksdagens särskilda hörande utanordna fyllnadstillägg, i den mån levnadskostnadsstegringen kunde komma att överskjuta en viss av riksdagen angiven gräns, samt att anvisa medel för dyrtidstillägg och fyllnadstillägg enligt lämpliga grunder jämväl till pensioner åt f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom till änkor och barn efter sådana befattningshavare.

Svenska järnvägsmannaförbundets styrelse har hemställt, att till alla befattningshavare vid statens järnvägar med sammanlagda avlöningsförmåner intill 2,000 kronor för år måtte under år 1919 utgå krigstidstillägg med belopp, som fullt motsvarade levnadskostnadernas stegring under kristiden, att till befattningshavare, vilkas sammanlagda avlöningsförmåner överstege 2,000 men icke 4,000 kronor för år och för vilka full ersättning för levnadskostnadsstegringen icke ifrågasattes, måtte utgå krigstidshjälp efter i huvudsak enahanda grunder som för år 1918, samt att vad sålunda föreslagits måtte äga giltighet även under år 1920 intill dess nytt beslut i frågan då fattats.

J. A. A. Gustafsson m. fl. kustuppsyningsmän och kustroddare å indragningsstat anhålla om krigstidstillägg för år 1919 å till dem utgående avlöning.

Kontrollörerna vid råsockerfabriken i Hasslarp S. Stensson och J. Holmström anhålla om krigstidstillägg å deras inkomster såsom kontrollörer och f. d. underofficerare.

De större akademiska konsistorierna vid universiteten i Uppsala och Lund hava i likalydande skrivelser, som delvis återgivas här nedan, framhållit önskvärdheten av att krigstidstillägget för år 1919 måtte i görligaste mån motsvara den verkliga ökning i levnadskostnader, som krigstiden föranlett, samt att tillägget icke genom maximibestämmelser bleve alltför begränsat.

Vetenskapsakademin anhåller, att intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum måtte beredas samma löneförbättring som professorerna vid universiteten i Uppsala och Lund.

Musikaliska akademien hemställer om krigstidstillägg för år 1919 åt på akademins stat upptagna ämbetsmän och betjante samt lärarna vid musikkonservatorium enligt samma grunder som för statens ämbets- och tjänstemän i allmänhet.

Bibliotekarien, sekreteraren och kamreraren vid karolinska institutet anhålla, att sådan ändring måtte vidtagas i stadgade villkor för erhål-

lande av krigstidstillägg, att hinder ej mötte för dem att, ehuru ordinarie innehavare av annan statstjänst, komma i åtnjutande av på deras avlöningar vid karolinska institutet belöpande krigstidstillägg.

Kanslersämbetet för rikets universitet hemställer, att den s. k. grundplåten måtte få utgå till amanuenserna vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

I ingiven ansökan har *läroverkslärarnas riksförbunds deputerade-församling* gjort hemställan av i huvudsak samma innehåll som stats-tjänstemannakongressen.

Direktionen för folkskollärarnas pensionsinrättning hemställer, att bestämmelser måtte meddelas, varigenom direktionens medlemmar erhöle rätt att komma i åtnjutande av krigstidstillägg.

F. d. rektorn J. E. Centerwall m. fl. pensionerade statstjänare hemställa, att krigstidstillägget för år 1919 måtte utgå till pensionerade statstjänare ävensom till änkor och barn efter sådana med ett förhöjt belopp på det sätt, att procenttalet bestämdes lika för pensionärerna och för de i tjänst varande statstjänarna, att grundplåten för pensionärerna bestämdes till åtminstone 70 procent av det belopp, som föresloges för de i tjänst varande, ävensom att det belopp, vartill krigstidstillägg för år högst finge till pensionärerna utgå, jämväl bestämdes till lägst 70 procent av vad som tillerkändes i tjänst varande statstjänare.

Föreningen pensionerade officerare anhåller om krigstidstillägg för pensionerade officerare efter samma grunder som för i tjänst varande officerare samt för änkor och barn efter officerare efter samma grunder som för änkor och barn efter övriga statens tjänstemän.

Pensionerade styckjunkaren A. F. Norstedt anhåller, att krigstidshjälp för hustru och barn måtte utgå jämväl till pensionerade underofficerare.

Pensionerade underofficerare med vederlikar vid marinen göra samma framställning.

A. J. Karlsson m. fl. pensionerade daglönare vid flottans varv i Karlskrona anhålla om krigstidstillägg jämväl för år 1919.

F. d. kronofogden C. A. Jansson anhåller om förhöjd pension.

Generalpoststyrelsen hemställer, i anledning av en ansökning av f. d. poststationsföreståndaren Erika Holmstedt om förhöjning av utgående understöd, att sådana f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare, som frånträtt sina befattningar före år 1918 års ingång och vilka åtnjöte understöd för sin återstående livstid av det å postverkets stat för driftskostnader upptagna anslaget till understöd m. m. åt personer, som vore eller varit anställda i postverket eller anlåtats i dess

ärenden, måtte erhålla dyrtidstillägg å dem tillerkänt understöd med 35 procent för år att utgå från och med år 1918.

F. d. postmästaren U. Zachrisson m. fl. pensionerade posttjänstemän av högre och lägre grad anhålla om reglering av nu utgående pensionsbelopp. I avgivet utlåtande häröver har statskontoret hemställt, att ansökningen icke måtte till annan åtgärd föranleda än att densamma toges i övervägande vid uppgörande av förslag rörande krigstidstillägg för år 1919 åt pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst.

S. Kronvall m. fl. pensionerade järnvägsmän framlägga samma önskingar som ovan omnämnda pensionerade statstjänare.

F. d. lokomotivreparatören P. E. Jederlund, vilken i anledning av olycksfall under tjänstgöring erhållit ett understöd av 1,300 kronor om året, anhåller om förhöjning av detta understöd.

Ledamoten av riksdagens första kammare G. Rosén anhåller, att förslag måtte framläggas om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare, vilka på grund av svårare olycksfall under tjänsteutövning blivit oförmögna till statstjänst och därför tillerkänts skadestånd eller understöd.

F. d. stationsinspektoren vid Mora—Vänerns järnväg J. G. Berg anhåller om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare vid nämnda av staten övertagna järnväg.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att krigstidstillägg för år 1919 måtte tillkomma jämväl sådana pensionärer, som övertagits från Nya Trollhätte kanalbolag, Göteborgs hamnstyrelses bogseringsanstalt Ström-Ivarslund samt Södertälje kanal- och slussverksaktiebolag.

P. H. Söderbaum m. fl. pensionerade lärare vid de allmänna läroverken hemställa om förhöjt krigstidstillägg för år 1919.

Pensionären A. Andersson, som erhåller pension från civilstatens pensionsinrättnings tjänstemannafond, anhåller om krigstidstillägg å sin pension.

Krigstids-
bidrag till
befattnings-
havare.

De under åren 1916—1918 från statens sida vidtagna åtgärderna för att bereda befattningshavarna i dess tjänst ökade avlöningsförmåner i syfte att hjälpa dem att motstå dyrtidens tryck hava förnämligast präglats av strävandet att i första hand tillgodose de lägre avlönade befattningshavarna. Enligt kommitterades mening måste också detta mål alltjämt i främsta rummet hållas i ögonsikte. Givetvis drabbas dessa befattningshavare hårdast av dyrtidens verkningar. Av deras inkomst måste en jämförelsevis större del användas till de egentliga

levnadskostnaderna, och gränsen för deras förmåga att utstå en höjning av dylika kostnader är därför snarare uppnådd.

Genom de under år 1918 i form av dyrtidsbidrag beviljade avlöningstilläggen torde de lägst avlönade befattningshavargrupperna hava erhållit ett tillskott, som i det närmaste ersatt de genom krigstidsförhållandena ökade kostnaderna. I vissa fall har genom den särskilda krigstidshjälpen tillskottet till och med inneburit en större förhöjning av avlöningen än som betingats enbart av den allmänna prisökningen. En naturlig följd härav är också, att från dessa grupper inkommit jämförelsevis få framställningar, vilka därjämte till det mesta rört detaljfrågor.

Från de högre avlönade befattningshavarna, vilka hitintills endast i mindre mån kunnat erhålla dyrtidsbidrag till gottgörande av avlöningarnas minskade värde, har däremot inkommit ett stort antal kraftigt framförda och utförligt motiverade framställningar om höjda krigstidstillägg. Och då billigheten synes kräva, att de framlagda skälen komma till deras kännedom, hos vilka avgörandet ligger, hava kommitterade ansett sig böra här inrymma en mera fullständig redogörelse därför.

Härvid vilja kommitterade till en början fästa uppmärksamheten därå, att i åtskilliga av ifrågavarande framställningar med styrka framhållits de menliga följderna icke blott för den enskilde tjänstinnehavaren utan främst för statens egen verksamhet därav att den avlöning, som tillkommer befattningshavare i statens tjänst, numera i stor utsträckning icke längre har det realvärde, som vid avlöningens fastställande åsyftats, varjämte i desamma erinrats, att skillnaden mellan de olika tjänsterna i vidsträckt mån förryckts genom det sätt, varpå dyrtidsbidraget utdelats under krigstiden.

I sådant avseende må först erinras om den av cheferna för statens centrala ämbetsverk till Kungl. Maj:t avlåtna skrivelsen av den 19 september 1918, vari anförts:

Cheferna för
statens cen-
trala ämbets-
verk.

»Penningvärdets oerhörda fall har vållat, att tjänstemännens löner blivit till sitt värde högst betydligt reducerade, och den krigstidsersättning, som för närvarande utgår, är ingalunda tillräcklig att ens närmelsevis utjämna skillnaden. De flesta statstjänstemännen sakna egen förmögenhet och äro ej heller i tillfälle att genom arbete utom tjänsten skaffa sig avsevärda extra inkomster. De, som sålunda äro hänvisade till sina avlöningar av staten, äro, åtminstone om de hava familj, under nuvarande förhållanden nödsakade till svåra försakelser. Ofta torde det ej vara möjligt för dem att ens med de största inknappningar draga sig fram på sina inkomster; de måste skuldsätta sig för att kunna bereda uppehälle åt sig själva och sina familjer.

Att staten ej kan med likgiltighet åse detta förhållande, är uppenbart. Det är icke staten värdigt att lämna sina tjänare i en sådan belägenhet. I statens intresse ligger ock, att så ej sker. Det ekonomiska tryck, som så hårt vilar på

Krigstidstilläggssakkunniga.

tjänstemännen, inverkar naturligen i hög grad på deras arbete. Detta lider därav att tjänstemännens omtanke måste ägnas åt att bekämpa de svårigheter, de hava att skaffa det nödvändiga åt sig och de sina. En följd av ställningen blir ock, att särskilt mera dugande personer i allt större omfattning draga sig från statstjänsten. För personer med den utbildning, som av tjänstemännen fordras, finnas dels i privata företag dels ock hos de under krigstiden tillsatta talrika kommissionerna och övriga kristidsinstitutioner rikliga tillfällen till anställning med avlöningar av den storlek, som betingas av de rådande ekonomiska förhållandena. Åtskilliga fast anställda tjänstemän hava av sådan anledning under senare åren lämnat statstjänsten. Men allra tydligast visa sig följderna i fråga om de extra ordinarie tjänstemännen. Tillgången på dessa har på senaste tiden i allmänhet varit ytterst ringa, och från vissa ämbetsverk hava de nästan helt försvunnit. Detta medför ej blott svårighet vid bedrivandet av arbetet inom verken, det föranleder ock, att ämbetsverken sakna dugliga ersättare för de tjänstemän, som avgå eller av en eller annan anledning åtnjuta tjänstledighet. Denna svårighet i avseende å rekryteringen är ägnad att ingiva de största bekymmer.

Av nu angivna förhållanden torde framgå, att, om ej ämbetsverken skola bli ur stånd att fullgöra sina viktiga funktioner, det är alldeles nödvändigt, att tjänstemännens avlöningar höjas väsentligt utöver vad nu består dem. En sådan avlöningsförhöjning erfordras så för högre som för lägre graders tjänstemän, för ordinarie som för extra. Vad de senare angår, är det icke längre att förvänta, att den unge mannen, sedan han genomgått sin utbildningskurs, under avsevärd tid tjänstgör i statens verk huvudsakligen för att sålunda vinna utsikt att framdeles erhålla ordinarie befattning. Han gör anspråk på att omedelbart erhålla ersättning för sitt arbete. Detta är ock billigt, i den mån arbetet har värde. Men framför allt ligger det makt uppå, att de ordinarie tjänstemännens löneförhållanden tillfredsställande ordnas. Det är dessa tjänstemän, som utföra det mest krävande arbetet. Och om deras löner ej bestämmas så, att det för dugliga personer verkligen kan vara eftersträfvansvärt att erhålla en dylik anställning, uppkommer såsom nu brist på aspiranter till anställning i statens tjänst; åtminstone kan det förväntas, att de dugligare elementen söka sig annan verksamhet. Vilken fara för statsverksamhetens behöriga uppehållande detta innebär, säger sig självt.

Då ingen utsikt lär finnas, att de ekonomiska förhållandena inom en överskådlig framtid skola återtaga samma gestaltning, som de hade vid krigets början, är helt visst en allmän lönereglering nödvändig.

Att åtgärder för en sådan snarast vidtagas, är således av omständigheterna i hög grad påkallat. Men då en lönereglering ej lär kunna omedelbart beslutas och nöden är trängande, synes ovillkorligen erforderligt, att för den närmaste tiden vidtagas provisoriska åtgärder, varigenom tjänstemännens avlöningsförmåner väsentligen höjas, så att de någorlunda komma att motsvara de stegrade levnadskostnaderna.

I känslan av det ansvar, som åligger oss såsom chefer för vederbörande ämbetsverk, hava vi ansett oss pliktiga fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de av oss framhållna förhållandena och tillåta oss i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, med behjärtande av den i hög grad allvarliga ställningen, måtte skyndsamt vidtaga åtgärder för att giva statstjänstemännen effektiv hjälp i deras svåra betryck och sålunda använda de faror, som i följd av detta betryck hota att förlamande inverka på statsförvaltningens behöriga bedrivande.»

Att de sålunda skildrade svåra förhållanden, som under nuvarande dyrtid inträtt, emellertid icke äro en företeelse, som är särskilt om än i högre grad för ämbetsverken i huvudstaden utmärkande, framgår av de lika lydande framställningar, som till Kungl. Maj:t inkommit från de båda universitetens konsistorier. Däri anföres bland annat följande:

»Genom lönernas nedbringande till ett värde, som högst väsentligt understiger deras ursprungliga avsedda köpkraft, har under det allra sista året för dessa universitetets lärare och tjänstemän delvis uppstått ett verkligt nödläge, som konsistoriet ansett sig böra bringa till Eders Kungl. Maj:ts kännedom. Det är konsistoriets övertygelse, att dessa ekonomiska bekymmer i längden skola inverka menligt på utövande av universitetets lärares och tjänstemäns kall. Att särskilt den vetenskapliga forskningen, i vilken varje universitetslärare bör se sin främsta uppgift, skall lida därav att dess utövare är upptagen av svåra bekymmer för sin och sin familjs existens, är ju påtagligt.

Det kan icke vara staten likgiltigt, om dess tjänare icke äro i stånd att med arbetsglädje och under frihet från de mest tryckande näringsbekymmer förrätta sin tjänst, ej heller kan det vara staten värdigt att låta sina tjänare sakna de nödvändiga medel för sin utkomst, som staten en gång avsett att tilldela dem och genom emottagandet av deras tjänster är moraliskt förbunden att giva.» — — —. »Konsistoriet anser sig icke kunna underlåta att framhålla den synnerliga önskvärdheten av — — — att det krigstidstillägg, som statsmakterna torde komma att bestämma för år 1919, måtte i görligaste mån motsvara den verkliga ökning i levnadskostnader, som krigstiden föranlett. Det synes även konsistoriet vara av vikt, att icke genom maximibestämmelser eller andra särskilda föreskrifter den beviljade krigstidersättningen blir alltför begränsad för universitetets ordinarie lärare och med dem likställda tjänstemän. Det kan icke anses berättigat att genom dylika bestämmelser alldeles rubba det inbördes förhållande med avseende på löner och därav betingad levnadsstandard, som för olika ämbeten och tjänster varit bestämt och som måste förefinnas, om de högre platserna, som kräva större förutsättningar i omfattande förberedelser och i erfarenhet, skola kunna uppehållas av tillräckligt dugande och skolade krafter. Rättvisan av att en mot penninglönens värdefall svarande tillökning gives även dessa löntagare är uppenbar liksom ock nödvändigheten därav, för så vitt de icke skola nedpressas från den sociala ställning, som de hittills kunnat intaga och som varit från statens sida avsedd.»

Vid den tjänstemannakongress, som i september 1918 sammanträdde i Stockholm och bestod av utsedda representanter för ett stort antal tjänstemannaföreningar, behandlades ett flertal väckta motioner i fråga om krigstidstillägg, varvid, enligt vad i kongressens skrivelse till Kungl. Maj:t meddelats, under överläggningarna anförts, att staten vid bestämmandet av sina tjänstemäns avlöning icke uteslutande hade att tillgodose det oavvisliga behovet för en nödtorftig bärgning, utan även hade att taga hänsyn därtill, att själva statsintresset, vilket tjänstemännen såsom statens representanter och organ hade att befordra, icke vedervärgades genom den nedsättning av tjänstemännens duglighet,

som måste bliva en följd av för knappt tillmätta löneförmåner. Statstjänstemännen hade berättigade anspråk å god och tillräcklig avlöning för att kunna upprätthålla sin egen och därmed även statens auktoritet och värdighet, och genom beviljandet av sådan avlöning uppfyllde staten endast en plikt mot sig själv.

I skrivelsen anfördes vidare:

»Kongressen har vid behandlingen av de väckta motionerna funnit varje framställning beaktansvärd såsom föranledd, ej av någon självisk åstundan, utan av det verkliga föreliggande behovet för statstjänstemännen av ökade inkomster för att utan allt för stor fortsatt skuldsättning kunna för sig och sina familjer anskaffa livets nödtröft. Detta behov är så allmänt känt och erkänt, att vidare bevisning därom ej erfordras. Det ådagalägges tillräckligt av de numera av socialstyrelsen, efter verkställda undersökningar, för varje kvartal uppgivna siffermässiga uttryck eller indextal för stegringen av levnadskostnaderna sedan år 1914.» — — —

»Dessa beräkningar äro uppgjorda under förutsättning, att levnadsstandarden i huvudsak blir oförändrad och att de olika varuslagen ingå i hushållsbudgeten på samma sätt som före kriget. Men verkliga förhållandet är dock ej sådant. Å ena sidan hava dyrare varuslag måst utbytas mot billigare, å andra sidan hava varuknappheten och de många maximiprisen samt de därav följande ransoneringsåtgärderna utövat en menlig inverkan å penningens köpkraft. Det kan därför med säkerhet påstås, att för en penningssumma med tillägg av den angivna ökningen icke nu kan erhållas fullt samma valuta som för samma penningssumma utan ökning före kriget. De genom utredningarna framkomna procenttalen måste alltså, under förutsättning av en helt oförändrad levnadsstandard, anses såsom absoluta minimal.» — — —

»De beräknade procenttalen, angivande ökningen av levnadskostnaderna, äro ägnade att visa,

att statstjänstemännen hittills beviljade krigstidstillägg och krigstidshjälp, som för många icke uppgått till en sjättedel av ökningsprocenten, varit långt ifrån tillräckliga;

att fastmera det stora flertalet av tjänstemän måst av egna medel eller genom skuldsättning fylla vad som brustit;

att följaktligen någon avprutning för krigstidstillägg och krigstidshjälp å den verkliga stegringen av levnadskostnaderna icke längre kan av tjänstemännen ut-
härddas;

samt att en fortsatt bestämmelse om ett maximibelopp för krigstidstillägg och krigstidshjälp understigande stegringsbeloppet skulle innebära en obillighet och orättvisa.

En dylik bestämmelse skulle hava fog endast under den förutsättningen, att lönerna för år 1914 varit för höga, vilket emellertid, såsom ovan framhållits, ingalunda är fallet.

Därest dyrtidstillägg åt tjänstemännen fortfarande skall utgå under formerna krigstidstillägg och krigstidshjälp, måste rätten till sådant tillägg eller sådan hjälp högst väsentligt utsträckas och alla nu befintliga begränsningar av rätten bortfalla.» — — —

»Kongressen har dock för sin del ansett sig icke böra fasthålla vid de angivna formerna av krigstidstillägg och krigstidshjälp, utan allenast velat framhålla behovet av dyrtidstillägg för år 1919 till den omfattning, att det täcker de i följd av prisstegringen ökade utgifterna, beräknade efter socialstyrelsens indextal vid tiden för propositionens avlämnande till riksdagen eller vid tiden för riksdagens beslut i ärendet.

Emellertid manar erfarenheten under innevarande år till sådana åtgärder, att möjlighet förefinnes för beviljandet av ett tillägg till det dyrtidstillägg, som kommer att beslutas, därest detta genom en fortsatt prisstegring skulle visa sig otillräckligt. Sådan möjlighet synes kunna beredas därigenom, att riksdagen beviljar ett kreditiv å visst belopp till Kungl. Maj:ts förfogande, för att efter omständigheterna anlitas för angivna ändamål.»

Att en uppfattning liknande den, som sålunda funnit uttryck i sistnämnda skrivelse, gör sig gällande även bland tjänstemännen vid de affärsdrivande verken, framgår av förutnämnda från trafiktjänstemännens riksförbund i oktober 1918 ingivna skrift, däri anförts bland annat följande:

Trafiktjänstemännens riksförbund.

»Trafiktjänstemännens riksförbund, företrädande flertalet av trafikverkens tjänstemän i den ställning, vilken plägar betecknas såsom högre grad, anhåller att inför herrar sakkunniga härigenom få framlägga dessa tjänstemannagrupperns anspråk beträffande krigstidstillägget för år 1919, varvid säkerligen återgives uppfattningen jämväl hos flertalet övriga statstjänstemän i motsvarande ställning.

Redan före krigsutbrottet hade penningvärdet befunnit sig i sjunkande. Tjänstemännens avlönningar hade dock i stort sett bibehållits oförändrade sedan löne-regleringarna omkring år 1905. De voro i varje fall icke tillmätta enligt sådana grunder, att tjänstemännen vid avsevärd ytterligare nedgång i penningvärdet kunde bevara sin levnadsställning orubbad i jämförelse med andra samhällsklasser. Det framstod därför redan år 1914 vid inträdet av den hastiga valutaförsämringen som en bjudande nödvändighet, att de nämnda befattningshavarna ofördröjligen gottgjordes för minskningen i reallönerna. Så skedde emellertid först sent och i ofullständig mån. Praktiskt taget hava samtliga nu ifrågavarande tjänstemän måst själva bära 1914, 1915 och 1916 års fördyring. Först med föregående och innevarande års krigstidstillägg hava de erhållit nämnvärt bistånd.

De grunder, enligt vilka statstjänstemännens dyrtidsfråga hittills behandlats, hava icke ingivit tjänstemännen ett tryggt förlitande på statsmakternas verksamma hjälp. Beviljat krigstidstillägg har mera erinrat om ett understöd med karaktären av allmosa till nödlidande än om en löneform avsedd att jämte grundlönen utgöra skäligen ersättning för ett utfört arbete. Genom fördelning efter den s. k. behovsprincipen — d. v. s. den principen att en gift tjänsteman bör ha högre avlöning än en ogift — av en för alla personalgrupper otillräcklig gottgörelse för penningvärdets nedgång har skillnaden mellan å ena sidan utgiftsstegringen, vilken procentuellt räknat har drabbat alla befattningshavare lika, och å andra sidan denna gottgörelse blivit orimligt stor för de högre tjänstemännen, utan att dock de lägre tjänstemännen därmed fått sina behov ens tillnärmelsevis tillgodosedda. Det betraktelsesätt, som har kommit till uttryck i denna fördelningsgrund, finner riksförbundet icke vara berättigat eller påkallat av föreliggande omständigheter. — — —

Av förestående tabell¹ framgår, att den genomsnittliga ersättningen för penningvärdets fall till tjänstemän av högre grad utgör ungefär 40 procent av avlöningen, medan levnadskostnadsökningen enligt kungl. socialstyrelsens senast meddelade uppgift för tiden maj 1914—oktober 1918 belöper sig till minst 142 procent. Dessa siffror utvisa, att den del av dyrtidsbördan, som tjänstemännen i denna ställning hittills hava måst bära, är oskäligt stor.

Förestående tabell ger även vid handen, hurusom lönefyllnaden för högre lönegrader procentuellt räknat har tillmätts betydligt snävarare än för lägre lönegrader. Vid den gjorda jämförelsen har likväl ej kommit i betraktande, att mindre inkomstagare åtnjuta viss företrädesrätt och viss rabatt vid livsmedelsinköp, en icke oväsentlig förmån, som övriga inkomstagare sakna.

Den svenska tjänstemannaklassen har av ålder ansetts vara en betydelsefull faktor för samhällslivets sunda utveckling och har åtnjutit rykte för redbarhet och nit i sitt kall såsom samhällets tjänare. De genom penningvärdets häftiga nedgång alstrade förhållandena hava medfört förändringar härutinnan. Den bildade tjänstemannaklassen ser sig knappast längre i stånd att uppehålla sin ställning i samhället utan bisysslor till statstjänsten och kan därför icke i samma grad som hittills ägna sina krafter åt det allmänna. Det kan icke förnekas, att det ekonomiska betryck, för vilket tjänstemännen sedan länge varit utsatta, även moraliskt sett har medfört betänkliga följder, i det att tjänstemännens uppfattning om förpliktelserna mot samhället har undergått en påtaglig förändring och vissa tänkesätt vunnit insteg, som återverka ogynnsamt icke blott på arbetsprestationernas beskaffenhet utan även på befälsförhållandena inom statsverken. För trafiktjänstemännens vidkommande hava krigstidens svårigheter varit förenade med en till ytterlighet stegrad arbetsbörda, något som även bidragit till nu rådande misstämning.

Trafiktjänstemännens riksförbund tillåter sig, med tanke på nu skildrade beklagliga förhållanden, giva uttryck åt den förhoppningen, att herrar sakkunniga vid verkställande av sin utredning och avgivande av sitt förslag måtte lyckas anvisa utvägar att stilla nu rådande misströstan och oro.

Det är förnämligast två invändningar, som pläga anföras mot önskemålen om en tillfyllestgörande ersättning för penningvärdets nedgång. Det säges, dels att även statstjänstemännen skola bära sin andel av dyrtidsbördan, närmast väl då den del, som är att tillskriva rådande varuknapphet, dels att staten ej är i tillfälle att fullt betala sina tjänstemän på grund av statsinkomsternas otillräcklighet.

De här ifrågavarande tjänstemannagrupperna vilja ingalunda göra gällande, att övriga medborgare skola bära deras andel av dyrtidsbördan, men finna sig å andra sidan böra bestämt framhålla, att de icke anse sig vara pliktiga att bära större andel av densamma än övriga medborgare. Detta har hittills otvivelaktigt varit fallet. Inom riksförbundet gör sig den meningen gällande, att statstjänstemännen, så länge deras löneförmåner avsevärt understiga förmåner för motsvarande löntagare i enskild tjänst, i verkligheten bära större andel i dyrtidsbördan än övriga medborgare.

I detta sammanhang må särskilt beröras olikheten mellan den ståndpunkt, som intages av trafiktjänstemännens riksförbund, och vissa grundsatser, som från

¹ Denna tabell, som innehåller uppgifter å krigstidstillägg och krigstidshjälp, som med tillämpning av 1918 års lagtima riksdags beslut utgått vid olika avlöningsbelopp, ävensom dessa förmåners procentuella förhållande till avlöningen, har här uteslutits.

annat håll tidigare hava hävdats. Riksförbundet håller före att, för den händelse statsfinansernas nuvarande tillstånd anses lägga hinder i vägen för gottgörelse till samtliga statstjänstemän i samma mån, som penningvärdet sjunkit, och för den händelse statsverkets beräknade tillgångar anses kunna täcka blott en del av denna sänkning, detta förhållande möjligen bör föranleda höjning i skattebeloppen, men icke nedsättning i lönebeloppen i form av maximigränser eller fallande procenttal för krigstidstilläggen.

Genom sistnämnda förfaringssätt drabbas nämligen statstjänarna av en beskattning i förtäckt form, vilken icke pålägges övriga medborgare. I stället bör samtliga statstjänare genom löneförhöjningar gottgöras hela den del av valutaför-sämringen, som täckes av stegringen i lönerna på den allmänna arbetsmarknaden under den tidsperiod, då de reglerade lönerna skola utgå. Därest statsverkets beräknade tillgångar icke äro tillräckliga härtill, böra ytterligare behövliga medel anskaffas på sådant sätt, att denna återstod rättvist utjämnas på alla samhällsgrupper och i större utsträckning uttages av de i ekonomiskt hänseende bärkraftigare såväl statstjänstemännen som övriga medborgare, men icke lägges enbart på statstjänstemännen. I sistnämnda fall utsätts dessa, som nyss sades, för en dubbel beskattning, i det staten först innehåller en del av den lön, som rätteligen bort utgå, om arbetet skulle hava ersatts till sitt fulla värde, och därefter det oaktat utkräver lika hög skatt av tjänstemännen som av sådana medborgare, vilka icke förut hava till staten avstått någon del av sin arbetsförtjänst.

Mot den andra invändning, som gjorts, eller att statsfinanserna ej skulle till-låta ett skäligt krigstidstillägg, kan anföras, att statsfinansernas ställning icke på-verkas av det sätt, varpå det för ändamålet erforderliga beloppet fördelas mellan olika samhällsgrupper. och att beloppets anskaffande på ett eller annat sätt givet-vis är möjligt, så länge staten är att anse såsom solvent. Arten och omfattningen av de åtgärder, som böra vidtagas för avhjälpande av tjänstemännens betryck bero givetvis i första rummet på, i vad mån den härför erforderliga statsutgiften må anses vara nödvändig. Att tjänstemännens bibehållande vid en levnadsstandard, motsvarande den som intages av socialt likställda löntagare i enskild tjänst, är ett för staten vitalt intresse, ådagalägges av erfarenheterna under mer än fyra års krigs- och kristid.

Förut har framhållits, att åtminstone de högre tjänstemännen hittills hava erhållit en så ringa hjälp, att de sannolikt själva fått bära största delen av dyr-tidens tryck.

Det är således betingat ej blott av billighet och rättvisa, utan även av klok-het och förutseende att nu på ett planmässigt och verksamt sätt bereda gottgörelse åt tjänstemännen för den gångna dyrtidens uppoffringar och för lönernas alltjämt fortgående minskning i köpkraft genom tillmätande redan från nästkommande års början av ett dyrtidstillägg, som för en var tjänsteman återställer lönens före kriget innehavda realvärde.

I detta sammanhang må anmärkas, att huvudstadens myndigheter funnit sig böra för sina arbetare och tjänstemän kvartalsvis reglera lönerna med ledning av kungl. socialstyrelsens uppgifter över levnadskostnadsfördyringen. Vad angår stats-tjänstemännen, har sammankallandet av stundande urtima riksdag ådagalagt det trän-gande behovet av en motsvarande anordning. Det är således önskvärt, att man vid fastställandet av krigstidstillägget för år 1919 även sörjer för, att detta må

kunna genom åtgärd av Kungl. Maj:t utan riksdagens särskilda hörande under årets lopp vid behov regleras.»

*Kom-
mitterade.*

Även om vad i sistintagna skrift anförts i vissa delar kan vara ägnat att möta gensaga, så framgår dock såväl av nämnda skrift som av övriga här ovan återgivna uttalanden likasom av de upplysningar, som lämnats av tjänstemannaföreningars representanter, vilka på begäran fått tillfälle att inför kommitterade yttra sig, att den långvariga dyrtiden icke blott för den enskilde statstjänaren, i den mån han genom krigstidstillägg och krigstidshjälp erhållit ersättning endast för en mindre del av ökningen i levnadskostnaderna, medfört en börda så tung, att förmågan att bära densamma hotar att svikta, utan även visar sig för statsverksamheten leda till betänkliga följder, i det att dels dugliga arbetskrafter i många fall söka sig bort från innehavd statstjänst till annan och mera löuande verksamhet, dels och i synnerhet rekryteringen i hög grad försvårats. Att ett liknande om ej än svårare läge råder inom den militära förvaltningen, är en allmänt känd sak, ehuru här jämväl andra omständigheter, som icke hava med avlöningsförmånerna att göra, i icke oväsentlig mån torde spela in.

Dessa förhållanden måste, såväl då man ser dem från befattningshavarnas synpunkt som i betraktande av statens eget intresse, anses vara av den allvarliga beskaffenhet, att effektiva åtgärder till missförhållandenas undanröjande måste vidtagas. Visserligen har, sedan ovan omförmälda skrivelser ingåvos, 1918 års urtima riksdags beslut om ytterligare krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 och krigstidstillägg under år 1919 intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft tillkommit och medfört åtminstone en viss lättnad för befattningshavarna. Visserligen har dessutom en tillfällig lönereglering trätt i kraft för stora grupper av befattningshavare, och enligt vad kunnigt är förberedes framställning till 1919 års riksdag om beredande av dylik förmån, räknat från och med år 1919, även åt vissa övriga befattningshavargrupper, allt i syfte att höja avlöningen till det belopp, den med hänsyn till prisläget bort hava närmast före krigstidens inträde; och därvid har förutsatts, att på sålunda höjda löner krigstidstillägg skulle beräknas. Men stegringen av levnadskostnaderna har alltjämt fortgått. Utsikterna till förbättrad rekrytering inom stora tjänstemannagrupper lära icke te sig ljusare, och det synes vara fara värt, att denna angelägenhet icke låter sig på tillfredsställande sätt ordna annorledes än genom en effektiv lönereglering eller genom beredande av ökade krigstidstillägg inom alla tjänstemannagrupper. För genomförande av en verklig lönereglering är emellertid den nuvarande

tidpunkten givetvis icke lämplig, så osäkert som till och med för den närmaste framtiden man kan bedöma utsikterna till återgång till mera stabilt prisläge. Däremot skulle denna osäkerhet i bedömandet av prisförhållandena icke i och för sig behöva utgöra hinder för beviljandet av krigstidstillägg till sådan utsträckning, att desamma täcker ökningen i levnadskostnaderna under förutsättning att, såsom kommitterade vilja förorda, krigstidstillägget så anordnas, att desamma automatiskt eller i allt fall utan riksdagens särskilda ingripande följer växlingen i levnadskostnaderna vid såväl stegring som minskning, sådan denna växling framgår av tid efter annan verkställda beräkningar.

Redan då kommitterade började sin utredning av förevarande spörsmål, beräknades, att ökningen av levnadskostnaderna utgjorde inemot 150 procent av motsvarande kostnader före krigstillståndets inträdande. Kostnaderna för full ersättning för denna ökning uppskattades då till omkring 275 miljoner kronor, oberäknat krigstidstillägg åt pensionärer. Kommitterade hava av lätt insedda skäl icke kunnat utgå från att belopp av sådan storlek skulle kunna för ändamålet vara att tillgå. Sedermera har statsrådet och chefen för finansdepartementet, till ledning vid kommitterades fullföljande av uppdraget, meddelat, att större belopp än tillhoppa omkring 215 miljoner kronor icke kunde beräknas stå till förfogande att användas till dyrtidsbidrag åt såväl de befattningshavare som de pensionärer, om vilka här är fråga, samt att dyrtidsbidraget för år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst syntes böra icke väsentligen överstiga vad i sådant avseende för år 1918 utgått enligt beslut vid samma års lagtima och urtima riksdagar, i det att jämte en grundplåt, fördelad såsom dagtillägg, borde beräknas ett procentuellt tillägg av $66\frac{2}{3}$ procent med ett maximibelopp å bidraget av omkring 5,000 kronor. Vid sådant förhållande har det givetvis icke kunnat komma i fråga att söka bereda alla befattningshavare en mera fullständig kompensation för den inträdda ökningen i levnadskostnader. Vad som i ärendet förekommit talar emellertid för att, ju längre dyrtiden varar, utan att statens samtliga funktionärer tillgodoses med avlöning, som står i skälighetsöverensstämmelse med den inträdda ökningen i levnadskostnaderna, desto mer växer faran för att statens verksamhet tager allvarlig skada därav.

Då kommitterade således haft att räkna med ett begränsat belopp för dyrtidsbidrag under år 1919 åt befattningshavare, hava kommitterade, med bortseende från den uppfattningen, att krigstidstillägget bör anses vara ersättning för avlöningens minskade realvärde och på sådan grund bör för alla befattningshavare tillmätas i samma proportion till avlöningen,

i enlighet med vad förut anförts funnit sig böra i främsta rummet taga hänsyn till individens behov av hjälp, sådant detta behov framgår av avlöningens storlek. Det större eller mindre behovet har måst bliva i viss mån avgörande vid fördelningen av det tillgängliga beloppet. Befattningshavare med lägre avlöning och pensionärer med lägre pension måste alltså enligt kommitterades mening under för handen varande omständigheter fortfarande som hittills bättre tillgodoses än befattningshavare med högre avlöning och pensionärer med högre pension. Huru kommitterade tänkt sig denna reglering genomförd, framgår av de förslag, kommitterade här framlägga.

System för
dyrtids-
bidragets be-
stämmande.

Innan kommitterade närmare ingå på frågan om dyrtidsbidragets belopp, måste till omprövning upptagas spørgsmålet, huruvida det hittills tillämpade systemet för dyrtidsbidragets bestämmande kan anses böra alltjämt bibehållas eller om icke detsamma bör i viss mån omläggas, i syfte att på lämpligt sätt möta den eventualiteten, att levnadskostnaderna under loppet av år 1919 väsentligen ökas eller minskas.

Det nuvarande systemet innebär, att dyrtidsbidraget utgår dels i form av en s. k. grundplåt med ett för alla därtill berättigade till siffran fixerat belopp dels ock i form av ett procentuellt tillägg, likaledes till ett och samma för hela året fastställt procenttal av avlöningen, vartill för vissa familjeförsörjare bland befattningshavarna kommer krigstidshjälpen, vars belopp icke heller kan utan statsmakternas förnyade beslut under året ändras. Med detta system följer därför, att dyrtidsbidraget förbliver oförändrat ända till dess riksdagen blir i tillfälle att fatta nytt beslut, d. v. s. i regel under ett helt år, och under året inträdda förändringar i prisläget om än så stora inverka icke utan vidare på bidragets storlek. Denna brist på anpassningsförmåga hos systemet framträdde redan under år 1917. Det för nämnda år bestämda dyrtidsbidraget visade sig snart för knappt tillmätt, sedan en väsentlig prisförhöjning inträtt. Rättelse härutinnan kunde dock ske först genom beslut av den riksdag, som i januari 1918 sammanträdde. Den för år 1918 beviljade s. k. grundplåten torde delvis hava varit avsedd att utgöra ersättning för bristen i 1917 års bidrag. Ännu större olägenhet medförde detta system med fasta belopp under år 1918. Det av riksdagen i mars samma år beviljade dyrtidsbidraget avpassades med fäst avseende å prisläget vid årets början. Emellertid stego levnadskostnaderna under påföljande vår och sommar till en sådan höjd och oron för det bekymmersamma läget inom stora kretsar av statens befattningshavare växte till den grad, att utomordentliga åtgärder till avhjälpande

av nödläget befunnos nödvändiga, och för sådant ändamål måste riksdagen sammankallas till urtima möte.

Med avseende på prisläget under år 1919 synes visserligen anledning förefinnas till antagande, att, om än en prisökning i början av året måhända icke är utesluten, en sänkning av levnadskostnaderna är att förvänta under årets lopp. I varje fall är ett kvarstående vid det prisläge, som råder vid årets början, icke mycket sannolikt. Huru förhållandena i detta hänseende må komma att utveckla sig, är emellertid synnerligen vanskligt att bedöma. Om ett system med fasta belopp för dyrtidshjälpen, tilltagna efter prisförhållandena vid årets början, fastställes jämväl för år 1919, är det därför icke omöjligt, att enahanda åtgärder, som under år 1918 blevo nödvändiga för utökande av redan beviljad dyrtidshjälp, komma att visa sig erforderliga jämväl under år 1919. Därest åter en väsentlig prissänkning inträffar, kommer ändock samma krigstidstillägg att utgå under hela året. Om detta än kunde med visst fog av befattningshavarna betraktas såsom en skälig ersättning för att dyrtidsbidrag kom dem till godo först sedan dyrtiden gjort sig under en längre tid gällande, synes dock frågan böra om möjligt så ordnas, att krigstidstillägget vid varje tidpunkt står i skäligt förhållande till det allmänna prisläget.

För att förebygga ett återupprepande av de åtgärder, som den betydliga ökningen i levnadskostnader framkallade under hösten 1918, har från olika håll föreslagits, att 1919 års riksdag skulle, utöver anslag till dyrtidsbidrag, bemyndiga Kungl. Maj:t att tilldela ökat sådant bidrag, i händelse förhållandena därtill giva anledning. Denna utväg synes visserligen böra tagas i övervägande, om man icke kan vinna samma mål på annat lämpligare sätt. Ett sådant tro sig kommitterade hava funnit i ett system med s. k. glidande skala.

Redan i början av sitt utredningsarbete funno sig kommitterade av ovan angivna orsaker böra undersöka de olika sätt, varpå man skulle kunna anordna dyrtidsbidraget i syfte att bidraget skulle kunna med tillämpning av en gång givna bestämmelser i möjligaste mån smidigt anpassas efter växlingarna i prisläget. I sådant avseende hava kommitterade företagit ingående undersökningar och verkställt jämförelser mellan resultaten vid tillämpning av olika glidande skalor.

Ett system med s. k. *glidande skala* — en benämning, som väl icke är fullt adekvat men som här upptagits, då den synes hava vunnit burskap — innebär, såsom förut antytts, att dyrtidsbidraget avpassas i förhållande till den under krigstillståndet inträdda ökningen i levnadskostnader på det sätt, att, sedan denna ökning periodvis konstaterats,

Glidande
skala.

bidraget utgår i visst förhållande till det tal, som befunnits beteckna ökningen.

Som bekant har i socialstyrelsen under dyrtidens fortgång tid efter annan och sedan ett par år tillbaka kvartalsvis verkställt beräkning angående ökningen i levnadskostnader i jämförelse med samma kostnader före krigets början. Denna beräkning resulterar i en dyrtidsindex, ett tal som minskat med 100, d. v. s. den siffra som angiver prisläget vid utgångspunkten, då normala förhållanden ansågos råda, betecknar levnadskostnadsökningen eller nedgången i penningens köpkraft. Beräkningen grundar sig på uppgifter från ett stort antal skilda orter rörande levnadskostnaderna för en normalfamilj (man, hustru och två barn) med en årsbudget i maj 1914 av 2,000 kronor. Använd på det sätt kommitterade komma att föreslå, synes en sådan beräkning kunna tjäna till underlag för bestämmande av dyrtidsbidrag även för befattningshavare med lägre eller högre avlöning än den som motsvarar en sådan budget. Socialstyrelsen har vid flera tillfällen beträffande dess dyrtidsindex frambållit, att densamma är beräknad med försiktighet och innebär en minimisiffra. Under nuvarande förhållanden grundar den sig i stor utsträckning på pris å varor, som falla under åsatta maximipris och därför endast i ringa mån finnas att tillgå i den allmänna marknaden utan måste ersättas med andra dyrare och odrygare varor. Indextalet är vidare beräknat såsom ett medeltal för städer och stadslignande samhällen och är därför antagligen relativt något för högt för landsbygden i allmänhet och något för lågt för större städer och särskilt för Stockholm. Men såsom ett medeltal torde detsamma dock kunna anses tjänligt att användas för nu ifrågavarande ändamål. Det berättigade härutinnan hänför sig även till den omständigheten, att redan avlöningarna äro i viss mån reglerade efter skilda orters prisförhållanden genom särskilda tillägg (ortstillägg, dyrortstillägg, kallortstillägg).

Dyrtidsökningen, som enligt socialstyrelsens beräkning i slutet av september 1918 uppgick till 142 procent och enligt därefter verkställda preliminära beräkningar befunnits hava stigit i slutet av oktober till 156 procent och i slutet av november till 161 procent, har vid årsskiftet, då enligt numera föreliggande beräkning socialstyrelsen funnit dyrtidsindex uppgå till 267, alltså ytterligare stigit till 167 procent.

I förhållande till det sålunda uträknade procenttal, som betecknar den inträdda fördyringen, bör krigstidstillägget utgå. Av förut antydda statsfinansiella skäl och för att giva utrymme åt den allt hitintills hävdade uppfattningen, att statens alla befattningshavare måste själva bära

någon del av dyrtidens tryck, synes man icke kunna undgå att vid tillämpningen i viss mån minska detta procenttal, och kommitterade föreslå i sådant avseende, att minskningen vid varje tidpunkt bestämmes till en tiondedel därav. Fördyringstalet, minskat med en tiondedel och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal, skulle således utmärka det procenttal, efter vilket krigstidstillägget må beräknas. Det torde vara lämpligt att för det sålunda uppkomna talet använda en särskild benämning, och då detta tal är avsett att läggas till grund för beräkningen, hava kommitterade såsom sådan benämning tänkt sig termen *grundtal*.

I författningen synes böra bestämmas det grundtal, som skall vara gällande från årets början. Då fördyringen vid årsskiftet utgjort 167 procent, blir detta grundtal således 150 (167—167).

Anpassningen efter de växlande prisförhållandena under året torde lämpligast kunna vinnas på det sätt, att åt Kungl. Maj:t inrymmes befogenhet att efter prövning av omständigheterna höja eller sänka grundtalet och således, allt efter som under året inträffade förändringar i levnadskostnadernas allmänna läge därtill giva anledning, med ledning av den dyrtidsindex, som av socialstyrelsen senast uträknats, fastställa nytt grundtal. Detta bör i fråga om krigstidstillägg åt befattningshavare tillämpas från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa nytt grundtal o. s. v. Om förändring ej inträffar, gäller det senast bestämda grundtalet till årets slut.

Då nu förhållandena icke medgiva, att det sålunda beräknade, efter prisläget glidande grundtalet utan någon reduktion tillämpas å avlöningen vid alla befattningar i statens tjänst, varigenom således avlöningens realvärde eller köpkraft skulle blifvit i det närmaste återställd, har det gällt att så modifiera systemet, att med bibehållande av dess smidighet och anpassningsförmåga vinnes ovan angivna önskemål, att befattningshavare och pensionärer med lägre förmåner tillgodoses i någon mån bättre än befattningshavare och pensionärer med högre förmåner. Kommitterade hava funnit detta önskemål kunna på lämpligaste sätt vinnas genom en anordning, som verkar som en glidande grundplåt. Befattningshavare med avlöning intill visst belopp och pensionär med pension intill visst belopp erhålla dyrtidsbidrag efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, och få således i det närmaste full ersättning för dyrtidens verkningar. Befattningshavare och pensionärer med högre avlöning eller pension erhålla utöver denna grundplåt ett procentuellt tillägg, som beräknas å den överskjutande delen av avlöningen intill visst belopp,

efter ett väsentligt lägre procenttal än det nyss nämnda, men alltså satt i förhållande till det efter prisläget rörliga grundtalet. Å därefter återstående del av avlöningen beräknas icke krigstidstillägg. Härigenom fastställas även ett glidande maximibelopp för dyrtidsbidraget. Systemet innebär alltså, att procenttalet, grundplåten och maximibeloppet äro rörliga i likhet med grundtalet och bliva till siffror bestämda genom grundtalets fixerande.

Vid bedömandet av tillräckligheten eller otillräckligheten av krigstidstillägg enligt dessa grunder kan man icke alldeles bortse från att stora grupper av befattningshavare från och med år 1919 enligt fattade eller väntade beslut komma i åtnjutande även av viss löneförbättring. Denna har visserligen icke karaktären av dyrtidsbidrag utan är avsedd allenast att bringa de löner, som reglerats efter förhållandena omkring år 1905, till överensstämmelse med det allmänna prisläge, som var rådande år 1914 eller vid kristidens inträde. Men den innebär i allt fall ett tillskott, som befattningshavarna nu få till förfogande för bestridande av levnadskostnaderna.

I detta sammanhang anse sig kommitterade böra meddela, att enligt uppgifter, som från socialstyrelsen lämnats kommitterade och som avse tiden till den 1 oktober 1918, de dyrtidsbidrag, vilka utgått till de inom den privata verksamheten anställda, i allmänhet förhållandevis understigit de krigstidstillägg, som år 1918 beviljats statens befattningshavare. Efter nämnda dag hava emellertid å flera områden av den privata verksamheten inträffat icke oväsentliga förändringar i detta avseende, vilkas inverkan kommitterade icke varit i tillfälle att bedöma.

Anordnas krigstidstillägget enligt sålunda angivna grunder, så att befattningshavare med lägre avlöning följaktligen erhålla i det närmaste full ekvivalent för dyrtidsökningen, bortfaller anledningen att vidare använda den hittills tillämpade metoden att vid sidan av krigstidstillägget bevilja dem bland de lägst avlönade, som hava skyldighet att försörja andra, det särskilda familjetillägg, som utgått under benämningen krigstidshjälp. Enligt kommitterades mening bör det fasthållas, att den lönefyllnad, som av dyrtiden betingas, lika väl som själva lönen är gottgörelse för utfört arbete och så vitt möjligt icke bör till någon del hava karaktären av understöd. Om således ersättning beredes för den en gång fastställda avlöningens minskade realvärde, så bör krigstidstilläggets uppgift anses vara fylld.

Nu kan under för handen varande förhållanden full gottgörelse för dyrtidsökningen visserligen icke äga rum. Men detta behöver icke

utgöra hinder för det bortfallande av krigstidshjälpen, som bör följa av införande av ett system med glidande skala, om blott krigstidsbidraget enligt detta system i genomsnitt giver förhållandevis lika stor lönefyllnad som ett system med fasta belopp enligt därför uppställda utgångspunkter kan bereda. Så blir också fallet enligt det av kommitterade uppgjorda förslaget, i det att som nämnt befattningshavare med låg avlöning erhålla i det närmaste full ersättning för lönevärdets fall samt de befattningshavare, som i avlöningshänseende befinna sig på mellanstadiet, där f. n. jämväl utgår krigstidshjälp åt familjeförsörjare, vid det grundtal, vartill nuvarande prisläge föranleder, erhålla ungefär samma dyrtidsbidrag, som vid tillämpning av systemet med fasta belopp skulle tillkomma en medelstor familj (man, hustru och två barn). Att krigstidshjälpen nu bortfaller, anse kommitterade innebära en fördel även med avseende på kommande löneregleringar. Därigenom blir man vid den verkliga lönereglering, som ovillkorligen förr eller senare måste genomföras, mera obunden vid frågans bedömande och kan således även, utan att framkalla i viss mån berättigat missnöje, låta familjeförsörjningsbidraget falla.

Det system för tilldelande av krigstidstillägg efter glidande skala, som kommitterade förorda, innebär, beträffande *befattningshavare*, att krigstidstillägget utgår å avlöning, som icke överstiger 100 kronor för månad, med ett procenttal, motsvarande grundtalet, d. v. s. vid början av året med 150 procent, att, om avlöningen överstiger 100 kronor för månad, krigstidstillägget för den del av avlöningen, som utgör 100 kronor för månad, utgår på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 550 kronor för månad, efter ett procenttal, motsvarande $\frac{1}{10}$ av grundtalet, d. v. s. vid början av året 60 procent, samt att krigstidstillägg icke utgår å del, som överstiger 550 kronor för månad.

Med systemets karaktär lär vi visserligen icke stå i god överensstämmelse, att ett om än rörligt maximibelopp på sådant sätt fastställs, och kommitterade hava haft under övervägande, om icke ett dylikt maximum borde ersättas med en bestämmelse, att vid det avlöningsbelopp, där maximum sålunda vore avsett att inträda, i stället skulle vidtaga en beräkning efter ett ytterligare sänkt procenttal, exempelvis motsvarande $\frac{1}{30}$ av grundtalet. Ehuru en sådan anordning ur kostnadsynpunkt icke skulle hava nämnvärd betydelse, hava kommitterade dock ansett sig böra låta tanken härpå falla, enär, huru lågt än detta procenttal bestämmes, krigstidstillägget dock därigenom i vissa fall givetvis

komme att väsentligen överstiga vad som enligt kommitterade given anvisning högst må såsom krigstidstillägg utgå.

Huru systemet verkar vid olika avlöningsbelopp, framgår närmare av tabellen *bil. A*. Här må endast framhållas, att befattningshavare med årsavlöning av 1,200 kronor eller därunder erhålla i det närmaste full ersättning för dyrtidens verkningar, i det att krigstidstillägget å hela beloppet av avlöningen utgår efter en grundtalet motsvarande procentsats, alltså vid närvarande prisläge 150 procent, eller å 1,200 kronor med 1,800 kronor, samt att vid högre årsavlöning den genomsnittliga procentsatsen småningom sjunker, så att den med nu föreslaget grundtal utgör vid årsavlöning å 2,400 kronor 105 procent, vid årsavlöning å 4,800 kronor 82.5 procent, vid årsavlöning å 6,600 kronor, där maximibeloppet uppnås, 76.4 procent och vid årsavlöning av 10,800 kronor 46.7 procent, utvisande vid nuvarande prisläge ett krigstidstillägg för år räknat av resp. 2,520, 3,960, 5,040 och 5,040 kronor.

Den sålunda förordade skalan överensstämmer väsentligen med den, som enligt Stockholms stadsfullmäktiges beslut tills vidare skall vinna tillämpning med avseende på krigstidstillägg åt befattningshavare i huvudstadens tjänst. Dock utgår där krigstidstillägg å avlöning t. o. m. 10,000 kronor för år, i följd varav med nuvarande prisläge det högsta krigstidstillägget uppgår till ej mindre än 7,080 kronor, därvid dock visserligen är att märka, att de reglerade avlöningarna i Stockholm hänföra sig till prisförhållandena år 1911 (1909). Även i Stockholms dyrtidshjälpsbestämmelser har det särskilda familjeförsörjningsbidraget bortfallit, och i det av vederbörande nämnder avgivna betänkande, som ligger till grund för stadsfullmäktiges beslut i ämnet, motiveras detta med »önskvärdheten av att underlätta övergången från dyrtidshjälp till en definitiv lönereglering, som icke torde kunna uppskjutas alltför länge».

Varder systemet med glidande skala antaget till tillämpning för statens befattningshavare, böra givetvis genom Kungl. Maj:ts försorg fastställas och utfärdas tabeller, som med hänsyn till det grundtal, som vid varje tidpunkt är gällande, för varje helt krontal, vartill avlöningsförmåner för månad kunna uppgå, utvisar krigstidstilläggets belopp. Härigenom skulle varje anmärkning om systemets svårtillämplighet komma att sakna fog.

Fixa
systemet.

Enligt kommitterade lämnat direktiv hava kommitterade emellertid uppgjort även förslag till bestämmelser angående krigstidstillägg med tillämpning av det hittills använda systemet med för hela året fastställda

fixa belopp. Dessa skulle bestå i dels en för alla befattningshavare lika grundplåt och dels ett procentuellt tillägg å avlöningen med begränsning för de högst avlönade.

Vad först beträffar den s. k. grundplåten, få kommitterade erinra, att sedan stora grupper av befattningshavare för vinnande av någon lättnad i dyrtidens alltmera tyngande börda i början av år 1918 erhållit förskott å det dyrtidsbidrag, som kunde vara beviljat, Kungl. Maj:t i proposition till 1918 års lagtima riksdag föreslog en grundplåt av 200 kronor att utgå på en gång åt dem, som den 1 januari 1918 innehade anställning i statens tjänst av viss närmare angiven beskaffenhet, och ämnad att utgöra erforderlig fyllnad i dyrtidsbidraget i syfte främst att giva ett för de lägst avlönade kraftigt verkande bidrag men tillika att dels därigenom bereda ersättning för det låga bidraget under senare delen av år 1917 dels ock bereda sådan fyllnad i dyrtidsbidraget för år 1918, att de, som bekommit förskott, likväl skulle ytterligare få uppbära något bidrag efter avdrag av vad de i förskott erhållit. Grundplåtens belopp höjdes emellertid av riksdagen till 365 kronor utan ändring i övrigt av bestämmelserna rörande beloppets åtnjutande.

Även om med hänsyn till föreliggande omständigheter en dylik anordning av grundplåten vid nämnda tillfälle kunde anses vara lämplig, har det, såsom av myndigheternas yttranden framgår och erfarenheten i övrigt ådagalagt, visat sig, att åtskilliga olägenheter därav följt. På denna punkt hava också de anmärkningar, som framställts mot 1918 års krigstidstilläggsbestämmelser, med största enstämmighet riktat sig. Det har synts olämpligt, att befattningshavare, som lämnat sin anställning i början av året, dock erhållit grundplåtens hela belopp. Å andra sidan har det väckt missnöje, att befattningshavare, som inträtt i statens tjänst först efter årets början, om också blott en eller få dagar därefter, eller åtnjutit viss tjänstledighet utöver januari månad, på grund härav gått miste om varje fördel av grundplåten. I vissa fall har grundplåtens belopp också synts oskäligt högt, t. ex. beträffande personal vid arméns kokinrättningar, vilken i kontant årslön uppburit avsevärt mindre belopp än grundplåten. Vidare synes med skäl kunna göras den invändningen, att den omständigheten att grundplåten utbetalats på en gång i många fall varit ägnad att motverka nödig sparsamhet. Slutligen har den grundläggande föreskriften om vilka befattningshavare skulle komma i åtnjutande av grundplåten, en föreskrift, vars avfattande givetvis mött stora vanskligheter med avseende på den skiftande mångfalden i anställningssätt och arbetsvillkor, vid tillämpningen vållat stor villrådighet, något som framgår av det stora antal besvärsmål, som uppkommit i fråga därom.

Helt visst var det också insikten härom, som föranledde, att i de bestämmelser, som meddelats angående extra krigstidstillägg för senare hälften av år 1918 och som också upptaga tillägg i form av grundplåt, åt denna givits den anordningen, att grundplåten utgått i form av ett visst belopp för dag eller enligt den terminologi, som kommitterade anse önskvärt att införa, ett *dagtillägg*. Härmed måste säkerligen också frågan anses vara avgjord i samma riktning för år 1919.

Kommitterades förslag angående krigstidstillägg enligt det fixa systemet upptager därför en grundplåt i form av dagtillägg. Vad beloppet angår, föreslå, med hänsyn till vad såsom grundplåt under år 1918 utgått, kommitterade, att detsamma må bestämmas till 1 krona 75 öre för dag, vilket för år motsvarar 638 kronor 75 öre. Det har även tagits i övervägande att föreslå dagtillägget till 2 kronor för dag eller samma belopp, som skulle kunna anses belöpa på dag under 1918 års senare hälft enligt för detta år gällande bestämmelser. Härvid är dock att märka, att någon del av den för hela året beviljade grundplåten av 365 kronor bör betraktas såsom avseende år 1917. På grund härav och av hänsyn till kostnaden, som genom en sådan ökning skulle stiga med omkring 5 miljoner kronor, hava kommitterade funnit sig böra stanna vid förutnämnda förslag.

Det procentuella tillägget bör enligt kommitterade lämnad anvisning och i överensstämmelse med förhållandet under 1918 års senare hälft utgå med 66 $\frac{2}{3}$ procent av de avlöningsförmåner, å vilka det beräknas.

Utom den begränsning i fråga om maximibeloppet av krigstidstillägg, vartill kommitterade senare skola återkomma, synas beträffande dagtillägget icke några inskränkande bestämmelser vara av nöden. Det bör utgå till alla befattningshavare, som äga åtnjuta krigstidstillägg, ordinarie såväl som icke ordinarie personal med arvode eller timavlöning e. d., och för den tid, för vilken vederbörliga avlöningsförmåner få uppbäras. Det bör i allmänhet likasom tjänstgöringspenningar upphöra, då tjänstgöringen upphör, och börja att utgå, då tjänstgöringen tager sin början. Den, som för tjänstgöring hela året uppbär ett arvode, bör få beräkna dagtillägg för hela året, under det att den, vilken såsom t. ex. vissa extra lärare i navigationsskolorna har tjänstgöringsskyldighet allenast en viss del av året och därför erhåller ett arvode, låt vara anslaget för år, bör få dagtillägg endast för den tid, tjänstgöringen pågår.

En garanti emot att krigstidstillägget på grund av det jämförelsevis betydliga dagtillägget uppgår till oskäligt belopp är emellertid otvivelaktigt av nöden. Vid en kontant årlig avlöning av några hundrat kronor, ökad med ett procentuellt tillägg av två tredjedelar därav,

skulle ett dagtillägg å 638 kronor 75 öre för år innebära en förhöjning, som icke vore av omständigheterna påkallad. Vid bedömandet av sådana fall bör hänsyn tagas till det förhållandet, att avlöningens låga belopp i regel beror antingen därpå att befattningshavaren åtnjuter även naturaförmåner eller därpå att befattningen är att anse allenast såsom en bissyssla. I 1918 års författningar angående krigstidstillägg sökte man den erforderliga garantin på olika sätt, i kungörelsen den 22 mars genom att binda rätten till grundplåten vid viss beskaffenhet hos anställningen och i kungörelsen den 3 december genom att stadga ett relativt maximum för hela krigstidstillägget, olika för befattningshavare, som åtnjöt fri kost i full utsträckning, och för andra befattningshavare. Enligt kommitterades mening bör garantin vinnas efter i huvudsak den senare förebilden.

Att binda rätten till dagtillägg vid viss beskaffenhet hos anställningen har, såsom ovan antytts, visat sig vara förenat med stora vanskligheter på grund av statsanställningarnas växlande art och skulle därjämte föranleda till att krigstidstillägget, som, om dagtillägget bortföller, skulle begränsas till det procentuella tillägget, i flertalet fall komme att bli otillräckligt. Kommitterade anse sig ej heller kunna förorda, att någon särskild inskränkning i rätten till dagtillägg göres för dem, som åtnjuta vissa naturaförmåner. Även därvid synes frågan lämpligast lösas genom bestämmande av ett enhetligt maximum i förhållande till avlöningens belopp. Förmånen kan nämligen i många fall för befattningshavaren vara av ett så omstritt värde, att en särskild inskränkning i krigstidstillägget verkar obilligt. Säkerligen föranleddes även härav bestämmelsen i kungörelsen den 3 december 1918, att Kungl. Maj:t skulle äga att i särskilda fall medgiva utvidgning av rätten till krigstidstillägg för dem, som åtnjöt fri kost i full utsträckning och vilka i motsats till övriga befattningshavare, som i krigstidstillägg erhöilo intill tre fjärdedelar av de avlöningsförmåner, å vilka tillägget beräknades, i regel ej skulle få uppbära mera än hälften av samma förmåner. Det synes därjämte icke vara tillräckligt skäl att bland de befattningshavare, som åtnjuta naturaförmåner, sätta dem, som erhålla fri kost i full utsträckning, i en undantagsställning. Även beträffande andra dylika befattningshavare kunde i sådant fall anledning föreligga att genomföra någon jämkning. Det är t. ex. i avlöningsbestämmelserna vid statens järnvägar föreskrivet, att vissa befattningshavare, som icke erhålla fri bostad, i stället skola äga uppbära kontant bostadsersättning, exempelvis med 40 procent av arvodets belopp. Om arvodet är bestämt till 2,000 kronor, utgår således bostadsersättning med 800 kronor. På denna

ersättning åtnjutes krigstidstillägg, följaktligen efter 66 $\frac{2}{3}$ procent med 516 kronor 67 öre, varigenom ersättningen stiger till 1,316 kronor 67 öre. Den, som har fri bostad, måste då givetvis anse, att bostadsförmånen för honom drager en kostnad motsvarande sistnämnda belopp, och då många befattningshavare i denna ställning skulle kunna anskaffa bostad för lägre kostnad, finna de sig obilligt behandlade. En utjämnning av dylika förhållanden har emellertid icke skett och kan ej heller gärna ifrågasättas. Man synes böra i det ena som det andra fallet finna sig i att vid ordnandet av denna angelägenhet endast en tämligen summarisk rättvisa kan skipas.

Kommitterade föreslå därför, att dagtillägg må i regel åtnjutas av alla befattningshavare och att för undvikande av att krigstidstillägget överstiger lämpliga gränser det bestämmes, att krigstidstilläggets sammanlagda belopp icke må för varje period, för vilken avlöning utbetalas, överstiga viss procent av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg för samma period får beräknas. Denna procentsats synes skäligen böra bestämmas till 120 procent. Härigenom vinnes en för alla fall användbar metod. En skälig begränsning genomföres med avseende på krigstidstillägg å de till lägre belopp uppgående avlöningarna. Detsamma gäller i fråga om vikariatsersättningar, som också med den uppställda regeln obeskuren skulle kunna bli för höga. Likaså behöves ej någon särskild bestämmelse beträffande avlöning för sådan statsanställning, som är att anse såsom bisyssla bredvid enskild tjänst eller privat verksamhet, i fråga varom det eljest skulle vara av nöden att meddela föreskrift i syfte att hålla krigstidstillägget nere vid jämförelsevis mindre belopp. Även i sistnämnda fall torde nämligen en förhöjning med 120 procent under närvarande förhållanden icke böra anses såsom oskälig.

Krigstids-
hjälp.

Vid en sådan procentuell begränsning, som ju håller den sammanlagda avlöningen icke oväsentligt under det läge, som betingas av dyrtidsökningen, måste otvivelaktigt särskild åtgärd vidtagas för att därutöver bereda de lägre avlönade befattningshavare, som hava försörjningskyldighet, ökade existensmedel, och det krigstidsbidrag, som hitintills utgått i form av *krigstidshjälp*, lär med denna metod icke kunna undvaras. Den procentuella begränsningen kommer därför att hava sin huvudsakliga betydelse med avseende på ogifta befattningshavare. I fråga om krigstidshjälpens belopp föreslå kommitterade, att detsamma må bestämmas till summan av vad som i sådant hänseende utgått för år 1918 enligt de båda för nämnda år gällande kungörelserna och i den omfattning beträffande därtill berättigade grupper av befattningshavare, som fastställts genom kungörelsen den 3 december 1918. Härigenom

kommer det visserligen i särskilda fall med avseende å lågt avlönade befattningshavare att inträffa, att krigstidstillägg och krigstidshjälp sammanlagt överstiga den avlöningsförhöjning, som skulle betingas allenast av dyrtidsökningen. Men detta synes icke kunna förekommas vid tillämpning av systemet med fasta bidrag och har därjämte i talrika fall ägt rum enligt 1918 års bestämmelser. Det inträffar företrädesvis i fråga om befattningshavare med stora familjer. Att begränsa krigstidshjälpen till ett visst högsta antal barn lär emellertid med hänsyn till 1918 års riksdags beslut ej kunna ifrågakomma, och en sådan begränsning skulle ej heller hava nämnvärd finansiell betydelse.

Rätten till krigstidshjälp måste emellertid i huvudsaklig överensstämmelse med hittills tillämpade grunder förbehållas allenast åt de befattningshavare, som vid årets början innehade ordinarie anställning eller eljest vid samma tidpunkt hade sin huvudsakliga verksamhet i statens tjänst. Att gå härutöver skulle leda för långt. Man kan således härvidlag icke komma ifrån de olägenheter, som, enligt vad förut framhållits, ur andra synpunkter äro förenade med att binda rätten till dyrtidsbidrag vid anställningens beskaffenhet, utan måste nöja sig med att hittills gällande bestämmelser, i den mån de bibehållits, genom tillämpningen vunnit en viss stadga.

Krigstidshjälpen har hitintills för varje år utbetalats på en gång. Härutinnan föreslå kommitterade den förändringen, att belöpande del av krigstidshjälpen må beräknas och utbetalas periodvis i likhet med krigstidstillägget. Genom en sådan anordning skulle behörig sparsamhet befordras och bidraget säkerligen i flertalet fall komma till större gagn. Därav anse dock kommitterade icke behöva följa förändring i den föreskrift, varigenom rätten till krigstidshjälp bundits vid försörjningsplikten vid årets ingång, utan bör beloppet således bero av antalet personer, som vederbörande hade att försörja den 1 januari 1919. Minskning eller ökning i antalet familjemedlemmar må icke föranleda ändring i krigstidshjälpens belopp, likasom den, som t. ex. först efter årets ingång bildat familj, icke varder berättigad till krigstidshjälp. En sådan föreskrift torde vara nödvändig för att befordra enkelhet vid tillämpningen. Eljest skulle det vara av nöden att för varje utbetalning kräva bevis om antalet underhållna personer. Med den ifrågasatta anordningen faller det av sig själv, att, om anställningen under årets lopp upphör, rätten till krigstidshjälp bortfaller för tiden därefter.

Vad vidkommer frågan om ett absolut maximum för krigstidsbidrag, bör detta enligt kommitterade lämnad anvisning bestämmas till

omkring 5,000 kronor. Ju längre dyrtiden varar, desto svårare blir det för befattningshavare med högre avlönning, vilka hitintills endast i ringare mån fått ersättning för ökningen i levnadskostnader, att bära dyrtidens tryck. Det måste därför anses vara av behovet oundgängligen påkallat att i någon mån bättre tillgodose denna grupp av befattningshavare. Härvidlag bör det ej heller förbises, att ökat krigstidstillägg åt dessa befattningshavare statsfinansiellt har en jämförelsevis mycket ringa inverkan. Kommitterade föreslå således, att krigstidstilläggets maximibelopp, med inräknande av krigstidshjälp, där sådan utgår, må bestämmas till 13 kronor 70 öre för dag eller 5,000 kronor 50 öre för år räknat.

Huru systemet med fasta belopp i dess här föreslagna gestaltning verkar i olika avlöningsgrupper för ogifta och för familjeförsörjare med intill tre barn, framgår av tabellen *bil. B*.

Både systemet med glidande skala och det fixa systemet hava i kommitterades förslag utformats så, att befattningshavarna få under första delen av året ungefär lika stort dyrtidsbidrag, vare sig det ena eller andra systemet kommer till användning, dock med den avsevärda modifikationen, att alla befattningshavare, tillhörande viss avlöningsgrupp, få enligt systemet med glidande skala ungefär lika mycket i dyrtidsbidrag som enligt systemet med fasta belopp tillkommer en samma avlöningsgrupp tillhörande familjeförsörjare med hustru och två barn. Huruvida det ena eller andra systemet i fortsättningen blir fördelaktigare eller ej, beror på prisförhållandenas utveckling. Enligt den glidande skalan gives bidrag i förhållande till prisläget. Enligt det andra systemet däremot står bidraget under hela året fast vid sitt förhållande till prisläget vid årets början.

I omstående tabell jämföras de båda systemen, sådana de till sina verkningar skulle framträda vid årets början, vartill fogats en beräkning enligt systemet med glidande skala, under förutsättning att prisläget skulle så förändras, att grundtalet bleve fastställt till 120.

Kostnader.

Vid beräkningen av kostnaderna för dyrtidsbidraget under år 1919 hava kommitterade tagit hänsyn till såväl de löneförbättringar, vilka redan genomförts före 1919 års början, som ock den tillfälliga löneförbättring till vissa befattningshavare, vilken ställts i utsikt från och med nämnda år. Om därvid det fasta systemet, så utformat som ovan angivits, skulle bliva tillämpat, hava kostnaderna beräknats uppgå till omkring 199 miljoner kronor, därav omkring 14 miljoner kronor skulle belöpa å krigstidshjälpen. Tillämpning av den glidande skalan enligt kommitte-

Års- avlöning	Dyrtidsbidrag enligt							
	Glidande skala (om grundtalet = 150)		System med fasta belopp				Glidande skala (om grundtalet = 120)	
			För icke familje- försörjare		För familjeförsörjare med hustru och två barn			
	För alla befattnings- havare						För alla befattnings- havare	
kr.	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
600	900	150	720	120	1,170	195	720	120
1,000	1,500	150	1,200	120	1,650	165	1,200	120
1,200	1,800	150	1,438.75	119.9	1,798.75	149.9	1,440	120
1,500	1,980	132	1,638.75	109.2	1,998.75	133.2	1,584	105.6
1,800	2,160	120	1,838.75	102.2	2,198.75	122.2	1,728	96
2,100	2,340	111.4	2,038.75	97.1	2,308.75	109.9	1,872	89.1
2,400	2,520	105	2,238.75	93.3	2,508.75	104.5	2,016	84
3,000	2,880	96	2,638.75	88.1	2,908.75	97	2,304	76.8
3,600	3,240	90	3,038.75	84.4	3,218.75	89.4	2,592	72
4,200	3,600	85.7	3,438.75	81.9	3,618.75	86.2	2,880	68.6
4,800	3,960	82.5	3,838.75	80	4,018.75	83.7	3,168	66
5,400	4,320	80	4,238.75	78.5	4,418.75	81.8	3,456	64
6,000	4,680	78	4,638.50	77.3	4,818.75	80.3	3,744	62.4
6,600	5,040	76.4	5,000.50	75.8	5,000.50	75.8	4,032	61.1
7,200	5,040	70	5,000.50	69.4	5,000.50	69.4	4,032	56
7,800	5,040	64.6	5,000.50	64.1	5,000.50	64.1	4,032	51.7
8,400	5,040	60	5,000.50	59.5	5,000.50	59.5	4,032	48
9,000	5,040	56	5,000.50	55.6	5,000.50	55.6	4,032	44.8
9,600	5,040	52.5	5,000.50	52	5,000.50	52	4,032	42
10,200	5,040	49.1	5,000.50	49	5,000.50	49	4,032	39.5
10,800	5,040	46.7	5,000.50	46.3	5,000.50	46.3	4,032	37.3
12,000	5,040	42	5,000.50	41.7	5,000.50	41.7	4,032	33.6
13,200	5,040	38.2	5,000.50	37.8	5,000.50	37.8	4,032	30.5
24,000	5,040	21	5,000.50	20.8	5,000.50	20.8	4,032	16.8

rades förslag medför givetvis högre kostnad, om prisläget under hela året skulle giva anledning till att bibehålla grundtalet vid 150, men då man synes kunna räkna med att, även om någon obetydlig höjning av prisnivån icke är utesluten under den allra närmaste tiden, en avsevärd nedgång av prisläget likväl skall under årets lopp inträffa, hava kommitterade ansett sig kunna utgå från det antagandet, att tillämpningen av den av kommitterade förordade glidande skalan icke kommer att

medföra större kostnad än den ovan för det fasta systemet angivna. Om grundtalet 150 skulle bliva gällande under hela året 1919, skulle dyrtidsbidraget enligt systemet med glidande skala draga en kostnad av i runt tal 210 miljoner kronor. Därest grundtalet för förra halvåret 1919 bleve 150 men för senare halvåret nedsattes till 120, skulle kostnaden för hela året belöpa sig till ungefär 189 miljoner kronor. Skulle prisläget gestalta sig så, att, sedan grundtalet 150 gällt under årets första kvartal, grundtalet bleve för vårkvartalet 165, för tredje kvartalet 140 och för fjärde kvartalet 120, skulle kostnaden för hela året uppgå till omkring 197 miljoner kronor.

Därest de av kommitterade föreslagna bestämmelserna rörande krigstidstillägg enligt den glidande skalan varit gällande under år 1918, beräknas, att kostnaden med de olika prislägen, som då varit rådande, skulle hava utgjort omkring 139 miljoner kronor. Med det system, som då tillämpats, torde kostnaden hava uppgått till omkring 144 miljoner kronor.

Krigstids-
tilläggets be-
stämmande.

I hitintills gällande författningar om krigstidstillägg har rätten till krigstidstillägg för befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder eller vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, omedelbart fastslagits i författningen. Det skäl, som legat till grund härför, lär väl hava varit, att i hithörande fall avlöningsförmånerna undantagslöst bestämts efter prisförhållanden, som rådde före krigstillståndet, och således utan hänsyn till den prisförhöjning, som därefter inträtt. Vid sådant förhållande har krigstidstillägg förklarats utan vidare skola utgå å dessa avlöningsförmåner. Beträffande åter andra befattningshavare i statens tjänst, med avseende å vilka avlöningsbeloppens fastställande överlämnats åt vederbörande ämbetsmyndigheter, hava så växlande förhållanden varit rådande, att det icke utan bedömande av varje särskilt fall kunnat avgöras, om och i sådant fall med vilket belopp krigstidstillägg skäligen borde utbetalas. På detta område har i många fall avlöningens bestämmande ägt rum under friare former och därför under dyrtiden i vidsträckt omfattning kunnat rättas efter förhållandena å den allmänna arbetsmarknaden. Då det icke kunde komma i fråga att å sålunda höjda avlöningar lämna krigstidstillägg efter samma grunder, som skulle tillämpas å avlöningar, vilka fastställts före dyrtidens inträde, har det hänskjutits till de myndigheter, som äga bestämma befattningshavarnas avlöning, att lämna krigstidstillägg inom angivna gränser, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt

till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, ansett sådant av omständigheterna påkallat.

Så vitt kommitterade kunna finna, måste på grund av sakens beskaffenhet denna anordning alltjämt upprätthållas. Visserligen har försports missnöje emot densamma, i det att man sökt göra gällande, att myndigheter icke beviljat krigstidstillägg i den utsträckning, som varit åsyftad. Emellertid torde det med skäl kunna påstås, att det meddelade stadgandet är klart avfattat och icke bör kunna lämna rum för olika tolkning. Och då avlöningsförhöjningar redan i många fall beviljats på grund av dyrtiden samt detta skett efter växlande grunder, låter det sig icke göra att i en allmän föreskrift fastslå vad som därutöver må böra i krigstidstillägg utgå. Enligt vad kommitterade inhämtat, hava besvär emot myndigheternas tillämpning av ifrågavarande stadgande anförts till högsta instansen i endast ett ytterligt ringa antal fall, och i intet fall har ändring blivit föreskriven, något som väl måste anses tala för, att den vidtagna anordningen verkat på ett i stort sett nöjaktigt sätt.

I ett annat avseende synes däremot en ändring i hithörande bestämmelser lämpligen böra genomföras. Nu gällande författning uppdelar med hänsyn till reglerna för krigstidstilläggs utgående befattningshavarna i två huvudgrupper, nämligen dels befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, och dels »andra» befattningshavare. Under sistnämnda grupp falla befattningshavare, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, och sådana, för vilka avlöningen fastställts av vederbörande ämbetsmyndighet. Beträffande den förstnämnda huvudgruppen bestämmes, att krigstidstillägg får åtnjutas å vissa uppräknade slag av kontanta förmåner, som ingå i den av Konung och riksdag till siffran bestämda eller efter av riksdagen prövade grunder eljest utgående avlöningen. På dessa och inga andra förmåner av tjänsten må krigstidstillägg av sådan befattningshavare uppbäras. De föreskrifter, enligt vilka krigstidstillägg i övrigt må utgå, avse nämligen allenast »andra» befattningshavare. Denna tolkning torde vara så mycket vissare, som det ansetts nödigt att för den förstnämnda huvudgruppen göra ett undantag, beträffande beklädnadsersättning, varom stadgas, att krigstidstillägg därå må kunna efter vederbörande myndighets beprövande utgå, ehuru ersättningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder. Om således en befattningshavare inom den förstnämnda huvudgruppen för göromål, som han i tjänsten utför, av vederbörande ämbetsmyndighet erhåller särskild ersättning, där sådant lagligen kan äga rum, så äger han icke

åtnjuta krigstidstillägg därå, med undantag endast för beklädnadsersättning. I sitt yttrande angående tillämpningen av 1918 års författning angiver t. ex. generaltullstyrelsen några fall, där särskild ersättning för extra arbete tilldelats vissa befattningshavare. I den mån sådan ersättning bestämts av styrelsen, utan att grunderna därför prövats av riksdagen, kan krigstidstillägg därå författningsenligt icke beviljas. Denna ståndpunkt anse kommitterade icke böra upprätthållas. Om ersättningens belopp bestämts under normalt prisläge, synes densamma nu böra utfyllas på grund av rådande prisförhållanden, och lika väl som det överlämnats åt myndigheten att fastställa ersättningens belopp, torde det kunna anföras åt densamma att avgöra, om och i vad mån krigstidstillägg därå bör utgå efter de grunder, som för sådant tillägg i allmänhet fastslagits.

Två eller
flera befatt-
ningar.

I kungörelsen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg för år 1917 medgavs beträffande dem, som av statens medel åtnjöto lön eller arvode för två eller flera befattningar, krigstidstillägg endast å avlöningen för den befattning, som borde anses såsom den huvudsakliga. Genom kungörelsen den 22 mars 1918 vidgades rätten till krigstidstillägg, så att de, som innehade allenast befattningar, vilka var för sig borde anses såsom bisysslor,ingo beräkna krigstidstillägg å avlöningarna för båda eller alla befattningarna, och i kungörelsen den 3 december 1918 bortföll varje inskränkning i detta hänseende, i följd varav krigstidstillägg skulle utgå å den sammanlagda avlöningen såsom ett helt. Kommitterade anse, att krigstidstillägg för år 1919, vare sig det kommer att utgå efter glidande skala eller med fasta belopp, bör få beräknas å de sammanlagda avlöningsförmånerna. Det skäl, som anförts för den motsatta ståndpunkten, eller att det icke skulle ligga i statens intresse att uppmuntra till mångsyssleri, torde knappast kunna i regel fasthållas, då det i fråga om flertalet av ifrågavarande befattningar från början förutsatts, att de skulle upphållas av personer, som därjämte innehade annan befattning, samt avlöningen bestämts med hänsyn därtill. Å andra sidan måste man ihågkomma, att även denna avlöning på grund av penningvärdets fall behöver utfyllas för att bättre motsvara den gottgörelse, som därmed varit avsedd. Givetvis böra dock, om systemet med fasta belopp väljes, dagtillägg och i förekommande fall krigstidshjälp utgå allenast vid en befattning. För att upprätthålla bestämmelserna om fallande krigstidstillägg resp. fastställt maximibelopp erfordras beträffande dem, som innehava befattningar under olika myndigheter, särskilda föreskrifter i syfte att antingen hela krigstidstillägget utbetalas av endera myndig-

heten eller ock att dessa myndigheter meddela sig med varandra angående det belopp, som må utbetalas. Vid användning av systemet med glidande skala bör den förra utvägen anlitas, vid det fixa systemet torde dylika föreskrifter kunna meddelas i de tillämpningsstadganden, som komma att av Kungl. Maj:t utfärdas.

Vad kommitterade i övrigt ansett sig böra erinra i fråga om krigstidstillägget till befattningshavare anförda kommitterade i den speciella motiveringen under de särskilda paragraferna av författningsförslagen.

Det förslag angående krigstidstillägg till *f. d. befattningshavare i statens tjänst*, som kommitterade framlägga, är i tillämpliga delar fotat på samma grunder som förslaget om krigstidstillägg till befattningshavarna, med tillämpning i fråga om beloppen av den proportion, som gällt år 1918. I flera av de från pensionärer inkomna framställningarna har begärts förhöjning av krigstidstillägget, så att likasom pension i allmänhet utginge med 70 procent av lönen, även krigstidstillägget med hänsyn till såväl grund för tilldelningen som maximum måtte bestämmas till 70 procent av krigstidstillägget till befattningshavare. Huru behjärtansvärt än kommitterade för sin del finna anspråket från dessa förutvarande statstjänare på ökade existensmedel för att kunna i någon mån bättre möta dyrtidens krav, hava dock kommitterade med avseende å de anslagsbelopp, som stå till förfogande, icke funnit det vara möjligt att frågå den proportion, som hittills varit antagen.

*Krigstids-
tillägg till f. d.
befattnings-
havare.*

Kommitterade föreslå emellertid i andra hänseenden ändring i de bestämmelser, som år 1918 varit gällande, i syfte att bringa ifrågasvarande föreskrifter i överensstämmelse med de regler, som enligt kommitterades mening böra vinna tillämpning i fråga om befattningshavarnas krigstidstillägg.

I 1918 års författningar har rätten till krigstidstillägg i huvudsak varit begränsad till de *f. d. befattningshavare*, som vid årets ingång resp. den 1 juli voro berättigade till pension eller därmed jämförligt understöd. De, som därefter under årets lopp erhållit avsked med pension, hava icke fått åtnjuta krigstidstillägg annat än i mycket inskränkt omfattning. Krigstidstillägg har i sådant fall utgått endast för att förekomma, att en person, som vid årets början resp. den 1 juli var i tjänst och sedermera erhöll pension, skulle i krigstidstillägg få ett mindre belopp än den, som under hela året resp. senare halvåret uppbar pension. Denna ståndpunkt har otvivelaktigt åtminstone i viss mån berott därpå,

att krigstidstillägget år 1918 till f. d. befattningshavare utbetalats i en summa. Om, såsom kommitterade ämna förorda, krigstidstillägget till f. d. befattningshavare uppdelas på de utbetalningsterminer, som gälla i fråga om själva pensionen, och då ej heller befattningshavare, som sedermera under året avgår, får före avgången uppbära något för hela året beräknat belopp, föreligger ej vidare skäl att vidhålla berörda stadgande.

Enligt 1918 års bestämmelser skulle således den, som under året resp. senare halvåret i egenskap av befattningshavare uppburit krigstidstillägg till så stort belopp, som skulle tillkommit honom såsom pensionär, icke efter avskedstagandet erhålla krigstidstillägg å pensionen. Så vitt kommitterade kunna finna, innebär detta en stränghet, som torde kunna uppgivas. Övergången från lön till pension medför i allt fall en så stor ekonomisk inskränkning, att det måste te sig som en obillig skärpning, om därmed även förenas förlust av det krigstidstillägg, som är avsett att på grund av dyrtiden utfylla pensionen. Kommitterade föreslå därför, att den, som under årets lopp övergår till pensionsstat, må, oavsett det krigstidstillägg han uppburit såsom befattningshavare, få åtnjuta krigstidstillägg å pensionen för den tid, sådan till honom utgår. I konsekvens härmed bör med avseende å pensionär, som under året avlider, krigstidstillägget upphöra samtidigt med pensionen.

Likasom kommitterade hemställt, att den, som åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, skall äga åtnjuta krigstidstillägg å avlöningsförmånernas sammanlagda belopp, föreslå kommitterade vidare, att där, såsom i enstaka fall förekommer, någon uppbär pension eller understöd från mera än ett håll, krigstidstillägget må beräknas å summan av dessa förmåner. Detta synes vara en ofrånkomlig följd av krigstidstilläggets uppgift att så vitt möjligt ersätta pensionsförmånernas minskade värde. Härvid bör även fästas avseende å att i de fall, då samma person äger uppbära två eller flera pensioner, dessa i regel var för sig lära uppgå till jämförelsevis låga belopp.

Avlöning på
indragnings-
stat.

I hittills gällande föreskrifter hava de, som åtnjuta avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet, varit uteslutna från krigstidstillägg. Till kommitterade hava överlämnats underdåniga framställningar, däri grupper av personer i sådan ställning anhållit, att åt dem måtte utverkas krigstidstillägg i likhet med befattningshavare eller åtminstone såsom pensionärer. Så hava på indragningsstat överflyttade kustöveruppsyningsmän, kustuppsyningsmän och kustroddare inom Göteborgs och Bohus län samt Hallands län hemställt om tillfälligt lönetill-

lägg efter enahanda grunder som fastställts vid beviljandet av sådant tillägg åt personalen i övrigt inom tullverket. I häröver avgivet yttrande har statskontoret anfört bland annat:

»Visserligen skulle det kunna synas, som om den, vilken i likhet med sökandena fått på grund av tjänstens indragning åtnöja sig med ett avlöningsbelopp, som icke är större än vad han vid avgång från tjänsten skulle erhålla i pension, med visst fog kunde begära krigstidstillägg åtminstone i likhet med vad i sådant avseende beviljats pensionerade statstjänare. Emellertid torde till grund för sådana befattningshavares uteslutande från delaktighet av ifrågavarande förmån ligga den tanken, att dessa i själva verket blivit väl tillgodosedda, då de redan före uppnådd pensionsålder och alltså medan de måste antagas ännu vara arbetsföra få, utan att något arbete för statens räkning av dem begäres, uppbära avlöning motsvarande pensionsbeloppet. Ännu i en ålder, då de kunna med enskilt arbete bereda sig existensmedel, få de utan tjänstgöringsskyldighet för statens räkning åtnjuta avlöning av statsmedel. På grund härav — — — får statskontoret framhålla, att förevarande underdåniga ansökning icke synes kunna bifallas.

Emellertid synas billighetsskäl åtminstone i vissa fall tala för att någon hjälp under rådande dyrtid beredes jämväl i statens tjänst anställda befattningshavare, som överflyttats å indragningsstat; och skulle statskontoret därför vilja hemställa, att ansökningen måtte tagas i övervägande vid utarbetande av förslag till 1919 års riksdag rörande krigstidstillägg och krigtidshjälp för nämnda år.»

Vidare hava kommitterade fått emottaga flera framställningar från »föreningen Sveriges kronofogdar», däri hemställts om krigstidstillägg å den avlöning, kronofogdarna uppbära på indragningsstat.

Med allt erkännande av de skäl, som i ovannämnda yttrande åberopats emot beviljande åt ifrågavarande befattningshavare av ökade förmåner från statsverkets sida, hålla dock kommitterade före, att den avvisande hållning, som hitintills iakttagits, icke längre bör upprätthållas. Även om man antager, att de på indragningsstat försatta personerna efter förmåga och möjlighet sökt skaffa sig nya arbetstillfällen, är det emellertid påtagligt, att sådant långt ifrån alltid varit möjligt. Såsom i en av framställningarna från nämnda förening erinrats, är utsikten därtill mycket begränsad på landsbygden och i mindre städer. Härvid spela även ålder och andra omständigheter in. Följden härav är, att kanske flertalet är för sin existens hänvisat till den avlöning, som åtnjutes på indragningsstat. Denna avlöning har nu icke det värde, som därmed avsetts, och anspråket på förbättring därav under rådande dyrtid synes därför icke oskäligt. Vid bedömandet av förevarande fråga torde ej heller böra bortses från att de åsyftade befattningshavarna i regel tvångsvis försatts i sin nuvarande ställning. Kommitterade anse sig emellertid ej kunna förorda, att krigstidstillägg får utgå till dem enligt de grunder, som gälla för befattningshavare i statens tjänst, men finna sig

böra föreslå, att de måtte erhålla krigstidstillägg i likhet med pensionärer, med vilka de synas närmast kunna jämföras.

Skadestånd
från statens
järnvägar.

Jämnväl ett par andra kategorier anse kommitterade böra i fråga om rätt till krigstidstillägg jämnställas med f. d. befattningshavare.

Dylik rätt bör enligt kommitterades mening tillkomma sådana f. d. befattningshavare hos statens järnvägar, som enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift uppbära ersättning för skada, som ådragits under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst. I sådant avseende hava inkommit två framställningar, vilka kommitterade således förorda. Dessa ersättningstagare, vilka hittills icke erhållit något bidrag för ersättningarnas uppbringande till det avsedda, men genom dyrtiden förminskade värdet, synas i allt väsentligt kunna jämnställas med pensionärer, och billigheten talar därför för att krigstidstillägg får till dem utgå. Enligt inhämtade upplysningar utgår invaliditetsersättning till 103 personer med tillhoppa omkring 50,000 kronor. Härjämte utgå i 187 fall sammanlagt omkring 67,000 kronor till änkor och barn efter personer, som omkommit under sådana omständigheter, att nämnda lag varit å dem tillämplig. I en del av dessa fall har olycksfallet drabbat personer, som icke därvid varit anställda i statens järnvägars tjänst, och om dem är således här icke fråga. Beträffande änkor och barn efter personer, som omkommit under arbete i statens järnvägars tjänst, förorda kommitterade motsvarande krigstidstillägg på sätt längre fram omförmäles. Av de anförda siffrorna framgår, att saken i det hela rör sig om ett jämförelsevis ringa belopp.

Somliga av ifrågavarande invalider uppbära utom invaliditetsersättning även en avkortad pension. Å den sistnämnda hava de således redan fått åtnjuta krigstidstillägg. Vinner kommitterades förslag bifall, böra i förevarande hänseende givetvis ersättningen och pensionen betraktas såsom ett helt och krigstidstillägg beräknas å det sammanlagda beloppet.

Enskilt företag
övertaget
av staten.

Den andra kategorin omfattar f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t bemyndigat vattenfallsstyrelsen att för åren 1917 och 1918 utbetala understöd, motsvarande krigstidstillägg, åt pensionerade f. d. befattningshavare vid Nya Trollhätte kanalbolag, Göteborgs hamnstyrelsens bogseringsanstalt Ström-Ivarslund och Södertälje kanal- och slussverksaktiebolag. I den underdåniga skrivelse, däri vattenfallsstyrelsen tillstyrkt dylikt understöd, har styrelsen tillika hemställt, att krigstids-

tillägg för år 1919 måtte få utgå till ifrågavarande personer. Vidare har en f. d. befattningshavare vid den av staten från och med år 1917 övertagna Mora—Vänerns järnväg gjort framställning om beviljande av krigstidstillägg å den pension, han uppbär. I anledning av en i samma syfte år 1918 gjord framställning anförde järnvägsstyrelsen i skrivelse till chefen för civildepartementet den 22 februari 1918, att förmånen av krigstidstillägg av statsmedel i regel borde inskränkas att tillkomma pensionärer, som antingen själva vid sin avgång ur tjänsten innehaft befattning i statens järnvägars tjänst eller vore i åtnjutande av pension såsom efterlevande efter dylika befattningshavare. 1918 års bestämmelser angående krigstidstillägg äro också byggda på denna uppfattning, i det att krigstidstillägg då medgavs åt f. d. befattningshavare av ifrågavarande slag endast om de vid avgång från sin befattning stått i statens järnvägars tjänst. Beträffande pensioner från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning gjordes dock det medgivandet, att f. d. befattningshavare vid statens järnvägar fingo räkna krigstidstillägg även å sådana pensioner.

Kommitterade hålla emellertid före, att, där såsom i förevarande fall den enskilde arbetsgivaren, sedan företaget övertagits av staten, upphört att finnas till, staten icke bör undandraga sig att oavsett tiden för avgång ur tjänsten bereda pensionärerna den dyrtidsersättning, som följaktligen icke kan hos annan utfås. Och även om den enskilde, som överlåtit företaget till staten, fortfarande finnes till, synes staten böra åtaga sig krigstidstillägget, i fall staten förbundit sig att utbetala pensionen eller understödet. Detta sistnämnda torde i regel kunna fastställas såsom kännemärke i förevarande hänseende, så att rätt till krigstidstillägg i likhet med pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst må tillkomma f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest han genom statens försorg uppbär pension eller understöd såsom sådan f. d. befattningshavare. Dock måste ett undantag göras från regeln. Till f. d. befattningshavare vid västkustbanan och ett par andra av staten övertagna järnvägar utgå pensioner från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller liknande pensionsanstalt, och de torde icke kunna på sådan grund sättas i sämre ställning än de, som på grund av kontrakt eller eljest erhålla sin pension genom statens försorg. Därför bör föreskriften i § 5 av kungörelsen den 22 mars 1918 angående krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst icke blott bibehållas utan även utsträckas att gälla f. d. befattningshavare, som redan före den övertagna järnvägens övergång i statens ägo avgått med pension från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller

med denna jämförlig pensionsinrättning. De personer, som frågan i sistnämnda hänseende gäller, utgöra ett ytterst ringa fåtal.

I vissa fall äger f. d. befattningshavare hos enskild järnväg, som numera övertagits av staten, att uppbära invaliditetsersättning enligt lagen den 12 mars 1886, och där sådan ersättning utbetalas genom statens försorg, bör givetvis motsvarande regel gälla, att krigstidstillägg av statens medel därå får utgå.

Krigstids-
tilläggets
belopp.

Såsom förut erinrats, har krigstidstillägget åt f. d. befattningshavare i statens tjänst under år 1918 utgjort enligt kungörelsen den 22 mars 1918 ett grundbelopp av 200 kronor jämte en tredjedel av pensionens eller understödets belopp, dock tillhoppa högst 700 kronor, och enligt kungörelsen den 3 december 1918 för senare halvåret 1918 hälften av vad enligt förstnämnda kungörelse sålunda beviljats. Krigstidstillägget enligt vardera kungörelsen har till vederbörande utbetalats på en gång.

Kommitterade hava ovan uttalat sin uppfattning, att krigstidstillägget till f. d. befattningshavare icke vidare bör utbetalas i en summa utan uppdelas på samma utbetalningsterminer som det pensions- eller understödsbelopp, vartill det utgör tillägg. Enahanda skäl gälla här som i fråga om grundbeloppet och krigstidshjälpen till befattningshavare, att bidraget på sådant sätt i regel torde komma till större nytta och nödig sparsamhet befrämjas. På grund härav och med hänsyn till vad som under år 1918 utgått i krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i jämförelse med vad som då tillkommit och nu föreslagits för befattningshavare, anse kommitterade, att man vid beräkning av motsvarande förmån till f. d. befattningshavare bör utgå från ett belopp, som utgör $66 \frac{2}{3}$ procent av pensionen eller understödet för samma period jämte ett dagtillägg av 1 krona för dag. Vad maximibeloppet beträffar, synes, i överensstämmelse med den föreslagna höjningen av maximum i fråga om krigstidstillägget åt befattningshavare, det högsta belopp, vartill krigstidstillägget åt f. d. befattningshavare må uppgå för hela året räknat, lämpligen böra utgöra omkring 1,800 kronor $\left(\begin{smallmatrix} 5,000 \\ 2,000 \end{smallmatrix} \cdot 700 \right)$.

Med dessa utgångspunkter hava kommitterade utarbetat alternativa förslag, det ena, som kommitterade av förut angivna skäl anse hava företrädet, enligt systemet med glidande skala och det andra enligt det hittills tillämpade systemet med fasta belopp.

I systemet med *glidande skala* ingår, såsom förut utvecklats, att ett grundtal fastställs med ledning av i socialstyrelsen tid efter annan

uträknad dyrtidsindex. Det sålunda fastställda grundtalet skall äga tillämpning beträffande krigstidstillägget även åt f. d. befattningshavare.

Då pension eller därmed jämförligt understöd i regel utbetalas kvartalsvis, har det ansetts lämpligt att i bestämmelserna enligt detta system hänföra sig till kvartalsbeloppet. Kommitterade föreslå därför, att krigstidstillägget skall å pension eller understöd, som icke överstiger 125 kronor för kvartal, utgå efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet, att, om pensionen eller understödet för kvartal överstiger nämnda belopp, krigstidstillägget skall för den del, som utgör 125 kronor för kvartal, utgå på sätt nyss sagts och för den del, som överstiger 125 kronor men icke 575 kronor för kvartal, utgå efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet, samt att krigstidstillägg icke skall utgå å den del av pension eller understöd, som överstiger 575 kronor för kvartal.

Maximibeloppet, som alltså inträder vid pension eller understöd av 2,300 kronor för år räknat, skulle vid tillämpning av dessa regler och av ett grundtal av 150, utgöra 1,830 kronor för år. Sänkes grundtalet, kommer tillägget att i motsvarande mån sjunka.

Enligt det *fixa systemet*, som icke utan särskilt beslut av riksdagen medgiver ändring under årets lopp, vare sig höjning eller sänkning, bör krigstidstillägget utgå med dels ett procentuellt tillägg av $66\frac{2}{3}$ procent å pensionen eller understödet och dels därutöver ett tillägg av 1 krona för dag (dagtillägg). Begränsningen sker genom en bestämmelse, att det procentuella tillägget icke må utgöra mera än 4 kronor för dag, motsvarande 1,460 kronor för år. Läggas härtill dagtillägget, för år räknat 365 kronor, framgår maximibeloppet 1,825 kronor. Av skäl, som ovan beträffande krigstidstillägget åt befattningshavare anförts, lär även vid nu ifrågavarande krigstidstillägg enligt detta system vara erforderligt att bestämma en ytterligare begränsning, så att icke pensionärer med mycket små pensioner få i förhållande till prisläget oskäligt stort krigstidstillägg. Kommitterade föreslå därför en bestämmelse av innehåll, att krigstidstillägg för varje utbetalningsperiod icke må i sin helhet överstiga 150 procent av pensionens eller understödets belopp för samma period. Härigenom kommer krigstidstillägget å mycket små pensioner visserligen att understiga vad i sådant avseende utgått under år 1918, men kommitterade hava ansett en avvikelse från då tillämpade grunder böra så mycket hellre ske, som dessa små pensioner icke kunna vara beräknade såsom pensionstagarnas enda försörjningsmedel. Å andra sidan har skälig hänsyn till 1918 års förhållanden föranlett kommitterade att föreslå begränsningen vid en så hög procent-

sats som 150 procent, ehuru motsvarande begränsning för befattningshavare satts vid 120 procent. En sådan skillnad synes härjämte kunna i viss mån försvaras därmed, att det bland befattningshavare huvudsakligen är ogifta personer, som drabbas av begränsningen, under det att vissa av ifrågavarande pensionärer säkerligen hava försörjnings-skyldighet.

För utredning, huru de båda systemen verka vid olika pensionsbelopp, hänvisas till *bil. C* och *D*, varjämte för jämförelse meddelas nedanstående tabell, däri tillika intagits uppgifter å beloppen för krigstidstillägget enligt den glidande skalan under förutsättning att prisläget så förändras, att grundtalet fastställs till 120.

Pension för år	D y r t i d s b i d r a g e n l i g t					
	Glidande skala (om grundtalet = 150)		System med fasta belopp		Glidande skala (om grundtalet = 120)	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%
50	75	150	75	150	60	120
100	150	150	150	150	120	120
200	300	150	300	150	240	120
300	450	150	450	150	360	120
400	600	150	600	150	480	120
500	750	150	698.83	139.7	600	120
600	810	135	765	127.5	648	108
700	870	124.3	831.67	118.8	696	99.4
800	930	116.3	898.33	112.3	744	93
900	990	110	965	107.2	792	88
1,000	1,050	105	1,031.67	103.2	840	84
1,500	1,350	90	1,365	91	1,080	72
2,000	1,650	82.5	1,698.33	84.9	1,320	66
2,300	1,830	79.6	1,825	79.3	1,464	63.6
3,000	1,830	61	1,825	60.8	1,464	48.3
4,000	1,830	45.8	1,825	45.6	1,464	36.6
6,000	1,830	30.6	1,825	30.4	1,464	24.4

Om prisnivån under år 1919 håller sig ungefär oförändrad vid nuvarande läge, skulle kostnaderna vid tillämpning av de båda systemen för krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare ställa sig ungefär lika eller till omkring 9 miljoner kronor. Skillnaden i kostnad de båda systemen emellan synes nämligen icke överstiga 150,000 kronor. Denna skillnad, som är systemet med glidande skala till last, skulle emellertid,

under antagande att prisnivån nämnvärt sjunker under loppet av år 1919, förbytas till en fördel för detta system även i kostnadshänseende.

Beträffande befattningshavare, som tillika äger uppbära pension såsom f. d. befattningshavare, anse kommitterade i enlighet med de grunder, på vilka kommitterades förslag i allmänhet är byggt, att krigstidstillägg bör få beräknas både å avlöningen såsom befattningshavare och å pensionen såsom f. d. befattningshavare. Likasom det är avsett, att den som har två befattningar skall erhålla krigstidstillägg å båda avlöningarna, synes den, som åtnjuter avlöning såsom befattningshavare och därå erhåller krigstidstillägg, icke därför böra vara avstängd från att få även pension, som han må äga uppbära, utfylld på grund av det nedgångna penningvärdet. Dock måste givetvis — även detta såsom fallet är med den som har två befattningar — avlöningen och pensionen vid krigstidstilläggets beräkning ses i sammanhang. Såsom maximum bör bestämmas det belopp, som högst må utgå till befattningshavare i statens tjänst. Och den förmån, som är beredd genom en relativt högre beräkning av krigstidstillägg å den avlöning eller pension, som understiger ett visst belopp, bör få åtnjutas allenast en gång. Vid tillämpning av den glidande skalan är föreslaget, att krigstidstillägg får utgå efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet, å avlöning till och med 1,200 kronor och å pension till och med 500 kronor för år samt å överskjutande del av avlöning eller pension intill en viss gräns efter ett procenttal, som utgör $\frac{1}{10}$ av grundtalet. Den, som fått beräkna krigstidstillägg å avlöning efter det högre procenttalet, bör icke få åtnjuta krigstidstillägg å pension efter detta tal utan endast efter det lägre procenttalet. Blott i det fall att avlöningen understiger det belopp, å vilket fullt krigstidstillägg å pension får beräknas, d. v. s. 500 kronor för år, bör krigstidstillägg efter det högre procenttalet få utgå även å pensionen i viss utsträckning, nämligen högst å det belopp, varmed avlöningen understiger 500 kronor. Om avlöningen utgör 200 kronor och pensionen överstiger 300 kronor för år, bör krigstidstillägg å pensionen efter det högre procenttalet (150 %) få beräknas å 300 kronor och å pensionen i övrigt intill 2,300 kronor för år efter det lägre (60 %). Uppgå avlöning och pension vardera till 250 kronor, utgår fullt krigstidstillägg. Antages det fixa systemet till användning, utgår dagtillägg till avlöningen, och dagtillägg till pensionen bör då ej ifrågakomma utan krigstidstillägg å pensionen inskränkas till det procentuella tillägget.

Befattnings-
havare och
pensionär.

*Pensionerade
folkskol-
lärare m. fl.*

I huvudsak samma grunder, som fastställts att gälla för krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, hava kommit till tillämpning jämväl för dylik förmån åt *pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. undervisningsanstalter*. Sålunda har dyrtidsbidrag enligt dessa grunder utgått till följande personalgrupper, nämligen åt sådana f. d. lärare och lärarinnor vid folkskolor, högre folkskolor eller kommunala mellanskolor, vid småskolor eller vid mindre folkskolor, f. d. biträdande eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, f. d. lärare och lärarinnor vid med folkskoleseminarier förenade övningsskolor, vid av landsting eller städer upprättade småskoleseminarier, vid privata småskoleseminarier, vid lappmarks ecklesiastikverks skolor, vid enskilda skolor och barnhem ävensom vid av landsting eller städer inrättade skyddshem, vilka åtnjuta pension från folkskollärarnas pensionsinrättning eller understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Genom kungörelserna den 31 juli 1917 och den 31 maj 1918 angående krigstidstillägg åt ifrågavarande pensionärer hava emellertid för sådana f. d. lärare och lärarinnor, som enligt särskilda medgivanden av riksdagen erhållit understöd av statsmedel utöver vederbörande eljest tillerkända pensions- eller understödsförmåner, vissa inskränkande bestämmelser stadgats, varigenom dyrtidsbidraget antingen, där det särskilda understödet uppgått till samma belopp som nämnda bidrag eller överstigit samma bidrags belopp, helt fränkänts vederbörande eller, där så icke varit fallet, bestämts att utgå efter avdrag för det särskilda understödets belopp. När emellertid frågan om extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 åt ifrågavarande pensionerade lärare och lärarinnor förelades den urtima riksdagen i proposition n:r 6, framhölls, att ett sådant förfarande som dittills tillämpats icke skäligen syntes böra tillämpas i fråga om det då förevarande extra krigstidstillägget, att de extra krigstidstilläggen nämligen vore avsedda att under dåvarande synnerligen tryckande dyrtid minska de svårigheter, vari befattningshavare och f. d. befattningshavare samt deras efterlevande befunne sig, ävensom att det därför syntes vara tillbörligt, att jämväl de f. d. lärare, för vilka den beviljade pensionsförbättringens belopp torde hava ansetts skäligt oavsett dyrtiden, komme i åtnjutande av hela det extra krigstidstillägg, som skulle tillkomma dem, därest den inskränkande bestämmelsen icke finnes. Berörda inskränkning uteslöts alltså i Kungl. Maj:ts förslag, och i detta avseende godkändes förslaget av riksdagen.

Sådan pensionsförbättring, som sålunda enligt de i kungörelsen den 31 maj 1918 fastställda grunderna för krigstidstillägget åt ifråga-

varande f. d. lärare och lärarinnor föranledde uteslutande från delaktighet i eller avdrag å krigstidstillägget, har beviljats även för år 1919, i det att understöd för sistnämnda år må enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, tillerkännas dels äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, till belopp av 800 kronor dels ock sådan behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring under sammanlagt minst femton års tid avgått från tjänsten före utgången av år 1891 samt uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år, till belopp av 400 kronor.

Då emellertid, såsom i förenämnda proposition till 1918 års urtima riksdag anförts, nämnda pensionsförbättring måste antagas hava ansetts skälig utan hänsyn till dyrtiden, anse sig kommitterade sakna anledning föreslå, att bland bestämmelserna rörande nu ifrågavarande krigstidstillägg upptagas ovanberörda inskränkande stadganden.

Enär därefter bestämmelserna om krigstidstillägg åt ifrågavarande personal bliva fullständigt analoga med föreskrifterna om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, vare sig tillägget skall utgå efter glidande skala eller med fixa belopp, lär det icke vara erforderligt att vidare utfärda särskilda författningar om krigstidstillägg för de båda grupperna av pensionärer, utan synas stadgandena för enkelhetens skull lämpligast böra meddelas i en författning.

Huru de båda systemen verka, framgår av den tabell, som intagits här ovan vid behandlingen av frågan om krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, till vilken tabell (sid. 50) kommitterade få hänvisa för jämförelse mellan verkningarna av de båda förslagen.

Vad beträffar kostnaderna vid tillämpning av det ena eller det andra av de båda förslagen, är att märka, hurusom, under antagande att prisläget under hela år 1919 icke undergår sådan förändring, att annat grundtal än det från årets början föreslagna eller 150 blir fastställt, de båda förslagen torde i det närmaste medföra lika stor kostnad eller omkring 2.3 miljoner kronor. Såsom förut anförts, lär man emellertid kunna räkna med någon sänkning av prisnivån under loppet av år 1919, och, om så blir fallet, har givetvis förslaget enligt systemet med glidande skala ur kostnadssynpunkt företräde.

Enligt förut meddelad redogörelse för det år 1918 beviljade krigstidstillägget åt *pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst* har detta dyrtidsbidrag på grund av kungörelsen

*Pensionsberättigade
änkor och barn
efter befattningshavare i
statens tjänst.*

den 22 mars 1918 utgått med dels ett procentuellt tillägg av $33\frac{1}{2}$ procent av pensionen eller understödet och dels följande grundbelopp, nämligen

till ensam änka	125 kronor
» änka med barn, för änkan	125 »
och för vart barn	75 »
» minderårigt barn utan pensionsberättigad moder	75 »
» annan pensionär	75 »

Dock fick ej det procentuella tillägget tillsammans med grundbeloppet överstiga

för ensam änka	300 kronor	
» änka med 1 barn	350 »	
» » » 2 »	400 »	
» » » 3 »	450 »	
» » » 4 »	500 »	O. S. V.
» 1 barn utan pensionsberättigad moder	250 »	
» 2 syskon »	300 »	
» 3 » »	350 »	
» 4 » »	400 »	O. S. V.
» annan pensionär	250 »	

Krigstidstillägget fick ej heller överstiga pensionsförmånernas för året bestämda belopp i annat fall än då detta belopp var lägre än förenämnda i varje fall angivna grundbelopp, i vilket fall grundbeloppet fick utgå.

Genom kungörelsen den 3 december 1918 beviljades ett extra krigstidstillägg med hälften av vad som utgått enligt förstnämnda kungörelse.

Vad sålunda under år 1918 beviljats i krigstidstillägg hava kommitterade tagit till utgångspunkt, när det gällt att för år 1919 föreslå krigstidstillägg åt änkor och barn, och förslaget har i övrigt upprättats med användning i tillämpliga delar av de grunder, på vilka förslagen om krigstidstillägg åt befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst äro byggda.

Då jämväl de pensioner och understöd, som utgå till änkor och barn, i allmänhet utbetalas kvartalsvis, har det sålunda syntts lämpligt,

att även krigstidstillägg till dem, i likhet med vad som föreslagits beträffande krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare, utbetalas icke i en summa på en gång utan periodvis i sammanhang med pensionen eller understödet. Likaså föreslå kommitterade, att rätten till krigstidstillägg icke inskränkes endast till dem, som vid årets ingång ägt åtnjuta pension eller understöd, utan må för återstående del av året tillkomma även dem, som under årets lopp tillträda dylik förmån. Såsom skäl härför åberopas vad som anförts i fråga om motsvarande anordning med avseende å krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare.

Vidkommande krigstidstilläggets belopp förorda kommitterade en sådan förhöjning, att ifrågavarande pensionärer erhålla en i allmänhet förhållandevis lika stor tillökning av dem enligt kungörelsen den 22 mars 1918 beviljade krigstidstillägg, som befattningshavare och f. d. befattningshavare skulle få å dem tilldelade belopp. Maximum för krigstidstillägget har således sökts vid en gräns, som ungefär motsvarar $\frac{5}{2}$ av maximum enligt nämnda kungörelse. För lägre pensionsbelopp måste däremot enligt kommitterades uppfattning uppställas en starkare begränsning av krigstidstillägget än som skedde år 1918.

Det synes nämligen kommitterade ofrånkomligt att vid krigstidstilläggets utmätande åtminstone i huvudsak fasthålla vid dess uppgift att ersätta den minskning i pensionens köpkraft, som är en följd av penningvärdets fall under kristiden. Avviker man för långt därifrån, kommer man utanför krigstidstilläggets område. Enligt 1918 års bestämmelser erhöll en ensam änka med pension å belopp intill 50 kronor — fall förekomma, då pensionen icke utgör mera än omkring 7 kronor — krigstidstillägg med 187 kronor 50 öre eller minst 375 procent, och om hon hade t. ex. fem minderåriga barn, utgick krigstidstillägget med ej mindre än 750 kronor, d. v. s. 1,500 procent. Skulle denna proportion bibehållas år 1919, komme en änka i motsvarande ställningar att få krigstidstillägg med respektive 312 kronor 50 öre och 1,250 kronor, d. v. s. respektive 625 och 2,500 procent av pensionens belopp. Då fördyringen på grund av kristiden beräknas till 167 procent, anse kommitterade, att krigstidstillägg efter angivna mått icke kunna försvaras. Huru behövt det än i många fall må vara, att de åsyftade personerna erhålla förbättring av sina försörjningsmöjligheter, torde sådan dock icke böra sökas i denna ordning. Man synes ej böra bortse från att ifrågavarande små pensionsbelopp icke kunna vara beräknade att utgöra vederbörandes enda existensmedel, och fasthåller man detta, lär det icke vara lämpligt att genom krigstidstillägg uppbringa pensionerna till ur andra synpunkter tilläventyrs önskvärd höjd.

Om det därför beredes en höjning av pensionsbeloppet med 150 procent, synes för ifrågavarande personer likasom för befattningshavare och f. d. befattningshavare under nuvarande prisförhållanden vad skäligen kan begäras vara gjort på krigstidstilläggets väg.

Vore det nu förhållandet, att en änka med minderåriga barn icke erhöile större pension än om försörjningsplikt icke ålåg henne, så vore det möjligen även ur principiell synpunkt riktigt, att, såsom hittills skett, änka med barn tillgodosåges genom beräkning av krigstidstillägget efter ett högre procenttal eller genom särskilda tillägg. Men i själva verket är änke- och pupillpensioneringen så ordnad, att till änka med minderåriga barn utgå över änkepensionen särskilda pensioner eller pupilltillägg för de minderåriga barnen. Vid sådant förhållande kan det med skäl ifrågasättas, huruvida utöver den ökning av krigstidstillägget, som barnpensionerna utan vidare medföra, ytterligare höjning bör beredas genom högre procenttal eller särskilda tillägg. Om exempelvis en änka, som från civilstatens änke- och pupillkassa åtnjuter pension av 200 kronor, har två minderåriga barn, ökas familjens pension med 50 procent eller 100 kronor, och sammanlagda pensionsförmånen uppgår alltså till 300 kronor. Redan genom beräkning av krigstidstillägg efter samma procenttal, 150 procent, i båda fallen, ökas därför krigstidstillägget till familjen från 300 kronor till 450 kronor, så att ensam änka får uppbära i pension och krigstidstillägg sammanlagt 500 kronor, under det att änka i samma ställning med två minderåriga barn får tillhoppa 750 kronor.

Med avseende därpå att under år 1918 utgått dyrtidsbidrag, som väsentligt överskjutit nämnda gräns, är det emellertid måhända nödvändigt att gå något längre än till 150 procent beträffande änkor med minderåriga barn, och detsamma torde böra vara fallet med två eller flera minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder. På sådan grund tillstyrka kommitterade, att beräkningen av krigstidstillägget såväl som det relativa maximum i någon mån höjes för varje minderårigt barn och för varje syskon över ett, ehuru härigenom krigstidstillägget kan komma att överstiga det belopp, som betingas av penningvärdets förändring.

Även i fråga om krigstidstillägg åt änkor och barn anse kommitterade av förut anförda orsaker systemet med *glidande skala* vara att förorda, och hava kommitterade därför främst upprättat förslag till bestämmelser i enlighet med detta system.

Detta förslag innehåller till en början, att grundtalet, som skall tills vidare utgöra 150, följer samma förändringar, som på grund av ändrade prislägen kunna komma att fastställas med avseende å grund-

talet för beräkning av krigstidstillägg under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid avpassande av de belopp, som med tillämpning av detta system skulle tillkomma änkor och barn, har tillsetts, att bästa möjliga överensstämmelse kommer att råda mellan resultaten av de båda systemen, så att, vilketdera än kommer till användning, tillägget blir i stort sett lika för samma pensionär under första delen av året. Med den glidande skalan följer eventuellt en anpassning efter sedermera ändrat prisläge.

Även detta krigstidstillägg skall enligt förslaget intill visst belopp av pension eller understöd beräknas efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, och å den del av pension eller understöd, som överskjuter nämnda belopp intill viss gräns, efter ett procenttal, motsvarande endast $\frac{4}{10}$ av grundtalet.

Detta gäller ensam änka och ensamt minderårigt barn utan pensionsberättigad moder. Det anspråk på hänsyn till behovsprincipen, som må bära tillgodoses, synes lämpligen kunna tillfredsställas på det sätt, att sedan den sammanlagda änke- och barnpensionen i den mån som nyss nämnts korrigerats för penningvärdets fall, på densamma för varje barn lägges en barnhjälp utgående med 10 procent av den uppreglerade pensionen. Härigenom blir barnhjälpen även ställd i beroende av dyrtidsindex. På samma sätt förfäres med pupillpension enbart, så att sedan krigstidstillägg å den sammanlagda barnpensionen beräknats enligt den antydda grunden, för varje syskon över ett tillägges 10 procent av det belopp, som utgör summan av pensionen och berörda krigstidstillägg.

Själva skalan är så uppgjord, att änka erhåller krigstidstillägg efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, å pension eller understöd, som för kvartal icke överstiger 80 kronor, och efter ett procenttal, motsvarande $\frac{4}{10}$ av grundtalet, å den del av pension eller understöd, som överstiger 80 kronor men icke 187 kronor 50 öre för kvartal, samt att krigstidstillägg icke utgår å den del av pension eller understöd, som för kvartal överstiger sistnämnda belopp. För minderårigt barn utan pensionsberättigad moder och för annan pensionär äro motsvarande belopp respektive 75 kronor och 150 kronor.

På grund av den tillämpade metodens karaktär kan för änka eller för minderårigt barn utan pensionsberättigad moder samt för annan pensionär krigstidstillägget vid ett grundtal av 150 icke komma att överstiga 150 procent av pensionen eller understödet. I syfte att förekomma, att krigstidstillägget i andra fall överskjuter en enligt kommitterades förut anförda uppfattning skäligen gräns, föreslås ytterligare,

Krigstidstilläggssakkunniga.

att krigstidstillägget vid ett grundtal av 150 ej må överstiga för änka med ett barn 160 procent, för änka med två barn 170 procent o. s. v., för två minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder 160 procent, för tre minderåriga syskon 170 procent o. s. v., allt av pensionens eller understödets belopp. Vid ett grundtal av 120 böra motsvarande begränsningar bli resp. 130, 140, 150 procent, o. s. v.

Verkningarna av detta system framgå av *bil. E*.

När det därefter gällt att utforma bestämmelser om ifrågavarande krigstidstillägg med tillämpning av nu gällande system med *fasta belopp*, har det likasom beträffande andra grupper av till krigstidstillägg berättigade visat sig ändamålsenligt, att åt grundbeloppet gives formen av ett dagtillägg. Enligt kommitterades förslag skall därför krigstidstillägget enligt detta system utgå med dels ett procentuellt tillägg av $66\frac{2}{3}$ procent å pensionen eller understödet och dels därutöver ett tillägg till änka med 70 öre, till minderårigt barn med 40 öre och till annan pensionär likaledes med 40 öre för dag (dagtillägg). Högsta maximibelopp i varje fall har fastställts å ena sidan genom stadgande, att det procentuella tillägget icke må utgöra mera än 1 krona 35 öre för dag för änka ensam eller tillsammans för änka med barn samt 1 krona 25 öre för ett eller sammanlagt för två eller flera minderåriga barn utan pensionsberättigad moder eller för annan pensionär. Det ökade krigstidstillägget åt änka med barn eller åt flera syskon ligger i dylika fall således i ökat antal dagtillägg. Å andra sidan har även här med avseende å pension eller understöd till lägre belopp pålagts den restriktionen, att krigstidstillägget i sin helhet ej må för varje utbetalningsperiod i förhållande till pensionens eller understödets belopp överstiga de procenttal, respektive 150, 160, 170 o. s. v., som angivits i författningsförslaget.

Tabellen *bil. F* utvisar i detalj, huru detta förslag verkar vid olika pensionsbelopp.

I omstående tabell hava för underlättande av jämförelsen sammanförts vissa uppgifter å beloppen av krigstidstillägg, som komma att utgå vid tillämpning av de båda systemen i det prisläge, som råder i början av år 1919, vartill fogats motsvarande uppgifter med tillämpning av den glidande skalan vid ett prisläge, som föranlett grundtalets fastställande till 120.

Kostnaderna vid tillämpning av systemet med glidande skala under första delen av år 1919, då ett grundtal av 150 skulle bli gällande, beräknas i det närmaste överensstämma med kostnaderna för tillämpning av förslaget enligt det fixa systemet. Sistnämnda förslag skulle

Dyrtidsbidrag å t												
Pension för år	Ensam änka						Änka med två barn					
	Glidande skala (om grundtalet = 150)		System med fasta belopp		Glidande skala (om grund- talet = 120)		Glidande skala (om grund- talet = 150)		System med fasta belopp		Glidande skala (om grund- talet = 120)	
	kr.	kr. %	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
100	150	150	150	150	120	120	170	170	170	170	140	140
150	225	150	225	150	180	120	255	170	255	170	210	140
200	300	150	300	150	240	120	340	170	340	170	280	140
250	375	150	375	150	300	120	425	170	425	170	350	140
300	450	150	450	150	360	120	510	170	510	170	420	140
320	480	150	468.83	146.5	384	120	544	170	544	170	448	140
350	498	142.3	488.83	139.7	398.40	113.8	595	170	595	170	490	140
400	528	132	522.77	130.7	422.40	105.6	680	170	680	170	560	140
450	558	124	555.50	123.4	446.40	99.2	759.65	168.8	765	170	625.68	139.2
500	588	117.6	588.83	117.8	470.40	94.1	805.60	161.1	850	170	664.48	132.9
550	618	112.4	622.17	113.1	494.40	89.9	851.60	154.8	914.17	166.2	703.28	127.9
600	648	108	655.50	109.8	518.40	86.4	897.60	149.6	947.50	157.9	742.08	123.7
650	678	104.3	688.83	106	542.40	83.4	943.60	145.2	980.88	150.9	780.88	120.1
700	708	101.1	722.17	103.2	566.40	80.9	989.60	141.4	1,014.17	144.9	819.68	117.1
750	738	98.4	748.25	99.8	590.40	78.7	1,035.60	138.1	1,040.25	138.7	858.48	114.6
800	738	92.3	748.25	93.5	590.40	73.8	1,035.60	129.5	1,040.25	130	858.48	107.8
1,000	738	73.8	748.25	74.8	590.40	59	1,035.60	103.6	1,040.25	104	858.48	85.8
1,200	738	61.5	748.25	62.4	590.40	49.2	1,035.60	86.3	1,040.25	86.7	858.48	71.5

Dyrtidsbidrag å t												
Pension för år	Ensamt barn						Tre syskon					
	Glidande skala (om grundtalet = 150)		System med fasta belopp		Glidande skala (om grund- talet = 120)		Glidande skala (om grund- talet = 150)		System med fasta belopp		Glidande skala (om grund- talet = 120)	
	kr.	kr. %	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
100	150	150	150	150	120	120	170	170	170	170	140	140
150	225	150	225	150	180	120	255	170	255	170	210	140
200	300	150	279.33	139.7	240	120	340	170	340	170	280	140
250	375	150	312.67	125.1	300	120	425	170	425	170	350	140
300	450	150	346	115.3	360	120	510	170	510	170	420	140
320	462	144.4	359.33	112.3	369.60	115.5	544	170	544	170	448	140
350	480	137.1	379.33	108.4	384	109.7	595	170	595	170	490	140
400	510	127.5	412.67	103.2	408	102	680	170	680	170	560	140
450	540	120	446	99.1	432	96	738	164	738	164	608.40	135.2
500	570	114	479.33	95.9	456	91.2	784	156.8	771.33	154.3	647.20	129.4
550	600	109.1	512.67	93.2	480	87.3	830	150.9	804.67	146.3	686	124.7
600	630	105	546	91	504	84	876	146	838	139.7	724.80	120.8
650	630	96.9	579.33	89.1	504	77.5	876	134.8	871.33	134.1	724.80	111.5
700	630	90	602.25	86	504	72	876	125.1	894.25	127.8	724.80	103.5
750	630	84	602.25	80.3	504	67.2	876	116.8	894.25	119.2	724.80	96.4
800	630	78.8	602.25	75.3	504	63	876	109.5	894.25	111.5	724.80	90.6
1,000	630	63	602.25	60.2	504	50.4	876	87.6	894.25	89.4	724.80	72.6
1,200	630	52.5	602.25	50.2	504	42	876	73	894.25	74.5	724.80	60.4

för hela året medföra en kostnad av omkring 3.8 miljoner kronor. Därest vid tillämpning av den glidande skalan grundtalet 150 komme att bli gällande under hela året, skulle alltså även förslaget enligt sistnämnda system komma att draga en motsvarande kostnad. Såsom förut framhållits, torde kunna antagas, att prisläget under årets lopp kan föranleda till sänkande av grundtalet, och under förutsättning av sådan nedsättning skulle kostnaden vid tillämpning av förslaget enligt detta system i motsvarande mån minskas.

*Pensions-
berättigade
änkor och barn
efter folkskol-
lärare.*

Beträffande dyrtidsbidrag åt *pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa* är först att märka, hurusom riksdagen genom beslut år 1916, som sedermera upprepats och således gäller även för år 1919, anvisat medel å extra stat under rikstatens tionde huvudtitel i ändamål att sådana behövande folkskolläraränkor med eller utan barn, vilka från folkskollärarnas änke- och pupillkassa åtnjuta lägre pension än 300 kronor, skulle erhålla understöd till så stort belopp, att pensionen och understödet tillsammans uppgå till 300 kronor.

Enligt kungörelsen den 31 maj 1918 tillerkändes åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i nämnda kassa krigstidstillägg under år 1918 enligt väsentligen samma grunder, som tillämpades beträffande krigstidstillägg till änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst. Därvid stadgades emellertid den inskränkande bestämelsen, att änka med eller utan barn, vilken erhöles sådant understöd för år 1918, som ovan omförmälts, skulle undantagas från åtnjutande av krigstidstillägg för samma år, dock att sådan änka med eller utan barn, som ägde uppbära dylikt understöd till mindre belopp än som skulle tillkomma henne såsom krigstidstillägg enligt härför stadgade grunder, skulle i krigstidstillägg erhålla belopp, motsvarande skillnaden mellan berörda understöd och krigstidstilläggets belopp.

När sedermera enligt kungörelsen den 6 december 1918 extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 beviljades även till pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa och därvid fortfarande tillämpades samma grunder, som fastställts för motsvarande förmån åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, borttogs berörda inskränkande bestämmelse.

Någon anledning synes icke föreligga att beträffande krigstidstillägget för år 1919 åt nu ifrågavarande pensionärer avvika från den hittills tillämpade grundsatsen om likställighet i avseende å krigstidstillägg mellan dem samt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

I fråga om bibehållande eller borttagande av ovanberörda inskränkande bestämmelse kan emellertid en viss tvekan råda. Att det understöd, som alltsedan år 1916 beviljats och som skall utgå även under år 1919 åt behövande folkskollärarynkor, huvudsakligen måste vara att anse såsom ett tillfälligt dyrtidsbidrag, synes framgå av den motion vid 1916 års riksdag (A. K. nr 91), som efter gemensam votering föranledde beviljande av medel för ändamålet. Däri åberopas nämligen såsom skäl för förslaget den svåra ställning, vari dessa pensionärer råkat till följd av dyrtidens verkningar. Den omständigheten, att denna inskränkande bestämmelse icke upptogs i grunderna för det extra krigstidstillägget under senare halvåret 1918, kan förklaras därav, att dels i de fall, där understödet icke uppgått till så stort belopp, vartill krigstidstillägg enligt kungörelsen den 31 maj 1918 belöpte sig, avdrag för understödsbeloppet redan skett vid utbetalande av samma krigstidstillägg, dels ock i fråga om de fall, där understödet överstigit beloppet av krigstidstillägget och något sådant tillägg alltså icke utgått, skillnaden dock varit så obetydlig, att densamma icke ansetts böra föranleda avdrag å det extra krigstidstilläggets belopp. Vad 1919 års krigstidstillägg beträffar, kan därför visserligen ställningen anses vara densamma, som förelåg vid 1918 års lagtima riksdags beslut om krigstidstillägg åt nu ifrågavarande pensionärer, och i följd därav berörda inskränkande stadgande synas böra upptagas bland bestämmelserna om krigstidstillägg under år 1919 åt samma pensionärer; och skulle så ej ske, komma dessa pensionärer i ett gynnsammare läge än övriga änkor, vilka från annau kassa åtnjuta lika små pensioner.

Kommitterade hava emellertid ansett sig icke böra i detta avseende föreslå bibehållande av den i kungörelsen den 31 maj 1918 bestämda inskränkningen i samma års krigstidstillägg till dessa pensionärer. De skäl, som åberopats i berörda av riksdagen bifallna motion, synas giva vid handen, att med riksdagens beslut avsågs icke blott att bevilja ett tillfälligt dyrtidsbidrag utan även att i viss mån åstadkomma ett slags pensionsreglering, och det torde icke lida tvivel, att även om dyrtiden skulle upphöra, understödet ändock fortfarande kommer att utgå, oavsett huruvida andra pensioner av samma storlek bliva reglerade eller icke. Det lär dessutom näppeligen finnas andra änkor, som fått sina pensioner bestämda efter så låga delaktighetsbelopp som de ifrågavarande. Kommitterade föreslå därför, att omförmälda änkor må få å sin pension från änke- och pupillkassan uppbära krigstidstillägg utan avdrag för det dem beviljade understödet.

*Pensions-
berättigade
änkor och
barn efter
delägare i
prästerskapets
änke- och
pupillkassa.*

Jämväl till *pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa* har enligt kungörelsen den 6 juni 1918 utgått krigstidstillägg, varjämte även extra krigstidstillägg för senare hälften av samma år anvisades åt dessa pensionärer enligt kungörelsen den 6 december 1918, och tillämpades härvid samma grunder, som fastställts i fråga om enahanda förmåner åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Ej heller härutinnan synes någon anledning förefinnas att beträffande krigstidstillägget under år 1919 avvika från den sålunda tillämpade grundsatsen om likställighet mellan de båda grupperna av pensionärer.

Kommitterade föreslå alltså, att änkor och barn efter präster må erhålla samma krigstidstillägg som föreslagits i fråga om änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst. Pensionerna från prästerskapets änke- och pupillkassa utgå visserligen för ecklesiastikår ($\frac{1}{5}$ — $\frac{30}{4}$), men detta förhållande synes icke utgöra hinder för att krigstidstillägget för år 1919, likasom skedde för år 1918, beräknas för kalenderåret. Bestämmelserna enligt systemet med glidande skala hänföra sig till kalenderkvartal, och krigstidstillägget skall alltså vid tillämpning av detta system utgå såsom tillskott till det belopp, som på sådant kvartal belöper av den vederbörande tillkommande pensionen, oavsett att krigstidstillägget i detta fall kommer att likasom pensionen utbetalas i en summa på en gång.

Med avseende å den föreslagna överensstämmelsen i grunderna för krigstidstillägg åt ifrågavarande tre grupper av pensionsberättigade änkor och barn synes det kommitterade vara lämpligast att sammanföra bestämmelserna i en enda författning, likasom kommitterade föreslagit, att föreskrifterna om krigstidstillägg till delägare i folkskollärarnas pensionsinrättning m. fl. skola meddelas i sammanhang med stadgandena om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Beträffande verkningarna vid tillämpning av den glidande skalan eller det fixa systemet kunna kommitterade således hänvisa till tabellerna bil. E och F ävensom till den jämförelsetabell, som finnes intagen här ovan vid behandlingen av frågan om krigstidstillägg åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Vad angår kostnaden, beräknas densamma för genomförande av det fixa systemet uppgå till 460,000 kronor för krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa samt till 750,000 kronor för krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa. Vid tillämpning av systemet med glidande skala skulle kost-

naden bliva ungefär lika stor, under förutsättning att prisläget under år 1919 icke giver anledning till förändring av det efter nuvarande prisförhållanden bestämda grundtalet av 150. Därest, såsom synes antagligt, det genomsnittliga grundtalet under året bliver lägre, kommer detta förslag att föranleda i samma mån minskade kostnader.

I kommitterades framlagda förslag till bestämmelser rörande krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst hava från delaktighet i sådan förmån fortfarande såsom hittills undantagits *pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare*. Anledningen till att dessa pensionärer satts i en undantagsställning framgår av Kungl. Maj:ts proposition n:r 264 till 1917 års riksdag. Såsom av en i nämnda proposition intagen redogörelse för vissa nu gällande pensioneringsbestämmelser närmare inhämtas, är underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa att betrakta mera såsom ett tillskott till livsuppehållet än såsom en pension i vanlig mening. Den tjänstgöring, kassans understödstagare såsom indelta soldater fullgjort, har i allmänhet icke upptagit dem större del av året än att de kunnat ägna sig åt annan verksamhet. De hava därför på grund av sin tjänstgöring icke ansetts berättigade till en verklig pension, tillräcklig för deras uppehälle vid avgången ur tjänsten. Båtsmännen eller det indelta manskapet vid flottan hava i avseende på anställning och avlöningsförmåner varit väsentligen likställda med arméns indelta soldater. De hava i medeltal tjänstgjort endast fyra månader om året. Att bereda dem vid uppnådd föreskriven levnads- och tjänstålder pension i egentlig mening har icke varit av statsmakterna avsett. Ifrågavarande underhållstagare hava i allmänhet uppburit den huvudsakliga ersättningen för sin tjänst vid armén eller flottan icke av staten utan av vederbörande rust- och rotehållare, och deras anställning har i huvudsak vilat på avtal mellan dem samt rust- och rotehållarna.

På grund av nu angivna omständigheter och då understöden, som i regel höjas vid uppnådd högre levnadsålder, icke ens vid uppnådda 60 levnadsår uppgå till högre årsbelopp än 100 à 200 kronor, hava dessa understödstagare ansetts icke böra i avseende å dyrtidsbidrag likställas med f. d. befattningshavare i statens tjänst. Emellertid hava under åren 1917 och 1918 de bland dessa understödstagare, som vid årets ingång uppnått en levnadsålder av 60 år eller däröver, kommit i åtnjutande av hjälp i form av krigstidstillägg enligt särskilda grunder. Sedan sådana understödstagare enligt 1918 års lagtima riksdags beslut fått sig tilldelat ett krigstidstillägg för samma år till belopp av 100

*Pensionerade
båtsmän m. fl.*

kronor, föreslog Kungl. Maj:t i en till urtima riksdagen samma år avlåten proposition n:r 4, att ett extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 till belopp av 50 kronor skulle beviljas sådan understödstagare, som vid ingången av år 1918 uppnått förenämnda levnadsålder och varit i livet vid juli månads ingång. Riksdagen, som beträffande såväl befattningshavare som f. d. befattningshavare och övriga pensionärer fastställde det extra krigstidstillägget för senare halvåret 1918 till hälften av vad vid lagtima riksdagen beviljats såsom krigstidstillägg till motsvarande grupper, bestämde emellertid det extra krigstidstillägget åt nu ifrågavarande understödstagare till 75 kronor för senare halvåret 1918 eller alltså till tre fjärdedelar av vad enligt lagtima riksdagens beslut utgått i krigstidstillägg för hela året.

Att för år 1919 höja krigstidstillägget för dessa understödstagare utöver det belopp av 175 kronor, som sålunda under år 1918 sammanlagt utgått, synes betänkligt i betraktande av att redan detta belopp är vid nuvarande prisläge högt i förhållande till de understöd, vartill dyrtidsbidraget skall utgöra tillägg. Såsom ovan nämnts, uppgå dessa understöd till 100 å 200 kronor. Sistnämnda belopp tillkommer endast ett ringa fåtal understödstagare, födda före år 1847; övriga åtnjuta i regel 100 kronor, vartill för f. d. korpraler kommer ett tillägg å 25 kronor. På grund härav vill det synas kommitterade, som om krigstidstillägget för år 1919 åt ifrågavarande understödstagare bör bibehållas vid ett belopp av 175 kronor.

Även här skulle det kunna ifrågasättas att tillämpa systemet med glidande skala och alltså bestämma, att detta belopp skall utgå för tid, varunder grundtalet 150 bliver gällande, för att sedermera höjas eller sänkas i förhållande till grundtalets ökning eller minskning. Detta skulle emellertid föranleda till krigstidstilläggets fördelning till utbetalning i flera omgångar, en anordning, som med hänsyn till det stora antalet av dessa understödstagare skulle medföra avsevärda olägenheter, besvär och kostnader. På grund härav och då grundtalets eventuella växlingar under år 1919 icke torde kunna väntas bliva så betydliga, att därigenom skulle förorsakas några mera avsevärda förändringar uti ifrågavarande i och för sig låga tilläggsbelopp eller några större förändringar av kostnaderna för statsverket för bestridande av detta krigstidstillägg, hålla kommitterade före, att övervägande praktiska skäl tala till förmån för bibehållande i detta fall av hittills tillämpat system.

Till bestridande av krigstidstillägg och extra krigstidstillägg under år 1918 hava av riksdagen anvisats tillhopa 1,650,000 kronor. Med hänsyn till å ena sidan den starka avgången bland understödstagare i de

högsta åldersklasserna och å andra sidan tillkomsten vid 1919 års ingång av en ny grupp, som uppnått 60 års ålder, torde det erforderliga anslaget för år 1919 kunna beräknas uppgå till samma belopp som beviljats för år 1918.

På grund av vad sålunda anförts få kommitterade hemställa, att förslag förelägges riksdagen att *dels* för beredande av krigstidstillägg för år 1919 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av år 1919 uppnått en levnadsålder av 60 år eller däröver, anvisa ett förslagsanslag å 1,650,000 kronor, *dels* förklara, att krigstidstillägget skall till varje dylik vid årets ingång till pension eller därmed jämförligt understöd från statsverket, statsunderstödd pensionsinrättning eller Vadstena krigsmanshuskassa berättigad f. d. befattningshavare utgå med ett belopp av 175 kronor, *dels ock* medgiva, att krigstidstillägget må till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under året avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Kommitterade hava ovan vid behandlingen av de olika grupper av befattningshavare och pensionärer, som synas böra erhålla krigstidstillägg under år 1919, angivit de ungefärliga belopp, som krävas för genomförande av kommitterades förslag. Här nedan lämnas en sammanfattning av dessa kostnadsberäkningar.

*Kostnads-
beräkningar.*

Såsom förut framhållits, är det icke möjligt att angiva kostnaden, därest det av kommitterade förordade alternativ I, d. v. s. förslaget med krigstidstillägg utgående i förhållande till dyrtidsindex, genomföres. I sådant fall kommer kostnaden att ställa sig avsevärt olika, om ökningen i levnadskostnaderna alltjämt kommer att fortgå eller om en minskning däri inträder. Emellertid torde väl kunna antagas, att någon lättnad skall ske under årets lopp. Under sådana förhållanden synes, såsom förut anförts, krigstidstillägg enligt systemet med glidande skala åtminstone icke ställa sig för staten dyrare än systemet med fixa belopp. Vid beräkningen av kostnaderna torde man därför kunna utgå från de utgifter, det senare systemet skulle föranleda.

För befattningshavare i statens tjänst erfordras för krigstidstillägg och krigstidshjälp enligt alternativ II ett belopp av omkring 199,000,000 kronor. Enligt av kommitterade verkställda beräkningar skulle detta belopp fördela sig på följande sätt:

	Krigstids- tillägg Kronor	Krigstids- hjälp Kronor	Summa Kronor
Affärsdrivande verken	102,000,000	8,940,000	110,940,000
2—9 huvudtitlarna	82,225,000	4,845,000	87,070,000
Postsparbanken m. fl. verk	975,000	15,000	990,000
Summa	185,200,000	13,800,000	199,000,000

För de särskilda affärsdrivande verken fördelar sig det beräknade beloppet på följande sätt:

	Krigstids- tillägg Kronor	Krigstids- hjälp Kronor	Summa Kronor
Postverket	12,700,000	900,000	13,600,000
Telegrafverket	16,200,000	720,000	16,920,000
Statens järnvägar	69,000,000	6,900,000	75,900,000
Statens vattenfallsverk	1,500,000	195,000	1,695,000
Statens domäner	2,600,000	225,000	2,825,000
Summa	102,000,000	8,940,000	110,940,000

De under 2:a—9:e huvudtitlarna beräknade beloppen, sammanlagt 87,070,000 kronor, framgå av följande tablå:

	Krigstids- tillägg Kronor	Krigstids- hjälp Kronor	Summa Kronor
Andra huvudtiteln	3,400,000	195,000	3,595,000
Tredje »	525,000	3,000	528,000
Fjärde »	26,900,000	1,500,000	28,400,000
Femte »	17,120,000	1,575,000	18,695,000
Sjätte »	9,800,000	450,000	10,250,000
Sjunde »	10,650,000	600,000	11,250,000
Åttonde »	11,380,000	390,000	11,770,000
Nionde »	2,450,000	132,000	2,582,000
Summa	82,225,000	4,845,000	87,070,000

Den för postsparbanken m. fl. verk ovan uppförda summan, 990,000 kronor, utgör det belopp, som erfordras för krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare vid de mindre verk och institutioner, där sådant tillägg utgår av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas. Dessa verk äro postsparbanken, försäkringsinspektionen, försäkringsrådet, statens biografbyrå, patent- och registreringsverket, mynt- och justeringsverket, bankinspektionen, flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning.

För krigstidstillägg åt de olika grupperna av pensionärer erfordras följande belopp:

F. d. befattningshavare i statens tjänst.....	kronor	9,000,000
Pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.	»	2,300,000
Pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.....	»	3,800,000
Dito dito efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.....	»	460,000
Dito dito efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.....	»	750,000
Pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare	»	1,650,000
Summa kronor		17,960,000

I allt erfordras således ett belopp av 216,960,000 kronor.

Kommitterade övergå härefter till att i en *speciell motivering* under förslagets särskilda paragrafer anföra de erinringar rörande detaljföreskrifterna, vartill omständigheterna ansetts böra föranleda. Härvid skulle kommitterade funnit det önskvärt att mera utförligt redogöra för den tillämpning, som givits hitintills gällande föreskrifter i ämnet, men på grund av den begränsade tid, som stått till förfogande för kommitterades arbete, har sådant kunnat ske allenast i mycket ringa omfattning.

**Speciell
motivering.**

Förslaget till kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst.

§ 1 (båda alternativen).

Det skulle utan tvivel vara lämpligt att närmare bestämma omfattningen av begreppet »befattningshavare i statens tjänst», varom, såsom

ett flertal förda besvärsmål utvisar, vid tillämpningen i många fall rätt ej ringa tveksamhet. En sådan bestämning synes emellertid möta synnerligen stora svårigheter. Den genom flera års tillämpning tolkningsvis vunna utformningen av begreppets räckvidd lärer också innebära nöjaktig vägledning vid avgörande av möjligen uppkommande nya tveksamma fall.

Föreskrifterna om krigstidstilläggets belopp hava kommitterade ansett lämpligast att överföra till en särskild paragraf. I § 1 kvarstå därefter endast bestämmelserna om de avlöningsförmåner, därå krigstidstillägg må åtnjutas av befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.

I uppräknigen av dessa avlöningsförmåner anse kommitterade böra göras ett tillägg. Lika väl som häradsskrivare erhålla krigstidstillägg å förvaltningsbidrag, synas landsfiskalerna böra få åtnjuta sådant tillägg å dem tillkommande förvaltningsbidrag, och en bestämmelse härom har därför införts. Kommitterade hava haft under övervägande att föreslå, att även de av häradshövdingarna, som uppbära förvaltningsbidrag, skulle förklaras berättigade till krigstidstillägg därå. Denna fråga har på grund av den lönegräns, där maximum av krigstidstillägg uppnås, funnits äga praktisk betydelse endast för ett fåtal fall, därest den emottedda tillfälliga löneförbättringen kommer att utgå. För dessa fall skulle ändock ett stadgande av ifrågasatt innehåll vara av behovet påkallat. Emellertid hava kommitterade funnit anledning att i vidsträcktare grad upptaga frågan om krigstidstillägg till häradshövdingarna.

Dessas tjänsteinkomster utgöras, förutom av förvaltningsbidrag i de 22 domsagor, för vilka sådant utgår, av lön, tjänstgöringspenningar och extra inkomster, huvudsakligen av expeditionslösen. Å de extra inkomsterna har krigstidstillägg icke fått beräknas, då de ej utgå av statsmedel, lika litet som de äro av Konung och riksdag till siffran bestämda eller eljest utgå efter av riksdagen prövade grunder. Detta förhållande har hitintills haft ringa betydelse, enär den lönegräns, där det högsta medgivna krigstidstillägget uppnåtts (4,927 kronor 50 öre), med undantag för två fall täckts endast av häradshövdingarnas lön och tjänstgöringspenningar. Om nu enligt kommitterades förslag maximigränsen höjes till omkring 6,600 kronor, kommer ungefär halva antalet häradshövdingar icke att med lön, tjänstgöringspenningar och tillfällig löneförbättring nå denna gräns. Deras allmänna tjänsteställning är emellertid utan allt tvivel av beskaffenhet att böra jämsställas med de flesta befattningshavares, vilka åtnjuta till krigstidstillägg berättigande avlönings-

förmåner av den storlek, att det högsta föreslagna krigstidstillägget får till dem utgå. Härtill kommer, att häradshövdingarna med sina extra inkomster skola bestrida omkostnader för domsagornas förvaltning samt att dessa omkostnader stegrats högst avsevärt, utan att motsvarande inkomstökning ägt rum, varav följden även blivit, att häradshövdingämbetena icke vidare anses så fördelaktiga som tillföre. All möjlig billighet synes därför kommitterade tala för att, därest häradshövdingens avlöningsförmåner av de i § 1 mom. 1 angivna slagen understiga det belopp, varå krigstidstillägg högst må beräknas, därmed må likställas så stor del av hans extra inkomster, som motsvarar skillnaden, samt att även därå krigstidstillägg av statsmedel må utgå. Kommitterade föreslå därför ett stadgande i sådant syfte, och torde detta lämpligast få sin plats i § 4 alt. I resp. § 3 alt. II.

Å docentstipendier vid statens högskolor har redan under år 1918 utgått krigstidstillägg jämlikt en särskild föreskrift i § 17 av kungörelsen den 22 mars 1918, enligt vilken med befattningshavare i statens tjänst likställdes innehavare av docentstipendier vid statens högskolor och förklarades, att docentstipendierna skulle vid beräkning av krigstidstillägg anses lika med de i § 1 uppräknade avlöningsförmånerna. Då kommitterade finna det påtagligt, att docenter vid statens högskolor utan vidare äro att anse såsom befattningshavare i statens tjänst, hava kommitterade uteslutit nämnda föreskrift i § 17 och i stället i uppräknningen i § 1 upptagit jämväl docentstipendium vid statens högskolor.

I sitt yttrande angående tillämpningen av 1918 års bestämmelser har marinförvaltningen erinrat, att de i staten för marinläkarkåren upptagna 10 stipendierna å 900 kronor utgjorde den fasta delen av den till marinläkarstipendiaterna utgående avlöningen och således icke, såsom benämningen skulle kunna föranleda till antagande, vore en tillfällig löneförmån utan hade naturen av årsarvoden. Fältläkarkårens motsvarande befattningshavare, fältläkarstipendiaterna, åtnjöte motsvarande årliga fasta belopp, men detta benämndes arvode i vederbörande stat under fjärde huvudtiteln. Då bland de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg finge beräknas, upptoges arvode men icke stipendium, hade fältläkarstipendiaterna fått åtnjuta krigstidstillägg å arvodet, medan detta ej varit fallet med marinläkarstipendiaterna i fråga om deras såsom avlöningsform fullt likartade stipendium.

Med avseende å berörda förhållande har Kungl. Maj:t föreslagit, att i riksstaten för år 1920 benämningen stipendier för marinläkarstipendiaterna måtte utbytas mot arvoden.

Kommitterade finna det på grund av vad sålunda blivit upplyst uppenbart, att marinläkarstipendierna äro att anse såsom arvoden och att krigstidstillägg å dem följaktligen bör utgå. Med avseende härå synes ett upptagande av stipendium till marinläkarstipendiat i uppräkningsen av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg må åtnjutas, näppeligen vara av nöden, då även därförutan en sådan tillämpning lär vara att emotse.

Arvode torde vara den bland de i § 1 uppräknade avlöningsförmånerna, om vars innebörd den största tveksamheten gjort sig gällande vid tillämpningen. Myndigheterna hava, av en naturligtvis mycket befogad försiktighet, i allmänhet, för att krigstidstillägg skulle få utgå å avlöningsförmån av arvodes karaktär, fordrat, att densamma i vederbörande avlöningsbestämmelser också utan vidare uttryckligen betecknats med benämningen arvode. I flera till den högsta instansen förda besvärsmål har emellertid en vidsträcktare tolkning tillämpats, därvid den meningen synes hava trängt igenom, att det avgörande vore, om förmånen till sin beskaffenhet vore att anse såsom arvode eller icke. Sålunda har t. ex. krigstidstillägg beviljats å den gottgörelse av 600 kronor för år, som utgår till underläkare och amanuenser vid garnisonssjukhuset för undervisning av därstädes tjänstgörande manskap, ehuru denna gottgörelse i avlöningsföreskriften benämnes ersättning och icke arvode. I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har järnvägsstyrelsen hemställt, att krigstidstillägg måtte få utgå å det tilläggsarvode, som enligt avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar befälhavare, förste och andre styrman samt övermaskinist och maskinist å statens järnvägars ångfärjor äga åtnjuta, när de tjänstgöra såsom befälhavare resp. övermaskinist. Styrelsen anför, att detta tilläggsarvode, s. k. seglingspenningar, utgjorde en del av vederbörande personals avlöningsförmåner, vilka tillkommit för att lämna tjänstgörande befälhavaren och övermaskinisten en mot deras ansvarsfulla tjänst svarande avlöning. Anledningen, varför styrelsen icke ansett sig kunna bevilja krigstidstillägg därå, har uppenbarligen varit, att förmånen betecknats icke såsom arvode utan såsom tilläggsarvode. Kommitterade hålla före, att en så snäv tolkning icke behöver givas åt uttrycket arvode, och anse, att krigstidstillägg bör utgå å avlöningsförmån av ifrågavarande slag, då den har karaktären av arvode, även om den betecknats med någon bestämning utöver den enkla benämningen arvode eller t. o. m. erhållit annan benämning. En annan uppfattning skulle, för att krigstidstillägg må få åtnjutas å alla hithörande förmåner, som enligt kommitterades mening böra berättiga därtill, leda till en ytterligt minutiös uppräkning,

som tvivelsutan ändock ej kunde bliva uttömmande. Att krigstidstillägg ej bör utgå å t. ex. misräkningspenningar, som ej innefatta gottgörelse för arbete, och ej heller å sportler, provision e. d., där annat ej är föreskrivet, är uppenbart.

Med avseende å förenämnda s. k. seglingspenningar må erinras, att de synas erbjuda stor likhet med den del av de till lokomotivpersonalen vid statens järnvägar utgående milpenningarna, som betecknas såsom lokomotivtjänstpenningar, samt att å denna del av milpenningarna, vilka till siffran bestämmas av Kungl. Maj:t, särskilt krigstidstillägg beviljats enligt Kungl. Maj:ts beslut.

Arméförvaltningen har i avgivet yttrande anfört bland annat:

»Bland de avlöningsförmåner, å vilka enligt § 1 av nämnda nådiga kungörelse krigstidstillägg må utgå, nämnes ej dagarvode. Dylik förmån tillkommer emellertid vissa militärläkare under tjänstgöring, på sätt framgår av § 43 av fredsavlöningsreglementet för armén, sådant detta författningsrum lyder enligt Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 24 oktober 1916. Genom av Kungl. Maj:t i regeringsrätten den 4 juni 1918 meddelat utslag på besvär av bataljonsläkaren vid fältläkarkåren O. Nordlander har sådan tolkning kommit till uttryck, att ifrågavarande till bataljonsläkare vid fältläkarkåren utgående dagarvode finge anses såsom avlöningsförmån, varå krigstidstillägg jämlikt grunderna för nådiga kungörelsen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst skulle utgå. Härigenom torde väl få anses fastslaget, att krigstidstillägg skall utgå å dagarvode åt bataljonsläkare vid fältläkarkåren även enligt nådiga kungörelsen den 22 mars 1918, men för undanröjande av tvekan härutinnan ävensom huruvida krigstidstillägg må utgå å dagarvode även åt andra militärläkare, exempelvis fältläkarstipendiaterna, torde en komplettering av § 1 erfordras. Arméförvaltningen, som anser, att krigstidstillägg bör få beräknas å det såväl till militärläkare som militärveterinärer utgående dagarvodet, föreslår därför, att bland de förmåner, varå krigstidstillägg må beräknas, upptages jämväl 'dagarvode åt militärläkare och militärveterinärer enligt § 34 av fredsavlöningsreglementet för armén'. Vad däremot beträffar det enligt sistnämnda författningsrum utgående arvodet åt läkare, som icke innehar anställning inom lantförsvaret, kan detta icke bilda grundval för krigstidstilläggs utgående, därför att dylik läkare i denna egenskap ej kan betraktas såsom befattningshavare i statens tjänst eller såsom militärläkare. Några skäl att beräkna krigstidstillägg å detta arvode synas ej föreligga, utan torde det få bero på andra åtgärder för arvodets höjning, därest högre ersättning finnes behöva utbetalas; och får ämbetsverket därvid erinra om, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 april 1918 medgivit, att utan hinder av § 43 i avlöningsreglementet en ersättning av 11 kronor för dag finge utbetalas till dylika läkare vid tjänstgöring, varigenom ifrågavarande dagarvode höjts med 3 kronor, motsvarande den enligt nådiga kungörelsen den 26 februari 1918 medgivna höjningen av de enligt resereglementet utgående dagtraktamentena.»

I det flertal besvärsmål angående krigstidstillägg å dagarvoden, som avgjorts i högsta instansen, synes den meningen hava gjort sig gällande, att dagarvode borde anses falla under den i uppräknningen

upptagna avlöningsförmånen arvode och krigstidstillägg därå således få åtnjutas, för den händelse dagarvudet utginge för tjänstgöring och icke vore att anse såsom dagtraktamente. På sådan grund har krigstidstillägg beviljats å dagarvoden, som utgå till sockerkontrollörer m. fl. För sin del omfatta kommitterade en sådan mening och finna därför det av arméförvaltningen ifrågasatta tillägget icke vara erforderligt.

Stadgandet i mom. 2 har ändrats i syfte att, såsom i den allmänna motiveringen anförts, till befattningshavare, vilkas huvudsakliga avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, vederbörande myndighet må kunna lämna krigstidstillägg, utom å beklädnadsersättning, även å annan kontant ersättning, som myndigheten författningsenligt beviljat befattningshavaren för särskilt arbete i tjänsten. Ett exempel på sådan ersättning är den särskilda gottgörelse, som må beviljas de lärare vid provårsläroverk, som hava sig anförtrodd ledningen av lärarkandidater. Givetvis kunna fall förekomma, då ifråga av förevarande beskaffenhet avgörandet om krigstidstillägg skall utgå eller icke ankommer på Kungl. Maj:t, nämligen då den särskilda ersättningen bestämts av Kungl. Maj:t.

Genom vad kommitterade sålunda föreslagit löses frågan, om och i vad mån krigstidstillägg må utgå å dagavlöning, som tillkommer lotsverkets personal under tjänstgöring vid kustsignalväsendet, likasom också den i en inkommen framställning från riksbibliotekarien upptagna frågan om krigstidstillägg å ersättning till vakthavande personal för eftermiddagstjänstgöring vid kungl. biblioteket.

Vidtagande av åtgärder för beredande av krigstidstillägg å lotspenningar anse sig kommitterade icke kunna mot lotsstyrelsens avstyrkande förorda. Enligt vad styrelsen upplyst, uppgå dessa i vissa fall till så betydande belopp, att krigstidstillägg icke kan anses erforderligt. I andra fall synes möjligen ett tillägg till lotspenningarna vara av behovet påkallat, men förhållandena äro så växlande, att en bestämd regel svårigen kan givas. Enligt kommitterades mening skulle därför den lämpligaste lösningen av denna fråga vara, att genom ett särskilt anslag eller eljest tillfälle öppnades att bereda de lotsar, som åtnjuta ringare inkomst av lotspenningar, den tillökning, som efter prövning i varje fall kan anses skälig.

§§ 2 och 3 alt. I.

§ 2 alt II.

I flera av de inkomna framställningarna göres hemställan, att det särskilda krigstidstillägget å 365 kronor måtte få utgå till befattnings-

havare, som enligt 1918 års bestämmelser varit därifrån uteslutna. Sådan hemställan göres av marinförvaltningen beträffande reservpersonal, som inkallats till längre tjänstgöring, samt i fråga om underofficerskorpraler vid kustartilleriet, vilka år 1918 icke erhållit inkvarteringsbidrag utan tilldelats bostad in natura. Likaså uttalar läroverksöverstyrelsen önskvärldheten av att grundplåt måtte få tilldelas vikarierande lärare ävensom samtliga ordinarie övningslärare.

Kommer krigstidstillägg att innevarande år utgå efter de av kommitterade föreslagna bestämmelserna, vare sig detta sker med tillämpning av systemet med den glidande skalan eller det fixa systemet, förhora dessa frågor relevans. Enligt det förra systemet beräknas krigstidstillägg efter den fastställda skalan i regel å alla därtill berättigande avlöningsförmåner under månaden, enligt den senare utgår dagtillägg för tjänstgöringstiden jämte procentuellt tillägg med den fastställda begränsningen till 120 procent av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg för avlöningsperioden får beräknas.

Enligt systemet med glidande skala skall krigstidstillägget beräknas å avlöningen för månad. Följden härav är, att om en befattningshavare uppbär avlöning för endast en del av en månad, krigstidstillägget skall utgå med den del av krigstidstillägg för hel månad, som belöper å den tid, för vilken avlöning åtnjutes. Om avlöningen å en tjänst är 200 kronor för månad och en person för en halv månads tjänstgöring således uppbär 100 kronor, skulle han efter nuvarande grundtal äga att uppbära krigstidstillägg, icke med 150 kronor utan med hälften av krigstidstillägg å 200 kronor, d. v. s. med 105 kronor.

Beträffande eventuell tillämpning av det fixa systemet erinra kommitterade om sitt i den allmänna motiveringen gjorda uttalande, att dagtillägg bör utgå för den tid, för vilken vederbörliga avlöningsförmåner få uppbäras. Det är emellertid påtagligt, att frågan om dagtillägg i särskilda fall kan komma att föranleda tvekan. För att söka klarlägga sin uppfattning hänvisa kommitterade till två typiska fall. Det är förut framhållet, att vissa extra lärare vid navigationsskolor för ett anslaget arvode hava att fullgöra undervisningsskyldighet under viss tid, t. ex. tre månader. Efter tjänstgöringens avslutande utbetalas hela arvodet. En sådan befattningshavare bör erhålla dagtillägg endast för den tid, tjänstgöringen pågått, d. v. s. tre månader. Under den övriga delen av året, då han ej heller uppbär arvode, kan han rimligtvis icke göra anspråk på dagtillägg. Personal på reservstat vid armén eller marinen har sig ålagd endast en begränsad tjänstgöringsskyldighet, som ibland ej utkräves under ett helt års förlopp, men är skyldig att efter

inkallelse tjänstgöra under vissa förhållanden och uppbär som andra tjänstemän avlöning månadsvis. Till dylika befattningshavare bör dagtillägg utgå för hela året, om de under tiden tillhöra reservstaten. Likaså bör personal, som avlönas för dag eller timme, få åtnjuta dagtillägg för varje dag under avlöningsperioden, som anställningen varat. Systemet är i det hela uppbyggt på den förutsättningen, att dagtillägg i allmänhet skall utgå för varje dag och att nödig garanti emot att krigstidstillägget överstiger skäligt belopp vinnes genom föreskriften, att detsamma ej må utgöra mera än 120 procent av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg för avlöningsperioden får beräknas. I § 4 alt. II angives ett undantagsfall, där dagtillägg må utgå även för tid, för vilken avlöningsförmåner i övrigt ej få uppbäras.

Av vad här ovan anförts torde framgå, att dagtillägg enligt kommitterades mening bör utgå till i disponibilitet varande tjänstemän å staten för beskickningar och konsulat, varom en av de inkomna framställningarna handlar. Likaså läser universitetskanslerns framställning i fråga om krigstidstillägg till biblioteksamanuenser få anses vara besvarad genom kommitterades förslag.

§ 4 alt. I.

§ 3 alt. II.

Dessa paragrafer hava sin motsvarighet i § 2 av kungörelsen den 22 mars 1918.

»Föreningen extra lantdomare» har i en ingiven skrift hemställt, att dyrtidstillägg under år 1919 åt vice häradshövding måtte få utgå av statsmedel icke blott å det fasta arvodel utan jämväl å det arvode, som skall utbetalas av den ordinarie häradshövdingens avlöningsmedel.

Enligt stadgan den 20 juni 1918 med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning äger vice häradshövding av statsmedel uppbära ett arvode av 2,400 kronor om året. Förordnas han att förvalta häradshövdingämbete antingen i dess helhet eller allenast med visst undantag, äger han i allmänhet åtnjuta arvode efter resp. 2,800, 3,200 eller 3,600 kronor för år, allt efter som domsagan är att hänföra till första, andra eller tredje klassen. Avser förordnandet endast att hålla särskilt tings- sammanträde eller är det eljest av viss ringare omfattning, utgör vikariatsarvodel resp. 1,800, 2,000 eller 2,200 kronor för år. Vikariatsarvode utbetalas till vikarien av Kungl. Maj:ts befallningshavande av statsmedel, men drabbar, med undantag av arvode åt vikarie under semester för häradshövding i domsaga av första eller andra klassen, häradshövdingen

på det sätt, att avdrag göres å de avlöningsmedel, vilka från Kungl. Maj:ts befallningshavande utbetalas till häradshövdingen, allt efter som dylika medel bliva tillgängliga.

Vidare innehåller stadgan, att förste notarie skall åtnjuta i årligt arvode resp. 1,800, 2,000 eller 2,200 kronor, beroende av domsagens klass. Härav utgå resp. 1,400, 1,200 och 1,000 kronor av statsmedel, men den återstående delen bestrides av häradshövdingen. Arvodet utbetalas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, därvid för belopp, som häradshövdingen har att vidkännas, avdrag göres å de avlöningsmedel, som till honom utbetalas från statsverket. För tid, då vikarie förordnats för förste notarie, som helt eller delvis förvaltar häradshövdingämbetet i domsagan, och vikarien således uppbär notariearvodet, äger förste notarien på grund av häradshövdingförordnandet uppbära vikariatsarvode till enahanda belopp, som skulle tillkommit honom såsom förste notarie. Även detta vikariatsarvode drabbar häradshövdingen genom avdrag å hans avlöningsmedel.

Enligt § 2 i kungörelsen den 22 mars 1918 skulle krigstidstillägg få uppbäras å omförmälda vikariatsarvoden endast i den mån de utgå av statsmedel, vilket är fallet endast med avseende å arvode under viss semester för häradshövdingen på sätt nyss är sagt. Att ålägga häradshövdingen att bestrida krigstidstillägg å det vikariatsarvode, som han får vidkännas, kan icke ifrågasättas. Det skulle emellertid vara obilligt, om vikarierna under nuvarande dyrtid måste åtnöjas med de i stadgan fastställda beloppen, vilka blivit tilltagna med avseende å normalt prisläge. Och man kan icke annat än tillerkänna ett starkt berättigande åt vad ovannämnda förening i sin skrift anför därom, att ett sådant resultat skulle framstå som än mera obilligt, om hänsyn toges till det förhållandet, att en vice häradshövding vida mera än flertalet andra tjänstemän syntes hava kännning av rådande prisförhållanden. Hans tjänstebefattning vore nämligen av den art, att han ofta nog måste för kortare tid flytta från en plats till en annan, och han bleve under resor och vistelsen på främmande platser tvingad att för erhållande av bostad och kost anlita hotell och restauranter med deras under nuvarande förhållanden för en statens tjänsteman ruinerande priser.

Kommitterade anse sig därför böra föreslå, att krigstidstillägg å ifrågavarande vikariatsarvoden må utgå av statsmedel. Samma skäl tala om också ej med lika styrka för att förste notarierna må få åtnjuta krigstidstillägg å sina arvoden även till den del, de bestridas med häradshövdingens avlöningsmedel, och kommitterade hava därför i sitt förslag upptagit stadgande jämväl därom, att sådant krigstidstillägg skall utgå

av statsmedel. Det är uppenbart, att häradshövdingen ej därför bör lida minskning i det honom tillkommande krigstidstillägget.

§ 4 alt. II.

Från kungörelsen den 3 december 1918 är här upptagen den undantagsbestämmelse, enligt vilken åt sådan lärare vid statens läroanstalt, som icke äger åtnjuta avlöning under ferier, under angiven förutsättning beredes förmånen att få uppbära dagtillägg jämväl för tid, under vilken avlöning sålunda icke utgår. Av stadgandets formulering torde utan vidare följa, att därunder icke faller exempelvis lärare med sådan tjänstgöring som de extra lärare vid navigationsskola, vilka förut ömförmläts.

Kommer alternativ I till användning, erfordras icke den föreskrift, varom här är fråga.

§ 5 (båda alternativen).

Bestämmelserna om krigstidstillägg åt befattningshavare under ledighet hava i flera av de från myndigheterna inkomna yttrandena varit föremål för erinringar och ändringsförslag.

Kommitterade tillstyrka bibehållande av den i första stycket av § 4 i kungörelsen den 22 mars 1918 uppställda huvudregeln, att befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, skall äga att utan hinder av sådan ledighet uppbära det krigstidstillägg, som skolat tillkomma honom, därest han varit i utövning av tjänsten.

I detta avseende uttalar järnvägsstyrelsen, att det syntes kunna ifrågasättas, om ej bestämmelsen, att vid tjänstledighet för offentligt uppdrag krigstidstillägget skulle utgå oavkortat, borde modifieras. Om en person vore förpliktad att vid dylik tjänstledighet avstå hela sin avlöning, syntes det knappast vara riktigt, att krigstidstillägg åt honom skulle under tiden utgå från den institution, som icke droge gagn av hans arbete. En person kunde t. ex. innehava en väl avlönad plats i en kristidskommission och samtidigt uppbära fullt krigstidstillägg från det statens verk, han tillhörde men för vars räkning han icke utförde arbete.

Domänstyrelsen yttrar sig i samma riktning. Statstjänsteman, som erhöle anställning hos någon av kristidskommissionerna med högre avlöning än den han åtnjöt i statens tjänst men med villkor att avstå

samtliga de löneförmåner, som vore förenade med denna tjänst, syntes icke böra erhålla krigstidstillägg under tjänstledighet för sådant ändamål.

Det lär vara sannolikt, att om en befattningshavare, som har tjänstledighet av angivna orsak, berövades krigstidstillägg, han skulle erhålla gottgörelse därför av den kommission, i vars tjänst han inträtt, och att kostnaden således i allt fall i regel komme att drabba statsverket. Och även om fog givetvis icke saknas för önskemålet, att kostnaden icke måtte falla på ett verk, som ej drager nytta av hans arbete, torde det dock icke vara tillräcklig anledning att för de fall, varom fråga är och som efter hand lära bliva allt fåtaligare, göra undantag från den uppställda regeln.

Vattenfallsstyrelsen anför, att de i § 4 intagna bestämmelserna syntes alltför mycket avvika från gällande grunder för avlönings utgående och torde böra ersättas med en föreskrift, att varje av tjänstledighet föranlett avdrag å den normala avlöningen jämväl skulle medföra ett proportionellt avdrag å krigstidstillägget. Denna uppfattning, emot vars principiella riktighet icke mycket synes vara att erinra, står emellertid beträffande tjänstledighet av ovan omförmälda anledningar i bestämd strid emot de grunder, som av statsmakterna fastställts för krigstidstilläggs utgående.

Rörande krigstidstillägg under tjänstledighet äro föreskrifterna i § 4 av kungörelsen den 22 mars 1918 så till vida ofullständiga, att ingen direkt bestämmelse gives för annan tjänstledighet än sådan, som beviljats på grund av offentligt uppdrag eller sjukdom eller som beror av ferier, semester eller därmed jämförliga omständigheter. Visserligen måste av stadgandet anses framgå, att under annan tjänstledighet krigstidstillägg skolas utanordnas å de avlöningsförmåner, som den tjänstledige fått behålla, men den antydda ofullständigheten har dock, såsom särskilt arméförvaltningen och läroverksöverstyrelsen framhållit, vållat ovisshet om huru det skulle förfaras med det procentuella tillägget i andra fall än de i § 4 omförmälda.

Kommitterade anse emellertid, att frågan bör lösas på ett annat sätt. Enligt deras mening bör krigstidstillägget vid sådan tjänstledighet, som här avses, minskas i samma proportion som förhållandet mellan den under ledigheten uppburna avlöningen och den avlöning, som skolas utgå, därest befattningshavaren icke åtnjutit dylik ledighet. Det synes nämligen vara riktigt, att krigstidstillägget undergår samma relativa nedsättning som själva avlöningen. Denna regel har också införts i Stockholms stads nu gällande bestämmelser om dyrtidshjälp.

I detta sammanhang synes kunna upptagas den i ett av de avgivna utlåtandena uppställda frågan, huruvida vid förordnande att uppehålla annans tjänst den vikarierande äger rätt till krigstidstillägg å de tjänstgöringspenningar, han uppbär under förordnandet. Enligt kommitterades förslag är denna rätt uppenbar. De föreslagna grunderna leda till att exempelvis, om en befattningshavare erhåller ledighet för offentligt uppdrag med skyldighet att avstå alla med befattningen förenade avlöningsförmåner och den som förordnas att uppehålla tjänsten får uppbära samtliga avlöningsförmåner, båda bli berättigade att uppbära fullt krigstidstillägg å dessa förmåner.

Uttalanden hava framkommit till förmån för att befattningshavare, som är tjänstledig för fullgörande av värnplikt eller utkallad för rikets försvar, må i likhet med den, som har tjänstledighet för fullgörande av offentligt uppdrag, få uppbära krigstidstillägg oavkortat. Ett förslag i denna riktning förklarade sig lagtima riksdagen 1918 icke kunna bifalla, och såsom skäl därför anfördes, att befattningshavaren under ifrågasvarande ledighet åtnjöte ej blott större delen av sina avlöningsförmåner med därå belöpande krigstidstillägg utan även fri kost och bostad m. m. samt i vissa fall fri beklädnad, särskild avlöning och understöd för familjen. Emot vad sålunda förekommit kunna kommitterade icke förorda, att ändrade bestämmelser i förevarande avseende varda genomförda.

§ 7 (båda alternativen).

I den allmänna motiveringen hava kommitterade givit uttryck åt sin uppfattning, att den i denna paragraf uttalade, allt hitintills hävdade regeln, att avgörandet om och till vilket belopp inom de i allmänhet angivna gränserna krigstidstillägg må utgå till de befattningshavare, vilkas avlöning bestämts av vederbörande ämbetsmyndighet, ankommer på denna myndighet, fortfarande måste upprätthållas. Kommitterade hava därför vidtagit allenast den omformulering av paragrafen, som påkallas av den i §§ 1—5 föreslagna ändrade metoden för krigstidstilläggs beräkning, och således även ersatt de i nuvarande § 7 förekommande detaljerade föreskrifterna om krigstidstilläggets maximum under olika förutsättningar med en förklaring, att de i föregående paragrafer meddelade stadgandena skola äga motsvarande tillämpning. Allenast med avseende å s. k. gratifikation eller flitpenningar lär en särskild föreskrift vara erforderlig. Vid tillämpning av systemet med glidande skala synes i sådant avseende en begränsning till hälften göra till fyllest. Kommer det fixa systemet till användning,

bör i förevarande fall givetvis dagtillägg icke få utbetalas utan maximum bestämmas till det procentuella tillägget av 66 $\frac{2}{3}$ procent.

Bland de fall, i vilka det ankommer på ämbetsmyndighet att bestämma om krigstidstillägg, torde frågan om fastställande med hänsyn till dyrtidsförhållandena av avlöning, som utgår för ackordsarbete, tillhöra de mest svårösta.

Sedan arbetare vid flottans varv i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning begärt att erhålla krigstidstillägg jämväl å avlöning, som utgår för ackordsarbete, yttrade chefen för finansdepartementet vid framläggandet av proposition om krigstidstillägg till 1918 års lagtima riksdag, att då betydande praktiska svårigheter förefunnes att i den föreslagna formen tillmötesgå framställningen, bemälda arbetares intressen borde tillgodoses därigenom att vid ackordsuppgörelsen hänsyn toges till att arbetarna icke erhöles krigstidstillägg å inkomst av ackordsarbete, varför ackordet borde tillmätas på sådant sätt, att motsvarighet till andra befattningshavares krigstidstillägg bereddes dem.

Med anledning av motioner, som inom riksdagen väckts i syfte att trygga befattningshavares rätt till krigstidstillägg enligt denna paragraf, anförde det särskilda utskott, som handlade ärendet, att enär det vid avlönings utbetalande enligt ackord ibland torde möta avsevärda svårigheter att finna en lämplig norm för beräkning av krigstidstillägg, vederbörande i dylika fall borde tillse, att ackordsuppgörelserna tillförsäkrade befattningshavarna en avlöning, motsvarande vad som inberäknat krigstidstillägg tillgodokomme med dem jämförliga, efter andra grunder avlönade befattningshavare.

Enligt vad för kommitterade uppgivits, läser utskottets sistnämnda uttalande på något håll hava uppfattats så, att utskottet därmed åsyftat fastställande av ett maximum för ackordsbetalning på det sätt, att sådan betalning icke skulle få överskrida vad en timavlönad arbetare med inberäkning av krigstidstillägg fått uppbära. Så vitt kommitterade kunna finna, föreligger här en missuppfattning, i det att utskottet måste antagas hava avsett allenast att framhålla, att en ackordsavlönad arbetare borde erhålla åtminstone så mycket som en efter andra grunder, d. v. s. för timme avlönad arbetare. Skulle maximum i detta fall sättas vid timavlöning jämte krigstidstillägg därå, bortföle den eggelse till ökad arbetsprestation, som ackordssystemet avser att framkalla. Såsom förut framhållits, äro förhållandena på detta område så växlande, att en bestämd regel icke kan fastställas. Men med en viss allmängiltighet synes böra gälla, att ackordsavlönade arbetare må erhålla sådan förhöjning i avlöningen, att densamma, vare sig genom förhöjt ackords-

pris eller krigstidstillägg, kommer i samma proportion till avlöningen, inberäknat krigstidstillägg, för andra motsvarande arbetare, som rådde mellan de båda grupperna före dyrtidens inträde.

§§ 8 och 9 alt. II.

Om det fixa systemet för beräkning av krigstidstillägg även under år 1919 bibehålles, kan, såsom förut anförts, det särskilda familjeförsörjningsbidrag, som utgått under namn av krigstidshjälp, svårligen undvaras. Förut är också framhållet, att kommitterade anse rätten till krigstidshjälp fortfarande böra vara bunden vid försörjningsplikten vid årets ingång. I en del detaljföreskrifter föreslå emellertid kommitterade vissa ändringar.

Vidkommande beskaffenheten av den anställning, som må medföra rätt till krigstidshjälp, synes sådan rätt böra tillkomma samtliga befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1919 innehade *ordinarie* anställning. Kommitterade hålla före, att den ytterligare bestämning, som förut gällt och hänfört sig till viss omfattning av arbetet, beträffande dessa befattningshavare har mindre betydelse och därför kan i enkelhetens intresse, såsom särskilt statskontoret föreslagit, uppgivas. I fråga om *icke-ordinarie* befattningshavare lär däremot fordran på en viss minimiarbets tid för dag, hänförande sig till förhållandet vid årets början behöva uppehållas. Därmed torde också nödig garanti vara vunnen. Kommitterade förorda således upphörande av de hittills ytterligare uppställda förutsättningarna, att anställningen skulle vara stadigvarande och hava innehafts en viss tid omedelbart före årets ingång. Begreppet stadigvarande anställning har vid tillämpningen visat sig icke hava den differentierande innebörd, som därmed åsyftats, och fordran på en viss föregående anställning har i särskilda fall vållat ett uteslutande från krigstidshjälp, som verkat obilligt. Med 1918 års metod att utbetala krigstidshjälp i en summa hade sistnämnda fordran därjämte en större vikt än om, såsom i detta förslag förutsättes, även krigstidshjälp utbetalas periodvis och således upphör, då anställningen frånträdes.

Krigstidshjälp för husföreståndarinna var enligt kungörelsen den 22 mars 1918 medgiven endast åt befattningshavare, som var änklings och underhöll barn under 15 års ålder. Generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen hava erinrat, att även fränskild under motsvarande förhållanden vore i behov av krigstidshjälp för husföreståndarinna. Samma styrelser hava tillika påpekat, att i deras verk vore anställda änkor, som försörjde barn under 15 års ålder och av sådan anledning hade hus-

föreståndarinna hos sig anställd, samt att samma billighetskäl talade för att krigstidshjälp i sådant fall utginge. Kommitterade, som biträda vad sålunda hemställts, hava i sitt förslag upptagit de ändringar, som därav påkallas.

Järnvägsstyrelsen har vidare anført, att fall kunde förekomma, då såväl fadern som modern vore befattningshavare och gjorde anspråk på krigstidshjälp för samma barn. Vore föräldrarna gifta, hindrade antagligen bestämmelserna i § 10 mom. 2 dubbel utbetalning, men vore de icke gifta, syntes hinder därför ur formell synpunkt icke kunna anses föreligga. Då krigstidshjälp väl icke borde utgå två gånger för samma barn, vore likväl ett formligt förbud på sin plats.

Kommitterade hava i anledning härav infört det stadgandet, att krigstidshjälp för barn, vars föräldrar båda den 1 januari 1919 innehade anställning, som berättigar till sådan hjälp, utgår endast till fadern eller, om föräldrarna icke sammanleva, till den av dem, som har vårdnaden om barnet. Givetvis kan kontrollen mot sådant missbruk, som detta stadgande avser att förebygga, ibland möta vissa svårigheter.

Det förekommer i många fall, att barn under 15 år själva äro befattningshavare i statens tjänst och i sådan egenskap uppbära krigstidstillägg. För sådant barn bör enligt kommitterades mening krigstidshjälp icke utgå. Likaså bör rätten till krigstidshjälp vara utesluten för barn, som själv åtnjuter krigstidstillägg såsom pensionär. I förslaget är bestämmelse i sådant syfte införd. Att upptaga föreskrift om att krigstidshjälp icke må utgå för barn, som äger viss inkomst, t. ex. av kapital, hava kommitterade icke ansett vara av behovet påkallat, med hänsyn till såväl den sannolika fåtaligheten av de fall, där detta är förhållandet, som ock det besvär, som skulle förorsakas vederbörande befattningshavare och de utbetalande myndigheterna genom utredning, huruvida sådan inkomst förefinnes.

Under ledighet för militär tjänstgöring bör befattningshavare, såsom förut angivits, vidkännas viss minskning i eller mistning av krigstidstillägget. Däremot förorda kommitterade, i överensstämmelse med vad som gällt år 1918, att krigstidshjälpen i sådant fall må utgå oavkortad.

Slutligen hemställa kommitterade, att rätten till krigstidshjälp och krigstidshjälpens belopp sättas i förhållande till den år 1918 verkställda taxeringen. Detta sammanhänger med förslaget, att krigstidshjälpen skall utbetalas periodvis. Skulle resultatet av 1919 års taxering avvaktas, kunde krigstidshjälp icke till någon del bliva utbetalad förrän

vid mitten av året. Om också den av kommitterade föreslagna anordningen må antagas leda till att krigstidshjälpen kommer att utgå i flera fall och delvis efter högre skala, än om 1919 års taxeringar skulle läggas till grund, i det att sistnämnda taxeringar i allmänhet torde på grund av år 1918 åtnjutna avlöningstillägg bliva högre än 1918 års, lär det icke böra förhindra denna anordning, som ur andra synpunkter synes vara att bestämt förorda.

Till denna paragraf har för sammanhangets skull överförts den bestämmelse, som förut var intagen i § 10 1:o), därom att krigstidshjälp ej tillkommer befattningshavare, vilkens taxering överskrider det i detta avseende antagna beloppet.

Övriga i § 10 av kungörelsen den 22 mars 1918 stadgade undantag från rätten till krigstidshjälp anse kommitterade kunna bortfalla. Detta följer beträffande de i tredje och fjärde punkterna av nämnda paragraf upptagna undantagen utan vidare av kommitterades förslag, att krigstidshjälp skall utgå periodvis.

Det stadgande, som innehålles i paragrafens andra punkt, utesluter från krigstidshjälp »kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift, såvida ej med intyg utav två trovärdiga personer styrkes, att hennes man under år 1917 haft högst 600 kronors inkomst».

I den mån detta stadgande avsett att ordna frågan beträffande kvinnliga befattningshavare, vilkas män själva hade befattning i statens tjänst, vinnes detta syfte genom den föreskrift i ämnet, som kommitterade föreslagit till införande i § 8.

Vidkommande andra fall gäller vad särskilda utskottet vid 1918 års lagtima riksdag anförde, då utskottet yttrade, att ifrågavarande bestämmelse vållat rätt stora svårigheter vid tillämpningen. Det hade nämligen i en del fall visat sig omöjligt att bedöma storleken av mannens inkomst, vilken ju icke framginge av skattetaxeringen.

Enligt vad kommitterade inhämtat, har det inträffat, att kvinnlig gift befattningshavare, vilkens man uppehållit sig utomlands eller på okänd ort, icke kunnat erhålla krigstidshjälp på den grund att hon icke varit i stånd att förebringa någon utredning alls om mannens inkomst. I varje fall hava mannens inkomstförhållanden i dylik händelse icke haft någon betydelse för hustruns försörjningsmöjlighet. Visserligen kan, om stadgandet bortfaller, krigstidshjälp komma att utgå även i vissa fall, då sådan strängt taget icke vore erforderlig, eller med för högt belopp, men övervägande skäl synas dock kommitterade tala för att ifrågavarande bestämmelse helt utgå.

§ 8 alt. I.

§ 10 alt. II.

Om systemet med glidande skala genomföres, måste det beträffande befattningshavare, som uppbär lön eller arvode för två eller flera befattningar, tillses, att krigstidstillägget beräknas å den sammanlagda avlöningen såsom en helhet. För sådant ändamål kan man, om befattningarna lyda under olika myndigheter, tänka sig en kommunikation emellan myndigheterna i syfte att exempelvis vardera myndigheten av krigstidstillägget utbetalar den andel, som efter förhållandet mellan de olika avlöningarna belöper på avlöningen å denna myndighets stat. Enklare och lämpligare synes dock vara, att den ena myndigheten utbetalar hela krigstidstillägget, och denna myndighet bör då vara den, under vilken den befattning lyder, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, den befattning, till vilken befattningshavaren först blivit befördrad. Härigenom uppkommer väl en viss förskjutning av kostnaden för krigstidstillägg de olika myndigheterna emellan, men med avseende å de jämförelsevis få fall, varom fråga är, torde detta förhållande icke böra få en förhindrande verkan. Eventuellt kunna åtgärder anvisas för beredande åt den utbetalande myndigheten av gottgörelse från den andra för den andel av krigstidstillägget, som belöper på avlöningen därifrån.

Vid användning av det fixa systemet synes meddelandet av erforderliga föreskrifter till förekommande i hithörande fall av att krigstidstillägg utbetalas med för stort belopp kunna ske i sammanhang med de tillämpningsstadganden, som Kungl. Maj:t utfärdar.

I inkomna framställningar, särskilt en från vissa befattningshavare vid karolinska institutet, har hemställts, att vid förening av två eller flera befattningar krigstidstillägg måtte få beräknas särskilt å avlöningen för de olika befattningarna var för sig och alltså oberoende av det fastställda maximum. Om en befattningshavare med t. ex. avlöning för sin huvudsakliga befattning å 8,700 kronor, vid vilket belopp maximum av krigstidstillägg är uppnått, innehar en bisyssla, avlönad med 2,000 kronor, skulle han således få beräkna ytterligare krigstidstillägg å sistnämnda belopp. Kommitterade hava redan uttalat sin uppfattning, att krigstidstillägget bör beräknas efter den sammanlagda avlöningen, och kunna icke finna det med rättvisa överensstämmande, att såsom i det anförda exemplet en befattningshavare, vilken för två befattningar uppbär tillhoppa 10,700 kronor, erhöle större krigstidstillägg än den befatt-

ningshavare, som för allenast en befattning åtnjuter avlöning till samma eller högre belopp.

Genom kommitterades förslag i förevarande paragrafer äro besvarade de framställningar, som gjorts av styrelsen för föreningen Sveriges krigsdomare och auditörer samt av fångvårdsstyrelsen om rätt till krigstidstillägg å avlöning för två eller flera befattningar.

Av inkomna handlingar och avgjorda besvärsmål hava kommitterade funnit, att en del myndigheter ansett förening av två befattningar vara för handen i fall, då enligt kommitterades mening endast en befattning förelegat. Så är t. ex. fallet med ambulerande lärarinnor vid lotsbarnsskolor, vilka, om de än tjänstgöra å två lotsplatser under olika delar av året, dock måste anses innehava endast en befattning. Liknande är förhållandet med lotskapten i fråga om hans med tjänsten förenade befattning med kustsignalväsendet, med det förordnande, som meddelas lots att vara lotsförman o. s. v. Då emellertid krigstidstillägg föreslås att utgå å avlöning för två eller flera befattningar, har denna fråga upphört att hava någon betydelse i förevarande hänseende.

§ 9 alt. I.

§ 11 alt. II.

Ur denna paragraf, som motsvarar § 14 i kungörelsen den 22 mars 1918, har uteslutits tredje punkten, enligt vilken pensionärer undantagits från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp i egenkap av befattningshavare. Kommitterades förslag är byggt på den uppfattningen, att befattningshavare, som tillika är pensionär, bör erhålla krigstidstillägg å sin avlöning oavkortat, samt att den minskning, som må böra äga rum, skall göras å det honom såsom pensionär tillkommande krigstidstillägget. Härom meddelas föreskrifter i förslagen angående krigstidstillägg åt pensionärer.

I den allmänna motiveringen är anført, att den, som åtnjuter avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet, enligt kommitterades mening bör i fråga om rätt till krigstidstillägg likställas med pensionär. I förevarande paragraf har därför allenast utsagts, att dylik avlöning icke medför rätt till krigstidsbidrag enligt denna kungörelse.

§§ 10—14 alt. I.

§§ 12—15 alt. II.

Dessa paragrafer motsvara i huvudsak §§ 16—19 i kungörelsen den 22 mars 1918.

Nämnda kungörelse innehöll i § 15 en föreskrift om att lärare vid statens blindundervisningsanstalter, vilka under år 1918 åtnjöte tillfällig löneförbättring enligt kungörelsen den 11 december 1917, skulle vid uppbärande av krigstidstillägg och krigstidshjälp vidkännas ett mot berörda tillfälliga löneförbättring och därå belöpande krigstidstillägg svarande avdrag. Liknande löneförbättring utgår visserligen för år 1919 enligt kungörelsen den 22 november 1918 (Svensk författningssamling n:r 900). Kommitterade anse emellertid i likhet med folkskolöverstyrelsen, som härom gjort framställning, att dylik löneförbättring billigtvis icke bör avräknas å krigstidsbidraget, lika litet som detta ifrågasatts med avseende å den tillfälliga löneförbättring, som redan är beviljad eller är avsedd att innevarande år beviljas stora grupper av andra befattningshavare, och hava därför icke i sitt förslag upptagit ifrågavarande stadgande.

Direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning har hemställt, att även direktionens medlemmar måtte komma i åtnjutande av krigstidstillägg. Då dessa icke lära i denna sin egenskap kunna likställas med befattningshavare i statens tjänst, samt det skulle leda till vidsträckta konsekvenser att i fråga om krigstidstillägg gå utöver denna ram, hålla kommitterade före, att den arvodesförbättring på grund av dyrtiden, som må finnas vara nödig, bör beredas direktionens medlemmar och med dem jämnställda i annan form.

Kommitterade hava ansett lämpligt att i *bil. G* giva ett exempel på huru de å sid. 32 omförmälda, i § 13 alt. I föreskrivna tabellerna till hjälp vid krigstidstilläggs uträkning enligt den glidande skalan skulle te sig.

Slutligen är att framhålla, att såväl krigstidstillägg som extra krigstidstillägg enligt i huvudsak de procentuella grunder, som gällt år 1918, såsom förskott i avräkning å det krigstidstillägg, som kan varda befattningshavare i statens tjänst för år 1919 beviljat, utbetalas under år 1919 intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft. Det kunde ifrågasättas att i 1919 års kungörelse införa en erinran om den avräkning, som således skall äga rum, men kommitterade hava, då tydlig föreskrift därom redan meddelats, ansett en sådan erinran icke vara av behovet påkallad.

Förslaget till kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

§ 1 (båda alternativen).

Med anledning av en vid 1918 års lagtima riksdag väckt motion om att personer, som av riksdagen beviljats pension från allmänna in-

dragningsstaten, måtte erhålla krigstidstillägg enligt bestämmelserna om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, gjorde det särskilda utskottet ett uttalande av innebörd att sådana personer, utan att särskilt stadgande därom erfordrades, borde erhålla krigstidstillägg i likhet med f. d. befattningshavare i statens tjänst. I ett i högsta instansen avgjort besvärsmål förklarades också förutvarande direktören för åkerbrukskolonin å Hall, vilken ägde uppbära pension från allmänna indragningsstaten, berättigad att å denna pension åtnjuta krigstidstillägg enligt kungörelsen den 22 mars 1918 angående krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst. Med tillämpning härav hava sedermera flera personer, vilka icke haft befattning i statens tjänst, såsom detta begrepp eljest fattats, av statskontoret fått uppbära krigstidstillägg såsom f. d. befattningshavare i statens tjänst på den grund, att de åtnjuta pension från allmänna indragningsstaten. Kommitterade, som icke hava något att erinra häremot, hava med avseende på den antagna tillämpningen i denna fråga, i likhet med särskilda utskottet, vid sådant förhållande ansett särskild föreskrift i ämnet icke vara erforderlig. Dessamma synes emellertid också utan vidare böra gälla änkor och barn, som erhålla »beneficier och benådningar» från allmänna indragningsstaten, så att de komma i åtnjutande av krigstidstillägg i likhet med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

I ett annat läge befinner sig frågan om vissa f. d. lasarettsläkare och f. d. extra provinsialläkare, vilka på grund av för hög ålder ej kunnat vinna inträde i de för sådana tjänstemän bildade pensionskassorna och av sådan anledning genom statens försorg erhållit pension i särskild ordning. Denna utgår icke från allmänna indragningsstaten utan från ett särskilt anslag och ersättes statsverket till hälften av vederbörande stad eller landsting. Ifrågakvarande personer hava uppenbarligen icke innehaft befattning i statens tjänst. Att ändock medgiva dem krigstidstillägg av statsmedel skulle leda till att sådant borde utgå även till andra grupper av pensionärer, till vilkas pensioner staten endast lämnar bidrag. Men sådant har hittills ansetts endast undantagsvis böra ske. Givetvis invecklas även frågan av den omständigheten, att krigstidstillägg från statens sida borde motsvaras av liknande tillägg å den del av pensionen, som utgår från annat håll.

Den i en inkommen skrift gjorda framställningen, att f. d. befattningshavare, som åtnjuta pension från civilstatens pensionsinrättnings tjänstemannafond, även måtte erhålla krigstidstillägg å sådan pension, anse sig kommitterade icke kunna understödja. Dylika pensioner, som

utgå till personer, vilka i förtid lämnat sin statstjänst, kunna sägas närmast utgöra livräntor, och till deras åstadkommande har staten åtminstone icke i nämnvärd mån bidragit. Skulle krigstidstillägg beviljas å dessa pensioner, borde så ske även med avseende å liknande pensioner, som tillkomma f. d. befattningshavare å en del andra förvaltningsområden.

Över generalpoststyrelsens hemställan om dyrtidstillägg åt vissa förutvarande poststationsföreståndare och lantbrevbärare med 35 procent å dem tillerkända understöd avgiva kommitterade särskilt yttrande.

§ 2 alt. I.

Under det att enligt motsvarande bestämmelse angående krigstidstillägg åt befattningshavare (§ 2) nytt grundtal skulle gälla från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut därom kungjorts, föreslås här, att det nya grundtalet skall äga tillämpning från och med det kvartal, under vilket kungörandet skett. Om således nytt grundtal bestämmes t. ex. under maj månad och gäller andra kvartalet ut, inträffar det, att befattningshavare få krigstidstillägg under samma kvartal enligt det äldre grundtalet för en månad och enligt det nya för två månader, medan f. d. befattningshavares krigstidstillägg för hela kvartalet beräknas efter det nya grundtalet. Av praktiska skäl synes en sådan anordning böra upprätthållas, och det torde så mycket hellre kunna ske, som de prisberäkningar, vilka skola ligga till grund för grundtalets bestämmande, avse förhållandena vid kvartalsskifte.

§ 2 alt. II.

För den, som under årets lopp tillträder pension, är det naturligtvis avsett, att dagtillägget till pensionen skall börja utgå från och med samma dag som pensionen, d. v. s. i regeln från och med månaden näst efter det avskedet från tjänsten ägt rum.

§ 4 alt. I.

§ 3 alt. II.

Om på grund av föreskriften om det högsta belopp, vartill krigstidstillägg å avlöning och pension sammanlagt må uppgå, reduktion skall äga rum av krigstidstillägg, som eljest bort beräknas, bör detta

ske å krigstidstillägget till pensionen, så att detta efter förhållandena minskas eller bortfaller. De föreskrifter, som till tryggnade härav erfordras, torde lämpligast meddelas i de av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningsbestämmelserna.

Detsamma är förhållandet med avseende å det fall, att någon upp-
bär pension från mera än ett håll. Vid tillämpning av den glidande
skalan synes då lämpligen krigstidstillägget böra utbetalas av den myn-
dighet eller den pensionskassa, från vilken det större pensions- eller
understödsbeloppet utgår. Enligt det fixa systemet behöver tillses, att
det procentuella tillägget sammanlagt icke överstiger mera än 4 kronor
för dag, och bestämmelse meddelas om å vilkendera pensionen minsk-
ning eller indragning av krigstidstillägget i förekommande fall skall ske.

§ 5 alt I.

§ 4 alt. II.

Med avseende å dessa paragrafers innehåll hänvisas till den all-
männa motiveringen å sid. 44—48.

§ 9 alt. I.

§ 7 alt. II.

Såsom förut anförts, anse kommitterade, att krigstidstillägget åt f. d.
befattningshavare icke vidare bör utbetalas i en summa utan periodvis
i sammanhang med pensionen eller understödet. Detta bör gälla icke
blott f. d. befattningshavare i statens tjänst utan även de enligt § 5
resp. § 4 med dem likställda personalgrupperna. Beträffande pensions-
tagare skulle således utbetalningen i regel ske kvartalsvis och i fråga
om dem, som åtnjuta avlöning på indragningsstat utan tjänstgörings-
skyldighet, månadsvis, därest dessa, såsom vanligen är fallet, uppbära
avlöningen för månad. Skadeståndstagare enligt 1886 års lag lyfta sina
ersättningsbelopp i regel kvartalsvis, men i vissa fall för andra terminer,
såsom halvår eller månad. Sådan anordning av utbetalningen skulle
lända till efterrättelse jämväl med avseende å krigstidstillägget. Sker
beräkningen efter systemet med glidande skala, föranledes härav i de
fall, då utbetalningen ej göres kvartalsvis, en särskild uträkning av det
på kvartal belöpande krigstidstillägget, eftersom skalan är lagd på
kvartalsbelopp. Vid månadsutbetalning utfaller då en tredjedel av krigs-
tidstillägget för ett kvartal o. s. v.

*Förslaget till kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt
pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare
i statens tjänst m. fl.*

§ 1 (båda alternativen).

Att enligt kommitterades mening änkor och barn, som erhålla understöd från allmänna indragningsstaten, skola förevarande avseende likställas med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, är ovan anført å sid. 86.

Enligt § 6 i kungörelsen den 22 mars 1918 skall sådan likställighet åtnjutas även av pensionsberättigade änkor och barn efter innehavare av docentstipendier vid statens högskolor. Då kommitterade, såsom å sid. 69 angivits, hysa den uppfattningen, att docenter vid statens högskolor utan vidare äro att anse såsom befattningshavare i statens tjänst, har motsvarande föreskrift icke i förslaget upptagits.

§ 2 (båda alternativen).

§ 4 alt. I.

§ 3 alt. II.

Vad som ovan å sid. 87 yttrats angående hithörande paragrafer i förslaget om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst äger motsvarande tillämpning även å förevarande förslag. Tillika hänvisas till den allmänna motiveringen å sid. 51. Härtill må beträffande innehållet i andra stycket av § 4 alt. I läggas, att den där stadgade reduktionen bör, för det fall att fråga är om en familjepension (änka med minderåriga barn, syskon utan pensionsberättigad moder), inträda med avseende å hela pensionen, därest någon av de i densamma delaktiga åtnjuter avlöning såsom befattningshavare eller pension såsom f. d. befattningshavare.

Teoretiskt skulle här vara erforderlig en föreskrift jämväl om maximum av krigstidstillägg för det fall, att samma person åtnjöte avlöning såsom befattningshavare och pension såsom änka efter befattningshavare, så att krigstidstillägget ej komme att sammanlagt överstiga 5,040 kronor efter nuvarande grundtal enligt alt. I respektive 5,000 kronor 50 öre enligt alt. II, för år räknat, något som uppenbarligen är förslagets innebörd. Som det emellertid icke lärer förekomma något

fall, då en pensionsberättigad änka innehar befattning med så hög avlöning, att en dylik föreskrift komme till tillämpning, har införandet därav ansetts icke böra äga rum.

§ 5 alt. I.

§ 4 alt. II.

Beträffande de i 2:o) och 3:o) omförmälda grupperna hänvisas till sid. 60—62, och i fråga om de i 4:o)—6:o) upptagna grupperna åbe-ropas framställningen å sid. 46—48.

§ 10 alt. 1.

§ 8 alt. 2.

Med avseende å dessa paragrafer hänvisas till kommitterades yttrande angående § 9 alt. I och § 7 alt. II i förslagen angående krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare statens tjänst.

ALTERNATIV I.

Förslag

till

**kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt befattningshavare
i statens tjänst.**

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag, uppbära krigstidstillägg å följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg;

tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;

ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;

ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;

inkvarterings- och servisbidrag;

dagavlöning och dagavlöningsstillägg vid armén och marinen samt
portionersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre
per dag;

krigslön;

docentstipendium vid statens högskolor;

extra lönetillägg;

provisoriskt avlöningstillägg;

tillfällig löneförbättring;

tillfälligt lönetillägg;

häradsskrivares och landsfiskals förvaltningsbidrag; samt

uppbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den för år
1918 utgående provisionen, dock högst å så stort belopp, som svarar
mot de tjänstgöringspenningar vederbörande tjänsteman skolat uppbära,

Alt. I. om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförs till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmäles, i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande beklädnadsersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan ersättning krigstidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad förhöjning, prövar sådant av omständigheterna påkallat.

§ 2.

I förhållande till den på grund av krigstillståndet inträdda ökningen i levnadskostnader, såsom denna ökning framgår av den dyrtidsindex, som av socialstyrelsen uträknas, bestämmes krigstidstillägget på det sätt, att den sålunda för levnadskostnadsökningen uträknade siffran, minskad med en tiondedel därav och i förekommande fall därefter avjämnad till närmast lägre hela tal, lägges till grund för krigstidstilläggets beräkning. Det sålunda uppkomna talet kallas här nedan grundtalet.

Tills vidare och intill dess annat grundtal enligt stadgandet i denna paragraf må varda gällande utgör grundtalet 150.

Allt efter som under året inträffade förändringar i levnadskostnadernas allmänna läge därtill giva anledning, fastställer Kungl. Maj:t med ledning av den dyrtidsindex, som av socialstyrelsen senast uträknats, nytt grundtal att äga tillämpning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa annat grundtal, eller, där sådant ej sker, till årets slut.

§ 3.

Krigstidstillägget utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 100 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiga avlöningsförmånerna 100 kronor för månad, utgår krigstidstillägg för den del därav, som utgör 100 kronor för månad, på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 550 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondelar av grundtalet. Å del, som överstiger 550 kronor för månad, utgår icke krigstidstillägg.

§ 4.

Krigstidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas krigstidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dels krigstidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå att till bestridande av nämnda läroanstalters utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, dels ock till förste notarie i domsaga, vikarie för förste notarie och den, som förordnats att förvalta häradshövdingämbete, krigstidstillägg bestrides av statsmedel även å den del av utgående arvode, som gottgöres statsverket genom avdrag å häradshövdingens avlöningsmedel.

Om häradshövdingens avlöningsförmåner av de i § 1 mom. 1 angivna slagen icke uppgå till det belopp, varå krigstidstillägg högst må beräknas, likställes med avseende å krigstidstillägg så stor del av hans övriga inkomster i tjänsten, som motsvarar skillnaden, med berörda slags avlöningsförmåner, och äger han att jämväl därå uppbära krigstidstillägg av statsmedel.

Krigstidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminariet åtnjuta dock icke krigstidstillägg å hyresersättning.

§ 5.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det krigstidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. För den, som har tjänstledighet av annan anledning, minskas krigstidstillägget i samma proportion som förhållandet mellan den under ledigheten uppburna avlöningen och den avlöning, som skolat utgå, därest befattningshavaren icke åtnjutit dylik ledighet.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas krigstidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna krigstidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikation eller flitpenningar, krigstidstillägg må utgå med högst hälften av vad krigstidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 8.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas krigstidstillägget å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

§ 9.

Mom. 1. Från åtnjutande av krigstidstillägg undantagas:

- 1:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt
- 2:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

Mom. 2. Avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet medför icke rätt till krigstidstillägg enligt denna kungörelse.

§ 10.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas krigstidstillägg efter de grunder, som i denna kungörelse äro fastställda; dock med iakttagande att krigstidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för

vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utau även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för krigstidstillägg bestrides av vederbörande kommun.

§ 11.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidstillägg befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt indelt manskap vid krigsmakten.

§ 12.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande krigstidstillägg till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

§ 13.

Till hjälp vid krigstidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 14.

Krigstidstillägget utbetalas månadsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Förslag

till

kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

§ 1.

F. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare där- under icke inbegripna — vilka äro berättigade till pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran be- stämts eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga med här nedan angivna begränsningar uppbära krigstidstillägg till pensionen eller understödet.

§ 2.

Krigstidstillägget beräknas med ledning av det grundtal, som är gällande enligt kungörelsen om krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst. Grundtalet utgör således tills vidare 150. Nytt grund- tal äger tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut därom kungjorts, till det kvartal, under vilket Kungl. Maj:t må komma att fastställa annat grundtal, eller, där sådant ej sker, till årets slut.

§ 3.

Krigstidstillägget utgår å pension eller understöd, som icke överstiger 125 kronor för kvartal, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiger pensionen eller understödet 125 kronor för kvartal, utgår krigstidstillägg för den del därav, som utgör 125 kronor för kvartal, på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 125 kronor men icke 575 kronor för kvartal, efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet. Å den del av pension eller understöd, som överstiger 575 kronor för kvartal, utgår icke krigstidstillägg.

§ 4.

För den, som från mera än ett håll åtnjuter pension eller understöd som i § 1 omförmäles, lägges berörda förmåners sammanlagda belopp till grund för den i § 3 angivna beräkningen av krigstidstillägget.

Åtnjuter pensionär krigstidstillägg såsom befattningshavare i statens tjänst, äger han uppbära krigstidstillägg enligt denna kungörelse allenast efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet; därest emellertid hans avlöning såsom befattningshavare understiger 500 kronor för år, må han åtnjuta krigstidstillägg efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, dock högst å det belopp, varmed avlöningen understiger 500 kronor för år. Krigstidstillägg å avlöning och pension må sammanlagt ej överstiga det belopp, vartill krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst högst får uppgå.

§ 5.

Krigstidstillägg enligt här ovan för f. d. befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

1:o) den, som åtnjuter avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet;

2:o) f. d. lärare och lärarinnor vid folkskolor, högre folkskolor eller kommunala mellanskolor, vid småskolor eller vid mindre folkskolor, f. d. biträdande eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, f. d. lärare och lärarinnor vid med folkskoleseminarier förenade övningsskolor, vid av landsting eller städer upprättade småskoleseminarier, vid privata småskoleseminarier, vid lappmarks ecklesiastikverks skolor, vid enskilda skolor och barnhem ävensom vid av landsting eller städer inrättade skyddshem, vilka äro berättigade till pension från folkskollärarnas pensionsinrättning eller understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt;

3:o) f. d. befattningshavare hos statens järnvägar, vilken enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift uppbär ersättning för skada, som han ådragit sig under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst; samt

4:o) f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest han genom statens försorg uppbär pension eller understöd i sådan egenskap;

och beräknas därvid krigstidstillägget i fall, som avses i 1:o), å den utgående avlöningen, i de i 2:o) och 4:o) omförmälda fallen å pensionen eller understödet samt i fall, som angives i 3:o), å ersätningens belopp.

§ 6.

Till f. d. befattningshavare vid statens järnvägar utgående pensioner från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning likställas i här ifrågavarande avseende med pension av i § 1 angivet slag. Detsamma gäller beträffande dylik pension, som utgår till sådan f. d. befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilken med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten.

§ 7.

Om till krigstidstillägg enligt denna kungörelse berättigad avlidit, innan honom tillkommande krigstidstillägg till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

Krigstidstillägget utgår i sådant fall för samma tid, för vilken pension eller understöd får uppbäras.

§ 8.

Till hjälp vid krigstidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 9.

Krigstidstillägget utbetalas i sammanhang med pension eller understöd enligt de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas.

Förslag

till

kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

§ 1.

Krigstidstillägg tillkommer sådana änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, som äga åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa, från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn eller från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning.

§ 2.

Krigstidstillägget beräknas med ledning av det grundtal, som är gällande enligt kungörelsen om krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst. Grundtalet utgör således tills vidare 150. Nytt grundtal äger tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut därom kungjorts, till det kvartal, under vilket Kungl. Maj:t må komma att fastställa annat grundtal, eller, där sådant ej sker, till årets slut.

§ 3.

Krigstidstillägg till änka samt till änka med ett eller flera minderåriga barn utgår å pension eller understöd, som icke överstiger 80 kronor för kvartal, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Alt. 1.

Överstiger pensionen eller understödet 80 kronor för kvartal, utgår krigstidstillägg för den del därav, som utgör 80 kronor för kvartal, på sätt nyss sagts samt för den del, som överstiger 80 kronor men icke 187 kronor 50 öre för kvartal, efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet. Å den del av pension eller understöd, som överstiger 187 kronor 50 öre för kvartal, utgår icke krigstidstillägg.

Till änka med ett eller flera minderåriga barn ökas krigstidstillägget för varje sådant barn med en tiondedel av summan av pensionen, till den del krigstidstillägg å densamma beräknas, och därå utgående krigstidstillägg.

Krigstidstillägg till ett eller flera minderåriga barn utan pensionsberättigad moder eller till annan pensionär utgår efter enahanda grunder som ovan stadgats rörande krigstidstillägg till änka med eller utan barn, dock att motsvarande gränser för beräkningen därvid äro 75 kronor och 150 kronor för kvartal.

Till två eller flera minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder ökas krigstidstillägget för varje syskon över ett med en tiondedel av summan av pensionen, till den del krigstidstillägg å densamma beräknas, och därå utgående krigstidstillägg.

Krigstidstillägg må dock i sin helhet för varje utbetalningsperiod i förhållande till pensionens eller understödets belopp icke utgå efter högre procenttal än som motsvarar för änka med ett barn grundtalet ökat med 10, för änka med två barn grundtalet ökat med 20, för änka med tre barn grundtalet ökat med 30 o. s. v. samt för två minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder grundtalet ökat med 10, för tre minderåriga syskon grundtalet ökat med 20 o. s. v.

§ 4.

För den, som från mera än ett håll åtnjuter pension eller understöd, som i § 1 omförmåles, lägges berörda förmåners sammanlagda belopp till grund för den i § 3 angivna beräkningen av krigstidstillägget.

Åtnjuter pensionär, som i § 1 avses, krigstidstillägg såsom befattningshavare i statens tjänst, utgår krigstidstillägg å pensionen allenast efter ett procenttal, som motsvarar fyra tiondedelar av grundtalet; därest emellertid avlöningen såsom befattningshavare understiger 320 kronor för år, utgår krigstidstillägg å pensionen efter ett procenttal, motsvarande grundtalet, dock högst å det belopp, varmed avlöningen understiger 320 kronor för år. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, därest pensionär åtnjuter krigstidstillägg såsom f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Krigstidstillägg enligt kungörelsen om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst och denna kungörelse må sammanlagt ej överstiga det belopp, vartill krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare högst får uppgå.

§ 5.

Krigstidstillägg enligt här ovan för pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

1:o) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa eller folkskollärarnas pensionsinrättning;

2:o) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa;

3:o) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

4:o) änkor och barn efter sådan f. d. befattningshavare vid statens järnvägar, som dödats under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst, och till vilka på denna grund utgår ersättning enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift;

5:o) änkor och barn efter f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest de genom statens försorg uppbära pension eller understöd i sådan egenskap; samt

6:o) till pension från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning berättigade änkor och barn efter sådan f. d. befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilken med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten;

och beräknas därvid krigstidstillägget i fall, som avses i 1:o)—3:o) och 6:o), å pensionen, i fall, som angives i 4:o), å ersättningens belopp samt i det i 5:o) omförmälda fallet å pensionen eller understödet.

§ 6.

Om till krigstidstillägg enligt denna kungörelse berättigad avlidit, innan vederbörande tillkommande krigstidstillägg till fullo utbetalts, inträder stärbhuset i den avlidnas rätt.

Krigstidstillägget utgår i sådant fall för samma tid, för vilken pensionen eller understödet får uppbäras.

Alt. I.

§ 7.

Med minderårigt barn avses här sådant barn, som icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda pensionskassornas reglementen eller eljest givna föreskrifter dess rätt till pension i allmänhet upphör.

§ 8.

Den, som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården, må icke komma i åtnjutande av ifrågavarande krigstidstillägg.

§ 9.

Till hjälp vid krigstidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 10.

Krigstidstillägget utbetalas i sammanhang med pension eller understöd enligt de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas.

ALTERNATIV II.

Förslag

till

**kungörelse om krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt
befattningshavare i statens tjänst.**

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag, uppbära krigstidstillägg å följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

- lön och lönetillägg;
- tjänstgöringspenningar;
- ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;
- arvode;
- ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;
- ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;
- inkvarterings- och servisbidrag;
- dagavlöning och dagavlöningstillägg vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;
- krigslön;
- docentstipendium vid statens högstskolor;
- extra lönetillägg;
- provisoriskt avlöningstillägg;
- tillfällig löneförbättring;
- tillfälligt lönetillägg;
- häradsskrivares och landsfiskals förvaltningsbidrag; samt
- uppbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den för år 1918 utgående provisionen, dock högst å så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar vederbörande tjänsteman skolat uppbära,

Alt. II. om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförs till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmäles, i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande beklädnadsersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan ersättning krigstidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad förhöjning, prövar sådant av omständigheterna påkallat.

§ 2.

Krigstidstillägg utgår med *dels* ett belopp, motsvarande sextiosex och två tredjedels procent av befattningshavares i § 1 mom. 1 omförmälda avlöningsförmåner (procentuellt tillägg), och *dels* därutöver 1 krona 75 öre för dag (dagtillägg).

Krigstidstillägg å ersättning, som avses i § 1 mom. 2, må bestämmas högst till sextiosex och två tredjedels procent av ersättningens belopp.

§ 3.

Krigstidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas krigstidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dels krigstidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå att till bestridande av nämnda läroanstalters utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, dels ock till förste notarie i domsaga, vikarie för förste notarie och den, som förordnats att förvalta häradshövdingämbete, krigstidstillägg bestrides av statsmedel även å den del av utgående arvode, som gottgöres statsverket genom avdrag å häradshövdingens avlöningsmedel.

Om häradshövdingens avlöningsförmåner av de i § 1 mom. 1 angivna slagen icke uppgå till det belopp, varå krigstidstillägg högst må beräknas, likställes med avseende å krigstidstillägg så stor del av hans övriga inkomster i tjänsten, som motsvarar skillnaden, med berörda slags

avlöningsförmåner, och äger han att jämväl därå uppbära krigstidstillägg av statsmedel.

Krigstidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminariet åtnjuta dock icke krigstidstillägg å hyresersättning.

§ 4.

Sådan lärare vid statens läroanstalt, som icke äger åtnjuta avlöning under ferier, må uppbära dagtillägg jämväl för den tid, under vilken han på grund härav icke åtnjuter avlöning, vad första halvåret beträffar, under förutsättning att antingen han erhållit förordnande å befattningen före början av vårterminen och förordnandet avser hela terminen eller han eljest tjänstgjort under densamma i dess helhet, samt i fråga om andra halvåret under förutsättning att motsvarande förhållande med avseende å höstterminen äger rum. Dagtillägg för tid, varom här är fråga, utgår utan hinder av den begränsning, som är stadgad i § 10 andra stycket.

§ 5.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det krigstidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. För den, som har tjänstledighet av annan anledning, minskas krigstidstillägget i samma proportion som förhållandet mellan den under ledigheten uppburna avlöningen och den avlöning, som skolat utgå, därest befattningshavaren icke åtnjutit dylik ledighet.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas krigstidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av

Alt. II. Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna krigstidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, krigstidstillägg å dem tilldelade belopp må utgå med högst sextiosex och två tredjedels procent.

§ 8.

Krigstidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, dels för husföreståndarinna, vid samma tidpunkt anställd hos befattningshavare, som var änklings, äka eller fränksild och underhöll barn under 15 års ålder, och dels för barn under 15 års ålder, vilka befattningshavare vid samma tidpunkt underhöll, utgår, med här nedan angivna undantag och förbehåll,

till befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1919 innehade *ordinarie* anställning, samt

till sådana i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1919 innehade anställning med en daglig arbetstid, i medeltal — oavsett ferier, semester och därmed jämförlig ledighet — icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Krigstidshjälp för barn, vars föräldrar vid nämnda tidpunkt båda innehade anställning som nu är sagd, utgår endast till fadern eller, om föräldrarna icke sammanleva, till den av dem, som har vårdnaden om barnet. För hustru, som själv åtnjuter krigstidstillägg såsom befattningshavare, samt för husföreståndarinna eller barn, som själv åtnjuter krigstidstillägg såsom befattningshavare eller pensionär, utgår icke krigstidshjälp.

Krigstidshjälp får tillgodonjutas för samma tid, för vilken rätt till krigstidstillägg äger rum, dock att för tid, under vilken befattningshavare på grund av inkallelse till militär tjänstgöring är förhindrad uppehålla befattningen, krigstidshjälp utgår, även om krigstidstillägg därunder icke må uppbäras.

§ 9.

Krigstidshjälpen utgår, för år räknat, då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 haft att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äkta makars taxeringar sammanräknade), utgör

högst 1,000 kronor: med 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 112 kronor 50 öre för varje barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 180 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 90 kronor för varje barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 135 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 67 kronor 50 öre för varje barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för varje barn.

Befattningshavare, som under år 1918 enligt nämnda förordning haft att erlägga skatt för beräknat belopp av mera än 6,000 kronor (äkta makars taxeringar sammanräknade), äger icke tillgodonjuta krigstidshjälp.

§ 10.

Till befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, utgår dagtillägg och krigstidshjälp för endast en av befattningarna, nämligen den, som medför högsta avlöningen, eller, därest avlöningarna äro lika, för den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

Krigstidstillägg, däri inberäknad avlöningsförhöjning, som omförmäles i § 1 mom. 2 och § 7, må för varje avlöningsperiod icke överstiga etthundratjugo procent av de avlöningsförmåner, å vilka krigstidstillägg för samma period får beräknas.

Sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp må icke i något fall utgöra mera än 13 kronor 70 öre för dag.

§ 11.

Mom. 1. Från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp undantagas:

1:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt

Alt. II.

2:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

Mom. 2. Avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet medför icke rätt till krigstidstillägg eller krigstidshjälp enligt denna kungörelse.

§ 12.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas krigstidstillägg och krigstidshjälp efter de grunder, som i denna kungörelse äro fastställda; dock med iakttagande att krigstidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk löne-reglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för krigstidstillägg och krigstidshjälp bestrides av vederbörande kommun.

§ 13.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidstillägg och krigstidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt indelt man-skap vid krigsmakten.

§ 14.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkom-mande krigstidstillägg och krigstidshjälp till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

§ 15.

Krigstidstillägget och krigstidshjälpen utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Förslag

till

kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

§ 1.

F. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare där- under icke inbegripna — vilka äro berättigade till pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran be- stämts eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga med här nedan angivna begränsningar uppbära krigstidstillägg till pensionen eller understödet.

§ 2.

Krigstidstillägget utgår med *dels* ett belopp, motsvarande sextiosex och två tredjedels procent av pensionen eller understödet (procentuellt tillägg), och *dels* därutöver en krona för dag (dagtillägg).

§ 3.

Det procentuella tillägget må icke utgöra mera än fyra kronor för dag.

Till den, som åtnjuter pension eller understöd från mera än ett håll, utgår dagtillägg endast å en dylik förmån, nämligen den som utgör det största beloppet.

Dagtillägg å pension eller understöd får icke utgå för tid, för vilken dagtillägg av vederbörande åtnjutits såsom befattningshavare i statens tjänst.

Krigstidstillägg å pension eller understöd må i sin helhet för varje

utbetalningsperiod icke överstiga etthundrafemtio procent av pensionens eller understödets belopp för samma period.

Sammanlagda beloppet av krigstidstillägg och krigstidshjälp å avlöning såsom befattningshavare i statens tjänst samt av krigstidstillägg å pension eller understöd må icke i något fall utgöra mera än 13 kronor 70 öre för dag.

§ 4.

Krigstidstillägg enligt här ovan för f. d. befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

1:o) den, som åtnjuter avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet;

2:o) f. d. lärare och lärarinnor vid folkskolor, högre folkskolor eller kommunala mellanskolor, vid småskolor eller vid mindre folkskolor, f. d. biträdande eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, f. d. lärare och lärarinnor vid med folkskoleseminarier förenade övningskolor, vid av landsting eller städer upprättade småskoleseminarier, vid privata småskoleseminarier, vid lappmarks ecklesiastikverks skolor, vid enskilda skolor och barnhem ävensom vid av landsting eller städer inrättade skyddshem, vilka äro berättigade till pension från folkskollärarnas pensionsinrättning eller understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt;

3:o) f. d. befattningshavare hos statens järnvägar, vilken enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift uppbär ersättning för skada, som han ådragit sig under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst; samt

4:o) f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest han genom statens försorg uppbär pension eller understöd i sådan egenskap;

och beräknas därvid det procentuella tillägget i fall, som avses i 1:o), å den utgående avlöningen, i de i 2:o) och 4:o) omförmälda fallen å pensionen eller understödet samt i fall, som angives i 3:o), å ersättningens belopp.

§ 5.

Till f. d. befattningshavare vid statens järnvägar utgående pensioner från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning likställas i här ifrågavarande avseende med

pension av i § 1 angivet slag. Detsamma gäller beträffande dylik pension, som utgår till sådan f. d. befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilken med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten.

§ 6.

Om till krigstidstillägg enligt denna kungörelse berättigad avlidit, innan honom tillkommande krigstidstillägg till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

Krigstidstillägget utgår i sådant fall för samma tid, för vilken pension eller understöd får uppbäras.

§ 7.

Krigstidstillägget utbetalas i sammanhang med pension eller understöd enligt de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas.

Förslag

till

**kungörelse om krigstidstillägg under år 1919 åt pensionsberättigade
änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.**

§ 1.

Krigstidstillägg tillkommer sådana änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, som äga åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa, från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn eller från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning.

§ 2.

Krigstidstillägget utgår med *dels* ett belopp, motsvarande sextiosex och två tredjedels procent av pensionen eller understödet (procentuellt tillägg), och *dels* därutöver till pensionsberättigad änka 70 öre, till pensionsberättigat minderårigt barn 40 öre och till annan pensionär likaledes 40 öre för dag (dagtillägg).

§ 3.

Det procentuella tillägget må icke utgöra mera än 1 krona 35 öre för dag för pensionsberättigad änka eller tillsammans för pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn samt 1 krona 25 öre för dag för ett eller sammanlagt för två eller flera pensionsberättigade minderåriga barn utan pensionsberättigad moder eller för annan pensionär.

Till den, som från mera än ett håll åtnjuter pension eller understöd som i § 1 sägs, utgår dagtillägg endast å en dylik förmån, nämligen den som utgör det största beloppet.

Krigstidstillägget må i sin helhet för varje utbetalningsperiod icke i förhållande till pensionens eller understödets belopp överstiga, för änka 150 procent, för änka med ett barn 160 procent, för änka med två barn 170 procent, för änka med tre barn 180 procent o. s. v., för minderårigt barn utan pensionsberättigad moder 150 procent, för två minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder 160 procent, för tre minderåriga syskon 170 procent o. s. v. samt för annan pensionär 150 procent.

Dagtillägg enligt denna kungörelse får dock icke utgå för tid, för vilken dagtillägg åtnjutits av pensionsberättigad änka såsom befattningshavare eller f. d. befattningshavare i statens tjänst. Vad sålunda stadgats äger motsvarande tillämpning beträffande annan pensionär.

Sammanlagda beloppet av krigstidstillägg enligt kungörelsen angående krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst och denna kungörelse må tillhopa icke i något fall överstiga 5 kronor för dag.

§ 4.

Krigstidstillägg enligt här ovan för pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

1:o) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa eller folkskollärarnas pensionsinrättning;

2:o) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa;

3:o) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

4:o) änkor och barn efter sådan f. d. befattningshavare vid statens järnvägar, som dödats under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst, och till vilka på denna grund utgår ersättning enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift;

5:o) änkor och barn efter f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest de genom statens försorg uppbära pension eller understöd i sådan egenskap; samt

6:o) till pension från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning berättigade änkor och barn efter

Alt. II. sådan f. d. befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilken med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten;

och beräknas därvid krigstidstillägget i fall, som avses i 1:o)—3:o) och 6:o), å pensionen, i fall, som angives i 4:o), å ersättningens belopp samt i det i 5:o) omförmälda fallet å pensionen eller understödet.

§ 5.

Om till krigstidstillägg enligt denna kungörelse berättigad avlidit, innan vederbörande tillkommande krigstidstillägg till fullo utbetalts, inträder stärbhuset i den avlidnas rätt.

Krigstidstillägget utgår i sådant fall för samma tid, för vilken pensionen eller understödet får uppbäras.

§ 6.

Med minderårigt barn avses här sådant barn, som icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda pensionskassornas reglementen eller eljest givna föreskrifter dess rätt till pension i allmänhet upphör.

§ 7.

Den, som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården, må icke komma i åtnjutande av ifrågavarande krigstidstillägg.

§ 8.

Krigstidstillägget utbetalas i sammanhang med pension eller understöd enligt de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas.

BILAGOR

Bll. A.

(sid. 32.)

Krigstidstillägg åt befattningshavare enligt alternativ I (om grundtalet = 150).

Avlöning för år	Avlöning för månad	Krigstids- tillägg för månad	Summa av- löning och krigstidstillägg för månad	Krigstids- tillägg för år	Summa av- löning och krigstidstillägg för år	Krigstids- tillägg i procent av avlöningen
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	%
600	50	75	125	900	1,500	150
1,000	83.33	125	208.33	1,500	2,500	150
1,200	100	150	250	1,800	3,000	150
1,500	125	165	290	1,980	3,480	132
1,800	150	180	330	2,160	3,960	120
2,100	175	195	370	2,340	4,440	111.4
2,400	200	210	410	2,520	4,920	105
3,000	250	240	490	2,880	5,880	96
3,600	300	270	570	3,240	6,840	90
4,200	350	300	650	3,600	7,800	85.7
4,800	400	330	730	3,960	8,760	82.5
5,400	450	360	810	4,320	9,720	80
6,000	500	390	890	4,680	10,680	78
6,600	550	420	970	5,040	11,640	76.4
7,200	600	420	1,020	5,040	12,240	70
7,800	650	420	1,070	5,040	12,840	64.6
8,400	700	420	1,120	5,040	13,440	60
9,000	750	420	1,170	5,040	14,040	56
9,600	800	420	1,220	5,040	14,640	52.5
10,200	850	420	1,270	5,040	15,240	49.4
10,800	900	420	1,320	5,040	15,840	46.7
12,000	1,000	420	1,420	5,040	17,040	42
13,200	1,100	420	1,520	5,040	18,240	38.2
24,000	2,000	420	2,420	5,040	29,040	21

Bil. B.

(sid. 38.)

Krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare enligt alternativ II.

Avlöning för år	Krigstids- tillägg för år	Krigstids- hjälp för år	Summa krigs- tidstillägg och krigstidshjälp för år	Summa av- löning, krigs- tidstillägg och krigstidshjälp för år	Krigstids- tillägg och krigstids- hjälp i pro- cent av av- löningen
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	%
600 ogift	720	—	720	1,320	120
med hustru	720	225	945	1,545	157.5
» » och 1 barn	720	337.50	1,057.50	1,657.50	176.3
» » » 2 »	720	450	1,170	1,770	195
» » » 3 »	720	562.50	1,282.50	1,882.50	213.8
1,000 ogift	1,200	—	1,200	2,200	120
med hustru	1,200	225	1,425	2,425	142.5
» » och 1 barn	1,200	337.50	1,537.50	2,537.50	153.8
» » » 2 »	1,200	450	1,650	2,650	165
» » » 3 »	1,200	562.50	1,762.50	2,762.50	176.3
1,200 ogift	1,438.75	—	1,438.75	2,638.75	119.9
med hustru	1,438.75	180	1,618.75	2,818.75	134.9
» » och 1 barn	1,438.75	270	1,708.75	2,908.75	142.4
» » » 2 »	1,438.75	360	1,798.75	2,998.75	149.9
» » » 3 »	1,438.75	450	1,888.75	3,088.75	157.4
1,500 ogift	1,638.75	—	1,638.75	3,138.75	109.2
med hustru	1,638.75	180	1,818.75	3,318.75	121.2
» » och 1 barn	1,638.75	270	1,908.75	3,408.75	127.2
» » » 2 »	1,638.75	360	1,998.75	3,498.75	133.2
» » » 3 »	1,638.75	450	2,088.75	3,588.75	139.2
1,800 ogift	1,838.75	—	1,838.75	3,638.75	102.2
med hustru	1,838.75	180	2,018.75	3,818.75	112.2
» » och 1 barn	1,838.75	270	2,108.75	3,908.75	117.2
» » » 2 »	1,838.75	360	2,198.75	3,998.75	122.2
» » » 3 »	1,838.75	450	2,288.75	4,088.75	127.2
2,100 ogift	2,038.75	—	2,038.75	4,138.75	97.1
med hustru	2,038.75	135	2,173.75	4,273.75	103.5
» » och 1 barn	2,038.75	202.50	2,241.25	4,341.25	106.7
» » » 2 »	2,038.75	270	2,308.75	4,408.75	109.9
» » » 3 »	2,038.75	337.50	2,376.25	4,476.25	113.2
2,400 ogift	2,238.75	—	2,238.75	4,638.75	93.3
med hustru	2,238.75	135	2,373.75	4,773.75	98.9
» » och 1 barn	2,238.75	202.50	2,441.25	4,841.25	101.7
» » » 2 »	2,238.75	270	2,508.75	4,908.75	104.5
» » » 3 »	2,238.75	337.50	2,576.25	4,976.25	107.3
3,000 ogift	2,638.75	—	2,638.75	5,638.75	88.1
med hustru	2,638.75	135	2,773.75	5,773.75	92.4
» » och 1 barn	2,638.75	202.50	2,841.25	5,841.25	94.7
» » » 2 »	2,638.75	270	2,908.75	5,908.75	97
» » » 3 »	2,638.75	337.50	2,976.25	5,976.25	99.2

Avlöning för år	Krigstids- tillägg för år	Krigstids- hjälp för år	Summa krigs- tidstillägg och krigstidshjälp för år	Summa av- löning, krigs- tidstillägg och krigstidshjälp för år	Krigstids- tillägg och krigstids- hjälp i pro- cent av av- löningen
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	%
3,600 ogift	3,038.75	—	3,038.75	6,638.75	84.4
med hustru	3,038.75	90	3,128.75	6,728.75	86.9
» » och 1 barn	3,038.75	135	3,173.75	6,773.75	88.2
» » » 2 »	3,038.75	180	3,218.75	6,818.75	89.4
» » » 3 »	3,038.75	225	3,263.75	6,863.75	90.7
4,200 ogift	3,438.75	—	3,438.75	7,638.75	81.9
med hustru	3,438.75	90	3,528.75	7,728.75	84
» » och 1 barn	3,438.75	135	3,573.75	7,773.75	85.1
» » » 2 »	3,438.75	180	3,618.75	7,818.75	86.2
» » » 3 »	3,438.75	225	3,663.75	7,863.75	87.2
4,800 ogift	3,838.75	—	3,838.75	8,638.75	80
med hustru	3,838.75	90	3,928.75	8,728.75	81.8
» » och 1 barn	3,838.75	135	3,973.75	8,773.75	82.8
» » » 2 »	3,838.75	180	4,018.75	8,818.75	83.7
» » » 3 »	3,838.75	225	4,063.75	8,863.75	84.7
5,400 ogift	4,238.75	—	4,238.75	9,638.75	78.5
med hustru	4,238.75	90	4,328.75	9,728.75	80.2
» » och 1 barn	4,238.75	135	4,373.75	9,773.75	81
» » » 2 »	4,238.75	180	4,418.75	9,818.75	81.8
» » » 3 »	4,238.75	225	4,463.75	9,863.75	82.7
6,000 ogift	4,638.75	—	4,638.75	10,638.75	77.8
med hustru	4,638.75	90	4,728.75	10,728.75	78.8
» » och 1 barn	4,638.75	135	4,773.75	10,773.75	79.6
» » » 2 »	4,638.75	180	4,818.75	10,818.75	80.3
» » » 3 »	4,638.75	225	4,863.75	10,863.75	81.1
6,540	4,998.75	—	4,998.75	11,538.75	76.4
6,600	5,000.50	—	5,000.50	11,600.50	75.8
7,200	5,000.50	—	5,000.50	12,200.50	69.4
7,800	5,000.50	—	5,000.50	12,800.50	64.1
8,400	5,000.50	—	5,000.50	13,400.50	59.5
9,000	5,000.50	—	5,000.50	14,000.50	55.6
10,000	5,000.50	—	5,000.50	15,000.50	50
11,000	5,000.50	—	5,000.50	16,000.50	45.4
12,000	5,000.50	—	5,000.50	17,000.50	41.7
13,000	5,000.50	—	5,000.50	18,000.50	38.5
19,000	5,000.50	—	5,000.50	24,000.50	26.8
26,000	5,000.50	—	5,000.50	31,000.50	19.2

Bil. C.

(sid. 50.)

**Krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl.
pensionärer enligt alternativ I (om grundtalet = 150).**

Pension eller understöd för år kr.	Krigstidstillägg för år kr.	Summa pension och krigstids- tillägg för år kr.	Krigstidstillägg i procent av pensionen %
50	75	125	150
100	150	250	150
200	300	500	150
300	450	750	150
400	600	1,000	150
500	750	1,250	150
600	810	1,410	135
700	870	1,570	124.3
800	930	1,730	116.3
900	990	1,890	110
1,000	1,050	2,050	105
1,500	1,350	2,850	90
2,000	1,650	3,650	82.5
2,300	1,830	4,130	79.6
3,000	1,830	4,830	61
4,000	1,830	5,830	45.8
6,000	1,830	7,830	30.5

Bil. D.

(sid. 50.)

**Krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl.
pensionärer enligt alternativ II.**

Pension eller understöd för år kr.	Krigstidstillägg för år kr.	Summa pension och krigstids- tillägg för år kr.	Krigstidstillägg i procent av pensionen %
50	75	125	150
100	150	250	150
200	300	500	150
300	450	750	150
400	600	1,000	150
440	658.33	1,098.33	149.6
500	698.33	1,198.33	139.7
600	765	1,365	127.5
700	831.67	1,531.67	118.8
800	898.33	1,698.33	112.3
900	965	1,865	107.2
1,000	1,031.67	2,031.67	103.2
1,500	1,365	2,865	91
2,000	1,698.33	3,698.33	84.9
2,190	1,825	4,015	83.3
3,000	1,825	4,825	60.8
4,000	1,825	5,825	45.6
6,000	1,825	7,825	30.4

Bil. E.

(sid. 58.)

**Krigstidstillägg åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt alternativ I
(om grundtalet = 150.)**

Pension för år	K r i g s t i d s t i l l ä g g f ö r å r å t																			
	ensam änka		änka med 1 barn		änka med 2 barn		änka med 3 barn		änka med 4 barn		änka med 5 barn		ensamt barn		2 syskon		3 syskon		4 syskon	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
100	150	150	160	160	170	170	180	180	190	190	200	200	150	150	160	160	170	170	180	180
150	225	150	240	160	255	170	270	180	285	190	300	200	225	150	240	160	255	170	270	180
200	300	150	320	160	340	170	360	180	380	190	400	200	300	150	320	160	340	170	360	180
250	375	150	400	160	425	170	450	180	475	190	500	200	375	150	400	160	425	170	450	180
300	450	150	480	160	510	170	540	180	570	190	600	200	450	150	480	160	510	170	540	180
320	480	150	512	160	544	170	576	180	608	190	640	200	462	144.4	512	160	544	170	576	180
350	498	142.3	560	160	595	170	630	180	665	190	700	200	480	137.1	560	160	595	170	630	180
400	528	132	620.80	155.2	680	170	720	180	760	190	800	200	510	127.5	601	150.3	680	170	720	180
450	558	124	658.80	146.4	759.60	168.8	810	180	855	190	900	200	540	120	639	142	738	164	810	180
500	588	117.6	696.80	139.4	805.60	161.1	900	180	950	190	1,000	200	570	114	677	135.4	784	156.8	891	178.2
550	618	112.4	734.80	133.6	851.60	154.8	968.40	176.1	1,045	190	1,100	200	600	109.1	715	130	830	150.9	945	171.8
600	648	108	772.80	128.8	897.60	149.6	1,022.40	170.4	1,140	190	1,200	200	630	105	753	125.5	876	146	999	166.5
650	678	104.3	810.80	124.7	943.60	145.2	1,076.40	165.6	1,209.20	186	1,300	200	630	96.9	753	115.8	876	134.8	999	153.7
700	708	101.1	848.80	121.3	989.60	141.4	1,130.40	161.5	1,271.20	181.6	1,400	200	630	90	753	107.6	876	125.1	999	142.7
750	738	98.4	886.80	118.2	1,035.60	138.1	1,184.40	157.9	1,333.20	177.8	1,482	197.6	630	84	753	100.4	876	116.8	999	133.2
800	738	92.3	886.80	110.9	1,035.60	129.5	1,184.40	148.1	1,333.20	166.7	1,482	185.3	630	78.8	753	94.1	876	109.5	999	124.9
1,000	738	73.8	886.80	88.7	1,035.60	103.6	1,184.40	118.4	1,333.20	133.3	1,482	148.2	630	63	753	75.8	876	87.6	999	99.9
1,200	738	61.5	886.80	73.9	1,035.60	86.8	1,184.40	98.7	1,333.20	111.1	1,482	123.5	630	52.5	753	62.8	876	73	999	83.8

Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.
enligt alternativ II.

Pen- sion för år	K r i g s t i d s t i l l ä g g f ö r å r å t																			
	ensam änka		änka med 1 barn		änka med 2 barn		änka med 3 barn		änka med 4 barn		änka med 5 barn		ensamt barn		2 syskon		3 syskon		4 syskon	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
100	150	150	160	160	170	170	180	180	190	190	200	200	150	150	160	160	170	170	180	180
150	225	150	240	160	255	170	270	180	285	190	300	200	225	150	240	160	255	170	270	180
200	300	150	320	160	340	170	360	180	380	190	400	200	279.38	139.7	320	160	340	170	360	180
250	375	150	400	160	425	170	450	180	475	190	500	200	312.67	125.1	400	160	425	170	450	180
300	450	150	480	160	510	170	540	180	570	190	600	200	346	115.3	480	160	510	170	540	180
350	488.88	139.7	560	160	595	170	630	180	665	190	700	200	379.38	108.4	525.88	150.1	595	170	630	180
400	522.17	130.7	640	160	680	170	720	180	760	190	800	200	412.67	103.2	558.67	139.7	680	170	720	180
450	555.50	123.4	701.50	155.9	765	170	810	180	855	190	900	200	446	99.1	592	131.6	738	164	810	180
500	588.88	117.8	734.88	147	850	170	900	180	950	190	1,000	200	479.38	95.9	625.88	125.1	771.38	154.3	900	180
550	622.17	113.1	768.17	139.7	914.17	166.2	990	180	1,045	190	1,100	200	512.67	93.2	658.67	119.8	804.67	146.3	950.67	172.8
600	655.50	109.3	801.50	133.6	947.50	157.9	1,080	180	1,140	190	1,200	200	546	91	692	115.3	838	139.7	984	164
650	688.88	106	834.88	128.4	980.88	150.9	1,126.88	173.4	1,235	190	1,300	200	579.38	89.1	725.38	111.6	871.38	134.1	1,017.38	156.5
700	722.17	103.2	868.17	124	1,014.17	144.9	1,160.17	165.7	1,306.17	186.6	1,400	200	602.25	86	748.25	106.9	894.25	127.8	1,040.25	148.6
750	748.25	99.8	894.25	119.2	1,040.25	138.7	1,186.25	158.2	1,332.25	177.6	1,478.25	197.1	602.25	80.3	748.25	99.8	894.25	119.2	1,040.25	138.7
800	748.25	93.5	894.25	111.8	1,040.25	130	1,186.25	148.3	1,332.25	166.5	1,478.25	184.8	602.25	75.3	748.25	93.5	894.25	111.8	1,040.25	130
1,000	748.25	74.8	894.25	89.4	1,040.25	104	1,186.25	118.6	1,332.25	133.2	1,478.25	147.8	602.25	60.2	748.25	74.8	894.25	89.4	1,040.25	104
1,200	748.25	62.4	894.25	74.5	1,040.25	86.7	1,186.25	98.9	1,332.25	111	1,478.25	123.2	602.25	50.2	748.25	62.4	894.25	74.5	1,040.25	86.7

BII. G.

(sid. 85.)

Tabell för uträkning av krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (om grundtalet = 150).

Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg	Månads- avlöning	Krigstids- tillägg
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
10	15	31	46.50	52	78	73	109.50	94	141	115	159	136	171.60	157	184.20	178	196.80
11	16.50	32	48	53	79.50	74	111	95	142.50	116	159.60	137	172.20	158	184.80	179	197.40
12	18	33	49.50	54	81	75	112.50	96	144	117	160.20	138	172.80	159	185.40	180	198
13	19.50	34	51	55	82.50	76	114	97	145.50	118	160.80	139	173.40	160	186	181	198.60
14	21	35	52.50	56	84	77	115.50	98	147	119	161.40	140	174	161	186.60	182	199.20
15	22.50	36	54	57	85.50	78	117	99	148.50	120	162	141	174.60	162	187.20	183	199.80
16	24	37	55.50	58	87	79	118.50	100	150	121	162.60	142	175.20	163	187.80	184	200.40
17	25.50	38	57	59	88.50	80	120	101	150.60	122	163.20	143	175.80	164	188.40	185	201
18	27	39	58.50	60	90	81	121.50	102	151.20	123	163.80	144	176.40	165	189	186	201.60
19	28.50	40	60	61	91.50	82	123	103	151.80	124	164.40	145	177	166	189.60	187	202.20
20	30	41	61.50	62	93	83	124.60	104	152.40	125	165	146	177.60	167	190.20	188	202.80
21	31.50	42	63	63	94.50	84	126	105	153	126	165.60	147	178.20	168	190.80	189	203.40
22	33	43	64.50	64	96	85	127.50	106	153.60	127	166.20	148	178.80	169	191.40	190	204
23	34.50	44	66	65	97.50	86	129	107	154.20	128	166.80	149	179.40	170	192	191	204.60
24	36	45	67.50	66	99	87	130.50	108	154.80	129	167.40	150	180	171	192.60	192	205.20
25	37.50	46	69	67	100.50	88	132	109	155.40	130	168	151	180.60	172	193.20	193	205.80
26	39	47	70.50	68	102	89	133.50	110	156	131	168.60	152	181.20	173	193.80	194	206.40
27	40.50	48	72	69	103.50	90	135	111	156.60	132	169.20	153	181.80	174	194.40	195	207
28	42	49	73.50	70	105	91	136.50	112	157.20	133	169.80	154	182.40	175	195	196	207.60
29	43.50	50	75	71	106.50	92	138	113	157.80	134	170.40	155	183	176	195.60	197	208.20
30	45	51	76.50	72	108	93	139.50	114	158.40	135	171	156	183.60	177	196.20	198	208.80
362	307.20	383	319.80	404	332.40	425	345	446	357.60	467	370.20	488	382.80	509	395.40	530	408
363	307.80	384	320.40	405	333	426	345.60	447	358.20	468	370.80	489	383.40	510	396	531	408.60
364	308.40	385	321	406	333.60	427	346.20	448	358.80	469	371.40	490	384	511	396.60	532	409.20
365	309	386	321.60	407	334.20	428	346.80	449	359.40	470	372	491	384.60	512	397.20	533	409.80
366	309.60	387	322.20	408	334.80	429	347.40	450	360	471	372.60	492	385.20	513	397.80	534	410.40
367	310.20	388	322.80	409	335.40	430	348	451	360.60	472	373.20	493	385.80	514	398.40	535	411
368	310.80	389	323.40	410	336	431	348.60	452	361.20	473	373.80	494	386.40	515	399	536	411.60
369	311.40	390	324	411	336.60	432	349.20	453	361.80	474	374.40	495	387	516	399.60	537	412.20
370	312	391	324.60	412	337.20	433	349.80	454	362.40	475	375	496	387.60	517	400.20	538	412.80
371	312.60	392	325.20	413	337.80	434	350.40	455	363	476	375.60	497	388.20	518	400.80	539	413.40
372	313.20	393	325.80	414	338.40	435	351	456	363.60	477	376.20	498	388.80	519	401.40	540	414
373	313.80	394	326.40	415	339	436	351.60	457	364.20	478	376.80	499	389.40	520	402	541	414.60
374	314.40	395	327	416	339.60	437	352.20	458	364.80	479	377.40	500	390	521	402.60	542	415.20
375	315	396	327.60	417	340.20	438	352.80	459	365.40	480	378	501	390.60	522	403.20	543	415.80
376	315.60	397	328.20	418	340.80	439	353.40	460	366	481	378.60	502	391.20	523	403.80	544	416.40
377	316.20	398	328.80	419	341.40	440	354	461	366.60	482	379.20	503	391.80	524	404.40	545	417
378	316.80	399	329.40	420	342	441	354.60	462	367.20	483	379.80	504	392.40	525	405	546	417.60
379	317.40	400	330	421	342.60	442	355.20	463	367.80	484	380.40	505	393	526	405.60	547	418.20
380	318	401	330.60	422	343.20	443	355.80	464	368.40	485	381	506	393.60	527	406.20	548	418.80
381	318.60	402	331.20	423	343.80	444	356.40	465	369	486	381.60	507	394.20	528	406.80	549	419.40
382	319.20	403	331.80	424	344.40	445	357	466	369.60	487	382.20	508	394.80	529	407.40	550	420

För månadsavlöning över 550 kronor utgår krigstidstillägget med 420 kronor.